

Peršus

Dokumentace

**KŘEŠŤANÉ
A CHARTA '77**

7

INDEX
adba

Vydal

INDEX

Společnost pro československou literaturu v zahraničí
Fördergemeinschaft tschechoslowakischer Literatur außerhalb
Tschechoslowakei e. V.

5000 Köln 41, Postfach 41 05 11, Bundesrepublik Deutschland
spolu s OPUS BONUM e. V.

Herzogstraße 95, D-8000 München 40

jako svou 56. publikaci

č. 7 řady DOBA

Redaktor řady: Adolf Müller

K tisku připravil: Karel Hvížďala

Obálka: Jan Kotík

1. vydání

1980

© OPUS BONUM, München 1980

Sestavil a ediční poznámky napsal © Vilém Prečan 1980

KŘEŠŤANÉ A CHARTA '77

VÝBĚR DOKUMENTŮ A TEXTŮ

OBSAH

Ediční poznámka /V. Prečan/	7
Předmluva /I. Medek/	13
Dokumenty /čís. 1 – 75 s. 15 – 290 /	

Prolog

1. 30.03.75 Velikonoční kázání S. Karáska	16
2. 11.10.76 V. Havel: Proces	20

A . O smyslu, cílech, úkolech Charty 77 a metodách její aktivity

3. 01.01.77 Prohlášení Charty 77	26
4. 07.01.77 J. Patočka: Čím je a čím není Charta 77	30
5. leden 77 J. Patočka: Proč nemá Charta 77 být zveřejňována	33
6. 04.02.77 J. Patočka: K prohlášení Gen. prokuratury	39
7. 08.03.77 J. Patočka: Co můžeme očekávat od Charty 77	39
8. 22.04.77 Ch 77 – dok. č. 9 /porušování svobody vyznání, víry a náboženství	43
9. 21.09.77 Sdělení Ch 77 a životopisy mluvčích /J. Hájka, L. Hejdánka a M. Kubišové/	47
10. 06.01.78 Sdělení k výročí existence Ch 77	53
11. 08.02.78 Ch 77 – dok. č. 15 /rozbor čs. právního řádu z hlediska mezinár. paktů/	58
12. 31.03.78 Výňatek z interview s V. Havlem	64
13. 27.04.78 Prohlášení o vzniku Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných /VONS/	67
14. 17.05.78 V. Benda: Paralelní polis	68
15. 08.10.78 Ch 77 – dok. č. 19 /persekuce signatářů a stoupců Ch 77, případ J. Šimsy/	77
16. 19.10.78 Ch 77 – dok. č. 21 /poslání a metody další činnosti Ch 77	81
17. 28.10.78 Prohlášení Ch 77 k 60. výročí vzniku ČSR	85
18. 30.11.78 Blahopřání Janu Pavlovi II. k zvolení	88
19. 04.01.79 Ze sdělení VONS čís. 63	88
20. 08.02.79 Sdělení Ch 77 – noví mluvčí a jejich životopisy /V. Benda, J. Dienstbier a Z. Tominova/	93
21. březen 79 V. Benda: Informace o činnosti mluvčích a připravovaných materiálech Ch 77	95

B . Prohlášení, výzvy, dopisy a komentáře jednotlivců a skupin občanů

Materiály o porušování náboženských práv a svobod a persekucí
ních aktech ze strany státního aparátu

22. 11.01.77 K. Soukup: Členům Charty 77	100	20
23. 13.01.77 M.R. Křížková: Dopis prezidentu republiky	101	11
24. leden 77 J. Zvěřina: Redakci Rudého práva	102	12

25.	leden 77	J. Zvěřina: Několik otázek redakci Lidové demokracie	103
26.	24.01.77	J. Zvěřina: Otče biskupe	104
27.	25.01.77	J. Zvěřina: Redakční radě Katolických novin	107
28.	31.01.77	K. Soukup: Otevřený dopis biskupovi a kněžím katolické církve	109
29.	leden 77	J. Balabán a druhové: Náš vztah k prohlášení Charty 77	111
30.	11.02.77	J. Zvěřina biskupu F. Tomáškovi	113
31.	15.02.77	T. Vlášák a druhové biskupu F. Tomáškovi	116
32.	13.04.77	T. Bísek: Co mne vedlo k podpisu Ch 77	118
33.	07.05.77	31. příslušníků českob. církve evangelické: postavení církve a věřících	120
34.	09.06.77	L. Hejdánek k výsledkům synodního zasedání	140
35.	14.06.77	A. Březina: Závěrečná řeč před voj. soudem	149
36.	26.07.77	B. Komárková: Difficile est ...	152
37.	01.10.77	Dopis 55 katolických věřících	161
38.	28.10.77	M. Piša: Kněz a mladí aneb ...	164
39.	03.11.77	J. Pavelka generálnímu prokurátorovi	172
40.	21.01.78	M. Rejchrt biskupu K. Thótovi	173
41.	09.02.78	I. Medek a druhové – dodatek k dopisu 55 katolických věřících z října 77	177
42.	15.02.78	J.S. Trojan: Causa Miloslav Lojek	180
43.	02.03.78	Usnesení o trestním stíhání M. Zajíčka a R. Gombíka	182
44.	19.04.78	T. Bísek: Zpráva z Telecého	184
45.	20.04.78	V. Benda o trestním stíhání R. Gombíka a M. Zajíčka	185
46.	květen 78	Ze záznamu přelíčení proti M. Šimsovi	186
47.	21.05.78	Otevřený dopis I. Medka /teroristický přepad/	188
48.	22.06.78	Otevřený dopis 115 občanů /povolení pro vězně číst bibli/	189
49.	24.06.78	J. Tomin: Otevřený dopis ministrovi vnitra	191
50.	červen 78	22 občanů Všeckřesťanskému mírovému shromáždění v Praze	193
51.	10.07.78	Sdělení VONS č. 18 /případ O. Tomka/	196
52.	11.09.78	Sdělení VONS č. 32 /stíhání V. Srny a M. Šváčka/	198
53.	14.09.78	Sdělení VONS č. 32 /Stíhání F. Bublana/	200
54.	13.10.78	J. Muller o odvolacím řízení proti J. Šimsovi	201
55.	31.10.78	K. Soukup ve věci politicky pronásledovaných čs. občanů	202
56.	listop. 78	Zpráva o dopise skupiny čs. občanů papeži Janu Pavlu II.	205
57.	21.11.78	M.R. Křížková papeži Janu Pavlu II.	206

58.	03.12.78	Výzva D. Němcové k předvánoční hladovce	208
59.	12.02.79	Sdělení VONS č. 73 /případ J. Pavlíčka a A. Navrátila/	210
60.	21.02.79	Sdělení VONS č. 79 /obžaloba na V. Srnu a M. Sváčka/	211
61.	01.03.79	M.R. Křížková: Otevřený dopis gen. vikáři A. Veselému	214
62.	březen 79	Z rozhovoru s V. Bendou /ohlas volby nového papeže/	216
63.	12.04.79	Výzva 116 občanů k velikonočnímu půstu	216
64.	květen 79	Zpráva o výzvě k půstu v době cesty papeže do Polska	219
65.	25.05.79	Sdělení VONS čís. 110 /případ V. Srny a M. Sváčka/	220

C. Filosofické, teologické a literární úvahy, studie a kometáře

66.	24.9.72	J. Šimsa: Hle, člověk! /Kázání/	224
67.	24.03.77	L. Hejdánek, Dopisy příteli, list č.7 /životní dílo J. Patočky/	227
	14.04.77	L. Hejdánek, Dopisy příteli, list č.10 /Smysl a místo křesťanství v dnešním světě/	233
68.	16.12.77	M. Rejchrt: Dopis A. Strnadovi	239
69.	březen 78	J.S. Trojan: Svoboda a důstojnost člověka	245
70.	05.04.78	E. Kantůrková: Chvála spontaneity	256
71.	28.10.78	L. Vaculík: Pokus o jiný žánr	259
72.	říjen 78	M. Rejchrt: Křesťanství dnes a zítra	262
73.	05.01.79	V. Benda: Katolicismus a politika – kořeny a perspektivy dnešní situace	265
		Seznam signatářů Charty 77	293
		Doslov: Malá kronika náboženského nesouhlasu /A. Opásek/	313

1 a
 1.40 nepříteli
 +

Ediční poznámka

V předmluvě ke Knize Charty /Index, Koeln 1977/ jsem vyslovil naději, že rozsáhlá dokumentace Charty 77 bude postupně zpřístupněna širší veřejnosti také v podobě sborníků specializovaných podle obsahu, literárního žánru a jiných hledisek. Takových publikací je zapotřebí vskutku stále více; produkce československého politického i literárního "samizdatu" ani v roce 1978 nikterak nepolevila, spíše naopak. Kromě textů vzniklých v souvislosti s hnutím za občanská a lidská práva, jejichž počet dosahuje v roce 1978 čtyři sta až pět set kusů, kromě už obvyklých "knížek" z Petlice /a taky Expedice či dalších "edicií"/, kromě literárního sborníku, jehož první číslo vyšlo v prosinci 1977 a mezitím jako Spektrum 1 oběhlo svět, objevily se další rukopisné časopisy, sborníky či občasníky /Dialogy, Místo dialogů, Reflex, Zebra, Čtverec, Historické studie, Ekonomická revue a d./ i jednotlivé rukopisy, v nichž je obsaženo kromě spousty informací také myšlenkové bohatství hodné toho, aby bylo masově čteno.

Proto jsem uvítal nabídku opata dr. Anastáze Opaska, abych ze sbírky čs. samizdatu 1977–78 připravil specializovaný sborník, který by se tematicky zaměřil na problematiku svobody vyznání a náboženské svobody a na aktivitu těch jednotlivců a skupin v Chartě 77, kteří se světonázorově hlásí ke křesťanství a jsou aktivními příslušníky svých křesťanských církví.

Toto tematické omezení umožňuje vrhnout více světla na jednu ze sfér, kde se odehrává zápas o občanské a lidské svobody v Československu, a přispět k plastičtějšímu zobrazení stavu československé společnosti a jejího myšlení. Avšak editor tu byl právě vzhledem k tematickému vymezení postaven před nelehké otázky výběru textů a jejich uspořádání, jestliže chtěl postihnout nejdůležitější obecné souvislosti dané dílčí otázky a navíc dodržet jistá formální i věcná kritéria, jež nelze při vydávání pramenů pominout.

Ze zkoumání věcných souvislostí – Charta 77 a společnost, Charta 77 a instituce čs. společnosti, Charta 77 jako solidární a přitom uvnitř politicky, generačně, sociálně, světonázorově diferencované společenství občanů, kteří spojili své síly k prosazování občanských a lidských práv v Československu – vyplynulo několik závěrů,

kteře se staly určujícími pro výběr jednotlivých dokumentů a textů do tohoto sborníku i pro jejich uspořádání. Tyto závěry lze shrnout do následujících šesti tezí:

1. Úsilí o prosazování práva na svobodu myšlení, svědomí, vyznání a na uplatnění náboženských práv je integrální, neoddělitelnou součástí hnutí za občanská a lidská práva v Československu.
2. Charta 77 jako celek se od počátku zasazuje o realizaci všech lidských a občanských práv, v rámci svých možností poukazuje na všechny případy, kde svobody a práva občanů nejsou respektovány, kde jsou porušovány, kde dochází k persekuci a diskriminaci, k porušování zákonů nebo nezákonnosti vůči komukoli.
3. Solidarita uvnitř Charty 77 je nedělitelná. Stejně nedělitelná a neohraničená je solidarita Charty a chartistů směrem vůči diskriminovaným a nezákonně pronásledovaným či na občanských a lidských právech ukřádcovaným občanům mimo Chartu.
4. Křesťané různých vyznání, ať jako jednotlivci, ať ve skupinách tvořených ad hoc, jsou aktivní složkou Charty 77. Vystupují na obranu i za prosazení cílů Charty jako celku, podřlejí se na všech jejích aktivitách, spolu s dalšími, rozdílně světonázorově orientovanými signatáři rozvíjejí v rámci Charty různé jednorázové i dlouhodobější iniciativy.
5. K prosazení cílů Charty ať v jejích komplexu, nebo v dílčím smyslu využívají křesťané—signatáři Charty 77 svých specifických vazeb k církevním a náboženským institucím a rozširují tak možnosti jejího působení.
6. Křesťanství i křesťanská filosofie je součástí duchovní tradice a duchovního světa české i slovenké společnosti; svobodný rozvoj křesťanství je jednou z podmínek k obnovení základních civilizačních, morálních a kulturních hodnot v Československu.

Z toho tedy vyplývá, že tematika sborníku je širší než vlastní titul "Křesťané a Charta 77", který je jen orientační; ve skutečnosti jde o víc, jak jsem se pokusil taxativně vyjmenovat v oněch šesti bodech. Neznamená to ovšem, že jsem se pokoušel udělat dokumentaci podle apriorně stanovených tezí, bylo tomu právě naopak. Na začátku byla analýza celé problematiky a celého komplexu mně dostupného samizdatového materiálu z let 1977–78, který se vztahuje jak k tématu širšímu, obecnějšímu /stav v oblasti občanských a lidských práv a Charta 77/, tak k užšímu, specifikovanému /stav na poli svobody vyznání a náboženských práv, křesťané v Chartě/.

Tak jako je pouze pomocný titul sborníku, stejně pomocné a orientační je i rozdělení publikovaných textů do tří oddílů. Do první skupiny /A/ jsem zařadil dokumenty obecné povahy, týkající se Charty jako celku – jejího smyslu, cílů, metod práce a způsobu či forem, v nichž rozvíjí svou aktivitu; některé z nich blíže ilustrují výše uvedené konstatování o komplexnosti cílů Charty i totálního charakteru její solidarity jak dovnitř, tak navenek. Další dva oddíly sborníku /B a C/ se vztahují především k užší tematice publikace. ~~Mnohé z výběru členění je ovšem sporné; zda dokument Charty č. 9 patří do oddílu A nebo B; zda bylo správné zařadit do publikace manifest "Sto let českého socialismu" /učinil jsem tak proto, že mezi jeho signatáři jsou osobnosti výrazně křesťanského světonázorového zaměření – B. Komárková, L. Hejdaňek, J. Šimsa/ a zda má své oprávnění v oddílu C lze se zajisté přit také o to, zda bylo na místě v takto tematicky vymezeném sborníku umístit Vaculíkův fejeton.~~

Udělal jsem několik výjimek ze zásady, že publikuji materiál pocházející z okruhu samizdatu /za první/, z let 1977–78 /za druhé/ a z prostředí Charty 77 /za třetí/. Jako prolog jsem zařadil dva texty z let 1975–76: velikonoční kázání Svatopluka Karáska a fejeton Václava Havla Proces. Oba texty – jeden na základě argumentace Písma, druhý v podání "světském" – přibližují situaci, ze které se zrodilo morální odhodlání, jež je jednou, a pravděpodobně tou nejdůležitější hnací silou Charty 77. "Mám za to, že žijeme v době, kdy už nepůjde žít na dvě strany. Být slušný občan, nemít potíže, mlčet a kývat i proti svému vlastnímu svědomí, a na druhé straně být slušný křesťan, jít si v novém zimníku poslechnout kázání a po neděli se nezávazně ztratit v proudu" čteme u Karáska. Rok a půl později nazval Havel proces s mladými hudebníky "naléhavým zpřítomněním otázky, co má člověk v životě chtít: zda má mlčky přijmout svět tak, jak se mu nabízí, včlenit se do něj jako jeho objekt – anebo zda má sflu stát se svobodným subjektem životní volby; zda má mít prostě 'rozum' a zařadit se – anebo zda má právo vzepřít se ve jménu vlastní životní pravdivosti", a odmítl pro sebe – vyjádřivši současně životní pocit mnoha svých druhů a přátel – svět zadních vrátek a chytračení.

Další takovou výjimkou jsou dokumenty otištěné v příloze, které – pokud je mi známo – nebyly rozšiřovány jako samizdaty.

Součástí sborníku je také abecední seznam všech signatářů Charty 77, který může – kromě základní informace – posloužit čtenáři k

ověření řady jednotlivostí, anebo k zachycení zajímavých souvislostí osobního i věcného rázu.

Bylo by zajisté na místě zmínit se o odborných problémech souvisejících s vydáváním textů a dokumentů pocházejících z okruhu samizdatu, tedy až na výjimky textů neautorizovaných, kde není možnost porovnat dochovaný opis s původní verzí prvopisu. O nezbytnosti zabývat se klasifikací a kvalifikací tohoto druhu pramenů a otázkami jejich vydávání psal nedávno historik Jan Tesař ve svých poznámkách na okraj *Knihy Charty* a nelze než s ním souhlasit. Úvaha v odborném časopise bude však zajisté vhodnější. Nejsem si také jist, zda lze hovořit v odborném smyslu o edicích samizdatu, zda není vhodnější použít skromnějšího označení "dokumentace". Pokud jde o naši publikaci, zůstávám raději při tom.

x x x

Pokud není přímo u jednotlivého textu uvedeno něco jiného, bylo pro tuto výběrovou tematickou dokumentaci použito písemného materiálu v té podobě, jak – totiž jako strojopisná kopie opisu – cirkuluje mezi čtenáři v Československu a odtud se dostává do zahraničí. Použil jsem především materiálu z vlastní soukromé sbírky, která má ovšem značné mezery. Při této příležitosti bych chtěl poděkovat všem, kteří mi byli nápomocni buď přímo zprostředkováním některých dokumentů, anebo upozorněním na jejich existenci, zejména prof. dr. H. Gordonu Skillingovi, dr. Karlu Skalickému, jakož i Keston College, britskému Středisku pro studium náboženství a komunismu /Centre for the Study of Religion and Communism/.

Technická úroveň použitých předloh byla někdy velmi špatná jak co do čitelnosti, tak častých překlepů, chybné interpunkce; občas chybějí i jednotlivá slova. Zachovávat za každou cenu původní úpravu předlohy, aniž víme, jak vypadal prvopis, anebo upozorňovat na každou změnu technické povahy /pravopis, interpunkce, oprava překlepů, vypsání neobvyklých zkratk, u nichž je zřejmé, že byly použity jen pro urychlení opisu v obtížných podmínkách atd. atp./ by bylo neúčelné a proti zdravému rozumu.

Záhlavní registry jsou dílem editora. U nedatovaných textů je příbližné datum vzniku uvedeno v dvojité závorce. Pokud není v textu uvedeno místo vzniku a nebylo možno je ani odhadnout, uvádíme v záhlavním registru "sine loco". Z důvodu úspory místa se nedodržíje původní grafická úprava předlohy; to se týká zejména textů, k nimž jsou připojeny jmenné seznamy.

Věcné poznámky a vysvětlivky k jednotlivým textům jsem zařadil přímo za text každého jednotlivého dokumentu; jsou označeny jako "pozn. ed." /poznámka editora/.

Spolková republika Německa, vánoce 1978

Vilém Prečan

x

Několik měsíců, které uplynuly mezi dokončením rukopisu a jeho definitivním odevzdáním do tisku, přineslo řadu nových dokumentů a textů k problematice, která je předmětem této výběrové dokumentace. Pokusil jsem se několika doplňky materiálu z roku 1979 učinit publikaci o něco aktuálnější, třebaže jsem si vědom, že ve chvíli, kdy vyjde a dostane se mezi čtenáře, bude zase již poněkud "zastaralá". Nejen proto, že život a aktivita lidí přinesou nové písemné doklady; mezitím se objeví texty, které existují již nyní, avšak zatím jsem je neměl k dispozici.

Zejména oddíl C utrpěl skutečností, že jako každá publikace i tato knížka může mít jen určitý omezený rozsah. Většina úvah, které by jinak nutně musely být zařazeny, musela být ponechána stranou, neboť jde o texty, z nichž každý (má většinou) několik desítek stran. Byl bych rád touto cestou zpřístupnil zejména dvojčíslo 6-7/1978 strojopisného časopisu *Dialogy* /červen - září 1978/, které obsahuje pět příspěvků z pera R. Battěka, L. Hejdánka a M. Rejchrtů na téma Křesťanství v dnešním světě. Je to však 50 stran textu! Z týchž důvodů jsem byl nakonec nucen vyřadit esej J. Zvěřiny Odvaha být církví.

Květen 1979

V. Prečan

Předmluva

Myslenka křesťanství je neslučitelná s jakoukoliv formou koncentrace moci. Každý pokus o její integraci do mocenských struktur odporuje evangeliu stejně jako snaha o vytvoření samostatných a z křesťanství vycházejících státních společenství, v nichž by Kristova výzva mohla být chápána především jako politický či sociální program. Mají-li být křesťané soli země, nemohou nikdy s žádným vládním systémem anonymně splynout. Jejich způsob hledání pravdy bude vždy v rozporu se sebejistotou charakteristickou pro všechny ideologie. Představa, že by se křesťané mohli stát mlčícími a nekritickými či dokonce aktivními spolubudovateli státu, jehož zřízení je založeno na mocensko-totalitních principech, je nesmyslná, protože pak by prostě přestali být křesťany. V dějinách se to ovšem stává. Pokaždé na takové pokusy doplácí tragicky především křesťané sami a není nejmenší důvod se domnívat, že by je měl kdykoliv jindy a jinde potkat lepší osud.

Je přirozené, že vztah křesťanů a státní moci má do jisté míry a v jiné formě svou obdobu ve vztahu křesťanů vůči jejich vlastním společenstvím – církvím. Právo (i povinnost) mluvit otevřeně a kriticky je ovšem u každého, ale zejména u křesťana, podmíněno vědomím vlastní slabosti a nedostatečnosti.

Od roku 1948 patří křesťané v Československu k pronásledovaným. Nejrůznější formy jejich obrany i boje získaly po roce 1977 nový prostor v Chartě 77. Dokumenty, které o tom náš sborník přináší, nemohou zachytit všechny myšlenkové proudy poznamenávající křesťanská společenství doma a ani zaznamenat často bouřlivé diskuse probíhající mezi představiteli mnohdy výrazně se lišících stanovisek. Některé texty může dokonce čtenář přijmout s rozpaky a smutkem (což se

netýká jen oficiálních stanovisek úředních církevních představitelů vůči Chartě 77). Mnohý z dokumentů či dopisů by vyžadoval komentář. A může být vysloven i názor, že právě takový materiál by měl být podroben teologickému, filozofickému a možná i politicko-historickému zhodnocení. Jistě se tak jednou stane. Jako tomu, kdo v období vzniku těchto textů žil v Československu a na zrodu některých se podílel, mi snad může být dovoleno se domnívat, že tento okamžik ještě nenastal.

Život skutečných křesťanů v Československu, a myslím i v ostatních zemích východní Evropy, je poznamenán hledáním, zápasy, myšlenkovými rozpory, pokusy o dorozumění a nalezení nových struktur i nové náplně tradičních seskupení. Všechny tyto často se teprve rodící proudy existují ve státě, kde každé setkání sebemenšího počtu lidí je vystaveno nebezpečí policejního zásahu. Ve státě, jehož většina zákonů je protilidská a tím i protikřesťanská. Ale snad právě proto může život a myšlení křesťanů v Československu přinést něco dobrého i těm, kteří žijí ve svobodném světě. O tom všem přináší náš sborník první doklady. Již teď je však jisté, že zejména ve filozofické a teologické oblasti by mohl mít mnohonásobný rozsah. Ale právě v těchto chvílích vznikají určitě už další myšlenky a studie. Potřebujeme čas, abychom se seznámili i s nimi a mohli pak posoudit křesťanské aktivity v Československu v širších souvislostech.

Ale i z toho, co již dnes můžeme publikovat, snad vysvítá, že úzkost, s jakou se doma i zde díváme do budoucnosti, není silnější než naděje.

Vídeň, únor 1979

Ivan Medek

DOKUMENTY

PROLOG

1

30. března 1975. – Velikonoční kázání duchovního Českobratrské církve evangelické Svatopluka Karáska.

Kázání na Velikonoční neděli v České Lípě 30.3.1975

Pozdrav:

Milost Vám a pokoj od toho, kterýž byl, kterýž jest a kterýž přijíti má.

Biblický text, nad kterým se nyní společně zamyslíme, je zapsán v Janově evangeliu v 16. kapitole ve verši 33. a zní takto: Na světě soužení míti budete, ale věřte, že jsem přemohl svět.

Scházíme se jako lid boží. Jako lid boží – spolu se všemi, kteří v tomto čase, kdekoli na zemi vyznávají: Naším jediným pánem je Bůh života a pouze jemu se klaníme – spolu se všemi, kteří v tomto čase a kdekoli na světě vyznávají: Naším jediným pánem je Bůh života, ale my se mu neklaníme, odcházíme do stran, splýváme v rozbředlém poli světa a nejsme schopni se zmátožit, vnitřně povstat – scházíme se jako lid boží spolu se všemi, kteří v tomto čase a kdekoli na zemi vyznávají: Bůh je pánem života a reptají proti němu, vyčítají mu nespravedlnosti, rouhají se mu, řvou na něj, zápasí s ním – spolu se všemi, kteří neobětováni duši svou molochu této doby a neprohlašují bez boje, bez zájmu, v uvolněné póze po dobrém jídle, že Bůh je přelud, hastroš zaslých dob a že nyní je člověk pánem života a smrti.

Spoluvytváříme společenství lidu božího v tomto čase. Spoluvytváříme lid boží – dávný Izrael – skrze Krista, který dal možnost všemu lidu účastnit se slávy a ponížení lidu božího. Prožíváme Velikonoce – budem slavit Večeři páně, připomeňme si, jak se na tomto světě ustavil lid boží a porovnejme tento základ s naší dnešní situací. Na počátku vztahu mezi Bohem a lidem této země je, dle svědectví Bible, jednající Bůh, Bůh vystupující ze skrytu. Praotcové si vytvářejí Boha, ale v hrůze se s ním setkávají tam, kde netuší. "Jasně vidím trápení

mého lidu, který je v Egyptě, chci jej vysvobodit – vyvedu jej z poroby do země dobré a prostranné. Ty Mojžíši vyvedeš můj lid – neboj se, budu s tebou. Takto dříve synům Izraelským – Jsem – poslal mne k Vám.” Mojžíš přichází k lidu se zvěstí: ”Bůh potkal se s námi – proto jdeme přes poušť do země, kterou nám dá.”

”A uvěřil lid, když uslyšel, že navštívil Bůh syny Izraelské. A sklonivše se poklonu učinil.”

Zde začíná všechno, zde začíná lid boží – Izrael – církev. Nepoznatelný Bůh – Jsem – jedná a vyzývá, a lid v Něm vírou rozpoznává skutečnou sílu pro svůj skutečný život. Toto společenství – jen a jen víry – činí něco děsného. Vychází ze zajištěné nesvobody do neznáma – z Egypta na poušť. Zde se ustavuje lid boží – kde Jsem – život zaslubuje a lidé věří a odvažují se k činu vyjítí. Bez důkazů, bez jistoty, bez zásob – skrze neznámou poušť do neznámé země. Z hlediska normálního života – z hlediska reálného života – je to šílenství. Tisíce lidí – bez vody, bez jídla, bez organizace má jít neznámo kudy, neznámo kam – to má charakter masové sebevraždy. Neznámý Bůh zaslíbil – lid uvěřil a vychází na poušť – vše je na ostří meče: buď Bůh skutečně mluvil a skutečně je – pak lid dojde – anebo jde o fikci a sebeklam zotročených, kteří již nemohou snášet porobu – pak zahynou. Zatím co jedni neuvěřili a zůstali v Egyptě, jiní uvěřili a šli. Izrael není národ, rasa – je to lid víry, lid, který se odvážil vyjít na poušť za příslibem Boha, kterému uvěřil. A tak je předobrazem všech duchovních společenství.

Lid boží vychází na svou věčnou poušť, pochod šílené víry? – nebo pochod smrti? – nikdo předem neví, ale mnozí věří, že Jsem, že Bůh života jedná a nenechá zahynout. ”Soužení jsou Izraelští, sevřela je poušť, báli se velmi a volali k Hospodinu.” Tváří k poušti spatřovali slávu Boha – tváří k poušti nacházeli vše. Tak se ustavil lid víry a my dnešní lid víry máme být potomci tohoto lidu. Žijeme v době reálných předpokladů a odhadů a i uprostřed lidu božího je zoufalá nouze o činy víry – o činy, které se dovedou spoлеhnout na toho, ve kterého opravdu věříme. S tímto světem reálných předpokladů splývá i dnešní lid boží. Kdo se dnes odváží činu, který je motivován pouze vírou, že Bůh je Pánem a své sliby nezruší, která z církvi a kdo z nás osobně vyjde z domu služby do nezajištěné pouště dnešního života? Vedení naší církve i jiných dnešních církví za každou cenu drží podpěry – za každou cenu, pravím – drží jistoty, právě ze strachu z nezajištěnosti, ze strachu, že by se dnešní lid víry rozplynul v moři toho-

to světa a zanikl by nebýt kostelů, nebýt farářů, nebýt organizace, státních příspěvků, kanceláří – zkrátka instituce. Strach z pouště, strach ze slabé víry věřících, to dává vítězit reálným předpokladům. Dnešní lid víry žije v porobě a bojí se vyjít, bojí se plně spolehnout na živého Boha, na Krista – nedůvěřuje. I každý z nás, i my jednotlivci se bojíme a jsme svázáni pouty tohoto světa, i my jednotlivci žijeme v porobě, neodvažujeme lišit se, vyjít na poušť, abychom právě tváří k poušti spatřili slávu Hospodina. Ježíš řekl: "Na světě soužení míti budete, ale věřte, já jsem přemohl svět." A my, kristovci, se vyhýbáme soužení právě jako čert kříži. Zatím se ani nejedná o pravá soužení, jde jen o drobná souženíčka – horší postavení – rozlít si to u těch, kdo rozhodují. Bojíme se nejen pouště – nejen velkých soužení – položit život, být vězněn, ale bojíme se horšího zaměstnání – horšího bytu – nižšího příjmu. Na tomto místě bych vám rád přečetl text písně od Pavla Zajíčka:

Svatej Pavel celej život stíhán, svatý Štěpán ukamenován,
Jan Křtitel štat, Ježíš ukřížován.

Seká nám někdo hlavy? Jseš snad hříčkou popravý?

Máš nedostatek potravy? Bořej se ti kostí základy?

Osnují proti tobě úklady? Mlátí tě někdo šutrem do brady?

Čeho se tedy bojíš?

Však ty víš, jseš zbabělej živočich,

hlavně, že jseš prasácky dobře veleziv.

Svatej Pavel celej život stíhán, svatej Štěpán ukamenován,
Jan Křtitel štat, Ježíš ukřížován.

Mizerní jsme vyznavači Ukřížovaného – nedůstojně se vyhýbáme i těm nejmenším obtížím.

Jistě víte, že mně nejde o to tepat, kritizovat – ubližovat. Vše, co říkám, beru na sebe, na svou rodinu, na své přátele. Mám za to, že žijem v době, kdy už nepůjde žít na dvě strany. Být slušný občan, nemít potíže, mlčet a kývat i proti svému svědomí, a na druhé straně být slušný křesťan, jít si v novém zimníku poslechnout kázání a po neděli se nezávazně ztratit v proudu. Dle mého názoru přichází doba tříbení, doba rozhodnutí a vyjití. Izrael znal takové chvíle: Jozue říká lidu: "Rozhodněte se nyní, komu dále chcete sloužit, zda Bohu, který nás až doposud vedl, anebo bohům této nové země."

I Ježíš se ptá učedníků, když přichází do tuhého: "Chcete také odejít?" Kdo z nás v této době řekne Kristu své ano, musí se vnitřně připravit, že bude mít soužení – bez toho to nepůjde.

Ještě je tu jeden rys původního lidu božského, který je pro nás významný. Bůh se zjevuje svému lidu jako ten, který zachraňuje, který vyvádí. A lid mu slouží tím, že mu věří, že se rozhoduje, že jej následuje. Tak vzniká smlouva. Ale lid hned po uzavření smlouvy smlouvu porušuje. Izrael na poušti reptá proti Bohu, staví si zlaté tele a klaní se mu – lid boží nedodržuje slib, že bude věrný Bohu, který ho zachránil. Naše duchovní dějiny popisují, jak stále lidé porušují smlouvu s Bohem, a jak Bůh stále obnovuje smlouvu. Duchovní dějiny nevěrného lidu, který spolužije s věrným Bohem milosti. Je tu budoucnost pro ty, kterým se nedaří být věrnými.

Příchod Krista – jako nová smlouva v jeho krvi, jako znovu podávaná ruka boží. Říkáme si lid nové smlouvy a jsme jím, i když selháváme, ale až tam, kde si uvědomujeme své selhání, mobilizujeme v sobě síly k nápravě, když nezlhodíme k nabízené milosti.

Lid nové smlouvy není ohraničený ničím vnějším. Je ohraničený pouze vnitřním zaujetím – vírou, nasazením, následováním.

Ježíš ve svém podobenství o svatbě ukazuje na naše nebezpečí. Na nebezpečí pozvaných, kteří zklamali. Bůh chce mít na této zemi i v tomto čase svůj lid. Lid, který nežije z daností, ze zvyků, ale odvažuje se třeba zdánlivě nereálných, bláznivých činů víry. Jestliže pozvaní zklamou, pak služebník Pána má vyjít do ulic, na rynky, mezi plochy, a pozvat chudé a chromé a kulhavé. Místo urozených méně urozené. Lid nové smlouvy bude žít na této zemi. Bude mít na světě soužení a bude mít moc přemáhat tento svět. Jde jen o to, kdo z nás přijme pozvání, kdo z nás vydrží, kdo přijme toto soužení a kdo odpadne a splyne s tímto světem, odumře Bohu i jeho milosti. Kéž nám Bůh dává sílu – nám jednotlivcům i celému společenství lidu božského této doby – k velkým činům víry.

Amen.

/Svatopluk Karásek/

11. října 1976. Hrádeček. – Literární fejeton spisovatele V. Havla, napsaný v souvislosti s procesem se členy hudebních skupin Plastic People a DG 307.

Václav Havel:

PROCES

Nestává se to často a stává se to obvykle v okamžicích, kdy to málokdo očekává: cosi se někde vymkne a určitá událost – díky nepředvídané souhře svých vnitřních předpokladů a víceméně nahodilých vnějších okolností – překročí najednou hranice svého postavení v kontextu navyklé každodennosti, prolomí krunýř toho, čím má být a čím se zdá, a vyjeví náhle svůj nejvnitřnější, skrytý a v jistém ohledu symbolický smysl. A něco původně nijak výjimečného najednou ozáří nečekaným světlem dobu a svět, v němž žijeme, a překvapivě zpřítomní jejich základní otázky.

Navenek se nic zvláštního nestalo: přelícení proběhlo v určeném termínu; trvalo tak dlouho, jak trvat mělo, a dopadlo tak, jak mělo dopadnout: odsouzením obžalovaných. A přesto vše, čeho tu byl člověk svědkem, tak zjevně a naléhavě přesahovalo samo sebe, že to cítili i ti, kteří měli nejméně důvodů si něco takového připustit: ten dojem prostě visel od první chvíle ve vzduchu a hodinu od hodiny se nezadržitelně zesiloval. A co je nejpodivnější – nedalo se proti tomu nic dělat: hra jednou rozehraná se musela dohrát až do konce a vyjevit tak nakonec i to, jak hrozivě se její iniciátoři zapletli do sítě vlastní prestiže: než by se odvážili to celé zarazit a přiznat chybu, absolvují raději až do konce tu blamující podívanou.

Akteři této podívané se dostávali přitom do paradoxní situace: čím poctivěji hráli své role, tím zřetelněji odkrývali jejich nezamýšlený význam, proměňující se tak postupně ve spolutvůrce úplně jiného představení, než jaké si mysleli, že hrají, nebo než jaké chtěli hrát.

Čím asi měl být původně v tomto procesu prokurátor? Nepochybně věrohodným mluvčím a ochráncem zájmů společnosti, přesvědčivě prokazujícím pohoršlivost tvorby obžalovaných, její vulgarity, nemorálnost a protispolečenský dopad.

Čím se však tento muž stal? Symbolem naduté a úzkoprsé moci,

pronásledující všechno, co není schopna zařadit do své sterilní představy života, všechno neobvyklé, riskující, samorostlé a nepodplatitelné, všechno příliš bezelstné i příliš náročné, příliš otevřené i příliš tajemné, všechno příliš drsné i příliš zjemnělé na její těžkopádný vkus, vlastně všechno jiné, než jaká je sama. Jeho ústy tu promluvil svět duchovní manipulace, všeobecné oportunity, citové vyprahlosti, životní banality a morální pruderie; prostě svět "pánů", těch pánů, kteří odnepaměti – ať už měli v ústech fráze náboženské, liberální, vlastenecké nebo socialistické – chtěli udělat z umělců své lokaje a proti nimž se umělci odnepaměti bouřili, anebo jimž se aspoň vysmívali. Tento upjatý muž bez imaginace a humoru tu stál přítom zahalen do toho roucha, které "páni" tradičně navlékají, když se chtějí vypořádat s nějakým nezařaditelným tvůrčím fenoménem: do roucha patetického pohoršení nad morálním úpadkem a neúctou k tradičním hodnotám.

Čím asi chtěli být Ivan Jirous a jeho přátelé na lavici obžalovaných? Určitě nechtěli být hrdiny, kteří se stávají jako Dimitrov z obžalovaných žalobci a vrhají světlo drtivě usvědčující reflexe na tento svět. Pochybuji, že sledovali jiný cíl, než přesvědčit soud o své nevině a uhájit si své právo psát si a zpívat písničky, jaké chtějí. Čím měli přítom podle autora scénáře být? Odpudivými dlouhovlasými výtržníky, onou "spodinou", za kterou je považuje pan ředitel televize a od níž se každý seriózní člověk s odporem odtáhne.

Čím se však nakonec stali? Bezděčnou personifikací naopak těch sil v člověku, které ho nutí vždy znovu hledat sebe sama, svobodně a po svém se vymezovat ve světě, nesmlouvat se svým srdcem a nepodvádět své svědomí, nazývat věci pravými jmény a pronikat – jak to řekl u soudu Pavel Zajíček – k "hlubším rovinám bytí". Pronikat tam na vlastní pěst a riziko, s vědomím, že může kdykoliv narazit, ať už na odpor "pánů", nepochopení otupělých – anebo na vlastní meze.

Čím chtěla být konečně předsedkyně senátu? Mám pocit, že původně chtěla být prostě objektivním soudcem, který zváží nepředpojatě argumenty obžaloby i obhajoby, výpovědi svědků i obžalovaných, a který vynese spravedlivý rozsudek.

Co však z ní tento proces udělal? Tragický symbol justice neschopné uhájit si své nezávislé postavení a vynášet takové rozsudky, jaké vyplývají z lidského, občanského a právního svědomí soudců; justice vědomé si své mocenské manipulovanosti, neschopné jí však čelit a přijímající posláze dobrovolně ubohou roli subordinovaného zaměstnance "pánů".

Čím vlastně měl být celý tento proces? Zřejmě jen jedním z běžných článků každodenní justiční praxe, navyklé přeměňovat lidské osudy, činy a zločiny v nudné hromadě spisů, položek, protokolů a paragrafů; zřejmě jen rutinním řešením jednoho ze stovek sobě podobných kriminálních případů. Tuto vnější podobu si ostatně dost dlouho držel: formálně tu šlo po dlouhou dobu opravdu jen o ty stovky písemných a desítky ústních výpovědí, zeširoka se obírajících takovými otázkami, jako například, zda na koncertu The Plastic People v Bojanovicích nebo v Postupicích byly či nebyly zavřeny dveře sálu.

Tato fasáda soudní důkladnosti a objektivitě zároveň ale velmi brzy začla sebe samu usvědčovat z toho, že je jen kouřovou clonou, která má zakrýt to, čím tento proces ve skutečnosti je: vzrušujícím sporem o smysl lidského života; naléhavým zpřítomněním otázky, co má vlastně člověk v životě chtít: zda má mlčky přijmout svět tak, jak se mu nabízí a včlenit se do něj jako jeho poslušný objekt – anebo zda má sílu stát se svobodným subjektem životní volby; zda má mít prostě "rozum" a zařadit se – anebo zda má právo vzepřít se ve jménu vlastní lidské pravdivosti.

Dlouho jsem neúspěšně přemýšlel o tom, jak bych zážitek celého toho "vymknutí" nejlépe charakterizoval.

Bylo to depresivní? Samozřejmě: což mohlo probouzet jiné pocity už třeba to, že lidsky nejopravdovějším dojmem působili v soudní síni ti, kteří seděli na lavici obžalovaných, obklopeni policisty a odvádění i na záchod v poutech? Anebo to, že obhájci pronášeli své výborné a vyčerpávající obhajoby, obžalovaní se přesvědčivě bránili a důkazní řízení se zvolna hroutilo v trosky v situaci, kdy – jak všichni tušili – jsou obžalovaní beztak už dávno odsouzeni? Depresivní přídech dával celé události ostatně už sám fakt jejího vymknutí: jak jinak mohla totiž působit okolnost, že tenhle spor o smysl lidského života probíhá zde, před senátem Okresního soudu pro Prahu-Západ, anebo že nikdo z přítomných nemůže udělat to jediné, co bylo na místě udělat, totiž vstát a zvolat: "Dost té komedie, rozchod!"?

Bylo to dojemné? Přirozeně: člověku se muselo stáhnout hrdlo v takových okamžicích, jako třeba když Karásek tiše vyhrkl, že bude-li odsouzen Jirous, chce být odsouzen také. Z právníckého hlediska to je samozřejmě nesmysl, v dané chvíli a souvislosti to však bylo něco tak lidsky pravdivého, že to člověku řeklo v jedné vteřině o podstatě věci víc než celé stovky úředních spisů.

Občas to bylo téměř napínavé; občas to bylo zneklidňující, ba

přímo trýznivé /hlavně v okamžicích, kdy by člověk nejraději sám něco zvolal/; velmi často to člověka uvrhovalo naopak do světa čiré absurdity.

To vše ale ten zážitek stále ještě plně nevystihuje: v jakési hlubší rovině nebyl totiž kupodivu vůbec skličující, řekl bych dokonce, že navzdory všemu v něm bylo až cosi povznášejícího: způsobovalo to asi už samo vědomí účasti na tomto neopakovatelném osvětlení světa, hlavně však ono vzrušující pomyšlení, že mezi námi ještě existují lidé, kteří za svou pravdu existenciálně ručí a neváhají za svou představu o životě i takto tvrdě platit /zatímco ti, kteří je soudí, se dokážou opírat výhradně jen o kolektivní ručení kolosální společenské moci a raději pošlou člověka bezdůvodně do vězení, než by byli ochotni riskovat i docela mírnou oděrkou na své kariéře/.

Kdesi nehlouběji jsem v tom zážitku cítil ovšem ještě jiný prvek, možná že ze všeho nejdůležitější: totiž prvek burcující; neúmyslnou, ale o to naléhavější výzvu; jakýsi apel příkladu: mnoho ohledů a opatrností, které chovám, zdály se mi pojednou malicherné; probudil se ve mně jakýsi zešlý odpor ke každé životní mazanosti, ke každé snaze bezbolestně vybruslit z životního dilematu; najednou jsem v sobě nalézal více umíněnosti v jednom směru a více nezávislosti v druhém; najednou se mi zprotivil celý jeden svět, v němž – jak jsem si v tu chvíli uvědomil – stále ještě jednou nohou stojím, totiž svět zadních vrátek.

Jak vidět, vymkne-li se nějaká událost sama sobě – vymkne-li se v onom hlubším smyslu, který mám zde na mysli – pak se tím zároveň nevyhnutelně vymkne i cosi v nás: nový pohled na svět nám otevře i nový pohled na naše vlastní lidské možnosti, na to, čím jsme a čím bychom mohli být, a my – vytrženi ze svého "rutinního lidství" – stojíme znovu tváří v tvář otázce ze všech nejdůležitější: jak se vyrovnat sami se sebou?

O tomto "burcujícím" aspektu bych tu pravděpodobně nepsal, kdybych si nebyl jist, že není jen produktem mé osobní přemrštěnosti /často mi ostatně vytýkané/. Ale nebyl. O jeho obecnosti svědčí, že dokázal proniknout z neprodyšně uzavřené soudní síně i do chodeb soudu a na jeho schodiště: jedině povznášejícím vědomím závažnosti společně sdílené zkušenosti a jedině naléhavostí apelu, který v ní byl shodně pociťován, lze totiž vysvětlit rychlý vznik onoho zvláštního improvizovaného společenství, které tu po celé přelíčení existovalo a které bylo rozhodně něčím víc, než jen náhodnou sešlostí přátel obža-

lovaných a lidí, které ten proces zajímá. Vznikala tu například nová a mimo toto prostředí zcela neobvyklá pravidla vzájemného styku: odpadlo představování, seznamování, vzájemné ořukávání, byly zrušeny obvyklé konvence a vymizela obvyklá zdrženlivost – a přímo před zraky několika družstev těch druhých /sice neuniformovaných, ale přesto na první pohled kupodivu identifikovatelných/ – se projednávaly desítky věcí, které by se leckdos možná obával za jiné situace projednávat i mezi čtyřma očima. Bylo to společenství lidí nejen ve zvýšené míře navzájem k sobě pozorných, sdílných a důvěřivých, ale i společenství podivně demokratické: starší důstojný muž, bývalý člen předsednictva ÚV KSČ, se tu bez zábran bavil s dlouhovlasatými chlapci, které viděl poprvé v životě, a oni se bez zábran bavili s tímto pánem, kterého znali dosud nanejvýš z fotografií. Všechny eventuální rezervy a vnitřní distance jako by tu ztrácely smysl; všechna obligátní "ale" se v této atmosféře stávala směšná, nicotná a úhybná; všichni jako by cítili, že ve chvíli, kdy se hraje o všechno, zbývají už jen dvě možnosti: všechno vsadit/anebo všechno vzdát.

Když jsem druhý den přelíčení odcházel ze soudní budovy v Karmelitské ulici do Malostranské kavárny /kam jsme šli ostatně všichni: my i příslušný sbor těch druhých/ a byl jsem toho všeho ještě tak plný, že jsem téměř nebyl schopen myslet na nic jiného, potkal jsem jednoho českého filmového režiséra střední generace, který se se mnou dal do přátelského hovoru. Na otázku, jak se mám, jsem mu nepříliš logicky odpověděl, že jdu od soudu s českým undergroundem. Zeptal se, jestli to je kvůli těm drogám. Řekl jsem, že se to žádných drog netýká, a pokusil jsem se mu stručně vyložit podstatu věci. Když jsem to dopověděl, pokýval hlavou a zeptal se mne: A co jinak?

Možná mu křivdím, ale v té chvíli se mne zmocnil intenzivní pocit, že tento milý člověk patří ke světu, s kterým nechci mít už nikdy v životě nic společného – pane prokurátore Kovaříku, slyšte dobře, přijde vulgarismus – totiž ke světu životní vychcanosti.

A
O SMYSLU, CÍLECH, ÚKOLECH CHARTY 77
A METODÁCH I FORMÁCH JEJÍ AKTIVITY L E

1. ledna 1977. Praha. – Prohlášení Charty 77.

Dne 13.10.1976 byly ve Sbírce zákonů ČSSR /č. 120/ zveřejněny "Mezinárodní pakt o občanských a politických právech" a "Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech", které byly jménem naší republiky podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a vstoupily u nás v platnost dnem 23.3.1976. Od té doby mají i naši občané právo a náš stát povinnost se jimi řídit.

Svobody a práva lidí, jež tyto pakty zaručují, jsou důležitými civilizizačními hodnotami, k nimž v dějinách směřovalo úsilí mnoha pokrokových sil, a jejich uzákonění může významně pomoci humánnímu vývoji naší společnosti.

Vítáme proto, že Československá socialistická republika k těmto paktům přistoupila.

Jejich zveřejnění nám ale zároveň s novou naléhavostí připomíná, kolik základních občanských práv platí v naší zemi zatím – bohužel – jen na papíře.

Zcela iluzorní je například právo na svobodu projevu, zaručované článkem 19 prvního paktu:

Desítkám tisíc občanů je znemožněno pracovat v jejich oboru jen proto, že zastávají názory odlišné od názorů oficiálních. Jsou přitom často objektem nejrozmanitější diskriminace a šikanování ze strany úřadů i společenských organizací; zbaveni jakékoli možnosti bránit se, stávají se prakticky obětmi apartheidu.

Statisícům dalších občanů je odpírána "svoboda od strachu" /preambule prvního paktu/, protože jsou nuceni žít v trvalém nebezpečí, že projeví-li své názory, ztratí pracovní i jiné možnosti.

V rozporu s článkem 13 druhého paktu, zajišťujícím všem právo na vzdělání, je nesčetným mladým lidem bráněno ve studiu jen pro jejich názory anebo dokonce pro názory jejich rodičů. Bezpočet občanů musí žít ve strachu, že kdyby se projevíli v souladu se svým přesvědčením, mohli by být buď sami anebo jejich děti zbaveni práva na vzdělání.

Uplatnění práva "vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem" či "prostřednictvím umění" /bod 2. článku 19 prvního paktu/ je stíháno nejen mimosoudně, ale i soudně, často pod rouškou

kriminálního obvinění /jak o tom svědčí mimo jiné právě probíhající procesy s mladými hudebníky/.

Svoboda veřejného projevu je potlačena centrálním řízením všech sdělovacích prostředků i publikačních a kulturních zařízení. Žádný politický, filozofický či vědecký názor nebo umělecký projev, jen trochu se vymykající úzkému rámci oficiální ideologie či estetiky, nemůže být zveřejněn; je znemožněna veřejná kritika krizových společenských jevů; je vyloučena možnost veřejné obrany proti nepravdivým a urážlivým nařčením oficiální propagandy /zákonná ochrana proti "útokům na čest a pověst", jednoznačně zaručovaná článkem 17 prvního paktu, v praxi neexistuje/; lživá obvinění nelze vyvrátit a marný je každý pokus dosáhnout nápravy nebo opravy soudní cestou; v oblasti duchovní a kulturní tvorby je vyloučena otevřená diskuse. Mnoho vědeckých a kulturních pracovníků i jiných občanů je diskriminováno jen proto, že před lety legálně zveřejňovali či otevřeně vyslovovali názory, které současná politická moc odsuzuje.

Svoboda náboženského vyznání, důrazně zajišťovaná článkem 18 prvního paktu, je systematicky omezována mocenskou svévolí oklešťováním činnosti duchovních, nad nimiž trvale visí hrozba odepření nebo ztráty státního souhlasu s výkonem jejich funkce existenčním i jiným postihem osob, které své náboženské vyznání slovem či skutkem projeví; potlačováním výuky náboženství apod.

Nástrojem omezení a často i úplného potlačení řady občanských práv je systém faktického podřízení všech institucí a organizací ve státě politickým direktivám aparátu vládnoucí strany a rozhodnutím mocensky vlivných jednotlivců. Ústava ČSSR a ostatní zákony a právní normy neupravují ani obsah a formu, ani tvorbu a aplikaci takových rozhodnutí; jsou často jen ústní, občanům vesměs neznámá a jimi nekontrolovatelná; jejich původci nezodpovídají nikomu než sami sobě a své vlastní hierarchii, přitom však rozhodujícím způsobem ovlivňují činnost zákonodárných i výkonných orgánů státní správy, justice, odborových, zájmových i všech ostatních společenských organizací, jiných politických stran, podniků, závodů, ústavů, úřadů, škol a dalších zařízení, přičemž jejich příkazy mají přednost i před zákonem. Dostanou-li se organizace nebo občané při výkladu svých práv a povinností do rozporu s direktivou, nemohou se obrátit k nestranné instanci, protože žádná neexistuje. Tím vším jsou vážně omezena práva, vyplývající z článků 21 a 22 prvního paktu /právo sdružovat se a zákaz jakéhokoli omezení jeho výkonu/ i článků 25 /rovnost práva

podílet se na vedení veřejných věcí/ a 26 /vyloučení diskriminace před zákonem/. Tento stav také brání dělníkům a ostatním pracujícím zakládat bez jakýchkoli omezení odborové a jiné organizace k ochraně svých hospodářských a sociálních zájmů a svobodně využívat práva na stávkou /bod 1. článku 8 druhého paktu/.

Další občanská práva, včetně výslovného zákazu "svévolného zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence" /článek 17 prvního paktu/, jsou povážlivě narušována také tím, že ministerstvo vnitra nejrůznějšími způsoby kontroluje život občanů, například odposlechem telefonů a bytů, kontrolou pošty, osobním sledováním, domovními prohlídkami, budováním sítě informátorů z řad obyvatelstva /získávaných často nepřipustnými hrozbami nebo naopak sliby/ atd. Často přitom zasahuje do rozhodování zaměstnavatelů, inspiruje diskriminační akce úřadů a organizací, ovlivňuje justiční orgány a řídí i propagandistické kampaně sdělovacích prostředků. Tato činnost není regulována zákony, je tajná a občan se proti ní nemůže nijak bránit.

V případech politicky motivovaného trestního stíhání porušují vyšetřovací a justiční orgány práva obviněných a jejich obhajoby, zaručovaná článkem 14 prvního paktu i československými zákony. Ve věznicích se s takto odsouzenými lidmi zachází způsobem, který porušuje lidskou důstojnost vězňů, ohrožuje jejich zdraví a snaží se je morálně zlomit.

Obecně je porušován i bod 2 článku 12 prvního paktu, zaručující občanu právo svobodně opustit svou zem; pod záminkou "ochrany národní bezpečnosti" /bod 3/ je toto právo vázáno na různé nepřipustné podmínky. Svévolně se postupuje i při udělování vstupních víz cizím státním příslušníkům, z nichž mnozí nemohou navštívit ČSSR například jen proto, že se pracovně či přátelsky stýkali s osobami u nás diskriminovanými.

Některí občané – ať už soukromě, na pracovišti nebo veřejně, což je prakticky možné jen v zahraničních sdělovacích prostředcích – na soustavné porušování lidských práv a demokratických svobod upozorňují a dožadují se v konkrétních případech nápravy; jejich hlasy však zůstávají většinou bez odezvy, anebo se stávají předmětem vyšetřování.

Odpovědnost za dodržování občanských práv v zemi padá samozřejmě především na politickou a státní moc. Ale nejen na ni. Každý nese svůj díl odpovědnosti za obecné poměry, a tedy i za dodržování

uzákoněných paktů, které k tomu ostatně zavazují nejen vlády, ale i všechny občany.

Pocit této spoluodpovědnosti, víra ve smysl občanské angažovanosti a vůle k ní, i společná potřeba hledat její nový a účinnější výraz, přivedly nás k myšlence vytvořit CHARTU 77, jejíž vznik dnes veřejně oznamujeme.

CHARTA 77 je volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry i různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě – těch práv, která člověku přiznávají oba uzákoněné mezinárodní pakty / Závěrečný akt helsinské konference, četné další mezinárodní dokumenty proti válkám, násilí a sociálnímu i duchovnímu útlaku a která souhrnně vyjadřuje Všeobecná deklarace lidských práv OSN.

CHARTA 77 vyrůstá ze zázemí solidarity a přátelství lidí, kteří sdílejí starost o osud ideálů, s nimiž spojili a spojují svůj život i práci.

CHARTA 77 není organizací, nemá stanovy, stálé orgány a organizačně podmíněné členství. Patří k ní každý, kdo souhlasí s její myšlenkou, účastní se její práce a podporuje ji.

CHARTA 77 není základnou k opoziční politické činnosti. Chce sloužit obecnému zájmu jako mnohé podobné občanské iniciativy v různých zemích na Západě i Východě. Nechce tedy vytyčovat vlastní programy politických či společenských reforem nebo změn, ale vést v oblasti svého působení konstruktivní dialog s politickou a státní mocí, zejména tím, že bude upozorňovat na různé konkrétní případy porušování lidských a občanských práv, připravovat jejich dokumentaci, navrhopvat řešení, předkládat různé obecnější návrhy, směřující k prohlubování těchto práv a jejich záruk, působit jako prostředník v případných konfliktních situacích, které může bezprávi vyvolat, atd.

Svým symbolickým jménem zdůrazňuje CHARTA 77, že vzniká na práhu roku, který byl prohlášen rokem práv politických vězňů a v němž má bělehradská konference zkoumat plnění závazků z Helsinek.

Jako signatáři tohoto prohlášení pověřujeme prof. Dr. Jana Paťočku DrSc Dr h. c., Václava Havla a prof. Dr Jiřího Hájka DrSc úlohou mluvčích CHARTY 77. Tito mluvčí ji plnomocně zastupují jak před státními a jinými organizacemi, tak před naší a světovou veřejností, a svými podpisy zaručují autenticitu jejích dokumentů. V nás i v dalších občanech, kteří se připojí, budou mít své spolupracovníky,

kteří se s nimi zúčastní potřebných jednání, ujmou se dílčích úkolů a budou s nimi sdílet veškerou odpovědnost.

Věříme, že CHARTA 77 přispěje k tomu, aby v Československu všichni občané pracovali a žili jako svobodní lidé.

1.1.1977

Pozn. ed.: K prohlášení Charty 77 byl připojen seznam signatářů, který obsahoval 243 jmen. Viz seznam v závěru publikace.

4

7. ledna 1977. – Stať mluvěcího Charty 77 prof. J. Patočky o smyslu a úkolech Charty 77.

ČÍM JE A ČÍM NENÍ CHARTA 77

/Proč je právo na její straně a žádné pomluvy ani násilná opatření jí neotřesou./

Dnešní lidstvo, rozervané ideologiemi, nespokojené uprostřed možností blahobytu, očekává toužebně a horečně řešení od nových a nových technických receptů. Sem náleží rovněž spoléhání na politickou moc a stát: vždyť stát se jeví vždy zřetelněji velikou výrobnou a zásobárnou síly, disponující všemi silami, které jinak existují, fyzickými i duševními.

Myslitelé se však rozhlížejí a pozorují, že morálku, skutečně přesvědčivou nauku zásad a bezpečného vnitřního smýšlení se nepodařilo technicky vytvořit, protože to nelze. Nelze důvěřovat ani ve zvyk, v to, že pořádek fakticky vzniklý se stane druhou přirozeností, ani v moc donucení bez vnitřní přesvědčenosti lidí.

Aby se lidstvo rozvíjelo ve shodě s možnostmi technického, instrumentálního rozumu, aby pokrok vědění a dovednosti byl možný, musí být přesvědčeno o bezpodmínečnosti zásad v tomto smyslu "posvátných", pro všechny vždy závazných a schopných vymezovat účely. Jinými slovy: je třeba něčeho zásadně ne-technického, ne pouze prostředkového, je třeba morálky nikoli úskočné a příležitostné, nýbrž naprosté.

To znamená: záchranu v těchto věcech nelze čekat od státu, od společnosti výrobní, od moci a sil.

Jak rádi by všichni hlasatelé jednovlády fakt jako prostředků k libovolným účelům dali část svých příliš evidentních "pravd" za jednu jedinou, vnitřně závaznou praktickou pravdu morálky! Ale není to možné. Všem akumulacím moci bylo v našem století přáno, aby se uplatnily jako nikdy dosud. Výsledek co do přesvědčení lidí je však opačný, to by mělo být dnes jasné.

Bez mravního základu, bez přesvědčení, které není věcí opportunity, okolností a očekávaných výhod, žádná sebelépe technicky vybavená společnost nemůže fungovat. Morálka však zde není k tomu, aby společnost fungovala, nýbrž prostě k tomu, aby člověk byl člověkem. Nedefinuje ji člověk podle libovůle svých potřeb, přání, tendencí a tužeb, nýbrž ona to je, která vymezuje člověka.

Proto se domníváme, že je na čase, aby tyto jednoduché, ale bolestnou zkušeností dlouhých desetiletí ověřené teze, které každý nějak pociťuje, ujasněně pronikly vědomí všech, a že je k tomu vhodná doba. Proč?

Pojem lidských práv není nic jiného než přesvědčení, že i státy a celá společnost se staví pod svrchovanost mravního cítění, že uznávají něco nepodmíněného nad sebou, co i pro ně je závazně posvátné /nedotknutelné/, a že svými silami, jimiž tvoří a zajišťují právní normy, míní přispět k tomuto cíli.

Totéž přesvědčení žije i v jednotlivcích a je základem pro plnění jejich povinností v životě soukromém, pracovním i veřejném. Jedině v souladu s ním existuje skutečná záruka toho, že lidé nejednají jen pro výhody nebo ze strachu, nýbrž svobodně, ochotně, zodpovědně.

Tomuto přesvědčení dává výraz Charta 77, která je výrazem radosti občanstva nad tím, že jejich stát podpisem, kterým se stvrzují práva člověka a kterým se tento akt stal československým zákonem, hlásí se k vyšší, mravní základně všeho politického; je zároveň výrazem vůle týchž občanů přispět ze své strany k uskutečnění a veřejně se podílejícímu plnění v tomto aktu proklamovaných zásad.

Signatáři Charty 77 se proto domnívají, že tento akt daleko přesahuje svým významem běžné mezinárodní úmluvy, které jsou záležitostmi státní /mocenské/ opportunity, poněvadž zde zasahuje do oblasti mravní, duchovní. To a nic jiného je pro signatáře oním důvodem i příležitostí, onou vhodnou dobou, kdy se domnívají, že je nezbytné, aby dali najevo, že chápou, oč tu běží, a proto vystupují se svou iniciativou.

Uvedený vztah mezi mravní oblastí /státní moci ukazuje, že v

a mezi společenskou - politickou
oblastí ³¹

Chartě 77 neběží o žádný akt v užším slova smyslu politický, o žádnou soutěž a zásah do sféry jakékoliv funkce politické moci. Charta není ani spolek, ani organizace, její báze je čistě osobně mravní, závazky z ní vyplývající mají rovněž tento charakter.

Připomíná však výslovně, že již před 180 lety bylo přesným pojmovým rozbohem zdůrazněno, že všechny mravní povinnosti spočívají na tom, co lze nazvat povinností člověka k sobě, která zahrnuje mj. povinnost bránit se proti jakémukoliv na sobě páchanému bezpráví.

To znamená, že účastníci Charty nejednají z jakéhokoli zájmu, nýbrž z pouhé povinnosti, z příkazu, který stojí výše než politické závazky a práva a je jejich pravým, jediné spolehlivým základem.

Účastníci Charty si neosobují nejen politická práva či funkce, ale dokonce už nechtějí být žádnou mravní autoritou, nebo "svědomím" společnosti, nad nikoho se nevyvyšují a nikoho nesoudí; jejich úsilím je jediné očistit a posílit vědomí, že existuje vyšší autorita, které jsou zavázáni jednotlivci ve svém svědomí a státy svým podpisem na důležitých mezinárodních dohodách; že jsou zavázáni nejen oportunně, podle pravidel politické vhodnosti a nevhodnosti, nýbrž že jejich podpis tu znamená závazek, že politika podléhá právu a nikoli právo politice.

Že k povinnosti bránit se proti bezpráví náleží možnost informovat kohokoli o křivdě, která se jednotlivci děje, a že tato možnost nepřekračuje rámec povinnosti jednotlivce k sobě a neznámá pomluvu kohokoli, ani jedince, ani společnosti, je zřejmým důsledkem tohoto hlediska.

Je dále důležité, aby si každý uvědomoval, že k zastávání svých mravních práv, tj. povinností k sobě i druhým, není potřebí žádného sdružování, poněvadž zde nemluví nic než v každém jedinci přítomná úcta k člověku jako takovému a k tomu smyslu pro obecně dobré, který člověka činí člověkem.

Proto žádný jednatel, který skutečně je utlačen, právem se nemá cítit utlačen a vydán přemoci okolností na milost a nemilost, je-li sám odhodlán nerezignovat na povinnost zastávat se sám sebe, která je též povinností ke společnosti, jíž je fakticky členem.

Účelem Charty 77 je proto spontánní a vši závaznosti prostá solidarita všech, kdo pochopili význam mravního smýšlení pro reální společnost a její normální fungování.

Považujeme ze všech těchto důvodů údobí, v němž podpis Prohlášení lidských práv se stal možným, za novou etapu v historickém dění, etapu, jejíž dosah je nesmírný, protože znamená obrat ve vědo-

mí lidí, v jejich poměru k sobě i společnosti; běží dnes o to, aby pohnutky jednání neležely nadále jediné nebo převahou v oblasti strachu a zvýhodnění, nýbrž v úctě k tomu, co je v člověku vyššího, v porozumění pro povinnosti, pro obecně dobré, pro nezbytnost vzít na sebe v tomto směru i nepohodlí, nepochopení a jisté riziko.

Prof. dr. Jan Patočka DrSc, dr. h. c.
mluvčí Charty 77

Praha 7.1.1977

Pozn. ed.: V rukopisném sborníku edice Petlice pod titulem Jan Patočka, první skicka k podobizně, je tento titul přetištěn na s. 21–27 a datován 3. ledna 1977.

5

//Konec ledna. Praha.// – Stať mluvčího Charty 77 prof. J. Patočky, poukazující na příčiny organizované difamační kampaně proti Chartě 77 a na důvody, proč organizátoři této kampaně utajují před veřejností text Prohlášení Charty 77.

Jan Patočka: Proč nemá Charta 77 být zveřejňována a jaké jsou logické prostředky jejího zkreslování a utajování.

Otázka formulovaná v titulu se zodpoví velmi snadno, je však zapotřebí, máme-li se vyvarovat zmatku, s kterým pracují protivníci, abychom měli na zřeteli pojem **p r á v č l o v ě k a** jako takového.

Práva člověka týkají se v podstatě každého člena společnosti, zodpovědného individua, člověka v jeho podstatě nehledě k nepodstatným stránkám jako jsou fyzické nebo nahodilé, z okolností a vývoje získané rozdíly. Tam, kde je tedy vedena stížnost na nedodržování lidských práv, neběží o to, zda někteří členové společnosti, ba dokonce ani, zda většina se cítí spokojena /Při logické necitlivosti protivníka není asi zbytečné připomenout, že nijak neříkáme, že většina se skutečně cítí spokojena! / s běžnou praxí, nýbrž o to, zda jsou tato práva dodržována **ve s k r z e a n a p r o s t o**.

Je tedy primitivní a zdánlivě naivní, může se však stát i úmyslnou a matoucí sofistikou, uvádí-li se jako domnělé argumenty proti požadavkům Charty hlasy spokojených /zvlášť nápadná je úmyslnost sofistiky tam, kde s širokou publicitou mluví hlasy oficiální, hlasy favorizovaných nebo dokonce určených a ochotných k tomu, aby pro-

váděli diskriminaci/, at' již jsou to hlasy skutečně spokojených nebo též buď zastrašených nebo od souhlasu výhody si slibujících.

Odtud také logická, obsahová chabost a neúčinnost celé rozčilené difamační kampaně, která článkem RP 12.1. počínaje měla přesvědčit veřejnost o tom, že Charta útočí na její vymoženosti, že je to zlovolné pomlouvání jejích výsledků a jejího kladného úsilí. Všechny takové insinuace jdou mimo problém, jsou nevěčné, protože otázka zní pouze: platí lidská práva tak, jak jsou formulována v paktech, uzákoněných známým způsobem od 23.3.1976, vskutku bezvýjimečně a všeobecně? A platí-li, provádí se jejich aplikace rovněž bez výjimky a všeobecně? Dále: je tato platnost i aplikace zaručena stálou veřejnou kontrolou? Tj. je zaručeno, že kritika této aplikace nebude podezřívána z postranních úmyslů /jako se to ve známé kampani skutečně stalo/? Nemá-li společnost k dispozici ve svém dosavadním zřízení instituce nestranné kritické kontroly, jak dalece je ochotna trpět svobodnou občanskou iniciativu /u nás ostatně ústavně zaručenou/, jejímž cílem je šíření příslušného kritického ducha?

Takové jsou skutečné otázky, které logicky vyplývají z pojmu lidských práv. Postačí uvědomit si tyto jednoduché důsledky z jasného pojmu, aby bylo prokázáno, jak nesprávné a nevěčné jsou procedury, které spočívají v uvádění rozhořčených "hlasů pracujících", i kdyby toto rozhořčení bylo opravdové a nikoli organizované a manipulované; jak neúčinné musí být organizování podpisových akcí lidí spokojených nebo lhostejných, tím méně pak interesovaných, kteří se eventuálně snaží vzbudit dojem, že jsou oprávněni mluvit i za druhé, za celé obory atd. Jedině otevřená diskuse skutečnosti diskriminace a důvodů nespokojenosti diskriminovaných, diskuse, kterou Charta nabízí, mohla by vést k jádru otázky a nikoli od něho odvádět a mást veřejnost.

Je následkem toho třeba litovat, že celá řada významných osobností veřejného života, zřejmě si neuvědomujíc naprostou neúčinnost, ba logickou nesmyslnost svého kroku, připojila svůj podpis k projevu souhlasu s tím, že lidská práva jsou u nás veskrze dodržována. K takovému prohlášení není bez věcné a nezaujaté diskuse oprávněn nikdo, je to "hlasování o pravdě"; naproti tomu k tomu, pozvednout kritický hlas a žádat nápravu, je oprávněn a povinen každý, kdo je bona fide přesvědčen, že jemu nebo druhým je ukřivděno a je ochoten podrobit se kritickému a nestrannému, tj. zákonně založenému, veřejnému přezkoumání své stížnosti.

Je rovněž nelogické uplatňovat proti Chartě princip tzv. třídního přístupu. Tento princip má svým úmyslem a účelem vyrovnat dosa-
vadní diskriminaci a nikoli tvořit úmyslně diskriminaci novou, zvláště
když se to děje podle libovolných a veřejně nekontrolovaných zásad.
Příklady uvádí dokument Charty č. 4. Správně pochopený třídní přís-
tup je proto ve smyslu Charty a nikoli proti ní.

Další nelogičností by byla snaha prostě umlčet signatáře Charty
např. obviňováním nebo vysídlením. Křivda, rozpor s právy člověka
nepřestává existovat, když si někdo nestěžuje nebo nemůže stěžovat,
nýbrž teprve tím, že se případ veřejně kriticky přešetří, přičemž je lo-
gicky lhostejné kým, kdy a kde.

Tzv. kampaň rozhořčení proti Chartě je tedy důkazem, že obsah
Charty má být utajován a její úmysly zkreslovány z toho důvodu, že
tato práva ve skutečnosti dodržována nejsou; je sama důsledkem a
průkazem tohoto nedodržování; čím více se namáhá, tím je tato ten-
dence očividnější.

Věci jsou ve skutečnosti ještě horší. Logická slepota, o níž svěd-
čí způsob, jímž je vedena jak "široká", tak "kulturní" kampaň proti
Chartě, nesvědčí pouze o myšlenkové úrovni, na kterou hledí protiv-
ník otázky svěst.

Každá diskriminace, zvláště taková, která se sice veřejně roztahu-
je, ale přitom je utajována na způsob císařových nových šatů, je pros-
ředkem manipulace společnosti jako celku i ve všech jejích částech,
protože jedině ona dává možnost poskytovat výhody a zastrašovat.

Jedním z hlavních důvodů, proč Charta zapůsobila u nás i v za-
hraničí tak značným způsobem je ten, že tuto stálou manipulaci, ten-
to tlak každé minuty na náš celý život odhalila prvně v celém rozsahu
před očima veřejnosti domácí i světové. Tato manipulace je typicky
zdejší zkušenost. Je proto scestné a naprosto nelogické hledat původ
Charty někde v cizině, která dokonce tento náš každodenní chléb chá-
pe jen velice těžko, protože jí tato zkušenost chybí. Insinuace, kte-
rých obětí je Charta, mohou proto u všech upřímně smýšlejících, kdo
si nenalhávají a nezalhávají nic ze zájmů o výhody, vzbudit pouze
útrpný úsměv.

4. února 1977. Praha. – Vyjádření mluvčího Charty 77 prof. J. Patočky k prohlášení Generální prokuratury ČSSR. Vyvrací tvrzení prokuratury, že Charta 77 je protisocialistický pamflet a že aktivita s ní související je ilegální.

K prohlášení Generální prokuratury ČSSR ze dne 1. února 1977

Podepsanému bylo dne 31. ledna t.r. na předvolání přečteno prohlášení, jehož neúplné resumé vyšlo následujícího dne v novinách. Tímto prohlášením byla Charta prohlášena za protisocialistický ilegální pamflet, rovněž tak za ilegální každá činnost v souvislosti s ní konaná a z ní vyplývající.

Podepsaný bere na vědomí, že Generální prokuratura bere podepsaného na vědomí jako mluvčího Charty.

Podepsaný protestoval bezprostředně proti jednotlivým stanoviskům a tezí prohlášení jako nepřijatelným. Shledává však, že musí ke stanovisku Generální prokuratury zaujmout stanovisko ještě zásadněji a důkladněji. Prohlášení tak důsažné, vyslovené od úřadu tak autoritativního, kterému je v ČSSR svěřena zákonitá péče o dodržování demokratické zákonnosti, nemůže se obejít přirozeně bez odůvodnění, které, zůstávajíc pouhým míněním Generální prokuratury, jako všechny takové elaboráty, již tím, že je publikováno, se vystavuje veřejné kritice. Tento kritický postoj nyní zasílám Generální prokuratuře k uvážení.

"Odůvodněním" prohlášení Charty 77 za ilegální je tvrzení Generální prokuratury, že svoboda projevu a petiční právo zaručené čl. 28 a 29 Ústavy ČSSR se nemůže vztahovat na protisocialistický pamflet, operující "lžemi a polopravdami", které pod rouškou adresy k československým nejvyšším orgánům je ve skutečnosti adresován nepřátelským centrům za účelem pomluvy a poškození zájmů republiky. Veškerý pracující lid republiky se prý o tom již vyslovil s rozhořčením. Odsoudily ji též církve. Charta tvrdí, že u nás vládne jihoafrický apartheid. Vzbuzuje podezření, že za ní stojí ilegální skupina.

Tyto poslední dvě podrobnosti nebyly publikovány v tisku, byly však obsaženy v prohlášení, jehož kopii jsem požadoval, což mi bylo odmítnuto. Žádné z tvrzení Charty 77 o nedodržování lidských práv v ČSSR nebylo v prohlášení prokuratury ani vyvráceno, ani oslabeno.

Poukaz k tomu, že někde, někteří atd. odsoudili Chartu "s rozhořčením", nemůže přirozeně platit za důkaz, zvláště běží-li o "odsouzení" bez seznámení s inkriminovaným dokumentem samým, jehož znění bylo doznane vši veřejnosti, od níž se odsouzení požadovalo na základě nejasného a utračného článku Rudého práva, soustavně utajováno; že toto utajování je samo opět flagrantním porušováním práva na svobodu informace, je okolnost, kterou Generální prokuratura vůbec neuznala za hodnou pozornosti, ačkoli jí náleží péče o dodržování socialistické právnosti u nás.

"Odůvodňující" teze jsou samy nepravdivé a pomlouvačné, je-li pomluva definována jako "vědomé vyřčení a šíření nepravd za účelem poškození zájmů a pověsti jednotlivce, kolektivu, díla či instituce".

Není pravda, že veškerý pracující lid odsoudil Chartu. Má-li to být doloženo organizovanou kampaní proti Chartě, jejímiž svědky jsme byli v minulých dnech, pak stačí k vyvrácení této teze četné události, k nimž došlo při podpisování početných organizovaných "protestů" proti Chartě ze strany pracujících, kteří v četných případech protestovali proti tomu, aby byli vyzýváni k podpisu odmítajícímu text, který neznali.

Pokud běží o stanovisko církví, stačí si přečíst text pod uměle skomponovanými záhlavími, aby bylo jasné, že některé, a to největší církve prohlašují, že Chartu nepodepsaly, o odsouzení Charty že však v nich není řeči. Tendenční způsob uveřejnění, na který se odvolává prohlášení Generální prokuratury, je pouze dalším dokladem toho, o jak chatrná a manipulovaná "fakta" se toto prohlášení opírá: není to přísně věcná právnícká a filozofická argumentace.

Pokud jde o namítané popírání vedoucí úlohy strany /čl. 4 Ústavy ČSSR/, je třeba poznamenat výslovně, že není jediný výrok Charty, který by takovouto interpretaci připouštěl. Generální prokuratura spoléhá opět na to, že veřejnost text Charty nezná. Vedoucí úloha strany je samozřejmě nejen slučitelná, nýbrž může být i opřena o zachování základních lidských práv, kterým se státy a tedy i jejich vedoucí síly svobodně podřizují svým podpisem na mezinárodním paktu.

Totéž je patrné na dalších "argumentech". Zlý úmysl Charty má být dokázán tím, že je prohlašováno, že text Charty 77 byl dříve uveřejněn v cizině než dodán našim orgánům. "Hodinový argument" uvádí samozřejmě nepodstatnou okolnost: marně se snaží zastítn skutečnost, že samy orgány bezpečnosti způsobily, že došlo k opožděnému

5
zaslání našim místům, když se policie přičinila, aby k původně plá-
novanému osobnímu dodání textu nedošlo. Každému nezaujatému je
patrné, jaký je důvod publikace v zahraničí a oznamování počinů
Charty cizím, ale u nás akreditovaným agenturám: je jím sekvestrace
petic a písemností, které se obracejí na centrální orgány těchto orgá-
ny samotnými, které je ignorují, neodpovídají a nevstupují ve věčný
rozhovor. Dokladů je tolik, že není třeba jednotlivě uvádět: je to tak-
řka zavedená praxe. Na požádání podám hojnost detailních dokladů.
Jako mluvčí Charty čestně prohlašuji, že bych nikdy nesáhl k pu-
blikaci v zahraničí, kdyby lidská práva, garantovaná ústavou i pod-
pisem Paktu, byla u nás zachovávána v tom smyslu, jak o nich mluví
Pakt. Tato praxe je tedy sama dokladem nedbání základních lidských
práv. Patří k neupřímným způsobům překrucování fakt, když se po-
tom publikace před širší veřejností než je naše, vykládá jako "prostře-
dek nátlaku", nebo dokonce jako pomlouvání a poškozování zájmů
republiky, zatímco jde zcela zřejmě o d e f e n z í v n í opatření..

Co se týče tvrzení o nesocialistickosti Charty 77: bylo již v bez-
prostředním protestu poukázáno, že Charta 77 není v rozporu, nýbrž
naopak ve shodě se závěrečným prohlášením konference evropských
komunistických stran v Berlíně v létě 1976. Je však též prostou logi-
kou jasné, že zachovávání lidských práv, práv člověka jako takového,
nemůže být v žádném případě p r o t i zájmům pracujícího člověka
jako takového, že jej naopak chrání a běží ve směru jeho zájmů. Výt-
ka, že běží o "zájmy úzké skupinky", je nejen neodůvodněná, nýbrž
hluboce nelogická; svědčí o tom, že autoři prohlášení Generální pro-
kuratury dostatečně neuvážili sám základní pojem lidských práv.

Výklad čl. 28 a 34 Ústavy ČSSR podávaný Generální prokuratu-
rou, je v celku nejasný a neobstojí. Svědčí jen o tom, co mělo být uta-
jeno: že lidská práva nejsou v ČSSR aplikována, neplatí v tom znění a
rozsahu, jak o nich mluví Pakt o lidských právech zcela jednoznačně,
nýbrž podřizují se libovolným interpretacím, osobujícím si "právo"
proklamovat, co je a co není zájmem pracujících a společnosti vcelku,
právo, jež ve skutečnosti nemůže být definováno bez přihlídnutí k zá-
kladním lidským právům tak, jak je formuluje Pakt a jak je chápe
zdravý lidský rozum.

Z těchto a jiných obdobných důvodů nemohu uznat prohlášení
Generální prokuratury za akt, který by mohl zviklat signatáře Charty
v jejich přesvědčení, že pravda a legalita jsou na jejich straně.

Je mi dobře známo, že prohlášení Generální prokuratury zname-

ná pro mne osobně vyhrůžku, že budu obviněn. Obvinění pod průhlednými záminkami, ve skutečnosti pro zachování lidských práv, je perspektiva, která mě nezastrašuje. Víím také, co znamená proces za stávajících poměrů, kdy rozsudky se nevypracovávají v soudní síni nezávislým soudem, nýbrž rozhodují se předem a jinde z jiných než právnických hledisek, kde "účast veřejnosti" je zaručena naplněním většiny soudní síně příslušníky Státní bezpečnosti, a kde se nepřihlíží k argumentům obhajoby. Čelím tomu s klidem, který zaručuje dobrá věc.

Prof. Dr. Jan Patočka

Praha dne 4. února 1977

Pozn. ed.: Ve sborníku edice Petlice uvedeném v poznámce k dokumentu č. 4 je výše publikovaný text J. Patočky datován 1. února 1977. V textu zmíněné "stanovisko církví viz pozn. k dokumentům čís. 26 a 27.

7

8. března 1977. Praha. — Politický testament prof. J. Patočky o smyslu Charty 77.

Co můžeme očekávat od Charty 77?

Mezi početnými otázkami, které nám kladou domácí i cizí /a jež si musíme ovšem klást i sami/, je otázka tohoto titulu jedna z nejpálčivějších. Vždyť každý konflikt směřuje k vyřešení a je to výsledek, který nakonec rozhoduje, ať jinak máme sympatie pro tu či onu stranu na základě způsobu, jak si počíná. A sympatií vzbudila Charta dost, nepotřebuje si více přát, čím větší sympatie, tím však bývá větší i starost. A tak se musí vyjadřovat často také způsobem, který na první pohled nemusí být příjemný: vždyť není právě slast být upomenut na iluze, kterým se člověk rád oddává, a zejména tehdy, když zřetelně visí na tenkém provázku nad velikou hloubkou, když na opačné straně je veškerá moc a její takřka nespočetné prostředky, kdežto na vlastní straně jsou téměř veskrze jen "ideální" položky. Co může pak Charta očekávat? Jaká je její budoucnost? Mnozí tazatelé jdou až tak daleko, že se ptají: nezhorší Charta situaci naší společnosti? Nezavdá podnět k další represi, k potlačení těch, o kterých se dosud nevědělo, že patří ke kritikům a k "zvýšené bdělosti" vůbec, která postihne všechny bez rozdílu, pokud měli ještě nějakou volnost pro ruce a lok-

ty? Vždyť tak tomu přece bylo po roce 1968-69! Napřed pohovory a všelijaké očištné komise, pak vylučování ze strany a ze zaměstnání, systematický sběr kádrového materiálu, nemožnost pro určité lidi uchytit se kdekoliv, pronásledování i rodinných příslušníků atd. atd. až po stále opakovaná "komplexní hodnocení", u kterých si mnozí slibují, že jednou přestanou a která přestat nemusí.

1 A
Odpovězme si však otevřeně: žádná poddajnost zatím nevedla k zlepšení, nýbrž jen k zhoršení situace. Čím větší strach a servilnost, tím více si mocní troufali, troufají a budou troufat. Není žádný prostředek, jak zmenšit jejich tlak, než jsou-li znejistění, vidí-li, že nespravedlnosti a diskriminace nejsou zapomínány, že se nad tím vším voda nezavírá. To neznamená vyzývání k bezmocnému vyhrožování, nýbrž chování za všech okolností důstojnému, neustrašenému, pravdivému, které imponuje prostě tím, jak se odráží od oficiálního.

? 1 A
Kvalitativně a v jednotlivých případech se tedy represe může zvětšit. Lidé mohou ztrácet i taková zaměstnání, která dodnes byla útočištěm, noční hlídačství, mytí oken, topičství, pomocná místa v nemocnicích. Ale ne na dlouho, někdo to nakonec udělat musí. A kvalitativně to všechno není nic nového, je dobře známo. Nevýváží to též zdaleka ono znejistění, kterému je sebevědomí mocipánů vystaveno. N i k d y si již nemohou být jisti, koho mají před sebou, nikdy již nebudou vědět, zda ti, kdo je poslouchají dnes, budou k tomu ochotni ještě zítra, až se ukáže vhodná příležitost být zas opravdu sám sebou.

Ať mi je dobře rozuměno: neradíme k neupřímnosti, nýbrž naopak k tomu neříkat a nekonat nikdy nic nevhodného, pokud to není vynuceno; nedělat to ze závisti a pro větší vlastní prospěch. Takové jednání vynutí i uznání protivníka a solidaritu stejně postižených. Bylo základem dosavadního úspěchu Charty 77 – spolu s opačným jednáním těch, kdo proti ní bojovali.

Fakt, že protivníci Charty v oné divoké kampani rozpoutali vášnivou polemiku bez ohledu na fakta, ve skutečnosti, že operovali neprokázanými tvrzeními, že nás kaceřovali dřívě, než svůj názor mohli říci jediné kompetentní instance, že nás nechali utloukat zřejmě manipulovanými rezolucemi, získalo nám doma i v cizině více sympatií, než jsme si troufali očekávat. To je již samo důležitým výsledkem: nevina a slušné vystupování je rovněž mocný faktor politické skutečnosti. Zákonost vystoupení Charty, fakt, že celý její cíl je pěstění zákonnosti bezvýjimečně a veřejně kontrolované, zřejmě nechut' protiv-

níků přistoupit na tuto zásadu rovnosti občana před zákonem, uhýbání od věcného k osobnímu, to vše nám získalo mnoho politické půdy a donucuje i protivníka, aby si uvědomil, že musí hledat nové prostředky boje, než je pouhé velkopanské utloukání průhlednými báchorkami o protistátních centrech a odmítání diskuse s domněle kompromitovanými. Neboť neběží o osoby, nýbrž o věcné argumenty, a těch na straně protivníků dosud vůbec nebylo.

Ale právě zde se dobře s námi cítící tazatel nezastaví. Jak dlouho si myslíte, že budete mít sympatie vlastních lidí, nebudete-li s to jim pomoci něčím jiným než papírovými protesty? A jak dlouho vydrží sympatie ciziny, která nakonec musí přeci počítat s realitami, jak jsou, a která přeci musí jednat s těmi, kdo mají v rukou ty skutečnosti, na kterých závisí reálný život lidstva, odzbrojení, mír, zásobování základními surovinami?

Pokusme se obrátit otázku. Zeptejme se, co čekáme my od Charty, tj. od podpisu Mezinárodních paktů o lidských právech, o právech hospodářských, sociálních a kulturních. A zeptejme se, co od jejich podpisu čekali ti, kdo je podpisovali na obou stranách bariéry? Nebude potom jasnější, čeho Charta už dnes docílila? Nemýlíme-li se, očekávali podpisovači mnohých zemí Východu, že se na chování mocných k publiku nebude muset nic měnit, že všechno bude jako předtím. Na druhé straně se však vkládalo do paktů mnoho nadějí, obecnostvo bylo ochotno vidět v nich novou, ba jedinou jasnou garancii toho, že se nebudou opakovat události dvacátých a třicátých let v Sovětském svazu a padesátých let u nás, k nimž došlo přesto, že tyto státy se zapřísahaly socialismem, lidskostí a nejsvobodnějšími ústavami na světě. Po ústavní a zákonité stránce v nich přece od těch dob nedošlo k žádným podstatným změnám, ne-li k horšímu! Mezinárodní pakty na základě konference v Helsinkách však přinesly něco skutku nového a s tím novou nadějí lidstva. Důvod, proč vystoupení Charty a vystoupení proti Chartě, jež nelze nazvat jinak než zběsilým, vzbudilo takovou pozornost a stalo se jednou z velkých událostí, nebyl nic jiného, než toto dvojí očekávání a jeho zklamání. Zde tedy vidíme, co Charta již vykonala, čeho již dosáhla! Ukázalo se, že realizace paktů nebude tak hladkou věcí, jak by se mohlo zdát, že existuje pojetí socialismu, které mu rozumí nikoli "demokraticky", nýbrž spíše despoticky, a že není proto ochotno se svými demokratickými partnery diskutovat, aspoň o všem a bezpodmínečně. Že si mnozí na tento způsob teprve budou muset zvykat. Že sice už dnes se mu hledí

na pohled přizpůsobit, ale že je cesta daleká. A že toto bylo odkryto, že svět nezůstal potmě a v nejistotách, v mlhách, je přece kladný výsledek, je pozitivní výsledek Charty! Jsme přesvědčeni, že není nikdo na světě, kdo neví, že helsinské výsledky musí být přijaty, jinak že nevyjdeme z různých modalit válek a skoroválek; že není, kdo by nevěděl, že musí udělat mnoho ústupků. Ale jak hrozně dlouhá je to ještě cesta, víme teprve dnes a díky Chartě! Díky jí víme též, že svět je zklamán, bolestně zklamán ve svých očekáváních! Což si někdo myslí, že důvodem popularity Charty je buď láska k nám /naprosto světu neznámým/, nebo nějaké spiknutí těch, kdo intrikují proti uvolnění napětí? Nikoli, je to zklamání z falešného uvolnění napětí, které mluví z hlasů západních socialistů a komunistů, kteří žádají, ba prosí o slušné zacházení se signatáři Charty!

Tak vida, bude znít odpověď, přiznáváte přece: hlavní "pozitivní" výsledek Charty je to, co jeden západní politik označil, "že se východní státy octnou v Bělehradě na lavici obžalovaných". Tato slova ani ten úmysl nejsou od nás. Do Bělehradu je krom toho ještě daleko. Východní země urazily notný kus cesty od padesátých let k realizaci lidských práv; proč se pojednou tak polekaly a poplašily? Přes tvrdá slova a nedobré činy nejsou všechny cesty přece zavřeny. Vidíme dokonce, že jakési, podle nás dost ještě hanebné, ale přece jen uvolňování se děje tak, že by ho nebylo, nebýt Charty; tak např. v přijímání do kulturních svazů, kde ovšem podpis Anticharty byl neslavnou vstupenkou; vedle jiných neméně "slavných". Ale naší věcí není nikomu nahlížet do svědomí, nýbrž pouze pozorovat a konstatovat.

Ale také pozorovat a konstatovat vývoj vnitřních věcí! Konstatovat, že lidé dnes zase vědí, že existují věci, pro které stojí za to také trpět. Že věci, pro které se eventuálně trpí, jsou ty, pro které stojí za to žít. Že tzv. umění, literatura, kultura etc. bez těchto věcí jsou pouhý řemeslný provoz, který to nikdy nepřivede nikam než z kanceláře do účtárny a z účtárny do kanceláře. To všechno dnes víme – nemalou měrou díky Chartě 77 a všemu tomu, co s ní souvisí.

Možná, že mocní tohoto světa budou pomalu volit tu cestu, že si budou předem rozmýšlet, jak přizpůsobit své zamýšlené činy písmenu paktů. Již to je jistý zisk; stane-li se zvykem, bude ku prospěchu všech. Charta nezamýšlela nikdy působit jinak než pedagogicky. Ale pedagogicky působit – co to znamená? Vychovávat se může pouze každý sám, ovšem často stržen příkladem; též varován špatnými výsledky a poučen rozmluvou, diskusí. Výchova, to znamená p o c h o -

p i t, že je něco jiného v životě než strach a prospěch a že tam, kde se maxima "účel světí prostředky" vykládá: "libovolný účel světí libovolné prostředky", vede to rovnou do černé díry. Charta by chtěla, aby podřízení jednali z povinnosti, samočinně a dobrovolně, a nadřazení aby viděli, že stojí za to být uznáván jedině lidmi, kteří si jsou vědomi své důstojnosti. Aby si lidé uvědomovali, že na světě nerozhodují ani peníze, ani síla, ba ani nadání, nýbrž že nejdůležitější je pochopit pravý okamžik a přijít včas.

Krátce: od Charty je možno očekávat, že v náš život vstoupí nová ideová orientace, která sice nijak nestojí v protikladu k orientaci socialistické, která dosud měla monopol tak exkluzivní, že mohla reklamovat svou přednost dokonce i ve formě očividně nedostatečné; orientace na základní lidská práva, na morální element v životě politickém i soukromém; Charta neustane připomínat, co náš život dluží oněm právům, která zákonitě našim občanům patří, neustane to připomínat naší i cizí veřejnosti, at' je riziko této činnosti jakékoliv.

Praha 8. března 1977

Prof. Dr. Jan Patočka

8

22. dubna 1977. Praha. – Charta 77 – dokument č. 9: porušování svobody vyznání, víry a náboženství v Československu.

J.A.Comenius:

Omnia sponte fluent,
absit violentia rebus.

/vše nechť v svobodě se děje
a násilí je vzdáleno věcem/

Důraz na lidská práva a jejich uplatňování se stává stěžejní vnitrostátní a mezinárodní záležitostí. Sílí zápas o lidskou důstojnost, o úctu k člověku a jeho přesvědčení, o svobodu svědomí a vyznání. Současně ohrožuje lidstvo vlna barbarství, násilnictví a teroru, nejhrubšího pošlapávání práv a porušování principů, jež byly v posledních desetiletích vtěleny do významných dokumentů OSN.

Je třeba uvítat, že některé z těchto dokumentů /oba mezinárodní pakty/ se staly v nedávné minulosti součástí našeho zákonodárství. Je důležité, že Závěrečný akt z Helsinek, Úmluva o boji proti diskrimi-

naci ve vzdělání, byly podepsány našimi představiteli a že Všeobecná deklarace lidských práv je považována takřka na celém světě za inspirující dokument velké morální a duchovní síly. Dozrává poznání, že nerespektování lidských práv přináší nejen strádání jednotlivcům a skupinám uvnitř společností, v němž žijí, nýbrž ohrožuje i mezinárodní pospolitost. To zavazuje jednotlivé občany, společenské instituce a státy k úctě k těmto principům a k vytrvalému úsilí na cestě k jejich realizaci.

Svoboda předsvědčení, svoboda myšlení, svoboda svědomí a svoboda náboženství /víry/ spolu s dalšími svobodami a právy člověka mají být předmětem zájmu a respektu nikoli snad proto, že by pro některé občany představovaly výsadu /např. svoboda náboženská/; platí o nich, že bez nich se nemůže celá společnost stát vskutku lidskou komunitou. Z toho důvodu nemají lidé ani stát právo klást překážky projevům svobody myšlení, předsvědčení a svědomí. Mají naopak za úkol a povinnost přispět svými silami k tomu, aby se každý člověk svobodným v plné míře stal, aby se jako svobodná bytost rozvíjel a aby svou svobodu uplatňoval v tvůrčím úsilí podle druhu své volby a v aktivní účasti na politickém životě své země, na správě státu a na hospodářské a kulturní výstavbě společnosti.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vyhláší v čl. 18 právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Dále vyhláší svobodu projevu a "vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jinými prostředky podle vlastní volby" /čl. 19, 1, 2/. Ve světle těchto zásad je třeba odstranit všechny překážky, jež by těmto právům a jejich uskutečňování stály v cestě.

Jde zejména o to, aby věřící a nevěřící občané mohli bez obav, že budou postihováni při výkonu povolání či jinak, projevovat své názory, i když se liší od oficiálních. Kromě čl. 25 zmíněného paktu, který stanoví i rovné podmínky pro každého při vstupu do veřejných služeb, je třeba se vši rozhodností respektovat i čl. 20 naší ústavy, podle něhož "společnost pracujících zajišťuje rovnoprávnost občanů vytvářením stejných možností a stejných příležitostí ve všech oborech života společnosti".

S tím je neslučitelná tendence běžná při kádrovém či jiném řízení, naléhat na občany, aby se např. "vyrovnali s náboženskými přezítky". Je známo, že církevní příslušnost, ač se v úředních dokumen-

tech již více než dvacet let neuvádí, hraje důležitou úlohu v hodnocení při nejrůznějších příležitostech. Je třeba dbát na to, aby věřící či jinak smýšlející občan měl stejnou příležitost stát se učitelem, profesorem nebo vědeckým pracovníkem, zaměstnancem státních orgánů, soudů, prokuratury a jiných institucí a nemusel při tom svou víru a své přesvědčení skrývat. Pro postavení v zaměstnání mají být rozhodující pouze pracovní schopnosti a morální kvality občanů.

K celkovému ozdravení poměrů u nás přispěje, nebude-li právo na svobodu projevu omezováno např. u věřících občanů jen na pasivní účast na bohoslužbách. Věřící občané mají mít právo svobodně utvářet a rozvíjet duchovní a církevní život: usilovat o to ve shodě s vlastními tradicemi i ve světle nového poznání – bez zásahů zvenčí. Jde však zároveň o to, aby ze svých motivů směli veřejně předkládat své podněty a návrhy, aby mohli diskutovat a bez překážek hlásat svou víru, publikovat své názory v církevním i necírkevním tisku. Křesťanský či židovský umělec, učitel, vědec, filozof, teolog, publicista má právo účastnit se kulturního života své země stejně jako občan, který je aktivním stoupencem marxismu-leninismu. Oběma, a samozřejmě i dalším, kteří jsou zastánci např. humanistických, demokratických i ateistických tradic, mají sloužit sdělovací prostředky k plodnému dialogu, z něhož vychází prospěch celé společnosti.

Nesrovnává se s principy svobody svědomí, myšlení a projevu, jsou-li u nás některá povolání /učitelství/ svěřována jen občanům, kteří složí slib stát na světonázorových pozicích, jež vyhlásila vládnoucí politická moc. Jakýkoliv myšlenkový směr oslabuje, je-li prosazován administrativně mocensky. O tom svědčí nadmíru výmluvně naše národní historie. Proto již od husitských dob je u nás vyhlášen ideál svobodného hlásání víry, v předstihu před ostatními národy Evropy.

Právo na svobodu projevu zahrnuje právo přijímat myšlenky a podněty bez ohledu na hranice. Je s ním v rozporu, jestliže je bráněno občanům přijímat ze zahraničí filozofickou, teologickou, náboženskou či jinou literaturu a volně také přes hranice šířit myšlenky, články, studie a jiná díla. Je na čase skoncovat s neblahou praxí, že se všemi způsoby omezuje možnost získávat nezkraslené informace a myšlenky o křesťanství a jiných náboženstvích. Je nesprávné, když se rozšiřování náboženské a jiné literatury, ba dokonce bible, považuje takřka za trestný čin a protistátní akt. /Např. bezvýjimečný zákaz četby Písma ve věznicích./

Zvláštní problém představuje stav náboženské výchovy a vzdělá-

ní mládeže. Existující praxi je třeba uvést v soulad s principy, které vyjadřují oba mezinárodní pakty i Úmluva o boji proti diskriminaci ve vzdělání. Vzdělání má být zpřístupněno všem bez jakékoliv diskriminace /rozlišování/. Rozhodují pouze schopnosti a nadání uchazečů. Podle obou paktů /čl. 13 MP 1 a čl. 19 MP 2/ státy se zavazují respektovat svobodu rodičů i poručníků zajistit náboženskou a morální výchovu dětí podle vlastního přesvědčení. Je na státě, pokud se tato výchova zčásti děje ve škole, aby zabezpečil skutečný výkon tohoto práva s tím, že odstraní jakékoli překážky např. nátlak na rodiče ze strany školských a jiných orgánů, aby děti na náboženskou výchovu neposílali, že ochrání děti a mládež před zesměšňováním víry jejich či rodičů a nepřipustí, aby se pro své přesvědčení octly v nevýhodě proti ostatním. Náboženská výchova v církevním prostředí a v rodinách má probíhat podle zvyklostí v těchto pospolitostech bez ohledu na věkovou hranici.

Naše ústava a oba mezinárodní pakty /čl. 28, resp. čl. 21 MP 1 a čl. 22 MP 2/ vyhláší svobodu pokojného shromažďování a svobodu sdružovací. Tyto svobody zahrnují práva občanů sdružovat se s jinými a vytvářet různé organizace k uskutečňování této svobody, shromažďovat se s ostatními nejenom ve vyhrazených místnostech, nýbrž i na veřejných prostranstvích, v přírodě apod. Prakticky jde u státem uznaných církví a náboženských společností o právo svobodně konat sjezdy, shromáždění nejrůznějšího druhu v církevních a jiných budovách, a na nich hovořit o otázkách společného zájmu, uplatnit právo na svobodnou výměnu myšlenek a tím posilovat společenství. K tomu slouží dále speciální kursy a exercicie věřících, konference duchovních a laiků, sjezdy a setkání mládeže, pracovní brigády, rekreační a studijní zájezdy a pobyty. Důležité místo mají v této souvislosti různé církevní organizace, spolky a společnosti a bohaté ekumenické styky příslušníků různých církví. To platí ve stejné míře o řeholních společenstvích, jež jsou po tisíciletí všude na světě součástí katolické a pravoslavné církve.

K právu shromažďovacímu a sdružovacímu nerozlučně patří možnost církví a náboženských společností setkávat se se sesterskými pospolitostmi v zahraničí. Jde o výměnu studentů a učitelů bohosloveckých fakult, přátelské a studijní pobyty jednotlivců a představitelů církví na nejrůznějších úrovních. Živé kontakty křesťanů přes hranice zemí a států, vzájemné plodné ovlivňování různých tradic a hnutí, se pozitivně promítá do života celé společnosti. Jejich existenci výslovně

předpokládá Závěrečný akt helsinské konference v kapitole o spolupráci v humanitárních otázkách.

Nikoliv na posledním místě stojí otázka speciálního postavení duchovních v církevní službě a jejich pracovně právní poměry. Je třeba důsledně uplatňovat zásadu, kterou výslovně prohlašuje zákon č. 218/1949 Sb., že duchovní jsou zaměstnanci církve a z jejího pověření vykonávají své poslání. K nápravě přispěje, budou-li duchovní moci vykonávat své povolání bez necitlivých zásahů státní správy, která často sahá k bezdůvodnému odnímání souhlasu k výkonu duchoven-ské činnosti. Protože v oblasti pracovně právní dosud platné zákonné normy z r. 1949 jsou nedostatečné, je třeba především i na duchovní v církevní službě aplikovat Zákoník práce, který § 260 takovou aplikaci výslovně přikazuje.

Necitlivých zásahů je nutno se vyvarovat i při řízení o přijetí na teologické fakulty. Zde by mělo být jedinou zásadou potřeba věřících, zájem a osobní předpoklady uchazečů o studium.

Tento dokument je uveden mottem velké osobnosti našich kulturních a duchovních dějin. V jeho duchu patří všechny svobody nedílně k těm statkům, které mají podstatný význam pro osobní život každého člověka i celé společnosti. Bylo by tragické, kdyby někdo nezadatelné svobody a lidská práva považoval za cosi, co lze účelově podřizovat politickým či ideologickým cílům.

Zůstává naším přesvědčením i nadějí, že společenské zřízení u nás má předpoklady k tomu, aby tato lidská práva a svobody byly nejen uznávány, nýbrž prostřednictvím občanské iniciativy v atmosféře důvěry a spolupráce všech uskutečňovány.

Prof. dr. Jiří Hájek, DrSc v.r.
mluvčí Charty 77

Praha 22. dubna 1977

9

21. září 1977. Praha. – Dopis prof. J. Hájka signatářům Charty 77 a sdělení Charty, spolupodepsané dvěma novými mluvčími, M. Kubišovou a dr. L. Hejdánkem: o směrech další činnosti Charty 77. V příloze se uvádějí hlavní životopisná data všech tří mluvčích Charty 77.

Sdělení Charty 77

Ve svém prvním prohlášení ze dne 1.1.77, v němž jsme oznámili

vznik Charty 77 a formulovali její poslání, uvedli jsme mimo jiné, že Charta 77 "chce vést v oblasti svého působení konstruktivní dialog s politickou a státní mocí, zejména tím, že bude upozorňovat na různé konkrétní případy porušování lidských a občanských práv, připravovat jejich dokumentaci, navrhopvat řešení, předkládat různé obecnější návrhy, směřující k prohlubování těchto práv a jejich záruk, a působit jako prostředník v různých konfliktních situacích, které může bezprávi vyvolat".

Devět měsíců existence Charty prokázalo životnost tohoto společenství. Navzdory kampaním a represím nepřestala Charta 77 působit, o čemž svědčí mimo jiné i to, že vydala dvanáct dokumentů a dalších textů, z nichž většina se zabývala různými oblastmi společenského života z hlediska uplatňování lidských práv a kritikou jejich porušování. Signatáři Charty 77 a další občané podníceni její iniciativou projeví odhodlání zasazovat se o dodržování zákonnosti a respektování lidských a občanských práv a vykonali v tomto směru jednotlivě i v různých improvizovaných seskupeních hodně práce. Počet signatářů, zatím bez jakékoli agitace, se více než ztrojnásobil a dosahuje nyní počtu osmi set. Na bázi Charty 77 nebo v souvislosti s ní byla napsána řada analýz, zpráv apod., které kolují mezi obyvatelstvem. Diskuse mezi signatáři Charty 77 a jejími příznivci na pracovištích, v odborových organizacích i v prostředí státní a politické moci učinily Chartu 77 věcí veřejnou. Její signatáři, vědomi si toho, že jim jde o dobrou věc a že stojí na půdě právního řádu republiky, se nenechali zastrašit ani odradit žádnými diskriminacemi. Tento postoj si získal uznání a sympatie značné části veřejnosti. Nečekanou pozornost a zájem, spojené s mnoha projevy solidarity, získala Charta 77 i v zahraničí. Vážíme si jich, pokud přicházejí od těch osobností ze Západu a Východu, kterým jsou cíle Charty 77 skutečně vnitřně blízké. Dosavadní historie Charty 77 zapůsobila do určité míry i na celkové politické ovzduší v naší zemi: mnoho občanů si v konfrontaci s ní uvědomilo, že je možné a správné vyslovovat veřejně i kritické názory a angažovat se za nápravu věcí, které nejsou v pořádku. I když se Chartě 77 zatím nepodařilo navázat se státní mocí přímý dialog, o což od svého vzniku usiluje, k určitému nepřímému a zdaleka neuspokojivému dialogu přece jen došlo. Státní moc bere existenci Charty 77 v úvahu a ve sdělovacích prostředcích na ni reaguje.

Přes to všechno se Chartě 77 a hlavně ovšem díky překážkám, jež se jí v první fázi její existence kladly do cesty – zdaleka ještě nepoda-

filo v míře, v jaké by chtěla, plnit mnohé ze svých předsevzetí, především na rovině konkrétní pomoci v různých jednotlivých případech bezpráví. Lze jí ovšem vytknout i jiné nedostatky: někteří její signatáři nemají dost dobré spojení s ohnisky její aktivity, veřejnost není o jejich práci dostatečně informována, a mnozí občané, kteří s ní po jejím vzniku sympatizovali, dokonce ani nevědí, že Charta 77 žije a působí.

Proto se v letních měsících mnozí signatáři Charty 77 zamýšleli nad její budoucností i možnostmi a formami její další práce. O svých myšlenkách se při různých příležitostech informovali. Sešlo se hodně úvah a námětů, často velmi rozdílných, jak ani jinak při názorové různosti jejích signatářů být nemohlo.

Z této diskuse vyplynulo několik hlavních bodů, v nichž došlo k rozsáhlému souhlasu:

1. Jelikož Chartě 77 nejde o vlastní prestiž, ale o faktický vývoj v oblasti jejího poslání, podporujeme a chceme podporovat – společně i jednotlivě – rozmanité občanské iniciativy, které se kolem nás objevují a objeví a které v nejširším smyslu směřují k prohloubení zákonitosti a respektování občanských práv a svobod v naší společnosti – a to bez ohledu na to, zda tyto iniciativy formálně vznikají a rozvíjejí se přímo na půdě Charty 77, ve volném spojení s ní, nebo zcela mimo ni. Podstatné je, že jsou v souladu s jejími cíli a že tedy i jejich podporou lze dostát morálnímu závazku, vyplývajícímu z našeho podpisu.
2. Za legitimní výraz tohoto závazku považujeme dále aktivní individuální vztah k problémům společnosti i k problémům našeho nejbližšího okolí. Proto se chceme ještě více než dosud zabývat konkrétními případy bezpráví, s nimiž se ve svém okolí nebo v nám dostupném prostředí setkáváme, chceme na ně upozorňovat jak své spoluobčany, tak příslušné úřady, a žádat všemi účelnými a legálními prostředky jejich nápravu. V rámci svých individuálních možností chceme dále pracovat proti zamlžování objektivních a společenských problémů, proti neodpovědnému a sobeckému výkonu různých funkcí, proti svévoli a nedemokratičnosti v organizacích, jejichž jsme členy. Pokud to uznáme za vhodné, budeme se navzájem o své činnosti také informovat. Avšak rozhodující instancí nám vždy zůstane naše vlastní svědomí a vědomí občanské odpovědnosti. Přirozeným důsledkem tohoto postoje je i to, že každý z nás svou individuální prací prohlubuje zároveň i spojení Charty 77 s veřejností, to znamená především s občany, kteří

chtějí požádat Chartu 77 o pomoc, kteří pro ni mají různé náměty, kteří se chtějí seznamovat s jejími materiály, pomáhat v jejím duchu a eventuálně i jejím prostřednictvím existenčně postiženým osobám, spolupracovat s ní nebo se k ní sami připojit jako její signatáři. Četní signatáři už projevili v tomto směru iniciativu a požádali, abychom touto cestou zveřejnili jejich adresy. Učiníme tak v jednom z příštích sdělení; v budoucnu hodláme zveřejňovat i další.

3. Je přirozené, že se signatáři Charty 77 věcně sdružují podle svých možností a zájmů do neformálních pracovních skupin, zaměřených k určitým konkrétním případům, či speciálním tématům, kterými se soustavně zabývají. Dokumentují je, případně žádají příslušné orgány o jejich řešení v tom duchu, jak jej charakterizuje naše první Prohlášení. O této práci informují mluvčí a ostatní signatáře. Rozvíjejí ji však samostatně. Písemné materiály, které při tom vznikají, podepisují pak především ti signatáři, kteří se na nich podíleli.

4. Podle potřeby a uznají-li za účelné, mohou některé z různých názorově, regionálně či přátelsky spojených neformálních okruhů signatářů Charty 77 pověřit někoho ze svého středu, aby opatroval ostatním informace a různé materiály a zajišťoval jejich komunikaci s mluvčími a jinými okruhy signatářů.

5. Chartu 77 jako celek budou i nadále zastupovat její mluvčí. Z dosavadních zkušeností a rozprav vyplynulo, že veškerá tíha a odpovědnost této funkce by neměla natrvalo spočívat pouze na dr. Jiřím Hájkovi, jediném dnešním mluvčím Charty 77. Proto byl doplněn v souladu s naším prvním Prohlášením a po konzultaci v různých okruzích počet mluvčích opět na tři. Funkcí dalších dvou mluvčích jsou nyní pověřeni Marta Kubišová a dr. Ladislav Hejdaček. Jelikož Charta 77 není organizací, ale volným společenstvím, stmelovaným především vzájemnou důvěrou, je správné – jak se mnozí z dotázaných signatářů různých okruhů shodli, že mluvčí jsou nadále vybaveni právem předat své funkce – v případě, že je nebudou moci nebo chtít vykonávat – dalším signatářům, které si po vzájemné dohodě vyberou a kteří budou ochotni tuto funkci přijmout. Hlavním úkolem mluvčích bude pokračovat v úsilí o konstruktivní dialog se státní mocí a vydávat tak jako dosud hlavní dokumenty a stanoviska Charty 77.

Věříme, že tyto základní směry a principy naší budoucí práce,

jakož i konkrétní opatření, na nichž jsme se dohodli, pomohou Chartě 77 lépe plnit její poslání.

Dr. Jiří Hájek

Marta Kubišová

Dr. Ladislav Hejdánek

mluvčí Charty 77

mluvčí Charty 77

mluvčí Charty 77

Praha 21. září 1977.

Milí přátelé, jistě jste se od chvíle svého podpisu pod Prohlášení Charty 77 zamýšleli nejednou nad tím, jaký další smysl a obsah má Vaše účast v neformální pospolitosti lidí usilujících o důsledné dodržování zákonnosti a respektování lidských a občanských práv a svobod v naší republice. Nebyli jste a nejste v tom sami. Mnozí ze signatářů považovali za správné a nutné vyměnit si své názory na tyto otázky mezi sebou a s mluvčím Charty 77. Pokusili jsme se shrnout hlavní myšlenky z této neformální diskuse; zasílám Vám je k informaci v očekávání, že i Vy k nim vyjádříte své stanovisko, a to nejlépe touž cestou, jako se k Vám dostává tato informace. Počítejte s tím, že poštovní spojení s mluvčími Charty 77 není pravděpodobně nejhodnější.

S pozdravem

Dr. Jiří Hájek – mluvčí Charty 77

V Praze dne 21. září 1977

Životopisy mluvčích Charty 77

Dr. Jiří Hájek, nar. 1913, právnická studia ukončil v r. 1937. V pokračovém studentském hnutí byl činný od roku 1932, od roku 1933 v sociálně demokratické mládeži. Za účast při organizování jednotného protifašistického hnutí mládeže byl vězněn za okupace v letech 1940–1945. Po válce účasten při založení Světové federace demokratické mládeže. Od r. 1947 přednášel na vysokých školách, v letech 1949–1955 profesorem dějin mezinárodního dělnického hnutí a mezinárodních vztahů. Od sloučení čs. sociální demokracie a KSČ do roku 1969 člen ÚV KSČ. V letech 1955–1965 v diplomatických službách. V letech 1965–1968 ministrem školství, r. 1968 ministrem zahraničních věcí; odstoupil po vstupu vojsk. Poté pracoval v Československé akademii věd na problematice mezinárodních vztahů. V roce 1973 odešel do důchodu. Z publikací: Mezi včerejškem a zítřkem. /1947/, Mnichov /1958/, řada odborných článků a statí.

Dr. Jiří Hájek bydlí v Kosatcové ulici 11, Praha 10 – Zahradní město.

WR
29
Marta Kubišová, nar. 1942 v Českých Budějovicích v rodině lékaře. Po maturitě pracovala tři roky ve sklárně, v r. 1962 začíná zpívat v pardubickém Stop divadle. Za rok odchází do plzeňského divadla Alfa a odtud do divadla Rokoko v Praze. V r. 1966 získává prvního Zlatého slavíka za vítězství v celostátní anketě časopisu Mladý svět a Zlatý bratislavský klíč – cenu Čs. televize. V roce 1968 odchází z divadla Rokoko a spolu se svými kolegy zakládá skupinu Golden Kids. Od r. 1966 získává stříbrnou, bronzovou a v r. 1968 i zlatou Bratislavskou lyru. Stává se nejoblíbenější zpěvačkou Československa a za rok 1968 a 69 přijímá Zlatého slavíka. Reprezentovala Československo v mnoha evropských zemích, vystupovala v Cannes na M.I.D.E.M. a v pařížské Olympii. Vydala téměř 100 desek a natočila několik filmů. Od ledna 1970 nesměla vystupovat v souvislosti s podvrženými fotografiemi. Křivé nařčení bylo sice před soudem odvoláno, ale vrátit se už nesměla.

Marta Kubišová bydlí v Soudní ul. 12, Praha 4, Pankrác.

TS
TS
L
TS
Ladislav Hejdánek, nar. 1927 v Praze. Po maturitě na reálném gymnáziu v Praze na Vinohradech studoval čtyři semestry matematiky na přírodovědecké fakultě UK a poté přešel na filozofickou fakultu UK, kde promoval v r. 1952 jako doktor filozofie. Po studiích pracoval jako kopáč a betonář ve stavebnictví a po dvouleté vojenské prezenční službě nastoupil v r. 1956 do Ústavu epidemiologie a mikrobiologie jako pracovník dokumentace. V té době začal publikovat různé příspěvky a články /Vesmír, Křesťanská revue, Plamen, Tvář, Slovenské pohľady atd./ V r. 1968 byl přijat jako nemarkista do Filozofického ústavu ČSAV, výpověď dostal k 31.3.1971. Od té doby pracoval jako vrátný a topič. Je ženatý, má čtyři děti. Aktivně pracuje v českobratrské církvi evangelické. V létě 1972 byl odsouzen za to, že se údajně pokusil spáchat trestný čin pobuřování; v této souvislosti byl rovněž ve vazbě. V únoru 1973 byl amnestován a podle čs. zákonů je třeba na něj pohlížet, jako kdyby nikdy odsouzen nebyl. Ladislav Hejdánek navazuje jako filozof zejména na myšlení Masarykovo a Rádlovo; je žákem profesorů J.B.Kozáka a Jana Patočky.

Ladislav Hejdánek bydlí ve Slovenské ul. 11, Praha 2, Vinohrady.

Pozn. ed.: Životopisy mluvčích se publikují podle "samizdatového" textu, který cirkuloval na konci roku 1977 v Československu.

6. ledna 1978. Praha. – Sdělení Charty 77, podepsané třemi mluvčími, vydané u příležitosti prvního výročí zveřejnění Prohlášení Charty 77. Hodnotí výsledky dosavadní aktivity Charty 77 i podmínky, v nichž rozvíjela svou činnost, a rekapituluje bezprostřední požadavky na poli uplatňování lidských a občanských práv v Československu.

Sdělení Charty 77 ze dne 6. 1. 1978

Je tomu rok, co se 241 československých občanů obrátilo k ústavním orgánům i k veřejnosti s Prohlášením Charty 77. V tomto prohlášení poukázali na rozpory mezi ustanoveními Mezinárodních paktů o občanských právech, které v Československu vstoupily v platnost, a praxí současné společenské moci, a oznámili, že se hodlají soustavně zasazovat o to, aby principy uzákoněných paktů byly ve všech oblastech života skutečně uplatňovány.

Ačkoli tato občanská iniciativa byla v plném souladu s články 17 a 29 Ústavy ČSSR, nejvyšší politické a státní orgány ji odmítly: proti Chartě 77 byla z jejich rozhodnutí rozpoutána kampaň, která svým rozsahem a intenzitou nemá v posledních letech obdoby. Chartě 77 byly podsouvány nepřátelské cíle a nízké pohnutky; signatáři byli ostouzeni a uráženi; pracující byli nuceni Chartu 77 odsuzovat, aniž byli s jejím prohlášením oficiálně seznámeni. Zároveň rozvinuly podniky, společenské organizace, úřady a bezpečnostní orgány rozsáhlou perzekuční akci proti signatářům i mnohým občanům, kteří s Chartou 77 sympatizovali nebo se zdráhali proti ní vystoupit.

Tato oficiální reakce jen znovu názorně potvrdila oprávněnost Charty 77 a pravdivost jejího základního prohlášení o tom, že občané, jejichž názory se liší od názorů oficiálních, jsou objektem nejrozmanitější diskriminace, že statisícům lidí je odpírána svoboda od strachu, znemožněna veřejná kritika krizových společenských jevů, vyloučena možnost veřejné obrany proti nepravdivým a urážlivým nařčením, a že mnohá občanská práva jsou omezena nebo úplně potlačena faktickým podřízením všech institucí a organizací ve státě direktivám politického aparátu a mocensky vlivných jednotlivců.

Vzdor represím a zastrašování, vzdor tomu, že někteří signatáři byli uvězněni a jiní donuceni se vystěhovat, že oficiální orgány odmítly s Chartou 77 o jejích požadavcích a námětech jednat, nepřestala žít a

pracovat. V průběhu roku 1977 vydala postupně 14 dokumentů, z nichž většina se zabývala situací v různých společenských oblastech z hlediska uplatňování lidských práv i občanských svobod; vydala několik sdělení; intervenovala v různých případech bezpráví. V jejím rámci a souvislosti s ní bylo napsáno mnoho studií, zpráv, peticí a jiných textů; některé skupiny signatářů se obrátily k příslušným institucím se specifickými požadavky a náměty; jednotliví signatáři působili v duchu poslání Charty 77 i tím, že upozorňovali na bezpráví ve svém okolí nebo že se sami bránili proti perzekucím. Dokumenty a dopisy Charty 77, jakož i další texty, její existencí inspirované, se spontánně šíří mezi domácí veřejností přesto, že bezpečnostní orgány se právě proti této neorganizované publicitě nejvíc zaměřují. Perzekuce nedokázala zamezit ani tomu, aby se k Chartě 77 připojovali další občané; dnes má už 930 signatářů a pouze jediný pod nátlakem podpis odvolal.

I když konkrétních náprav vyvolaných jejím zásahem není mnoho, lze po prvním roce konstatovat, že Charta 77 vstoupila do vědomí naší společnosti jako ozdravující prvek. Oživila požadavek občanských svobod a posílila pocit lidské důstojnosti; naznačila, že jsou cennější věci, než jaké nabízí konzumní pojetí života; že existují hodnoty, které stojí člověku za to, aby jim i něco obětoval. Připomněla, že důstojnost a svoboda nejsou ničím, na co mohou lidé jen pasívně čekat, ale že si je musí jako vždy v dějinách sami vydobývat. Věcným, legálním a důsledným způsobem práce pokouší se Charta 77 vnést do našeho veřejného života nový model odpovědného občanského postoje. Signatáři Charty 77 přitom nikdy nezaujímalí pózu ochránců společnosti a nikoho nenutili, aby je následoval; za svou pravdu ručili jen svou vlastní existencí.

Myšlenky Charty 77 a především způsob, jímž na ni společenská moc reagovala, vyvolaly přirozeně zájem zahraniční veřejnosti a získaly Chartě 77 podporu mnoha svobodomyšlných lidí v celém světě. To pomohlo upevnit na mezinárodním fóru poznatek, že prohlubování práv a svobod jedince je předpokladem skutečného prohlubování mírové spolupráce národů. I československá vláda si musela v konfrontaci s tímto poznáním uvědomit, že respekt k uzákoněným občanským právům je pro naši zemi jedinou alternativou, nechce-li jít proti směru světového vývoje a ocitát se ve stále hlubší izolaci.

Obrácením pozornosti k otázce lidských práv a ke konkrétním případům jejich porušování a ohlasem doma i v zahraničí přiměla

Charta 77 nepřímou i oficiální místa, aby věnovala lidským právům více zájmu. To lze sledovat jak ve zvýšené publicitě, které se problematika lidských práv ve sdělovacích prostředcích těší, i když zatím převážně obhajují současný stav, tak i v některých dílčích pokusech o faktickou nápravu poměrů /jako např. určité zmírnění diskriminační praxe při loňském přijímání na střední školy nebo úlevy v diskriminační kulturní politice, i když byly poskytovány za veřejné vystoupení proti Chartě 77/. Společenská moc sice Chartu 77 dál odmítá a její stoupence pronásleduje, ale zároveň už musí s její domácí i zahraniční autoritou počítat.

Přes tato aktiva nemůže být Charta 77 se svým postavením spokojena. Publicistické kampaně proti ní sice skončily, ale na bezprostředním vztahu společenské moci k ní se bohužel nic nezměnilo.

Charta 77 vychází z principu, zakotveného i v Ústavě ČSSR a obou mezinárodních paktech, že každý občan je spoluodpovědný za vývoj společnosti i za respektování všech práv a zákonů. Vědomí spoluodpovědnosti bylo příčinou jejího vzniku. Zdůraznila přitom, že není politickou organizací ani základnou k opoziční politické činnosti, a sama sebe vymezila jako volné neformální společenství lidí různých přesvědčení, různé víry i různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských i lidských práv v naší zemi i ve světě. Svě poslání charakterizovala jako úmysl vést v oblasti svého působení konstruktivní dialog s politickou a státní mocí zejména tím, že bude upozorňovat na různé konkrétní případy porušování občanských práv, navrhopvat řešení, předkládat různé obecnější návrhy, působit jako prostředník v případných konfliktních situacích.

Těchto legálních a konstruktivních cílů se Charta 77 drží a v souladu s nimi odesílá Federálnímu shromáždění, ČNR, vládě ČSSR, vládě ČR i dalším státním orgánům své dokumenty. Nikdy se nenechala vyprovokovat hysterickým tónem kampaní, které byly proti ní vedeny, a nikdy nepřevzala jejich demagogické metody. Přesto zůstávají její přípisy nezodpověděny, čímž státní orgány mimo jiné porušují Ústavou přikázanou povinnost návrhy občanů "včas a odpovědně vyřizovat". Jedinou složkou moci, která se Chartou 77 trvale zabývá, jsou orgány Státní bezpečnosti, případně prokuratury, a to přesto, že se tím staví nad samu Ústavu. Bez zákonného podkladu je například varování Generální prokuratury mluvčím Charty 77 z 31. 1. 1977, a tím i všechna rozhodnutí soudů, opřená o toto stanovisko. Žádný zákonný ani věcný důvod nemá ani celoroční aktivita StB, zaměřená

proti Chartě 77. V jejím rámci byly provedeny stovky výsledků a sepsány tisíce stran protokolů, uskutečnily se desítky domovních prohlídek, mnoho osob bylo zadrženo, sledováno a nejrůzněji omezováno, někteří signatáři dokonce měli i mají trvalý policejní dohled. /To všechno už muselo stát československé občany milióny Kčs./ V rozporu s oficiálním tvrzením, že proti Chartě 77 je postupováno pouze "politickými prostředky" a že není předmětem trestního stíhání, bylo dne 6.1.1977 – v den, kdy StB protiprávně zmafila předání Prohlášení Charty 77 ústavním činitelům – zahájeno trestní stíhání proti "neznámému pachateli" pro podvracení republiky podle § 98 tr. z. /čj.OS-0011/02-77/, jehož je většina zmíněných akcí StB součástí a která je proto fakticky trestním stíháním Charty 77. Nebylo dodnes zastaveno, dává orgánům Bezpečnosti trvalou možnost provádět proti signatářům Charty 77 nejrůznější úkony a kdykoliv se může stát podkladem žaloby. Nepřetržitý zájem StB o práci Charty 77 a soukromí jejích signatářů je spojován – často pod přímým vedením pracovníků StB – se širokou škálou dalších perzekucí; desítky signatářů dostaly a další průběžně dostávají výpověď ze zaměstnání; mnozí byli vyloučeni z ROH a jiných společenských organizací; mnohým byly načas i trvale odňaty řidičské průkazy a telefonní stanice; někteří jsou vystěhováni z bytů; mnohým není doručována zahraniční ani domácí korespondence atd. atd. StB se přitom pokouší různými způsoby rozeštvat signatáře Charty 77 navzájem; některé se pokouší odvrátit od Charty 77 lákavými pracovními nabídkami; některé se pokouší naopak přimět k emigraci, proti některým konstruuje nepodložená kriminální obvinění; některé se snaží prostě jen nervově vyčerpat.

Všechny tyto akce, jimiž se Charta 77 podrobně zabývala v různých svých dokumentech, jsou nejen nezákonné a nenormální a poškozují vážnost našeho státu ve světě, ale navíc se míjejí cílem: jen znovu potvrzují pravdivost dokumentů Charty 77; vyvolávají odpor v obyvatelstvu a signatáře jen utvrzují v oprávněnosti jejich postoje i v odhodlání pokračovat v práci.

Po prvním nelehkém roce existence bude Charta 77 dál plnit, co si předsevzala ve svém základním prohlášení: legálním způsobem se zasazovat o respektování lidských práv v Československu. Bude nadále upozorňovat na nezákonnosti a bezprávi a předkládat své návrhy a podněty k jejich nápravě.

Charta 77 přitom trvá na požadavcích, které formulovala už v dubnu 77 a v jejichž splnění spatřuje východisko k řešení společenských

problémů, jimiž se zabývá:

- Uvést československý právní řád do souladu s uzákoněnými pakty /vč. zrušení všech veřejných vyhlášek a nařízení, které jsou s nimi v rozporu/ a posílit tak skutečnou právní jistotu občanů.
- Plnit usnesení Federálního shromáždění z 5.4.1977, jež ukládá poslancům sledovat dodržování zákonnosti; prakticky umožnit všem občanům, aby mohli předávat zastupitelským sborům své stížnosti na porušování právního řádu; ty odpovědně řešit a vyloučit všechny tlaky, které nutí občany k bezpráví mlčet.
- Propustit z vězení všechny občany, kteří byli nebo jsou stíháni proto, že uplatňovali svá práva, zaručená Ústavou a uzákoněnými mezinárodními pakty.
- Uznat podle čl. 41 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech příslušnost Výboru pro lidská práva posuzovat plnění mezinárodních paktů ve státech, které je ratifikovaly a přiznat tím otázce lidských práv, že je věcí všech lidí.
- Zveřejnit oba uzákoněné mezinárodní pakty nákladem, který by odpovídal poptávce a umožnit veřejnou diskusi o jejich dodržování v naší zemi.
- Volat k odpovědnosti ty pracovníky sdělovacích prostředků, bezpečnostních i jiných orgánů, kteří zneužili svého postavení k šíření nepravd, k nepřipustnému nátlaku na občany, organizace a soudní, správní a jiné orgány s cílem poškozovat ty, kdo využívají zákonných práv a angažují se proti mocenské svévoli. Skutečným motivem takového zneužívání moci není údajná snaha chránit společenské a státní zřízení, ale pouze strach ze svobodné diskuse a kritiky, na něž by doplatili právě porušovatelé zákonů.
- Zastavit všechny nezákonné policejní a jiné perzekuce Charty 77 a o jejích námětech a stížnostech jednat s jejími mluvčími a dalšími signatáři na příslušných politických a státních místech, a nikoli ve vyšetřovnách StB jako dosud.

Přijetí těchto požadavků by znamenalo důležitý příspěvek ke zdravému rozvoji naší společnosti a zároveň by bylo jedinou skutečně důstojnou odpovědí státní moci na iniciativu občanů.

Prof. Dr. Jiří Hájek, DrSc.
mluvčí Charty 77

Dr. Lad. Hejdánek
mluvčí Charty 77

Marta Kubišová
mluvčí Charty 77

8. února 1978. Praha. — Charta 77 — dokument č. 15: platnost ustanovení Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech na území Československa jako součásti čs. právního řádu. V rozsáhlé příloze dokument porovnává ustanovení obou paktů, Ústavy ČSSR a jednotlivých zákonných ustanovení a předkládá konkrétní podněty, jak uvést zásady paktů do praxe na jednotlivých úsecích života občanů a celé společnosti.

Charta 77 Dokument 1/1978/15/ V Praze dne 8. února 1978

Federálnímu shromáždění ČSSR
Federální vládě ČSSR

Prohlášením Charty 77 z 1.1.1977, zaslaným Federálnímu shromáždění i vládě v souladu s článkem 29 Ústavy a předaným veřejnosti v souladu se čl. 28 Ústavy, upozornilo 240 občanů /jejichž počet se do dnešního dne přiblížil k tisíci/ nejvyšší orgány republiky na nesoulad mezi současnou praxí a závazky vyplývajícími ze skutečnosti, že od 23.3.1976 vstoupily u nás v platnost Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. V řadě dalších dokumentů informovali mluvčí, těmito občany pověřeni, i jiní účastníci této občanské iniciativy o konkrétních případech a situacích dosvědčujících tyto neshody. V rozporu s ustanovením Ústavy nedostalo se žádnému z občanů na tyto skutečnosti upozorňujících nijaké odpovědi. Zato mnozí z nich, jak bylo rovněž konkrétně poukázáno, se stali pro své důsledné postoje ve věci dodržování zákonnosti obětí represí, diskriminace a perzekuce, které mají zjevně nezákonný charakter. Poněvadž se orgány, tyto akty provádějící, alespoň u některých z nich pokoušejí odvolávat na platná zákonná ustanovení, potvrzují tím jen nutnost požadavku uvést celý právní řád naší republiky v soulad s mezinárodními paktů o lidských právech.

Připomínáme, že tyto pakty byly jménem ČSSR podepsány 7. října 1968, Federální shromáždění s nimi vyslovilo souhlas 11. listopadu 1975, prezident republiky je ratifikoval a ratifikační listiny byly uloženy 23. prosince 1975 u generálního tajemníka OSN. Oba pakty vstoupily v platnost pro ČSSR 23. března 1976 a byly publikovány ve

Sbírce zákonů 13. října 1976 pod č. 120/částka 23/.

Závazky z paktů vyplývající je ČSSR povinná dodržovat již podle všeobecně uznaných norem mezinárodního práva, potvrzených mnohokrát, mj. též v Závěrečném aktu z Helsinek. Jako účastník mezinárodní smlouvy nemůže ospravedlňovat eventuální neplnění smluvních závazků žádným ustanovením svého vnitrostátního práva /čl. 27 Vídeňské konvence o smluvním právu z roku 1969/. Rovněž nemůže s odvoláním na svrchovanost odmítat diskusi s partnery smluvního poměru o plnění toho, co je obsahem a podstatou společně převzatých smluvních závazků. Zásada smluvní věrnosti je navíc u obou paktů zesílena tím, že československá vláda výslovně mnohokrát znovu potvrdila jejich závaznost na mezinárodním fóru. Uvedme tu mj. znovu Závěrečný akt konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě a řadu rezolucí OSN, pro něž ČSSR hlasovala, naposledy rezoluce Valného shromáždění OSN z 19.12.1977 /deklarace o prohloubení a upevnění uvolnění mezinárodního napětí/.

Podle stanoviska uznávaného našimi zákonodárnymi sbory i výkonnými orgány a socialistickou právní vědou se mezinárodní smlouva, platně uzavřená ve shodě s ústavními předpisy, stává automaticky součástí právního řádu naší republiky; vnitrostátní účinnosti nabývá řádnou publikací. Projevili s ní souhlas zákonodárny sbor a byla-li ratifikována prezidentem republiky a publikována ve Sbírce zákonů, má platnost zákona a pro její vztah k ostatním součástem právního řádu platí zásady obecně platné.

Podle čl. 2, odst. 1,2 obou paktů se jejich účastníci, tedy i ČSSR, zavázali:

- a/ respektovat práva v paktech uznaná,
- b/ zajistit tato práva všem jednotlivcům na svém území a podléhající jim jurisdikci státu – účastníka smlouvy, bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy, pohlaví, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu, nebo jiného postavení,
- c/ podniknout nutné kroky v souladu se svými ústavními předpisy a ustanoveními paktů k tomu, aby byla schválena taková zákonodárná nebo jiná opatření nutná k tomu, aby byla uplatněna práva uznaná v obou paktech, pokud dosavadní zákonodárná nebo jiná opatření nejsou dostačující.

Pakty mají u nás vnitrostátní platnost zákona: specifikují, zpřesňují a prohlubují příslušné zásady vyjádřené v Ústavě. V jejich duchu

mají být vykládány všechny právní předpisy týkající se práv a povinností občanů. Zkušenosti, z nichž některé byly i podnětem k podáním Charty 77 Federálnímu shromáždění, svědčí o tom, že mocenské orgány u nás tak nečiní, nýbrž často ustanovení paktů ignorují, ba přímo porušují. Odpovídalo by proto nejen čl. 17 Ústavy o povinnosti dbát o dodržování zákonnosti, nýbrž i duchu a literě usnesení Federálního shromáždění z 5. dubna 1977 o důsledné ochraně práv a zájmů občanů, kdyby tento nejvyšší orgán státní moci soustavně a cílevědomě dbal, aby praxe všech státních orgánů i společenských institucí důsledně vycházela z ustanovení paktů o lidských právech a dodržovala závazky, které z nich pro ČSSR vyplývají. Tento úkol se týká nejen Federálního shromáždění jako celku, nýbrž podle uvedeného usnesení i jeho výborů a všech členů.

Soulad právního řádu s mezinárodními pakty lze ovšem zjednat výkladem dosavadních právních předpisů jen v některých případech, a to často jen teoreticky. V jiných případech se klade otázka novelizace dosavadních předpisů nebo vypracování právní úpravy vztahů, jaká dosavad chybí.

Navrhujeme proto Federálnímu shromáždění i vládě ČSSR, aby provedly rozbor našeho právního řádu z hledisek vyplývajících z paktů o lidských právech a vypracovaly program potřebných legislativních opatření. V příloze předkládáme konkrétní podněty. Charta 77 je připravena k serióznímu dialogu o jejich uskutečnění, jakož i dalších problémech plynoucích z úkolu daného potřebou uplatnit zásady o ustanovení paktů v československém právním řádu.

Domníváme se rovněž, že podobně jako v některých jiných socialistických zemích by bylo třeba zajistit:

- co nejširší publicitu dokumentů o lidských právech, zejména Deklarace paktů, souvisejících zvláštních konvencí atd.,
- vědecké rozpracování této problematiky a vydání vědeckých a vědeckopopulárních publikací,
- zařazení tematiky lidských práv do učebních programů škol všech stupňů.

Takový postup je podmínkou realizace zásady vyjádřené v preambuli paktu o občanských a politických právech, podle níž "jednotlivci, mající povinnosti k jiným a ke společenství, ke kterému pří-

sluší, je povinen usilovat o rozvíjení a dodržování práv uznaných v tomto Paktu”.

dr. Jiří Hájek
mluvčí Charty 77

Marta Kubišová
mluvčí Charty 77

dr. Ladislav Hejdránek
mluvčí Charty 77

Příloha: konkrétní podněty.

Pozn. ed.: Příloha k dokumentu č. 15 patří k nejcennějším právním expertízám vzniklým z činnosti Charty 77. Pro velký rozsah /více než 20 normalizovaných strojopisných stran/ nelze ji publikovat in extenso, ale pouze výňatky, které mají bezprostřední vztah k tematizovanému touto edicí. Analyzovaná problematika je v příloze rozdělena do 19 částí: 1. Obecné postavení občana ve vztahu ke státu; 2. povinnost právní ochrany před porušováním práv nebo svobod; 3. právo na život; 4. právo na svobodu a osobní bezpečnost; 5. svoboda pohybu a místa pobytu; 6. svoboda opustit kteroukoliv zemi včetně vlastní; 7. nedotknutelnost obydlí, listovní tajemství, ochrana proti útokům na čest a pověst; 8. svoboda myšlení, svědomí a náboženství; 9. právo zastávat svůj názor bez překážky a svoboda projevu; 10. právo na pokojné shromažďování; 11. svoboda sdružování a právo zakládat odborové organizace a přistupovat k nim; 12. právo podílet se na vedení veřejných záležitostí; 13. rovnost před zákonem a právo na zákonnou ochranu bez diskriminace; 14. práva etnických, náboženských nebo jazykových menšin; 15. právo na práci; 16. právo na stávkou; 17. právo na vzdělání; 18. svoboda vědeckého výzkumu a tvůrčí činnosti; 19. právo na státní příslušnost. Z přílohy publikujeme části 8, 13 a 17.

Z přílohy k dokumentu Charty 77 č. 1/1978/15

8. KAŽDÝ MÁ PRÁVO NA SVOBODU MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ A NÁBOŽENSTVÍ

/čl. 18 paktu; svobodné vyznání podle čl. 32 ústavy/.

Jde tu nejen o svobodu všeobecného smýšlení /ideového, filozofického, náboženského vyznání či přesvědčení/, ale též o mínění o určitých konkrétních otázkách. Z všeobecného smýšlení vychází i svědomí jakožto mravní vědomí /druh sebekontroly lidského jednání, ocenění vlastních činů/. Tato svoboda tvoří jeden ze základů svobody člověka vůbec. K tomu srov.:

– Toto právo zahrnuje nejen právo mít /vnitřně/ určité přesvědčení atd., ale i právo tímto přesvědčením se netajit bez strachu z nepříznivých následků /na rozdíl od práva zastávat svůj názor podle čl. 19 paktu/.

– Nelze vynucovat závazné prohlášení o určitém přesvědčení nebo o tom, že někdo určité přesvědčení nezastává /srovnej však text přísah a slibů, jejichž složením se vyžaduje projev oddanosti určitému filozofickému a politickému přesvědčení – např. u příslušníků ozbro-

jených sborů, pracovníků některých státních orgánů, učitelů apod./.

– Chybí právní úprava umožňující náhradní službu osobám, které vzhledem ke svému přesvědčení a s ohledem na své svědomí od-pírají vykonávat vojenskou službu se zbraní.

– Uvedené právo podle paktu zahrnuje v sobě "svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním". Podle čl. 18 odst. 2 paktu o občanských a politických právech "svoboda projevat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předpisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných".

Praxe výkonných orgánů rozlišuje církve a náboženské společnosti povolené a sekty státem nepovolené /ilegální/. Oprávnění příslušného ústředního orgánu státní správy "povolovat" činnost církví a náboženských společností se vyvozovala z ustanovení § 2 /nyní již neplatného/ zákona č. 217/1949 Sb., podle něhož bylo úkolem Státního úřadu pro věci církevní "dbáti o to, aby se církevní a náboženský život vyvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení"; jde ovšem jen o úpravu organizační /kompetenční/, hmotně – právní úprava chybí a nejsou proto ani stanovena kritéria, podle nichž by se posuzovalo, zda činnost církve nebo náboženské společnosti "povolená" být má či nemá. Zákon č. 218/1949 Sb. zrušil všechny závazky přispívat na účely církevní atd., zavedl státní dozor nad majetkem církve atd. a současně stanovil, že stát poskytuje osobní požitky duchovním církví a náboženských společností, avšak jen ve stanovených mezích a za podmínky, že duchovnímu byl dán k jeho činnosti státní souhlas /podmínky poskytování tohoto souhlasu nejsou stanoveny/.

Pakt tedy zavádí změny zcela zásadního významu, které by měly být vyjádřeny novou zákonnou úpravou.

S tím souvisí i otázka přehodnocení obsahu skutkové podstaty zneužívání náboženské funkce podle § 101 trest. zák. a skutkové podstaty trestného činu maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 trestního zákona, popř. jejich výkladu a aplikace. //...//

13. VŠICHNI JSOU SI PŘED ZÁKONEM ROVNI A MAJÍ PRÁVO NA STEJNOU OCHRANU ZÁKONA BEZ JAKÉKOLIV DISKRIMINACE /čl. 26 paktu o občanských a politických právech: podle čl. 20 ústavy všichni občané mají rovné právo a rovné povinnosti a mají jim být vytvářeny stejné možnosti a stejné příležitosti ve všech oborech života společnosti/.

Též čl. 2 odst. 2 paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. K tomu srov.:

– Podle cit. čl. má zákon zakázat jakoukoli diskriminaci a zaručit všem osobám stejnou a účinnou ochranu proti diskriminaci z jakýchkoli důvodů, např. podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného přesvědčení, národnostního nebo sociálního původu, majetku a rodu. Ústava ČSSR sice v čl. 20 proklamuje absolutní rovnost občanů, v konkrétních zákonech však tato zásada nebývá výslovně vyjádřena, což může vést k tomu, že jednotlivá obecněji formulovaná ustanovení mohou být státními orgány interpretována diskriminujícím způsobem /formou diskriminace je i poskytování privilegií/; totéž platí i pro praxi organizací, zejm. jakožto organizací zaměstnavatelských. Uvedená zásada musí proto nalézt svůj výraz již ve fázi legislativních prací. //...//

17. PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ /čl. 13 paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech; srov. též čl. 24 ústavy/. K tomu srov.:

– Výběr studentů prováděný v rámci přijímacího řízení na střední, vysoké a jiné školy podle platných právních předpisů/omezuje realizaci obecně zaručeného práva na vzdělání jen na osoby ke studiu přijaté; mimo to ani neposkytuje záruku, že nebude docházet k diskriminaci /poskytování privilegií/ v rozporu s čl. 2 odst. 2 paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. //...//

31. března 1978. Vídeň. – Výňatek z rozhovoru s V. Havlem, který byl otištěn v rakouském deníku "Kurier".

VÁCLAV HAVEL: NEDĚLÍME SE NA DISIDENTY A TY
OSTATNÍ. BEZPRÁVÍ BUDE KRITIZOVÁ-
NO BEZ OHLEDU NA TO, NA KOM JE PÁ-
CHÁNO

/Z rozhovoru s Václavem Havlem, který dne 31.3.1978 otiskl vídeňský deník KURIER a později další noviny./

Otázka: Byl jste mezi prvními mluvčími Charty 77, v souvislosti s Chartou jste byl loni přes čtyři měsíce a letos šest týdnů ve vězení; je o vás známo, že patříte k jejím aktivním signatářům. Co soudíte o současné situaci této občanské iniciativy?

V.H.: Někteří zahraniční přátelé se nám občas svěřují s pocitem, že Charta 77 nyní poněkud odpočívá, že je unavena perzekucemi, že málo pracuje. Je to mylný dojem, pramenící asi z nepřilíš dobré informovanosti. Právě v poslední době pracuje Charta velmi intenzívně, vydala několik důležitých dokumentů a sdělení, intervenovala v mnoha případech bezpráví. Její činnost je dnes možná méně nápadná, také už není předmětem tak ostrých útoků oficiální propagandy, nicméně zdá se mi, že právě v posledních měsících nabrala Charta nový dech: mnoho signatářů, mezi nimi hodně mladých lidí, se rozmanitými způsoby angažuje v duchu jejího poslání. Díky atmosféře, kterou Charta vyvolala, vznikají i další důležité jevy jako je například svépomocná univerzita, samizdatová literární revue apod. A pokud jde o ty perzekuce, mají přesně opačný efekt, než jaký mají mít: signatáře spíš pobízejí k práci. /Naše nedávné svévolné obvinění a uvěznění dalo například vzniknout výboru, který poprvé vyzkoušel v našich podmínkách princip paralelního neoficiálního vyšetřování, princip, který – uplatněn i na jiné případy – může představovat nový způsob, jak čelit mocenské svévoli./

Otázka: O Chartě 77 je známo, že se v ní sešli lidé velmi rozmanitého politického i filozofického přesvědčení i rozmanitého životního stylu. Nekomplikuje jí to trochu práci? A nespazuje to různým skupinám ruce?

V.H.: Myslím, že ne; řekl bych, že spolupráce různým názorovým skupením naopak spíš prospívá: lépe se navzájem poznávají, kon-

frontují a inspirují, díky čemuž se na jedné straně učí toleranci a konstruktivnímu soužití a na druhé straně se zároveň lépe a rychleji vyhraňují v tom, čím se od sebe odlišují. Obě jim je ku prospěchu a Chartě tento stav zaručuje, že neustrne v nějaké jednokolejnosti nebo schematismu. Ostatně různé duchovní okruhy se v Chartě spojily nad určitými konkrétními úkoly, které považují shodně za důležité. Mimo rámec těchto úkolů si jde každý dál svou vlastní cestou a neměl by být ve svém myšlení a svých snahách Chartou nijak omezován. Já osobně se domnívám, že dříve nebo později vznikne u nás mimo oficiální struktury prostor jakéhosi "druhého politického života", v němž se budou různé politické koncepce konfrontovat, což je jev v každé strukturovanější moderní společnosti přirozený a natrvalo nepotlačitelný. Vznikne-li takový prostor, bude vděčit Chartě za to, že jeho vznik urychlila, bude však představovat už něco jiného a bude přirozeně existovat mimo Chartu, jejímž úkolem není vytyčovat nějaké alternativní politické programy. Stručně řečeno: Charta 77 rozvíjí to, co nás spojuje, aniž by nám bránila rozvíjet mimo její rámec to, co nás rozděluje.

Otázka: Nemrzí vás, že už nejste mluvčím Charty 77?

V.H.: Od začátku jsme tuto funkci chápali především jako funkci pracovní a vždycky jsme počítali s tím, že se v ní budou různé osoby střídát. Je to dobré nejen proto, že jde o velké zatížení časové a nervové, ale i proto, že s každým novým mluvčím dostává práce Charty nutně nový valér a strhává k sobě další osoby. Já si samozřejmě velmi vážil důvěry, které se mi dostalo tím, že jsem byl vedle profesora Patočky a dr. Hájka v první trojici mluvčích. Když se mi ale na jaře 1977 zdálo z různých důvodů nutné se této funkce vzdát, udělal jsem to s vědomím, že bych to dříve nebo později musel udělat, i kdyby těchto důvodů nebylo. Charta 77 jsme totiž my všichni a příliš dlouhý pobyt jednoho z nás ve funkci mluvčího by ji zbytečně opticky spojoval s jednou osobou. Tak to cítí i dnešní mluvčí a i oni počítají s tím, že budou v budoucnosti vystřídáni.

Otázka: V čem spatřujete hlavní význam Charty 77?

V.H.: Mluvili jsme už o tom, že mezi signatáři Charty jsou lidé různého smýšlení. Už proto by i na tuto otázku různí signatáři asi odpověděli různě. Já osobně považuji za nejdůležitější aspekt Charty ten, který akcentoval už profesor Patočka, totiž její význam mravní. Její význam společenský, právní či politický odvozuji teprve z něho.

Otázka: Co tím konkrétně myslíte?

V.H.: Chartisté jsou lidé, kteří se rozhodli říkat nahlas věci, které si myslí většina jejich spoluobčanů, které však říkat nahlas nemohou, nechtějí-li přijít aspoň o ty životní možnosti, které mají. Chartisté vědí, co tím riskují, ale přesto to dělají, protože se domnívají – jak napsal Patočka – že jsou věci, které stojí člověku za to, aby za ně trpěl. Nikomu nevyčítají, že je nenásleduje, nikoho k tomu nenutí, za svou pravdu platí jen ze svého. V době, kdy celý komplex duchovních, civilizačních i politických tlaků vede k stále hlubší společenské demoralizaci, zdá se mi tento /na první pohled poněkud sebevražedný/ postoj vlastně jediným skutečně reálným způsobem, jak této situaci čelit a jak přispívat k její nápravě. Myslím, že naše společnost tento aspekt Charty pochopila. Ale nejde jen o to: v duchovním podhoubí Charty hrála významnou roli myšlenka občanské rovnosti a nedělitelnosti svobody. Někteří z nás se v posledních letech ocitli v postavení jakýchsi "profesionálních disidentů", prominentních opozičníků, jakýchsi "chráněných zvířat", jimž je dovoleno leccos, co jiným dovoleno není. Tolerující několik známých "kritiků režimu", vytvářela společenská moc iluzi, že mimo těchto několika nenapravitelných nespokojenců jsou vlastně všichni spokojeni a že se nikdo jiný neozývá prostě proto, že k tomu nemá důvod. Když zavřeli mladé hudebníky kolem skupiny The Plastic People of Universe, mnozí tzv. "disidenti" se jich zastali a v otevřeném dopise Heinrichu Böllovi jsme napsali přímo, že odmítáme status "chráněných zvířat" a že nechceme tím, že jsme známější a že se nám relativně tolik neděje, vytvářet kouřovou clonu, za níž je možno skrýt pronásledování méně známých. Chartě 77 se skutečně podařilo – přes houževnaté pokusy oficiální propagandy a policie vydávat ji opět jen za záležitost několika "profesionálních disidentů" – tyto umělé rozdíly setřít: už se nedělíme na disidenty a ty ostatní a oficiální si musejí zvolna zvykat na to, že bezpráví bude kritizováno bez ohledu na to, na kom je pácháno. Chartisté tuto věc bytostně cítí a upozorňují proto stále častěji na případy těch osob, které nejsou obecně známé a které se netěší ani té nepatrné ochraně, kterou poskytuje Charta 77.

Otázka: Jak se celkově díváte na perspektivy společnosti ve Vaší zemi?

V.H.: Domnívám se, že moderní společnost – nejen u nás, ale i na Západě – je v hluboké krizi. Chápu ji především jako krizi duchovní, mravní, existenciální. Všechny ostatní krizové jevy, od zoufalých ekologických vyhlídek přes absurdní prázdnotu vyspělé konzumní

společnosti až po politický marasmus různých zjevných i skrytých diktatur, chápu jako důsledky této celkové krize člověka. Jediné skutečné východisko z ní vidím v perspektivě jakési obsáhlé a hlubkové "existenciální revoluce", v jakési duchovní a mravní rekonstrukci člověka a společnosti. Od různých politických ideologií jako takových a od jejich střídaní si mnoho neslibuji a za důležitější, než k jakému hnutí se někdo hlásí, považuji, jaký je člověk. Nevěřím ani moc na různé politické strany, systémy, koalice, kliky a doktríny. Spíš věřím na méně nápadná, ale opravdovější společenství lidí, kterým jde o důstojný a smysluplný život. Neupínám se konečně k nějakým politickým či jiným změnám "odshora", ale věřím spíš na to, co každý z nás udělá tam, kde je, "dole". Ostatně objevilo-li se v posledních letech něco lepšího ve "vysoké politice", bylo to téměř vždy jen výsledkem procesů, jejichž počátky byly "dole": ve sféře životních pocitů, tužeb, nároků a myšlenek obyčejných slušných lidí.

Pozn. ed.: Podle českého znění otiskového v strojopisně vydávaném časopise Informace o Chartě 77, č. 5/1978, s. 7-9. - Václav Havel byl jedním z prvních tří mluvčích Charty 77 /spolu s prof. J. Patočkou a prof. J. Hájkem/. Funkce mluvčího se vzdal 21. května 1977, krátce po propuštění z vazby, v níž byl držen od 14. ledna 1977. Poté, kdy se ze zdravotních důvodů vzdala funkce mluvčího M. Kubišová, převzal /na počátku listopadu 1978/ dočasně funkci jednoho z mluvčích opět Václav Havel, a to až do 8. února 1979, kdy byli instalováni noví tři mluvčí Charty 77 /srv. dokument. č. 20/.

13

27. dubna 1978. Praha. - Prohlášení o vzniku Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, který se ustavil na bázi zásad Charty 77 a vytyčil si za cíl sledovat případy osob, které jsou trestně stíhány či vězněny za projevy svého přesvědčení, nebo se staly oběťmi policejní a justiční zvrůle.

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

V duchu poslání Charty 77 a v souladu s její snahou podporovat vznikání užších pracovních společenství, zaměřených k jejím dílčím úkolům, rozhodli jsme se - po několika měsících předběžné práce - ustavit "Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných". Cílem tohoto Výboru je sledovat případy osob, které jsou trestně stíhány či vězněny za projevy svého přesvědčení nebo které se staly oběťmi policejní a justiční svévole. Budeme s těmito případy seznamovat veřejnost i

úřady a podle svých možností pomáhat postiženým osobám. Chceme přitom spolupracovat s každým, u nás i v zahraničí, kdo projeví o spolupráci zájem. Žádáme zároveň občany, aby nás /nejraději osobně/ na takové případy upozorňovali. Věříme, že působení našeho Výboru přispěje k tomu, aby lidé nebyli nespravedlivě pronásledováni a vězněni.

V Praze 27. dubna 1978

ing. Rudolf Battěk, Křížkova 78, Praha 8
Otta Bednářová, Novodvorská 416, Praha 4
Jarmila Bělíková, Novovysočanská 12, Praha 9
dr. Václav Benda, Karlovo nám. 18, Praha 2
Jiří Dienstbier, Podskalská 8, Praha 2
Václav Havel, U dejvického rybníčku 4, Praha 6
Přemysl Janýr, Dlouhá 29, Praha 1
Elzbieta Ledererová, Bílinská 496, Praha 9
Václav Malý, nám. Republiky 35, Plzeň
Ivan Medek, Janáčkovo nábřeží 49, Praha 5
Dana Němcová, Ječná 7, Praha 2
dr. Ludvík Pacovský, Washingtonova 9, Praha 1
Jiří Ruml, Kremelská 104, Praha 10
dr. Gertruda Sekaninová-Čakrtová, Šárecká 67, Praha 6
Anna Šabatová, Anglická 8, Praha 2
dr. Jan Tesař, Kallabova 29, Brno
Petr Uhl, Anglická 8, Praha 2

Pozn. ed.: K metodám činnosti Výboru, známého pod zkratkou VONS, viz dále dokument č. 19 ze dne 4. 1. 1979.

14

17. května 1978. Praha. – Stať pozdějšího mluvčího Charty 77 V. Bandy s návrhy, jak dále rozvíjet činnost Charty 77 a tzv. paralelních společenských struktur.

PARALELNÍ POLIS

Především si myslím, že problém jak a co dál – včetně rozpaků, depresí a konfliktů, které vyvolává – byl v plném rozsahu nastolen již úvodním prohlášením. Chci tím mimo jiné říci, že všechny peripetie

uplynulých 16 měsíců, at' již se týkají vnějších vazeb, či chování jednotlivců, skupin a proudů "uvnitř" Charty, přispěly k naší dnešní nejistotě /až na její načasování/ jen poměrně okrajově: hned se pokusím vysvětlit, v čem vidím její zásadní příčinu.

Charta 77 zaznamenala alespoň dva pozoruhodné úspěchy: zahrnula neuvěřitelně širokou škálu politických názorů i občanských mentalit a dokázala v podstatě zůstat na půdě legality. Za tyto výsledky zaplatila tím, že se od počátku ocitla v do značné míry schizofrenní situaci. Na jedné straně se zřejmě všichni – přes hluboké rozdíly v zásadnosti kritiky a přes ještě hlubší rozdíly v představách o možné nápravě – shodneme na velmi pochmurném hodnocení systému a fungování současné politické moci. Na straně druhé jednáme tak, jako bychom nenahlíželi, že tvrzení politické moci o jejích dobrých úmyslech a zákonná ustanovení, jimiž zdánlivě omezuje svou totalitu, jsou pouhou propagandistickou zástěrkou. Takové vzetí za slovo je samo o sobě velmi důvtipným manévrem. Nicméně – při všem respektu k důvtipu – nemůže takový přístup dosáhnout mobilizujícího účinku a ubránit se lži, nedokáže-li přemostit propast mezi oběma výše zmíněnými polohami.

Charta 77 dokázala tuto rozpolcenost dočasně – byť velmi efektivně – zlikvidovat krajním zdůrazněním etických aspektů a preferencí mravního postoje vůči politickému. Toto počáteční řešení selhalo a dnes se před námi původní dilema otevírá o to tíživěji. Důvody selhání jsou zhruba následující:

1/ Smrt profesora Patočky, který byl bezesporu spiritus movens tohoto řešení.

2/ Zmoudření politické moci, která konečně nahlédla, že svou zběsilou kampaní dokázala přeměnit politický problém na problém morální a že tím bezděky přijala naše zbraně. Od této chvíle panuje okolo Charty silentium. a moc se omezuje na rdoušení v temnotách /oficiální termín zní "ořezávání okrajů"/.

3/ Mravní postoj byl postulován abstraktně, bez vytýčení nějaké pozitivní náplně a směru působení. Abstraktní mravní postoj je však jen gestem, které sice může být maximálně účinné, jehož působení je však limitováno několika týdny nebo měsíci. Na doklad svého tvrzení mohu uvést jev, s nímž jste se asi setkali a který je dosti běžný mezi signatáři Charty: přechod od téměř extatického pocitu osvobození, způsobeného podpisem, k postupné deziluzi a hluboké skepsi.

Nepodceňuji konkrétní příspěví prvních dvou důvodů, nicméně

za rozhodující a sám o sobě postačitelny pokládám důvod třetí. A na této diagnóze zakládám svůj návrh strategie, která by nás měla postupně vyvést z dnešní slepé uličky.

Tuto strategii jsem se pokusil shrnout do dvou hesel, která v zá-
pětí rozvedu a okomentuji: I nadále vycházet z m r a v n í h o z á -
v a z k u a p o s l á n í jako jednotčícího momentu a zdroje dynamiky.
Dát této dynamice pole působení a i určitou pozitivní perspektivu
ve vytváření paralelní polis.

I. Morální oprávnění a závazek občana podílet se na nápravě věcí
obecných /tj. politických v nejširším slova smyslu/ je mimo vši pochy-
by. Charta z tohoto zdroje od samého počátku odvozovala svůj veřej-
ný mandát a jako společné východisko znamenal překonání výše zmí-
něné dvojznačnosti a byl zárukou jednoty, tolerantní 1/ spolupráce a
do jisté míry i vytrvalosti. Nevidím žádnou jinou formuli, která by
mohla úspěšně suplovat všechny tyto funkce; navíc je tato morální
poloha v očích veřejnosti i v očích většiny signatářů tak úzce spjata s
Chartou, že by si jakákoli jiná formule mohla jen stěží legitimně náro-
kovat kontinuitu. Neptám se tedy z d a vcházet z mravního aspek-
tu, nýbrž j a k jej znovu učinit burejícím a mobilizujícím a zajistit
jeho trvalé působení, to jest j a k é konkrétní úsilí či "pozitivní pro-
gram" z něj může v budoucnu čerpat svou energii.

1/ Neodpustím si zde polemiku s autorem poznámek k "manifestu
pozitivního přístupu", ač je mi jinak jeho stanovisko v mnohém sym-
patické. Ve svých kritických poznámkách k uvedené koncepční stati
oprávněně trvá na maximální trpělivosti a toleranci: svůj požadavek
ilustruje příkladem obtížného a bezmála bolestného vzniku "nábožen-
ského" dokumentu. Jenomže mezi signatářskou a nesignatářskou ve-
řejností panuje široká shoda v tom, že "náboženský" dokument je
spolu s dokumentem o literatuře /okolnosti jejich vzniku byly obdob-
né/ tím daleko nejnepodstatnějším, co Charta dosud vytvořila. Čímž
se vracím ke svému původnímu tématu: trpělivost a tolerance je zajis-
té ctnost, nesmí však být pouhým uměním kompromisu a oportunní-
ho přístupu, nýbrž výrazem vzájemné úcty a morálního nároku. Sku-
tečná tolerance předpokládá nejen ohled na zásadní mentální zábrany
partnerů, ale stejně tak plný respekt vůči plodům cizí námahy a myš-
lenkového úsilí. Jen taková tolerance umožňuje tvořivou názorovou
pluralitu; tolerance kompromisů vede jen k šedi a bezzubosti. Ostatně
připouštím, že jsem při kritice uváděného příkladu poněkud posunul

autorovu intenci, a nevylučuji vzájemnou shodu ve věci trpělivosti, tolerance i v jiných důležitých záležitostech.

Pochopil-li jsem správně, co se skrývá pod nálepkami "radikální" a "retardační" koncepce, nemohu ani jednu z nich pokládat za perspektivní odpověď na uvedené otázky. Občan ještě může shledávat mravní závazek v tom, že vstoupí do konfliktu se špatnou politickou mocí a usiluje o její zničení. Nicméně za daných okolností je tento závazek natolik sebevražedný, že si v žádném rozumném etickém systému nemůže činit nárok na veřejné uznání. Obdobně se může občan cítit mravně zavázán k tomu, aby realisticky zhodnotil situaci a pokoušel se cestou kompromisů a reformem o dosažení alespoň částečné nápravy. Nicméně při etických parametrech současné politické moci nesmí takové jednání spoléhat na to, že jeho mravní motivy budou všeobecně nahlédnuty a že by mohlo působit jako morální apel.

II. Pokouším se navrhnout třetí cestu k nápravě poměrů v obci. Většina struktur, vážících se tak či onak k životu obce /tj. životu politickému/ funguje buď zcela nedostatečně nebo dokonce škodlivě. Navrhují proto, abychom se spojili v úsilí o postupné vytvoření paralelních struktur, schopných alespoň v omezené míře suplovat chybějící obecně prospěšné a nezbytné funkce; tam kde to jde, je třeba využít i existujících struktur a "humanizovat" je.

Tento plán do jisté míry splňuje požadavky "reformistů" i "radikálů". Nevede nutně k přímému konfliktu s politickou mocí, přitom však není zatížen iluzemi o východisku z daného stavu pomocí "kosmetických úprav". Klíčovou otázkou životaschopnosti systému přitom ponechává otevřeno: jisté je, že jeho i jen částečný úspěch by vystavil oficiální struktury tlaku, pod nímž by se nutně buď rozložily nebo užitečně zrestaurovaly /podle toho, přijmeme-li diagnózu radikálů nebo reformistů/.

Tento plán je patrně pro obě křídla nepřijatelný jako "osvětácký" a politicky naivní. Jenomže jsme všichni spolu v Chartě, která je nepopíratelně politicky naivním počinem – jako každý pokus odvodit politiku z mravního východiska. Ostatně můj návrh bezprostředně vychází z dosavadní podoby Charty 77, která za svůj vznik vděčí obraně paralelní struktury /2. kultury/ a která se do značné míry věnuje "humanizující" reinterpretaci existující oficiální struktury /systém zákonodárství/. A na adresu oficiálních politiků bych rád podotkl, že koneckonců oni přivedli obec do jejího současného postavení: bylo by

proto slušné, aby zrevidovali buď své politické přesvědčení nebo svůj názor na to, co je a co není politicky naivní — *tertium non datur*.

Tento plán je možná nad naše síly, nicméně je realistický v tom smyslu, že se opírá o praxi ověřené skutečnosti. Uvedu dva nejmarkantnější a přitom zcela protichůdné příklady. Paralelní kulturní struktura je dnes nepopíratelným a výrazně kladným faktorem a v některých sférách /v literatuře, ale i do jisté míry v populární hudbě a výtvarném umění/ zcela dominuje nad neživotnými oficiálními strukturami. Stejně nepopíratelným /a záporným, byť funkčnějším a lidštvějším/ faktorem je paralelní ekonomika, založená na systému okrádání, korupce a protekce, která pod lesklým povrchem oficiální ekonomiky fakticky obhospodaruje většinu nejen spotřebitelských, ale i průmyslově obchodních vztahů.

A nyní tedy v /náhodně seřazených/ heslech konkrétní mého plánu:

a/ Tento bod je vlastně preambulí ke všem dalším. Náš právní systém je fakticky jeden z nejhorších na světě, protože je koncipován výhradně k propagandistickým účelům a tudíž neobyčejně vágně a bez jakýchkoli garancí. Náš právní systém současně připouští velmi liberální interpretaci, protože je koncipován k výhradně propagandistickým účelům. Této diskrepance je nutno systematicky využívat /a je třeba připravit se na to, že může být kdykoli použita proti nám/. Přejít od totalitního k liberálnímu systému, tj. v této sféře přechod od zásady "je zakázáno vše, co není výslovně povoleno" k zásadě "je dovoleno vše, co není výslovně zakázáno", lze vynucovat jedině metodou stálého ověřování míry dovoleného s energickým obsazováním jednou získaných pozic.

b/ 2. kultura je zatím nejrozvinutější a nejdynamičtější paralelní strukturou. Měla by být použita jako model pro jiné sféry a současně je nutno všemi prostředky podporovat její rozvoj, zvláště v dosud zanedbaných oblastech /literární kritika a kulturní publicistika vůbec, divadlo, film/.

c/ Paralelní struktura školství a vědeckého života má již určitou tradici, v posledních dvou letech však spíše stagnuje. Organizaci paralelního školství pokládám za úkol eminentní důležitosti, a to jak z osobních /jestliže příslušníci operativy StB znají jménem mé 1–9 let staré děti, nemohu si dělat přílišné iluze o jejich oficiálních studijních možnostech/, tak z obecných důvodů. /Underground, který je daleko nejpočetnější složkou v Chartě, se dokázal zpolitizovat a překonat své

sektářství, nicméně trvalost takového výsledku je zřejmě podmíněna našimi možnostmi "osvětářského" působení v těchto kruzích/. Domnívám se, že právě v této sféře je namíště určitá velkorysost a "maximalistický" program.

d/ Ve svém počátečním období dokázala Charta vytvořit paralelní informační systém, který byl funkční a pohotový a zahrnoval při nejmenším několik desítek tisíc osob. Postupnou degenerací tohoto systému /bohužel probíhající s větší rychlostí, než jaká je zdůvodnitelná opadnutím původní senzace/ pokládám za jeden z největších neúspěchů a nejkritizovanějších příznaků dosavadního působení Charty.

Lze odhadnout, že se závažnější materiály Charty 77 přímým vnitřním šířením /tj. nepočítáme-li monitorování z cizího rozhlasu/ v počátečním období seznamovalo několik desítek až set /v případě úvodního prohlášení/ tisíc osob. V poslední době poklesl tento počet na stovky, v nejlepším případě tisíce občanů.

Klíčový význam bude mít samozřejmě obsah a podoba předávané informace; o tom a také o otázkách zahraniční publicity pojednám v jiných bodech. Zde jen několik technických zásad, jejichž dodržování by podle mého názoru mohlo přispět k nápravě.

Šíření informací se musí věnovat větší pozornost a práce na tomto úkolu by měla být stejně respektována jako vlastní příprava materiálů. Každý, kdo si dnes stěžuje na nedostatečnou informovanost, by se měl automaticky cítit zavázán efektivně šířit získané informace.

Informační síť musí být využívána rovnoměrně. Příliš dlouhé odmlky jsou ještě nebezpečnější než přetěžování, neboť vedou ke ztrátě zájmu a k rozpadu zaběhaných spojení.

Zvlášť poblíž zdroje je nutno dodržovat zásadu, že efekt je důležitější než společenská zdvořilost, a přidělovat informaci přednostně na místa, z nichž je zaručeno další její šíření. Raději ať je někdo "prominentní" informován až z druhé ruky, než aby šíření informace uvízlo a zůstalo omezeno na úzký okruh lidí.

Je naléhavě nutné zlepšit tok informací k mimopražským skupinám. Ještě naléhavější však je, aby si tyto skupiny zabezpečily vzájemná propojení a vytvořily autonomní informační systémy. I zde platí, že pro vyhodnocení adresáta informace je nejdůležitější otázka, zda umí psát na stroji.

Perspektivně se nevyhneme využití efektivnějších rozmnožovacích prostředků, než je psací stroj. Je třeba jednak neprodleně vypra-

covat solidní právní rozbor této problematiky, jednak zkoumat možnosti materiálního zabezpečení u bezpochyby legálních, ale nákladných technik /xerox, fotokopie/.

e/ Nedokáží domyslet šíři úkolů, před něž můžeme být v budoucnu postaveni na poli paralelní ekonomiky; momentální možnosti nejsou sice velké, jejich využití je však krajně naléhavé. Politická moc pokládá tuto oblast za rozhodující prostředek pro svévolné ovládnutí občanů a současně ji co nejpřísněji reglementuje. Je proto nutno opírat se o účetnictví krajní důvěry /každé jiné překračuje pole legality/ a široce rozvinout charitativní a podpůrné působení; vlastní společenství by mělo být založeno na systému vzájemného ručení nejen morálního, ale i materiálního. Politická moc zřejmě chce zlomit iniciativu Charty 77 především tím, že její účastníky vystaví nesnesitelnému ekonomickému tlaku /přičemž současně vede propagandistickou kampaň o jejich rozmařilém a zahálčivém životě/. Dokazovat morálnost a nezištnost svých úmyslů okázalým přehlížením materiálního faktoru je za těchto okolností stejně naivní a nebezpečné, jako když někdo pokládá za nutné obšírně informovat Státní bezpečnost o svém životě, protože jej pokládá za počestný a legální /v obou případech se nejen vydává na milost a nemilost protivníkovi, ale současně akceptuje jeho falešný a uzurpovaný mravní nárok/. Je naopak třeba čelit tomuto tlaku důsledným využíváním a dokonce vyžadováním mezinárodní solidarity: počínaje podporami jednotlivců a organizacemi a konče mnohem perspektivnější formou kulturní i vědecké spolupráce, zajišťující relativní nezávislost na oficiálních ekonomických strukturách /honoráře za umělecká díla a odborné publikace, stipendia aj/.

f/ Je nutno vytvářet půdu pro vznik paralelních politických /v užším slova smyslu/ struktur a napomáhat jejich rozvoji. Tento bod zahrnuje širokou škálu úkolů od výchovy k občanskému vědomí a odpovědnosti přes vytváření podmínek pro politickou diskusi a formulaci teoretických názorů až po podporu konkrétních politických proudů a seskupení.

V oblasti paralelní zahraniční politiky vychází můj návrh z premisy, že internacionalizace jakéhokoli problému možná neprospěje, ale rozhodně neuškodí. Některé zde navrhované paralelní struktury /např. školství, ekonomika/ nemohou alespoň v počátcích fungovat bez účinné zahraniční podpory. Zahraniční publicita našeho úsilí je jeho rozhodujícím garantem před svévolí politické moci a pro většinu občanů je i hlavním zdrojem informací /cizí rozhlas a televize/. Nic-

méně důležitá je vzájemná spolupráce příbuzných proudů ve státech východního bloku – v minulých desetiletích snad každý národ východního bloku těžce zaplatil za nedostatek takové koordinace. Publicita našeho počínání je momentálně nepatrná a naše spolupráce s paralelními hnutími uvnitř bloku byla vždy žalostně nedostatečná. Je nutno okamžitě vytvořit tým, který by přezkoumal příčiny tohoto stavu a navrhl konkrétní prostředky k nápravě.

Jistě jsem zde opominul mnohé paralelní struktury, které by přicházely v úvahu se stejnou naléhavostí. Jednotlivé paralelní struktury budou také s Chartou 77 spjaty v různé míře /svůj názor na to se pokouším vyjádřit i obšírností jednotlivých bodů/; některé budou její integrální součástí, vůči jiným bude vystupovat jako porodní bába a kojná a konečně dalším poskytne především záruku legality. Takto vytvářené paralelní struktury budou jistě rámeček Charty v různých oblastech přesahovat a dříve či později musí nabýt autonomní existence: nejen proto, že se do Charty v její dosavadní podobě a poslání "nevejdou", ale hlavně proto, že v opačném případě bychom nebudovali paralelní polis, nýbrž ghetto. Přesto by se Charta rozhodně neměla nějak zásadně oddělovat od těchto iniciativ a ohraničovat se vůči nim: takovým krokem by se z polohy občanské aktivity přenesla do role pouhého pozorovatele a zbavila by se tak větší části svého mravního náboje. Do budoucna je třeba počítat s tím, že se spíše shodneme na společném východisku našeho úsilí než na jeho vnějších mezích. Koneckonců Charta jako občanská iniciativa nutně spojitě přechází do iniciativy dalších a při povaze volného sdružení ani nemá k dispozici prostředky, jimiž by mohla nějak direktivně vymezit své hranice. V tomto ohledu Charta byla, je a bude založena pouze na – vždy znovu obnovované – důvěře, že jednotlivé skupiny signatářů se ve vzájemné odpovědnosti a pochopení vyvarují počinů, které by byly pro další skupiny zásadně nepřijatelné nebo jinak narušovaly původní jednotu a sounáležitost.

Nicméně Charta 77 musí pochopitelně i nadále plnit svůj nejvládnější /kromě problematiky "legislativní", kterou uvádím v bodě a// úkol: sledovat případy závažného porušování lidských práv, upozorňovat na ně a přinášet podněty k nápravě. To znamená především pokračovat ve vytváření zásadních dokumentů. Věcné dokumenty by se měly objevovat v nanejvýš dvouměsíčních intervalech, jinak se naruší kontinuita. Je třeba podstatně rozšířit okruh signatářů a nesignatářů, kteří se budou aktivně podílet na přípravě a vytváření dokumentů –

v tomto ohledu velice vítám návrh na veřejné vyhlášení zpracovávaných témat a týmů, odpovědných za redakci. Na druhé straně se do způsobu zpracování dané problematiky /a tento aspekt se bude projevoval tím silněji, čím bude vymezená oblast specifictější/ i do navrhovaných řešení nutně promítnou osobní názory a postoje autorů, pochopitelně odlišné od jiných názorů a postojů. Je v zájmu nás všech se s tímto faktem raději smířit, než z falešné snahy o objektivitu a toleranci /viz mou polemickou glosu výše/ produkovat dokumenty, které by se svou dvojjakostí a vyprázdněností podobaly diplomatickým protokolům.

Dále přecházím k požadavkům, které již do jisté míry souvisejí s mým plánem. Myslím si, že dokumenty by neměly být adresovány jen úřadům, ale také a dokonce především všem našim spoluobčanům. To na ně klade určité nároky: měly by se zabývat skutečně všeobecně palčivými problémy, neměly by být nepřiměřeně dlouhé /jinak se k většině adresátů nedostanou – přiměřenost ovšem závisí na závažnosti tématu/ a měly by být dostatečně sdělné i pro laickou veřejnost /tj. měly by se vyhýbat právníckému nebo jinému odbornému žargonu/. Jestliže chceme všeobecný pocit marnosti a bezvýhodnosti odstraňovat a ne k němu přispívat, nesmíme myslím přehlédnout dosavadní pochybné výsledky pokusu o dialog s politickou mocí a musíme se z nich poučit. To znamená jít ještě dále; nic nám nebrání, abychom kromě nebo dokonce namísto návrhů na institucionální nápravu nepředkládali ve svých dokumentech i podněty k "paralelním občanským" aktivitám, umožňujícím zlepšení daného stavu. Jestliže zpracování dokumentů přestane být cílem a bude pokládáno pouze za součást trvalejšího úsilí o zkoumání příčin neblahého stavu a o prosazování jeho nápravy, pak Chartě 77 rozhodně nehrozí nebezpečí, že zplání a stane se pouhým výrobcem "šustivých papírů". Takový přístup, při němž by dokumentační činnost splývala s odkrýváním nejrozumnějších možností nápravy a s podněcováním k jejich využití, by současně představoval nejpřirozenější přechod ke zde předloženému plánu budování paralelní polis.

17. května 1978

Václav Benda

Pozn. ed.: K charakteristice osobnosti V. Bendy srv. životopisné údaje obsažené v dokumentu č. 20 z 8. 2. 1979.

8. října 1978. Praha. – Charta 77 – dokument čís. 19: pokračující protiprávní persekuce signatářů a stoupců Charty 77; případ Jana Šimsy.

CHARTA 77 – Dokument č. 19

Předseda Federální vlády ČSSR, dr. Lubomír Štrougal a jiní činitelé prohlásili, že proti Chartě 77 se postupuje politickými prostředky. V rozporu s podobnými výroky však četné státní orgány a instituce postihují signatáře Charty, její stoupence a jejich rodinné příslušníky čistě mocensky, propouštěním z práce, perzekucí dětí a rovněž soudně. Opírají se přitom o rozhodnutí Generální prokuratury ČSSR: prvním, ze dne 6. ledna 1977, jež reaguje bezprostředně na Prohlášení Charty 77, se zahajuje stíhání neznámého pochatele pro trestný čin podvracení republiky; druhé, ze dne 28. února 1977, hodnotí Chartu 77 jako protispolečenský a protisocialistický dokument. T 297

Mluvčí Charty 77 Jiří Hájek a Jan Patočka odmítli tato usnesení již v době jejich přijetí jako akty, jež jsou v rozporu se skutečností i se zákonem a připomněli, že se v našem životě mohou projevit jen negativně. To se potvrdilo v plném rozsahu.

Od té doby se argument o protispolečenském charakteru Charty 77 objevuje v nejrůznějších souvislostech, v početných justičních postizích a diskriminačních aktech. V posledních měsících tento trend ještě zesílil.

Počátkem tohoto léta byl v Praze odsouzen dvaasedmdesátiletý profesor filozofie Vladimír Říha k šesti měsícům nepodmíněného trestu odnětí svobody pro trestný čin pobuřování, jehož se údajně dopustil tím, že události doma i za hranicemi komentoval z hlediska nesouhlasu s posrpnovým vývojem. Příznačné je, že nepřátelský motiv Vladimíra Říhy dokazuje soud tím, že "přešel na výrazně pravicové pozice" /byl v roce 1970 vyloučen z Komunistické strany Československa, jejímž členem byl od roku 1924/ a "spojil se s nepřáteli socialistického zřízení kolem tzv. Charty 77".

Koncem léta byl v Brně odsouzen k osmi měsícům nepodmíněného trestu odnětí svobody devětačtyřicetiletý evangelický duchovní a významný představitel českého protestantismu, Jan Šimsa. I 297

Během návštěvy L.I. Brežněva byl Jan Šimsa spolu s jinými signatáři Charty 77 zadržen a uvržen do policejní vazby jako podezřelý z

pobuřování. Den nato byl v nedobřem zdravotním stavu /trpí vážnou chronickou chorobou, chladovou alergií, v jejímž důsledku mu již musela být odňata jedna ledvina/ odvezen k policejní prohlídce svého bytu, která se konala /u Šimsů již podruhé/ na základě proslulého usnesení o stíhání neznámého pachatele ze dne 6.1.1977. V napjatém ovzduší prohlídky došlo ke kolizi. Rodina Šimsových chová jako vzácnou památku osobní dopis Jana Patočky, jeden z posledních, které zesnulý filozof už jako mluvčí Charty 77 před svou smrtí napsal. Dopis měl být zabaven, přestože pro takový postup neexistoval žádný závažný důvod, a tak se Jan Šimsa vzepřel. Na ponižující zásah proti paní Šimsově, jež chtěla dopis vzít do své úschovy, odpověděl rozhořčenou reakcí: ochránce pořádku od své ženy odstrčil.

Od tohoto okamžiku byl jeho osud zpečetěn; z vazby se už nevrátil. Z muže dobré vůle, jehož se hluboce dotýká bezprávi vůči druhým, se stal temný živel a nedůstojně se chovající násilník. Obžaloba, vedená v tomto duchu, požadovala nepodmíněný trest odnětí svobody na osmnáct měsíců, ačkoli se taková záležitost obvykle vyřizuje trestem podmíněným /tak vysoká výměra trestu by se při zdravotním stavu Jana Šimsy mohla docela dobře stát trestem "na doživotí"/ a navíc navrhla uvalit na něj ochranný dohled jako na osobu zločineckých sklonů. Soud, pravda, tak daleko nezašel, to však vůbec neznamená, že řízení proběhlo v ovzduší nepředpojatosti. Špatný konec bylo možno odhadnout předem.

Nebudeme zabíhat do podrobností vlastního trestního řízení ani řízení odvolacího, které mezitím proběhlo /a které původní rozsudek potvrdilo/; chceme především poukázat na průhlednou tendenci vrhnout stůj co stůj co nejhorší světlo právě na ty občany, kteří mají odvahu protestovat proti porušování práv svých i svých spoluobčanů, a vyřadit je pod jakoukoliv záminkou ze společnosti jako mravně a občansky méněcenné a podřadné. Pokud něco v této společnosti zvlášť pobuřuje, je to právě tato tendence.

O mladých lidech, kteří jsou pro údajné pobuřování odsuzování k nemalým trestům odnětí svobody /např. Ivan Maňásek na 18 měsíců, Michal Kopal na 12 měsíců; soudní řízení v případě Petra Cibulky, Libora Chloupka a Petra Pospíchalá bylo nedávno odročeno, ale všichni zůstávají ve vazbě/ a jejichž skutečné provinění záleží v tom, že je neuspokojují hodnoty oficiální kultury a veřejného života a že svou životní cestu hledají po svém, se záměrně trousí nepravdivé pověsti, že jde o protispolečenská individua a narkomany. Pokračuje se

v tom, co už známe z jiných případů.

Pro majetkové delikty, jichž se nedopustil, byl ve vězení Ladislav Lis, jehož znají desítky tisíc pražských komunistů starší generace jako dlouholetého obětavého funkcionáře. Otká Bednářová z Prahy je stíhána, protože se ujala věci své spoluvězeňkyně a ta se v dalším průběhu událostí /pod tlakem hrozeb a slibů/ obrátila proti ní jako svědek obžaloby, vinící O. Bednářovou z trestného činu útoku na státní orgán a orgán společenské organizace a z trestného činu návodu k témuž činu. Pro ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele je obviněn mladý katolický farář z Břeclavi /František Bublan, protože vyvěsil v době smutku nad úmrtím papeže černý prapor a ač jej na příkaz už v ranních hodinách 20. srpna 1978 stáhl, navíc vzápětí ztratil státní souhlas k výkonu svého úřadu, ale o to právě zřejmě šlo.

Případ Jana Šimsy je zvlášť pobuřující. Z některých výroků, jež před soudem padly, by nezasvěcený mohl nabýt dojmu, že rodinné a společenské prostředí, v němž žije, je propastně vzdálené životu československého lidu, že patří k jakémusi inferiornímu světu, a přitom je právě tento muž výraznou postavou českého veřejného a duchovního života, je jedním z těch, kdo nejdohodlaněji své křesťanské snažení spojují s úsilím o společenskou nápravu a statečně hájí věc socialismu už od svého mládí. Demokratická a pokroková tradice Šimsovy rodiny je příkladná: Jaroslav Šimsa, Janův otec, byl pozoruhodnou myslitelskou osobností předválečné republiky, orientovanou pokrokově a levicově, a zahynul po pětiletém věznění v koncentračním táboře; matka Jana Šimsy byla význačnou odbojovou pracovnící a po válce řadu let působila v Komunistické straně Československa. Působivým svědectvím této tradice je originální sbírka vězeňské válečné korespondence, kterou pod názvem Úzkost a naděje /1969/ vydali manželé Milena a Jan Šimsovi.

Janu Šimsovi jsou bytostně blízké myšlenky jeho vrstevníka dr. Martina Luthera Kinga. Když se na ně chtěl ve své závěrečné řeči před soudem odvolat, byl stroze přerušen a napomenut. Považujeme za svou povinnost říci za Jana Šimsu to, co on sám říci nemohl. Byl to právě Martin L. King, jehož jméno se stalo jedním ze symbolů boje za lidská práva a proti rasismu nejen ve Spojených státech, kde svým "drahým kolegům duchovním" odpověděl z vězení na kritiku, v níž ho kárali pro jeho "konflikty se zákonem": Svoboda nikdy není utiskovatelem poskytována ochotně, privilegovaní se zřídka kdy svých vý-

sad vzdávají dobrovolně, svoboda musí být utiskovanými v y ž a d o -
v á n a .

Mohli bychom se otázat: Zrodila se snad tato republika z jiných zkušeností? Rodila se z jiných zkušeností její socialistická orientace? A nebylo řečeno, že státy žijí a trvají s idejemi, z nichž vznikly?

Vláda tohoto státu se může cítit uražena, mluvíme-li o útisku v souvislosti s poměry, za něž odpovídá. Ale pokud budou platit usnesení ospravedlňující a podněcující řešit rozpory a spory o politické názory a občanské postoje násilně, účtovat s obhájci lidských a občanských práv jako s nepřáteli společnosti, pokořovat a pomlouvat je, jako by byli vyvrhelové, dotud bude mít vrch z vůle a zákon bude jen jejím pláštěm. A za takové situace budou nadále skuteční zločinci brát "spravedlnost" do svých rukou, jak o tom nejnověji podává svědectví zákeřné přeapadení Jiřího Kasala, signatáře Charty 77 z Liberce.

Usnesení Generální prokuratury ČSSR, vztahující se k Chartě 77, zájmy společnosti nechrání, nýbrž poškozují. Neslouží upevňování právního řádu, libovolně a široce se jimi manipuluje /v rozsudku vyneseném proti Janu Šimsovi se z usnesení z ledna 1977 o stíhání neznámého pachatele stalo usnesení stíhající přímo Jana Šimsu/, takže se prohlubuje pocit právní nejistoty. Má-li se veřejný život v naší zemi ozdravit, musí být tato usnesení jako protiprávní zrušena. Se zdravým veřejným životem jsou neslučitelná.

Budeme se o to zasazovat spolu se všemi, jimž na upevňování právního řádu záleží – společně se svými spoluobčany i s odpovědnými činiteli, kteří nezavírají oči před skutečnými hrozbami a nejsou hluchí, slyší-li oprávněné stížnosti občanů – a to tak dlouho, dokud nebudou jako bezdůvodně diskriminující a protiprávní anulována.
Praha, Brno, 30. září 1978

Dr. Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77

Marta Kubišová
mluvčí Charty 77

Dr. Jaroslav Šabata
mluvčí Charty 77

Poznámka:

Text vypracovali tři mluvčí dne 30. září 1978. Dr. Jaroslav Šabata jej slíbil doplnit o informace z posledních dvou procesů. Pražští mluvčí tak učinili sami, neboť na Dr. Jaroslava Šabatu byla mezitím protiprávně uvalena vyšetřovací vazba.

Praha, 8. října 1978

Dr. Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77

Marta Kubišová
mluvčí Charty 77

Pozn. ed.: K případu Jana Šimsy, signatáře Charty 77 od 1. ledna 1977, existuje mimořádně velké množství samizdatových písemností, jež by samy o sobě vydaly na samostatnou brožuru. Nar. v r. 1929, duchovní českobratrské církve evangelické, byl zbaven v roce 1973 bez udání důvodů státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti. Poté zaměstnán jako údržbář a později jako skladový dělník. Za podpis Prohlášení Charty 77 byl v červnu vyloučen z odborové organizace /materiál o této záležitosti cirkuloval v paralelním informačním systému/; do konfliktu s policií se dostal při procesu, který byl veden proti jeho synu Martinovi v květnu 1978 /srv. dokument č. 46/. O případu Jana Šimsy informovalo sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných čís. 12, 17, 28; mluvčí Charty 77 žádali o jeho propuštění generálního prokurátora ČSSR poprvé dopisem z 11. 6. 1978. Formou samizdatu byla rozšířena řada dopisů a svědectví jeho manželky o zatčení a průběhu procesu i o odvolacím řízení /srv. též dokument č. 54, zprávu J. Muellera/. Obsáhlý otevřený dopis duchovního Jana Duse adresovaný gen. tajemníkovi Světové rady církví rev. P. Potterovi v Ženevě byl publikován ve Studiih /Řím/ I/1979, čís. 61, s. 77–82. V listopadu a prosinci 1978 byla uspořádána rozsáhlá podpisová akce žádostí o přerušování výkonu trestu v důsledku zdravotního stavu J. Šimsy, adresovaných prezidentu republiky a příslušnému soudu. Přesto byl Jan Šimsa propuštěn z vězení Plzeň–Bory až po odpykání celého trestu v trvání osmi měsíců, a to dne 30. ledna 1979. Spisovatel Ludvík Vaculík sestavil sborník z díla Jana Šimsy a o Janu Šimsovi, který vyšel jako 139. titul strojopisné edice Petlice pod názvem Blahoslavení čistého srdce /přednášky, kázání, články... rozsudek/ v r. 1978 v rozsahu 226 stran formátu A5.

16

19. října 1978. Charta 77 – dokument čís. 21: stanovisko k diskusím o poslání a činnosti Charty 77, adresované stoupencům a signatářům Charty 77. Nový způsob přípravy dokumentů Charty a stručný výčet otázek, jež by se měly stát předmětem široké diskuse.

Stoupencům a signatářům Charty 77

Tento dokument vyjadřuje naše stanovisko k diskusím o poslání a činnosti Charty 77. Shrnuje hlavní závěry, na nichž se diskutující dosud shodli. Věříme, že se stane podnětem k dalším úvahám o smyslu a možnostech nezávislých občanských iniciativ, o jejich praktické činnosti a perspektivách.

Charta 77 – Dokument č. 21

Rozličné nově vznikající občanské iniciativy oživují i diskuse o poslání a práci Charty 77. Charta 77 považuje za velmi příznivý jev jak tyto iniciativy a diskuse o nich, tak i všechny úvahy o vyhlídkách hnutí za lidská práva vůbec. Bude je proto i nadále plně podporovat.

Charta 77 je společenství aktivní, živé a otevřené. Neuzavírá se

do sebe a neodděluje se od společnosti. Od samého počátku vychází z přesvědčení, že hledání a nalézání pravdy je společnou věcí všech občanů bez výjimky a že nikdy nebude a nemůže být uzavřeným procesem. V tom, i ve všem jiném, trvá na svých původních zásadách. Svou vlastní původnost vidí stále v tom, že je volným, neformálním a otevřeným společenstvím lidí různého přesvědčení a víry – společenstvím lidí, zasazujících se jednotlivě i společně o respektování lidských práv v naší zemi i ve světě. Není a nemíní se stát opoziční organizací s vlastním programem politických a společenských reforem a změn.

Vydeme vstříc každému, kdo projeví ochotu vést o právech občana konstruktivní dialog a kdo chce takový dialog vést i se státní a politickou mocí. Litujeme, že jej odpovědná místa odmítají. Musíme však rozhodně vystoupit, brání-li úřady zákonné snaze občanů dorozumět se o otázkách pro společnost životně důležitých a doléhajících stále tíživěji na všechny. Jako občané jsme zejména povinni veřejně odmítnout, když úřady protiprávně uplatňují různé formy represe proti těm, kdo vystupují s kritickými podněty.

Prozíravá vláda se nebojí kritiky a dobře míněnou kritiku vítá. Ve společnosti poznamenané otřesy složitého a rozporuplného vývoje může veřejná kritika vyvolat nedorozumění, staré rozpory oživit a na první pohled i prohloubit. Rozpory a konflikty, vyvěrající z postavení občana, jehož práva jsou zkracována, však nemohou být vyřešeny tím, že se občan se stavem veřejných věcí smíří a stáhne se z veřejného života. Občanskou nerovnost nelze ničím usmířit, lze ji překonat jen občanskou odvahou a statečností, jež jsou neodmyslitelnou podmínkou kontrolovatelné a kontrolované zákonnosti.

Občanská statečnost je pravým opakem umělého a neplodného vyhrocování společenských rozporů a konfliktních situací. Považujeme proto za svou povinnost čelit všemu, co prohlubuje nepřátelství minulosti a plodí nová, co ještě více rozděluje, tříští a ochromuje tvořivé síly společnosti.

Téměř před dvěma roky jsme s radostí uvítali právní akty, jimiž se mezinárodní pakty o lidských právech staly součástí československého právního řádu. Ujišťujeme své spoluobčany i vládu, že uvítáme každý další krok na takto vyznačené cestě a že se upřímně těšíme z každého pokroku, byť malého a částečného. Budeme podporovat vše, co zlepšuje stav společnosti a práva občanů. Stejně rozhodně jsme odhodláni věcně a v souladu s právním řádem upozorňovat na všechno, co tento stav dále zhoršuje, kdo a jak práva občanů porušuje.

V diskusi o poslání a práci Charty 77 získal širokou podporu návrh, doporučující změnit vžitou praxi při přípravě dokumentů Charty 77 o problémech společenského života. Dosud převažovala snaha formulovat problematiku naplňování jednotlivých lidských práv – práv občanských a politických, sociálních, hospodářských a kulturních – v podobě víceméně ucelených a hotových závěrů. Napříště chceme dát přednost kritickým diskusím a všechny závěry podrobovat co nejširší oponentuře. Podle svých sil se budeme obracet na odborníky a zainteresované sociální skupiny, k celé veřejnosti a ovšem i ke všem kompetentním oficiálním orgánům. Budeme přitom vhodnými a dostupnými prostředky usilovat o zveřejnění a rozšíření všech stanovisek, byť jakkoli protichůdných a bez ohledu na vztah jejich autorů k Chartě 77. Jsme pevně přesvědčeni, že rozvoj společenské kritiky a kritického ducha je podmínkou pozitivního přístupu k řešení obtíží, jež prožíváme a k hledání konstruktivního východiska z nich.

Charta 77 nevznikla jako výraz určitého vyhraněného politického stanoviska v úzkém smyslu. Neusiluje o moc. Její dokumenty proto nemohou a nechtějí vyjadřovat hlediska té či oné části signatářů nebo stoupců. Nejsou ani platformou jednotlivých proudů opozice. Nezříkáme se práva dotýkat se obecných, filosofických a politických stránek konkrétních společenských jevů. Nadále budeme vyvíjet iniciativu k potřebným legislativním úpravám. Nepovažujeme se však za rozhodčího v ideových a politických sporech, nepřisvojujeme si právo rozhodovat jako poslední instance o tom, co je a co není pravda a spravedlnost, nepovyšujeme se na svědomí národa.

Charta 77 se zrodila z hluboké potřeby právní jistoty, z touhy po veřejné mravnosti, která by nebyla úskočná a příležitostná, z přání přispět k tomu, aby všichni českoslovenští občané žili a pracovali jako svobodní lidé. Z toho ducha vychází její kritika neústavního systému faktického podřízení všech institucí a organizací ve státě politickým direktivám aparátů vládnoucí strany a rozhodnutím mocensky vlivných jedinců. Charta 77 připomněla, že právě tento systém je nástrojem omezování a potlačování řady občanských práv, že jeho nositelé se nikomu neodpovídají, že rozhodnutí mocensky vlivných jedinců mají přednost i před zákonem, přičemž jsou často jen ústní, občanům neznámá a jimi nekontrolovatelná, a Ústava ČSSR a ostatní právní normy obsah, tvorbu ani aplikaci takových rozhodnutí neupravují. Nespokojenost s tímto stavem a jeho důsledky vyjadřují stále více i

mnozí občané, kteří si jejich příčiny neuvědomují nebo z obav o bezpečí své a své rodiny na ně nechtějí poukázat.

Kritický postoj občanů má mnoho podob. Mnozí kritizují stav veřejných věcí v principu stejně nebo podobně jako Charta 77, leckdy s nemalým rizikem, i když mají výhrady k našemu postupu. Různost se nevztahuje jen na představy, jak kritizovaný systém vznikl, jak se projevuje, působí a jak by měl být změněn, ale i na to, do jaké míry je účelné věnovat se právě těmto otázkám. Kdyby se tato různost mohla svobodně a plně projevit, podnítila by tvorbu nových duchovních i hmotných statků a hodnot. K takovému stavu nedospějeme ze dne na den. Takové vědomí nemůže však být překážkou pro ty, kdo mají dobrou vůli pomoci společnosti; existuje široká oblast nesporných jevů a potřeb, v jejímž rámci je možné rozvíjet pozitivní úsilí ke zkvalitnění a zvýšení úrovně celého společenského života.

Na mluvčí Charty 77 se obrací jednotlivci a skupiny občanů s různými podněty a úvahami, které nedošly sluchu oficiálních institucí. Pozornost budí všechny úseky společenského života: otázky demokracie a samosprávy, problémy spolkové činnosti a života duchovního a náboženského, činnost justice, bezpečnosti a advokacie, právní ochrana občanů a odborová práva, otázky emigrace a politického exilu, problémy ekonomické, zahraničního obchodu, plánování, programování, tvorby cen, spotřeby, cestování, bydlení a architektury, zdravotnictví, bezpečnosti provozu atomových elektráren a celého životního prostředí, dále otázky školské reformy, vědecké a výzkumné práce, podmínek svobodného a efektivního bádání, vědeckého a technického rozvoje vůbec. Zvláštní pozornost poutají česko-slovenské vztahy, otázky národnostních menšin a cikánů-Romů, jakož i problémy žen a mládeže.

Ani tento obsáhlý výčet není vyčerpávající a rozšiřuje se o další témata. Nechceme však sepisovat katalog zbožných přání. Věnujeme hlavní pozornost praktickým otázkám rozvoje těchto iniciativ a diskusí. Věříme, že nás v tom podpoří všichni, kdo s myšlenkou Charty 77 souhlasí a sympatizují. Víťáme každého, kdo chce v naznačeném směru spolupracovat, případně se spolu s jinými ujmout prozkoumání některého důležitého společenského problému a předložení návrhů na jeho řešení.

Přáli bychom si, aby se s tímto dokumentem seznámili všichni stoupenci a signatáři Charty 77 a zaměřili v tomto smyslu své úsilí, abychom mohli stále účinněji přispívat k uplatňování lidských práv a

jejich rozšiřování na všechny občany. Charta 77 považuje přitom za svou povinnost podporovat a povzbuzovat aktivitu všech občanů tak, aby nabývala podobu iniciativ stále širších a zralejších, aby se ubírala stále samostatnějšími cestami, aby se na ní podíleli především ti, jichž se přímo dotýká, aby se rozvíjela na široké demokratické základně.

dr. Ladislav Hejdánek

Marta Kubišová

dr. Jaroslav Šabata

mluvčí Charty 77

mluvčí Charty 77

mluvčí Charty 77

Dne 19. října 1978

Pozn.: Tento text je vydáván po zatčení dr. Jaroslava Šabaty, který pověřil jeho konečnou redakcí zbývající dva mluvčí.

17

28. října 1978. Praha. – Prohlášení Charty 77 k šedesátému výročí vzniku Československé republiky, podepsané mluvčími Charty M. Kubišovou a dr. L. Hejdánkem.

PROHLÁŠENÍ CHARTY 77 K ŠEDESÁTINÁM ČESKOSLOVENSKA

Podzimní čas roku 1978 připomíná už po šedesáté občanům tohoto státu datum 28. října 1918 – datum vzniku moderního československého státu, který navazuje na tisícileté úsilí našich národů o získání či udržení své státnosti.

Připomněli jsme si letos také září 1938, únor 1948 a srpen 1968. Ať již tyto dramatické události vnímáme a hodnotíme podle seberozdílnějších hledisek a na základě nejprotichůdnějších osobních zkušeností, není pochyb o tom, že tu vždy znovu a znovu šlo také o československou státnost, o její vytváření či ničení, upevňování či ohrožování, zajišťování či problematizaci.

O tuto státnost, která je důležitým výrazem a stvrzením svéprávnosti společenství občanů naší země mezi společenstvími občanů celého světa, jsme se pak téměř po celých oněch šedesát let museli obávat vzhledem k mocenským poměrům v naší strategicky tak citlivé části Evropy. Pro ni jsme hledali nejspolehlivější garanty. Snažili jsme se ji upevňovat zevnitř, když jsme řešili nesnadné otázky sociální, národnostní i politicko-mocenské. Vůči svému státu jsme si počínali někdy lépe, jindy hůř, to dnes nechceme rozsuzovat.

Nechceme se dnes pouštět do sporů o interpretaci naší minulosti: his-

torický čas šedesáti let moderní československé státnosti zdaleka není pouhým archeologickým nalezištěm. Připomíná nemocnou krajinu, žárlivě rozparcelovanou mezi hledače a strážce těch či oněch tradic, hodnot a koncepcí. Dovolávat se minulosti nikoli pro její hlubší poznání a pochopení, nýbrž především – a někdy výlučně jen – v zájmu ospravedlnění aktuální mocenské praxe vede k diskriminaci jedněch či k protěžování druhých pro jejich postoje v minulosti či jen k minulosti. Vede to k nervozním ostrahám citlivých výročí, přejmenování ulic, kácení pomníků a zas jejich vztyčování, ke křísení a opět hanobení jmen, ke stále novému přepisování učebnic dějepisu pro ty, kdo nepamatují...

Dovolávat se tedy můžeme těch či oněch tradic, ale měli bychom tak činit s vědomím, že na nás jako inspirace či jako memento, jako nespacený dluh doléhá minulost celá, a že takto doléhá na nás všechny. Parcelovat minulost, přivlastňovat si její přízdobené epizody a popírat či zamlčovat, co se nehodí, nelze bez rizika, že tím rozparcelujeme čas přítomný i budoucí a že budeme v účasti na občanském životě preferovat jedny proti druhým, že z odpovědnosti za osudy národů a států budeme vylučovat jedny ve prospěch druhých.

Žádný politický systém není zcela imunní proti pokušení svých představitelů hromadit moc na jedné straně a bezmoc na druhé, soustřeďovat výsady v ruce jedněch a diskriminovat druhé. Tato pokušení a možnost bránit se proti nim jsou ovšem jednou větší a jindy menší právě v závislosti na povaze takových systémů. Vždycky však bylo a bude nutno dbát o zachování lidských, občanských, sociálních a politických práv. Vždycky se u nás našli lidé, kteří věnovali své nejlepší síly tomuto ideálu, když usilovali o prosazení nesamozřejmého požadavku civilizovaného lidstva: podřídit moc právu.

Do budoucna bychom měli mít základní společný cíl: zastávat se práv všech, zejména však těch, komu jsou upírána, bez ohledu na politické postoje, na postavení v hierarchii moci či bezmoci, bez ohledu na rozdílný vztah k minulosti. Neklást práva jedné třídy nad práva třídy druhé, nestavět jednu společenskou vrstvu proti vrstvám jiným, věřící proti nevěřícím a opačně, národ proti národu, jedny proti druhým.

Hledat a snažit se ochraňovat hodnoty a jistoty, které nás spojují. Toho, co nás rozděluje a nejspíše bude rozdělovat i zítra, je i bez našeho přičinění dost. Je to normální a je nutno s tím počítat.

Máme ale odpovědnost vůči nezczizitelnému, společnému dědictví otců a dědů. Toto tisícileté dědictví, před šedesáti lety obnovené, je zajisté

nedokonalé. Ale je stále živé. S rostoucí naléhavostí se dovolává naší společné péče.

Proto u příležitosti šedesátého výročí vzniku republiky chceme připomenout všem občanům a také sami sobě spíše to, co by nás dnes a zítra mělo a mohlo spojoval, než to, co nás vzhledem k minulosti rozděluje.

Chceme říci, že stát je buď společné kulturní dílo pokud možno všech občanů, jejich dobrovolný závazek přispívat k obecnému prospěchu, nebo jen potlačovatelskou organizací mocenského aparátu střežícího systém výsad na jedné straně a diskriminací na druhé.

Že stát je buď společnou vlastí, pro kterou rádi pracujeme a jsme ochotni přinášet oběti, nebo je jen cizím erárem, pod nímž je možno v nejistém klidu a problematickém materiálním dostatku přežívat jen za cenu trapného přizpůsobování, znásilňování paměti a svědomí, za cenu strachu před mocí, která se necítí být vázána ani těmi pravidly, která sama stanovila – nakonec ke škodě všech.

Že stát je buď sdílenou odpovědností všech občanů, nebo úřadem, který sedí za přepážkou a s občany zachází jako s těmi, kdo ruší jeho klid.

Že stát je koneckonců pokusem zorganizovat lidstvo v malém; zorganizovat je ke konstruktivní spolupráci při respektování rozdílnosti mezi lidmi. Že jinak je stát toliko částíčkou mocenského bloku a má pak jen větší či menší strategickou důležitost v propočtech jiných.

Že stát existuje mezi státy jen jako rovný mezi rovnými. Jinak je jen zbytným zařízením k pěstování nacionálního sobectví, šovinistických vášní a politického fanatismu.

Osudy našeho státu i bezpočtu jeho občanů nás vedou k přesvědčení, že není možné vyčkávat. Snažme se neustále jednat jako dobří občané, na pracovištích i tam, kde bydlíme. Pomáhejme každodenně i v drobnostech vytvářet takovou společenskou atmosféru, v níž bychom chtěli a mohli dobře a s uspokojením pracovat pro svou vlast. Teprve pak bychom mohli mít i naději na obnovu nejlepších tradic našeho státu i naději na osobitý přínos, kterým nevelké, ale navenek i uvnitř svobodné Československo přispěje k řešení obrovských problémů lidské civilizace.

V Praze dne 28. října 1978

Marta Kubišová
mluvčí Charty 77

Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77

30. listopadu 1978. Praha. – Dopis mluvčích Charty 77 dr. L. Hejdánka a V. Havla papeži Janu Pavlu II. Blahopřejí jménem všech signatářů Charty 77 k zvolení papežem.

Jeho Svatost
Jan Pavel II
V A T I K Á N

Vaše svatosti,

československá občanská iniciativa Charta 77 sdružuje občany různých smýšlení, které spojuje společná vůle bojovat za respektování lidských práv a svobod. Domníváme se, že navzdory této názorové různosti signatářů Charty 77 můžeme za všechny bez rozdílu vyslovit radost z toho, že se hlavou římsko-katolické církve stal příslušník národa, s nímž nás spojuje společný osud i společné starosti, a že jste to právě Vy, známý svými statečnými vystoupeními na obranu lidských práv a svobodného lidského života. Jsme šťastni, že jste bezprostředně po své volbě oslovil i naše národy, a že jste ve svém úřadě už několikrát vyjádřil své odhodlání zastávat se všech, kteří trpí za to, že se snaží naplnit důstojně své lidské poslání. Věříme, že nezapomenete ani na ty z nich, kteří jsou vězněni pro své názory. Dovolte nám, abychom Vám jménem Charty 77 blahopřáli k Vašemu zvolení a vyslovili Vám svou úctu a obdiv.

dr. Ladislav Hejdánek
mluvčí Charty 77
V Praze 30. listopadu 1978

Václav Havel
mluvčí Charty 77

4. ledna 1979. /Sine loco./ – Ze souhrnného sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných: složení a metody práce Výboru, výsledky jeho činnosti, solidarita se všemi nespravedlivě stíhanými, signatáři i nesignatáři Charty 77, včetně politických vězňů v sousedních zemích.

SOUHRNNÉ SDĚLENÍ /SDĚLENÍ Č. 63/

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných /VONS/ se ustavil v dubnu

1978 v duchu poslání Charty 77. Sleduje případy osob, které jsou trestně stíhány či vězněny za projevy svého přesvědčení nebo které se staly obětmi policejní či justiční svévole. Jeho snahou je seznamovat s těmito případy veřejnost i úřady a postiženým osobám podle možnosti pomáhat.

Členy VONS jsou:

ing. Rudolf Battěk, Křížkova 78, Praha 8, Otta Bednářová, Novodvorská 416, Praha 4, Jarmila Bělíková, Novovysočanská 12, Praha 9, dr. Václav Benda, Karlovo nám. 18, Praha 2, Albert Černý, Brno /adresa bude uvedena dodatečně/, Jiří Dienstbier, Podskalská 8, Praha 2, Václav Havel, U dejvického rybníčku 4, Praha 6; Vlčice-Hrádeček č. 5, okr. Trutnov, Elzbieta Ledererová, Břilinská 496, Praha 9, dr. Ladislav Lis, Sosnová 84 – Peklo, okr. Česká Lípa, Václav Malý, nám. Republiky 35, Plzeň, Ivan Medek, trvale: Hohe Warte 68/33/A 1190 Wien 19, Döbling, Rakousko, Dana Němcová, Ječná 7, Praha 2, Jiří Němec, Ječná 7, Praha 2, dr. Ludvík Pacovský, Washingtonova 9, Praha 1, Jiří Ruml, Kremelská 104, Praha 10, dr. Gertruda Sekaninová-Čákrťová, Šárecká 67, Praha 6, Anna Šabatová, Anglická 8, Praha 2, dr. Jan Tešař, Kallabova 29, Brno-Žabovřesky, Petr Uhl, Anglická 8, Praha 2
Člen VONS Přemysl Janýr ml. se po dobu svého studijního pobytu ve Vídni práce výboru neúčastní.

Styky VONS s Amnesty International /přidruženou organizací OSN/ a dalšími zahraničními institucemi zprostředkovává člen Amnesty International prof. dr. František Janouch, Bergtorpsvägen 62, S 183664 Täby, Švédsko /tel. 87 – 564828, volací číslo z Prahy 9046/.

Zahraničním sdělovacím prostředkům a veřejnosti poskytuje sdělení a další materiály Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných rovněž signatář Charty 77 Ludvík Kavín, Wohllebengasse 10/9, 1040 Wien, Rakousko /tel. 65 20 323, volací číslo z Prahy 91 43 222/.

VONS vítá jakoukoli pomoc a spolupráci, zejména při zjišťování jednotlivých případů a při podpoře postižených.

Pro naši práci jsou potřebné zejména tyto údaje:

- jméno a příjmení postiženého, data narození, adresa, povolání /sociální postavení i dřívější/;
- údaje o eventuálním předchozím trestním stíhání a jiných postizích;
- údaje o rodině a jejím sociálním zajištění /též počet a věk dětí/;
- fotografie postiženého /pokud možno negativ/;

- údaje o zahájení trestního stíhání /kým a jak, např. domovní prohlídkou, její výsledky/;
- podrobná oficiální verze skutkové podstaty, případně skutečné důvody trestního stíhání a skutečný popis jednání, pro které je postižený stíhán;
- v jakém stádiu je trestní stíhání;
- jméno a poradna obhájce;

v případě vazby navíc:

- oficiální důvody vazby, od kdy trvá, zdravotní stav vězněného a jméno a adresa příbuzného, který je s obviněným ve styku; adresa věznice;

v případě výkonu trestu tytéž údaje jako v případě vazby, navíc ještě:

- maximum údajů z obžaloby a rozsudku /rozsudků/;
- výše trestu, nápravně výchovná skupina a kdy byl trest nastoupen /jde-li o nástup z "volné nohy"/;
- za jaké trestné činy byl odsouzen /vč. označení podle tr. zákona - paragrafy a odstavce/;
- kdo a kdy věc soudil /i jména soudců/;
- podmínky výkonu trestu /izolace, pracovní zařazení, kázeňské tresty apod./;
- adresa nápravně výchovného ústavu /vč. úseku, bloku apod./, jméno náčelníka NVÚ.

Prosíme rovněž o poskytnutí opisů rozsudků, obžaloby, usnesení o zahájení trestního stíhání a jiných důležitých dokumentů, o jména vyšetřovatelů, prokurátorů atd., o záznamy ze soudního jednání. Obracujte se na členy VONS, nejlépe přímo a osobně.

V současné době sleduje VONS především osudy čtyřiceti vězňů /ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody/ a dále případy dvaceti šesti osob, s nimiž je vedeno trestní řízení na svobodě. Počet těch, kteří jsou v Československu vězněni nebo trestně stíháni za projevy svého přesvědčení je mnohonásobně vyšší.

Ze sledovaných vězněných osob je 16 signatářů Charty 77, většina z nich byla odsouzena nebo obviněna v souvislosti s Chartou 77. Také trestní věci dalších vězněných osob souvisejí většinou s propagací myšlenek Charty 77. Mezi osobami, které jsou stíhány na svobodě, jsou tři členové našeho výboru.

Obecně je možno říci, že jde o stíhání občanů, kteří poskytují svým přátelům a známým písemnosti /většinou strojopisy/, jejichž obsah označují policejní a justiční orgány za protistátní. V zásadě jde o časo-

pisy a knihy, vydávané v české a slovenské řeči v zahraničí československými exulanty /včetně publikací komunistické a socialistické provenience/, dále o dokumenty a sdělení Charty 77, texty signatářů Charty 77 a různé politické texty. Stále častěji se však za protistátní považuje i krásná literatura, vydávaná ve strojopisech, a magnetofonové pásky s nahrávkami hudebních produkcí interpretů druhé /neoficiální/ kultury. Mnozí občané jsou také trestně stíháni za to, že státním a společenským institucím zaslali dopisy kritického obsahu. Aktivní obránci lidských práv a kritici režimu bývají v poslední době často stíháni za jiné jednání než za svoji společenskou nebo politickou činnost: buď za činy, jichž se nedopustili, nebo za svůj oprávněný postup při konfliktu s příslušnými SNB, kteří porušují zákon. Jde-li o člověka, který je znám československé nebo dokonce i zahraniční veřejnosti, nebo o občana, u něhož lze předpokládat, že jeho postih vzbudí rychlé reakce a zaslouženou pozornost veřejného mínění, tu obvykle orgány státní moci váhají s jeho uvězněním. Lidé neznámí, hlavně mladí lidé a dělníci, se stávají častým cílem zásahů represivního aparátu. Intenzita represe je různá i v různých krajích a okresech: nejbrutálněji postupuje státní aparát v Severočeském kraji a na Ostravsku. Tyto tendence je možno pozorovat už při malém vzorku čtyřiceti vězňů, který zveřejňujeme v tomto sdělení; vzorek je ovšem málo reprezentativní, neboť VONS snadněji zjišťuje případy signatářů Charty 77 nebo občanů, kteří myšlenky Charty 77 propagují, než případy, které s Chartou 77 nesouvisí; rovněž v Praze a v Brně máme lepší podmínky k práci než v okresních městech. V seznamu je uveden jen jeden případ přípravy k trestnému činu opuštění republiky. Trestní stíhání pro takové pokusy je však v Československu dosti časté. V poslední době jsou navíc k mnohaletým trestům odnětí svobody /až na 10 let/ odsuzováni lidé, kteří pouze hovořili o bezpečnostních opatřeních proti leteckému pirátství; v těchto rozhovorech spatřují justiční orgány přípavu trestného činu ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku.

Mluvčí Charty 77 se v průběhu dvou uplynulých let mnohokrát obrátili na nejrůznější čs. instituce a na ústavní činitele s žádostmi o propuštění různých politických vězňů, se stížnostmi na nezákonný postup policejních a justičních orgánů a s poukazy na vážný zdravotní stav některých vězňů. K problematice čs. vězeňství vydali dokument č. 16, který se netýká jen situace politických vězňů, ale postavení všech občanů ve vazbě a výkonu trestu odnětí svobody. Mluvčí

Charty 77 požádali také letos na podzim prezidenta republiky, aby udělil všeobecnou amnestii. Orgány státní moci na žádnou žádost ne-reagovaly. Proto se mluvčí Charty 77 spolu s VONS obrátili dne 6. 11. 1978 otevřeným dopisem na generálního tajemníka Organizace spojených národů Kurta Waldheima a na hlavy států, jejichž představitelé podepsali Závěrečný akt helsinské konference; v dopise upozornili na některá nejhrubší porušování zákonů při postupu represivních orgánů proti kritikům režimu, obráncům lidských práv a stoupencům druhé kultury; jmenovitě uvedli řadu čs. občanů, kteří jsou vězněni za projevy svého přesvědčení. Ve věci vážně nemocných politických vězňů Jiřího Lederera, Miloslava Černého a Jana Šimsy se mluvčí Charty 77 obrátili dne 1. 10. 1978 na Mezinárodní červený kříž; podle současných informací jsou kromě těchto vězňů vážně nemocni také Jaroslav Šabata a Jaromír Šavrdá. VONS zastává názor, že prvním požadavkem solidárních akcí ve prospěch čs. politických vězňů musí být propuštění těchto pěti mužů, jejichž život je ve vězeňských podmínkách ohrožen.

Také různí čs. občané, individuálně i kolektivně, zaslali kompetentním úřadům a činitelům různé žádosti o propuštění osob, uvězněných pro projevy přesvědčení, a o zmírnění jejich osudu. Konaly se dva solidarizační pochody, došlo ke skupinovým a individuálním hladovkám. Velký význam má solidarita, kterou projevují různé organizace a jednotlivci v zahraničí; každá zmínka o některém čs. politickém vězni v zahraničních sdělovacích prostředcích mu pomáhá. Ukázalo se již mnohokrát, že mezinárodní kampaň, zejména pokud se jí účastní i organizace, které byrokratický aparát stěží může označit za nepřátelské socialismu, může být účinná a může vést k propuštění politických vězňů. Práce, kterou na tomto poli vykonává Amnesty International, různé solidarizační výbory, některé sdělovací prostředky a českoslovenští exulanti, je nesmírně cenná. Za všechny tyto projevy sympatií a solidarity jmenujme polský Výbor na obranu společnosti /KOR/, jehož živý zájem o čs. politické vězně a snaha jim pomoci je příslibem rozvoje mezinárodní spolupráce nezávislých občanských iniciativ. I když se VONS zabývá případy nespravedlivě stíhaných osob v Československu, vyjádřil již několikrát svou solidaritu lidem, kteří jsou vězněni za projevy přesvědčení v sousedních zemích. Jmenovitě šlo o sovětské politické vězně – Jurije Orlova, Zviada Gamsachurdiu, Mera-ba Kostava, Alexandra Ginzburga, Anatolije Ščaranského a Viktorase Pjatakuse – a o Rudolfa Bahra, vězněného v NDR.

VONS rovněž informoval o teroristických útocích na Ivana Medka, Vladimíra Doležala, Jiřího Kasala a Pavla Landovského a o dalších nezákonných policejních represích proti obráncům lidských práv v Československu. //...//

Pozn. ed.: Vynecháno dalších několik stran textu, kde se uvádějí jednotlivé případy sledované Výborem.

Dodatek k dokumentu čí. 19 ze 4. ledna 1979

Ze sdělení čí. 80 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných:

Člen VONS, páter Václav Malý, nar. 1950, do konce ledna 1979 kaplan u sv. Bartoloměje v Plzni, byl postižen tzv. odnětím státního souhlasu k výkonu duchovenské funkce; v této souvislosti oznamujeme změnu jeho adresy: Václav Malý bydlí nyní Nad pomníkem 2, Praha 5.

Členy VONS jsou rovněž dr. ing. Jakub Trojan, Mělnická 44, Neratovice, okr. Mělník a ing. Jan Litomiský, 39405 Vyskytná 2, okr. Pelhřimov. /Seznam ostatních členů VONS a jejich adresy viz sdělení č. 63./

6. března 1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

20

8. února 1979. Praha. – Sdělení Charty 77 o vystřídání dosavadních mluvčích Charty 77 novými mluvčími a o způsobu spolupráce dřívějších i nových mluvčích. V příloze jsou obsaženy životopisné údaje nových mluvčích V. Bendy, J. Dienstbiera a Z. Tominové.

SDĚLENÍ CHARTY 77 ZE DNE 8. 2. 1979

Charta 77 oznamuje, že dnešním dnem byli v souladu s dohodnutou praxí vystřídání mluvčí Charty 77 Václav Havel a dr. Ladislav Hejdánek. Protože mluvčí Charty 77 dr. Jaroslav Šabata je ve vězení a nemůže zatím svou funkci vykonávat, byl vzhledem k potřebě tří fungujících mluvčích počet mluvčích rozšířen. Funkcí mluvčích byli pověřeni dr. Václav Benda, Jiří Dienstbier a Zdena Tominová. Dřívější mluvčí dr. Jiří Hájek, Václav Havel, dr. Ladislav Hejdánek a v budoucnu i další budou s mluvčími spolupracovat a jsou v nutném případě připraveni se této funkce opět prozatímně ujmout.

Dr. Václav Benda
mluvčí Charty 77

dr. Jaroslav Šabata
mluvčí Charty 77

Jiří Dienstbier
mluvčí Charty 77

Zdena Tominová
mluvčí Charty 77

Václav Havel

dr. Ladislav Hejdánek

V Praze 8. 2. 1979

Příloha: Životopisy

Václav B e n d a se narodil 8.8.1946 v Praze, jeho otec byl právník. Vystudoval filozofickou fakultu UK, kde byl v roce 1968 předsedou Akademické rady studentů. Doktorát filozofie získal v roce 1970 za práci o Ladislavu Klímovi. Krátce pracoval jako asistent filozofie na vysoké škole, po propuštění z politických důvodů s kratším obdobím nezaměstnanosti vystudoval matematicko-fyzikální fakultu UK a působil jako matematik a programátor. Chartu 77 podepsal po zahájení štvavé kampaně v tisku proti jejím signatářům, v důsledku podpisu nakonec ztratil kvalifikované zaměstnání, nyní pracuje jako topič v hotelu Meteor v Hyberské ulici v Praze. Je členem Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných.

V šedesátých letech příležitostně časopisecky publikoval básně a literární recenze, v sedmdesátých letech matematické články /teorie automatů, aplikovaná logika/. V samizdatu zveřejnil prózu Černá dívka /1978/ a různé politické úvahy.

Je katolík, má pět malých dětí, jeho žena pracuje jako matematička. Bytem Praha 2, Karlovo nám. 18, tel. 29 86 76 /od r. 1978 nefunguje/.

Jiří D i e n s t b i e r se narodil 20. 4. 1937 na Kladně v rodině lékařů, aktivních příslušníků levice a později komunistické strany. Vystudoval filozofickou fakultu UK. Během studií vstoupil do komunistické strany. V letech 1959-1969 pracoval v Československém rozhlasu jako zahraničně politický redaktor, korespondent na Dálném východě a ve Spojených státech amerických. Psal do řady novin a časopisů, mj. do Literárních novin, Reportéra a komentoval mezinárodní události v televizi. V roce 1967 vydal reportážní knihu o událostech v Indonésii. Principy demokratického socialismu a státní suverenity hájil v rozhlasovém vysílání v srpnovém týdnu po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

V roce 1970 byl propuštěn z Československého rozhlasu, vyloučen z KSČ a ze Svazu československých novinářů jako tisíce jiných. Od té doby je mu znemožněno publikovat. Pracuje jako podnikový dokumentátor.

V prosinci 1976 podepsal Prohlášení Charty 77, od jara 1978 je členem Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných.

Vydal strojopisně různé politické statě, v posledních dvou letech tři divadelní hry. V lednu 1979 uspořádal sborník pro mezinárodní poli-

tku Čtverec. Má čtyři děti, bydlí v Praze 2, Podskalská 8, tel. 29 56 40 /od roku 1978 nefunguje/.

Zdena T o m i n o v á se narodila 7. 2. 1941 v Praze v rodině zahradnického dělníka. Rok po maturitě byla přijata na DAMU, obor herectví, po necelých čtyřech semestrech však byla ze studia vyloučena. Vykonávala pak různá zaměstnání: herečka, kulturní terapeut v psychiatrické léčebně, metodik osvětového domu, redaktorka cizojazyčného časopisu. V šedesátých letech studovala dálkově na filozofické fakultě UK obor filozofie- sociologie, časopisecky publikovala verše, reportáže, stati a povídky, externě pracovala jako simultánní tlumočnice. Promovala v roce 1968, její diplomní práce, filozofický esej Nemsynský život, vycházela v roce 1969 na pokračování v Sešitech pro literaturu a umění. V letech 1969-1970 doprovázela manžela /filozof Julius Tomin, signatář Charty 77/ na jeho cestě do USA, kde působil jako hostující profesor Havajské university. Po návratu pracovala 1 rok jako podnikový sociolog, pak už výhradně jako simultánní tlumočnice. V květnu 1978 s ní Pražská informační služba rozvázala pracovní poměr, od té doby je v domácnosti /manžel pracuje nyní jako noční hlídač/. V téže době podepsala Chartu 77. V edici Petlice vyšly dvě její literární práce, novela Totální nasazení /1977/ a hra Divadelní kus? /1978/. Nikdy nebyla organizována v žádné politické straně. Má dvě děti, bydlí v Praze 7, Keramická 3, tel. 37 74 31 /od r. 1979 nefunguje/.

21

//Březen 1977. Praha.// – Informace mluvčích Charty 77 V. Bandy o zásadách dalšího vydávání dokumentů a aktivizaci regionálních i pracovních seskupení signatářů Charty 77.

Informace o činnosti mluvčích a o připravovaných materiálech Charty 77

Tři noví mluvčí Charty 77 /za čtvrtého, dr. Jaroslava Šabatu zde mluvit nemůžeme, neboť je nadále vězněn/ hodlají ve své práci striktně dodržovat mj. dvě zásady:

1/ V souladu s posláním Charty 77 neprodleně a co nejefektivněji informovat o všech počinech, které jejím jménem podniknou, jak signatáře Charty, tak ostatní veřejnost;

- 2/ být ve stálém pracovním styku s co možno nejširším okruhem signatářů i stoupenců Charty 77, přijímat a koordinovat jejich podněty a podle možnosti s nimi konzultovat všechny další pracovní záměry.

Ad 1/

Tuto zásadu jsme dodrželi u všech dosud vydaných materiálů /dokument č. 24 o svobodě cestování; sdělení o procesu s J. Šabatou a o zřízení Fondu občanské pomoci; dopis FS a federální vládě o zavedení absolutní přednosti v jízdě; telegram sjezdu IKS s žádostí o solidaritu s J. Šabatou, jemuž hrozí dalších 18 měsíců vězení/. Pokud ve výjimečných případech na žádost druhé strany některé informace pozdržíme, chceme tak vždy učinit na základě pevné předběžné dohody o termínu a formě jejich publikace. Dle svých technických možností se snažíme zajistit, aby se s materiály Charty 77 kompletně a rychle seznámily jak všechny signatářské a sympatizující okruhy, tak sdělovací prostředky. Společně i jednotlivě jsme poskytli několik interview, domácím zájemcům bude k dispozici rozhovor s Václavem Bendou v časopise *Polsko a my* a s Jiřím Dienstbierem v *Informacích o Chartě*. V posledně zmíněném časopise hodláme pravidelně publikovat informace o své činnosti. Vůbec chceme problematice /byť zdánlivě jen technické/ šíření informací věnovat i v budoucnu maximální pozornost. Při této příležitosti žádáme všechny signatáře, kteří se chtějí a mohou podílet na zajišťování toku informací, aby nám nabídli svou spolupráci. Žádáme všechny ~~tuzemské i vycestovavší~~ signatáře, kteří mají možnost ovlivnit práci zahraničních sdělovacích prostředků, aby se zasazovali za větší autenticitu publikovaných informací o Chartě 77; viz např. krajně nepřesné zpravodajství rozhlasové stanice *Hlas Ameriky*. Konečně prosím každého, kdo poskytuje jakékoli informace zahraničním sdělovacím prostředkům, aby počítal s možnou dezinterpretací a vyjádřil se krajně uvážlivě /viz např. dezinformační článek p. Andelmana v *International Herald Tribune*, údajně vycházejícím z názorů "bývalého člena" Charty 77/. Důležitou rolí mluvčích je stvzovat autenticitu dokumentů a jen písemnosti podepsané mluvčími je možno pokládat za materiály Charty 77 – tuto zásadu by měl důsledně dodržovat každý, kdo s námi spolupracuje nebo o naší činnosti informuje; zabránilo by se tím zmatkům či přímým zneužitím, k jakým nedávno došlo např. v případě článku o odsunu Němců, který byl /a to nejen domácí propagandou, ale i některými zahraničními

sdělovacími prostředky/ naprosto neprávem a bezdůvodně dáván do souvislosti s činností Charty 77.

Ad 2/

V rámci tohoto záměru uskutečnili mluvčí společně i jednotlivě několik setkání se skupinami pražských i mimopražských signatářů /Brno, Ústecko/ a připravují setkání další. Podporujeme vznik pracovních skupin v prostředí Charty 77 a s již existujícími /VONS, FOP, skupiny pro čs.-polské vztahy, pro problematiku pracovní a odborovou, pro ekologii, na obranu dítěte/ chceme udržovat úzké styky a podílet se s nimi na přípravě materiálů i jiných akcí. Totéž platí o vztahu k různým samizdatovým časopisům, edicím a dalším projevům neoficiální kultury. Pokud jde o koncepci vlastních dokumentů Charty 77 a způsob jejich přípravy, chceme znovu oživit diskusi na toto téma a její závěry pak v návaznosti na dokument č. 21 písemně shrnout. Zatím hodláme způsob přizpůsobovat povaze toho kterého dokumentu. Pokud budou k "polemickým" dokumentům vypracovány závažné diskusní příspěvky /zatím jsou k dispozici k dokumentu o jaderných elektrárnách/, urychleně je vydáme pod číslem původního dokumentu. Připravujeme vydání tezí ke spotřebitelské problematice, které by se měly stát východiskem široké veřejné diskuse. Rádi bychom dosáhli stavu, aby se k závažnějším okruhům problémů vytvořily stálé pracovní skupiny, které by pro danou oblast připravovaly a registrovaly materiály, podněcovaly diskusi mezi odborníky i širší veřejností a pravidelně informovaly o vývoji situace.

Václav Benda

Pozn. ed.: Podle textu zveřejněného v Informacích o Chartě č. 5/1979 /za období od 23. 3. do 10. 4. 1979/.

B

**PROHLÁŠENÍ, VÝZVY, DOPISY, KOMENTÁŘE
A INFORMACE JEDNOTLIVCŮ A SKUPIN
OBČANŮ MATERIALY O PORUŠOVÁNÍ
NABOŽENSKÝCH PRÁV A SVOBOD
A O PERSEKUČNÍCH AKTECH ZE STRANY
STÁTNÍHO APARÁTU**

11. ledna 1977. Františkovy Lázně. – Prohlášení lesního dělníka K. Soukupa, jímž se solidarizuje s Chartou 77 a jejími cíli.

ČLENEM CHARTY 77

Františkovy Lázně, 11. 1. 1977

Člověk je stvořen k obrazu Božímu, to je pravda o člověku, v poznání této pravdy je jeho smysl, v jejím nepoznání jeho pád. Vláda, která pomíjí prvé a upne se pouze k druhému, znehodnocuje člověka, degraduje jej na jeho vnější hodnotu, využívá ho jako výrobní sílu, stroj, který však zbaven pravdivosti se stává nedokonalým a tak v zájmu efektivnosti ona vláda pracuje na jeho nápravě všemi prostředky až po nápravná zařízení, obvykle zvaná věznice.

Oblékne-li si někdo na ruby kabát, je přirozené, že je od druhých na tento omyl upozorněn. Je však s podivem, že se československé mocenské orgány díví, jsou-li upozorňovány na tak podstatný omyl, jakým je záměna člověka za výrobní sílu, obvykle zvanou otrok.

Charta 77 je zcela přirozeným hlasem, bránícím pravdu o člověku, vyvracejícím omyl, že člověk je stroj, který je možno svévolně dle potřeby manipulovat, programovat, zavírat neb v případě nepotřeby vypnout.

Že se tento hlas neozval dříve, si mohu zdůvodnit, ne však omluvit, pouze tím, že byl český lid podroben příliš pečlivé nápravě od vojsk bratrských zemí. Od počátku tohoto nápravného zákroku jsem na tento hlas čekal, to, že však spíš umlkal, byla tvrdá zkouška ve víře v národní nezávislost, svobodu člověka jako rovnoprávného člena společnosti. Mnohokrát jsem zanevřel na mluvčí národa před srpnem 1968, na to, že nedokázali vytrvat, vypořádat se s diletanty, otevřeně nést důsledky a neunikat před nimi do emigrace ať už v zahraničí nebo soukromí.

Jestliže v tomto roce opět našli cestu na svoje místo, je to jistě satisfakce nejen pro mne, ale pro velkou část národa, která nepošlapala pravdu v sobě. Vyjadřuji takto díky a plnou podporu Chartě 77 s vědomím, že reprezentuji i názor nikoli zanedbatelné dělnické třídy.

Charta 77 tím, že hájí lidská práva, hájí pravdu, a její členové již

dnes dialog s mocenskými aparáty vyhráli, a to i kdyby se celý svět změnil v nápravné zařízení.

Díky.

Karel Soukup /lesní dělník, v roce 1976 šest měsíců držen ve vazbě za své písně ve spojitosti s pronásledováním skupiny The Plastic People of Universe/

23

13. ledna 1977. Praha. – Dopis M.R. Křížkové prezidentu republiky a dalším adresátům, jímž se pisatelka hlásí k cílům Charty 77 a akcentuje zejména lidské právo na svobodu vyznání.

Dnes, kdy davy lidí podepisují protesty proti "Chartě 77", kterou sami nikdy nečetli, protože náš tisk zřejmě nepovažoval za vhodné ji zveřejnit, nemohu ani já mlčet.

Má odpověď není ovlivněna ničím jiným než zkušeností čtyřiceti let /nar. 1936/, která jsem prožila v této zemi nikoli jako buržoasní živel, ale jako nejstarší dcera prostých rodičů, kteří měli pět dětí a sebe i je vždy živili pouze svou vlastní prací.

Jsem literární historička, v současné době pracuji jako lesní dělnice, o kvalifikované místo jsem přišla v prosinci 1975 pro své náboženské přesvědčení a proto, že jsem odmítla stát se konfidentkou našich vrcholných státních bezpečnostních orgánů.

Tento dopis nepíšu jako "ztroskotaný intelektuál", jemuž záleží na výnosném postavení, ani jako autorka, která brání právo publikovat své práce. Moje stanovisko vychází z přesvědčení, že život sám je víc než práce a víc než literatura, proto cítím povinnost jako žena a matka postavit se na obranu života. Žiji už léta sama se třemi dětmi a své mateřství chápu jako spoluodpovědnost za všechny děti na celém světě, především ale za ty, které žijí v mé vlasti.

Smysl a cenu života jsem začala hlouběji chápat teprve po své konverzi před pěti lety. Předtím to byla zoufalá pustota prázdného života, život bez Boha a bez cíle, života, jemuž dávalo opodstatnění pouze mé úpěnlivé volání po pravdě.

Stojím celým svým životem za samozřejmým lidským právem, aby každý člověk mohl svobodně vyznávat svou víru a aby cesta k Bo-

ží pravdě nebyla našim dětem již ve věku tří let, kdy obvykle přicházejí do mateřské školy, znemožňována represáliemi a nátlakem uplatňovaným vůči rodičům i duchovním.

Proto se připojuji svým podpisem k "Chartě 77".

Prosím všechny své bratry a sestry o tichou modlitbu.

V Praze 13. 1. 1977

Marie Rút Křížková

Zasláno prezidentu ČSSR, představitelům Židovské náb. obce v Praze, katolické církvi, našim informačním prostředkům, zaměstnavateli a na bývalé pracoviště.

Pozn. ed.: Jméno Marie Rút Křížkové se neuvádí v žádném ze zveřejněných seznamů signatářů Charty 77.

24

//po 12. lednu 1977. Praha.// – Dopis dr. J. Zvěřiny redakci Rudého práva, odsuzující článek "Ztroskotanci a samozvanci" a jím zahájenou štvavou kampaň proti Chartě 77.

REDAKCI RUDÉHO PRÁVA

Váš článek "Pamflet ztroskotanců a samozvanců" z 12. 1. 1977 neuvádí nic o mezinárodních paktech, nyní i našich zákonech, na které se Charta 77 odvolává, nic z této Charty /až na dvě nepatrné větičky/, nic o faktech, která Charta uvádí jako důkazy, že tyto dokumenty zůstávají u nás jen na papíře. Zato přináší pestrou škálu pomluv, urážek, lží a insinuač proti osobám, které měly odvalu těchto paktů a zákonů se dovolávat. Což je výmluvným svědectvím, že se pokrok zastavil před branami našeho socialismu a že bylo nutné tuto Chartu vydat.

Signatáři těchto paktů jsme my všichni. Není tedy třeba hledat /cizí/ inspirátory CHARTY 77: stačí základní smysl pro právo a spravedlnost a trochu občanské cti i odvahy.

Komu slouží CHARTA 77? V konkrétní situaci našeho státu pravdě a svobodě, všem jeho občanům, kteří uznávají hodnoty a ideály, které jsou v těchto dokumentech výslovně obsaženy nebo za nimi stojí. Odmítat právo občanům této země, aby se jich dovolávali, aby ukazovali na jejich porušování, poslat je na morální popraviště jako ztroskotance a samozvance – to vše a mnoho jiného v obsahu va-

šeho článku je nejzryzejší forma fašismu a nemorálního násilí.

V zájmu spravedlnosti a pravdy jsem Chartu podepsal i já, odsouzený "za protistátní činnost v minulých letech" – stejně jako nynější prezident dr. G. Husák, s nímž jsem určitý čas sdílel stejně "spravedlivý trest". Mohl jsem sice být rehabilitován jako někteří "právem odsouzení". Ale ponechal jsem si toto vyznamenání jako důkaz neviny na likvidaci životů a prolévání krve mnohých nevinných lidí, mezi jiným i vašich soudruhů a přátel. Seděl jsem s členy "protistátní sionistické skupiny Slánského", takže vím své.

Rozpoutali jste proti nám kampaň, která mi velmi připomíná rezoluce oněch popravních čet, které žádaly jejich smrt. Vytváříte dvě barikády: nynějších utlačovatelů, proti níž stojí němá barikáda tisíců a tisíců zastrášených, ponížených, diskriminovaných a bezbranných. Jakmile se z ní ozve hlas volající k odpovědnosti a právu, ubíjíte jeho důstojnost a čest, vyhrožujete a ohrožujete i existenčně.

Tak jste podali světové veřejnosti pravý obraz naší demokracie a skutečný obraz svůj. Učinili jste možná víc než sama CHARTA 77.

Dr. Josef Zvěřina

Pozn. ed.: Strojopisný "samizdatový" text, který jsem měl k dispozici, není datován. Italská publikace "Charta 77", vydaná ústavem Centro Studi Europa Orientale, Bologna 1978, datuje všechny tři dopisy doc. dr. J. Zvěřiny /Rudému právu, Lidové demokracii a Katolickým novinám/ 25. ledna 1977.

Josef Zvěřina je katolický kněz a teolog, který byl v stalinském i poststalinském období dlouhá léta vězněn.

25

//po 13. lednu 1977. Praha.// – Dopis dr. J. Zvěřiny redakci deníku Lidová demokracie. Kritizuje jednostranné a zaujaté referování o Chartě 77.

Několik otázek redakci Lidové demokracie

1. Dne 13. ledna 1977 jste otiskli článek z Rudého práva /z 12.t.m. pod titulem Ztroskotanci a samozvanci/. Neotiskli jste však nic z mezinárodních paktů, o které se Charta 77 opírá, které se staly součástí našeho zákonodárství. Nebyly přivítány, vešly tiše do Sbírký zákonů a nařízení stejně jako jiné zákony a nařízení, která se týkají věcí méně důležitých.

Mohli byste z nich aspoň něco uveřejnit?

2. Z Charty 77 jste neuveřejnili ani slovo. Mohl bych vám její text poslat k uveřejnění?
3. K citovanému článku jste nezaujali vlastní stanovisko. Chápu. Citujete však rezoluce jiných institucí. Víím, že se o nich hlasovalo, aniž kdo z přítomných něco o Chartě věděl – kromě citovaného článku z RP – a to možná také ne. Mohli byste uveřejnit hlasy jiné? Nemyslím rezoluce a polemiky. Jsem ochoten vám objektivní vysvětlení opatřit. Myslíte, že ten, kdo se odvolává na mezinárodní pakty, které vešly do našeho zákonodárství, je ztroskotancem a samozvancem? Srovnává se se závazným obsahem těchto dokumentů, s novinářskou poctivostí, titulem vašeho listu a – last not least – s křesťanským svědomím hanobit veřejně a bez možnosti obrany lidí, kteří měli odvahu a cítili mravní povinnost žádat plnění těchto závazků a velmi konkrétně a pravdivě upozornit na jejich notorické porušování? Mohli byste přispět sami k prosazování socialistické zákonnosti v tomto směru?
4. V čl. RP se mluví o brutálních metodách buržoazie, diskriminaci, špehování a perzekuování pokrokově smýšlejících lidí. To se mi jeví jako značně starý, opotřebovaný a nevěrohodný arzenál frází. Nemohli byste získat něco současného? Pro srovnání...
5. V čl. RP nebyla opomenuta zmínka o zneužití náboženství. Nebylo by dobré provést objektivní analýzu, co zneužití je a není? Mám k dispozici podnětnou konferenci Msgra. Benelliho, podsekretáře Státního sekretariátu státu Vatikán, s nímž pořádá naše vláda občasná jednání. Téma zní: "Církev a její odpověď světu v problému hladu po svobodě a spravedlnosti". Není tam ovšem nic o diskriminaci věřících, o osudu kněží bez státního souhlasu atd.

Velký církevní otec Augustin, jak snad víte, tvrdí, že státy bez spravedlnosti jsou veliká lotrovství.

Dr. Josef Zvěřina

24. ledna 1977. Praha. – Dopis dr. J. Zvěřiny biskupu-apoštolskému administrátorovi dr. Fr. Tomáškoví. Kritizuje prohlášení katolických ordinářů ČSR otiské v Katolických novinách a zdůvodňuje, proč podepsal Prohlášení Charty 77.

Otče biskupe,

nevím, zda "Prohlášení ordinářů ČSR" /Katolické noviny 4/77/, které jste podepsal, bylo Vám k tomu účelu předloženo či zda je dílem ordinářů. Obojí je však dost z l é – a jsem nucen Vám odpovídat.

1. "Klidně hájíme své místo v této společnosti a není nám třeba nějakých vnějších popudů. Před Bohem a lidmi jsme si vědomi své stavovské odpovědnosti."

Netroufám si mluvit jménem Božím ve jménu Božího lidu, ale jen ve jménu pravdy. Bojím se, že své místo nehájíte, ale že ve všem jste ustoupili a nastupujete jen tehdy před veřejnost, když vás k tomu státní propaganda potřebuje. TOTO je zneužití církve a náboženství!

Nevím, co je myšleno "vnějšími popudy". Jestli opakujete insinuační státní propagandy, dopouštíte se ošklivé křivdy. Podle toho, co Prohlášení obsahuje, mám dojem, že ordináři Chartu nečetli. Ale dělníci a prostí lidé odmítali podobná prohlášení podepsat z prostého a čestného důvodu, že neví, co Charta říká!

2. Velmi jasně, rozhodně a závažně prohlašujete, že nejste signatáři Charty. Když jimi tedy nejste, proč odsuzujete lidi, kteří "lační a žízňají po spravedlnosti", kteří jsou "blahoslavení pronásledovaní pro spravedlnost"? Charta mluví o lidských, občanských právech a o náboženské svobodě – tedy o věcech, o kterých jste měli především mluvit vy. Co jste tu udělali "jasně, rozhodně a závažně"? Nemohli jste se už dávno sami obrátit nějakým memorandem na presidenta či vládu, vždyť porušování práv občanských a církevních je všeobecně známo! "Nebudte nikomu nic dlužni – jen jednu věc: že máte jeden druhému projevovat lásku" /Řím 13,8/. Často o lásce mluvíte, ale láska je duší spravedlnosti, jak říká dokument z Medellin a jak oboje cituje Msgr Benelli v konferenci o spravedlnosti na eucharist. kongrese ve Filadelfii.

3. "Naše stanovisko k společným otázkám veřejného života bylo nejednou a zvláště jednoznačně vyjádřeno v našich posledních společných pastýřských listech."

Bohužel, v nich nebylo nic o nemožných podmínkách vyučování náboženství, o nešťastných dětech, které nemohou pro víru rodičů nebo svou studovat, o osudu diskriminovaných laiků, o životě kněží bez státního souhlasu atd. Pro srovnání přikládám stanovisko některých

katolických biskupů a osobností k podobné situaci; škoda, že nemám po ruce první pastýřský list vietnamských biskupů, který měl úroveň a důstojnost...

4. "Pokud jde o prostor náboženského života pro naše věřící, k tomu jsme kompetentní my v jednotě se Svatým Otcem. On k nám posílá své zástupce, a proto k nim máme plnou důvěru. Nikdo jiný není tedy z řad kněží nebo věřících oprávněn vyjadřovat stanovisko církve v naší vlasti."

Cituji jen dvě místa z II. vatikánského sněmu: "V mnohých krajích, kde je kněží málo, nebo jak se někdy stává, že jsou zbaveni pastýřské svobody pro svou činnost, stěžuje si, že by mohla být církev přítomná a činná bez pomoci laiků. V této mnohonásobné a naléhavé nutnosti je zřejmým znamením působení Ducha svatého, který dnes víc a víc dává laikům vědomí vlastní odpovědnosti a všude je volá k službě Kristu a církvi" /Apost. act.1/.

"Pastýři... ať uznávají a podporují důstojnost laiků a jejich odpovědnost v církvi, využívají jejich rad..., svěřují jim s důvěrou úkoly ve službě církvi, ponechávajíce jim svobodu a volnost v jednání, ba ať je povzbuzují, aby pracovali i z vlastního podnětu... Od těchto rodinných vztahů mezi laiky a pastýři se může očekávat mnoho dobrého pro církev, neboť tímto způsobem roste v laicích pocit odpovědnosti, povzbuzuje se jejich horlivost a jejich schopnosti se snáze zapojují do činnosti pastýřů. Ti pak s pomocí zkušených laiků mohou přesněji a vhodněji posoudit záležitosti duchovní i časné, takže potom celá církev za spolupráce všech členů může snadněji uskutečnit své poslání pro život světa". /LG 37/.

Zástupci Stát. sekretariátu Vatikánu jednají se zástupci MKI, a o obsahu jejich jednání víte Vy – jak jste mi řekl – málo a Boží lid nic. Ale hned pod Vaším Prohlášením v Katolických novinách je prohlášení redakční rady Katolických novin "Jménem věřících..."

Před časem jsem napsal o bolestech církve u nás prezidentu Husákovi. Nedostal jsem odpověď. Nyní jsem byl mravně nucen, bez vnějších popudů, ve vědomí své osobní a stavovské odpovědnosti za práva lidská i církevní podepsat Chartu 77.

Otče biskupe, přeji Vám hodně síly a světla Ducha svatého. Levate capita vestra! Vězte, že já a má přátelé neseme s Vámi břímě dne i horka.

Doc. Dr. Josef Zvěřina

Pozn. ed.: Adresát není v strojopisné samizdatové předloze, kterou jsme měli k dispozici, jmenován, ze souvislosti je však zřejmé, že adresátem byl skutečně nynější arcibiskup pražský, kardinál MONS. ThDr. František Tomášek.

"Prohlášení ordinářů ČSR" bylo otištěno v Katolických novinách z 23. ledna 1977 a zní takto:

"Poctivě, upřímně a opravdově chceme pokoj a mír ve spravedlnosti a lásce na celém světě i doma. Klidně hájíme své místo v této společnosti a není nám třeba nějakých vnějších popudů. Před Bohem i před lidmi jsme si vědomi své stavovské i osobní odpovědnosti.

Život v naší vlasti byl v poslední době zneklidněn tím, co denní tisk přinesl o tzv. "Chartě 77". Vynořují se také různé otázky a dohady, jakou úlohu zde hraje naše církev.

Chceme, aby zde bylo zcela jasno. Proto my, ordináři ČSR, shromáždění na společné poradě v Praze dne 14. ledna, prohlašujeme, a to s veškerou závažností, že nejsme žádnými signatáři této "charty".

Naše stanovisko k společným otázkám veřejného života bylo nejednou a

Prohlášení redakční rady Katolických novin, o nichž se Zveřejněv dopis zmiňuje, otiskujeme jako poznámku k dokumentu čís. 27.

zvlášť jednoznačně vyjádřeno v našich posledních společných pastýřských listech.

Pokud jde o prostor náboženského života pro naše věřící, k tomu jsme kompetentní my v jednotě se Svatým Otcem. On k nám posílá své zástupce, a proto k nim máme plnou důvěru. Nikdo jiný není tedy z řad kněží nebo věřících oprávněn vyjadřovat stanovisko církve v naší vlasti.

To je jediná reálná, perspektivní cesta, kterou lze po oboustranné dohodě se státní správou řešit ony otázky života církve u nás, které jsou dosud otevřeny.

Za ordináře římskokatolické církve v ČSR

MONS. ThDr. FRANTIŠEK TOMÁŠEK,
biskup-apoštolský administrátor
pražský"

27

25. ledna 1977. Praha. — Dopis dr. J. Zvěřiny redakční radě Katolických novin, v němž odsuzuje způsob, jak časopis referuje o Chartě 77.

V Praze, 25. ledna 1977

Redakční radě KATOLICKÝCH NOVIN v Praze I, Malá Strana, Sněmovní 9.

Myslím, že je v rozporu s křesťanskými mravními zásadami a výzvami pokoncilní církve, jichž se dovoláváte, napadat lidi, kteří se odvážili žádat zachování socialistických zákonů této země, které jsou zároveň mezinárodními pakty /srv. zákon č. 120-1976 sb./.. Ten zákon, tak důležitý pro život občanský i náboženský, jste pomínuli mlčením. Také z Charty jste nepřinesli ani slovo, ba mám dojem, že jste ji vůbec nečetli. Zato jste ochotně opakovali nadávky, fráze a insinuace státní propagandy, které jistě křesťanské nejsou.

lc
Mezi signatáři jsem i já a rozhodně myslím, že nezavírám "úmyslně oči nad řadou úspěchů dosažených našimi pracujícími", ale mám otevřené oči pro lidská práva a socialistickou zákonnost, pro svobodu svědomí a náboženství a jiné zásady, na nichž stojí a s nimiž padá lidská důstojnost.

"Pomlouvачná akce zkompromitovaných lidí, šířících pomluvy proti naší socialistické vlasti a jejím spojencům... hrubým způsobem hanobí se zřizení a výsledky poctivé práce našich pracujících..." atd. Čí je to slovník? Čí jsou to myšlenky? Vaše? Charta nic takového neobsahuje.

"Tím spíše budeme s ostatními spolupracovati na úseku občanské angažovanosti, hájit sociální vymoženosti..." Kdoby to zase nebyly tak příšerné fráze, řekl bych, že právě toto činí Charta 77!

"Budeme se přičiňovat o to, aby si naše děti mohly v klidu hrát a spokojně snídat...". Snad i aby mohly plně nábožensky žít, ne? Jenže jistě víte, co je tam čeká, co se s nimi děje, když rodiče věří a děti chtějí pokračovat v studiu. Nebo to nechcete vědět? Otiskli jste projev Dr. Tomáše Trávníčka z 26. X. 1976 v Olomouci, kde bylo výslovně a jasně řečeno, že strana a vláda budou všemi prostředky, přímo i nepřímou bojovat proti náboženství...

Přikládám /přes všechno riziko/ hlasy, které vyjadřují katolická stanoviska k podobným otázkám. Mezitím i Pavel VI. a Msgr. Casaroli se k Chartě 77 postavili kladně. Přeji vám sílu a odvalu mluvit ve jménu skutečných věřících...

Josef Zvěřina

Pozn. ed.: Autor dopisu se vyjadřuje k prohlášení redakční rady Katolických novin, otištěném v Katolických novinách dne 23.1.1977, jež níže přinášíme v plném znění. /Srv. též dokument čís. 26./

Tam
"Jménem věřících

V těchto dnech zasedalo v Moskvě Světové fórum mírových sil, mezi jehož účastníky byli četní představitelé nejrůznějších politických a společenských organizací, zástupci církví a náboženských organizací, aby všichni společně pokračovali v úsilí o odstranění nebezpečných válečných ohnisek, protože jsou vedeni společnou snahou bojovat za světový mír.

Tím spíše je zarážející, že ve stejné době hromadně sdělovací prostředky západních kapitalistických zemí rozpoutaly pomlouvачnou kampaň proti ČSSR a revolučním vymoženostem lidu, s cílem narušit jednotu socialistických zemí, zejména se SSSR. Přitom se ohánějí tzv. chartou 77, jejímiž autory je skupina lidí, známých svými negativními postoji z krizových let. Tito samozvaní úmyslně zavírají oči nad řadou úspěchů dosažených našimi pracujícími v posledních letech a nechťejí nic slyšet o výsledcích, které jsou nesporně dílem tvůrčí práce všeho našeho lidu – včetně věřících občanů – vyplývající z důvěry v pevnou jednotu Národní fronty.

Redakční rada Katolických novin jménem svých čtenářů z řad kněží a věřících rozhodně odsuzuje pomlouvачné akce zkompromitovaných lidí, šířících pomluvy proti naší socialistické vlasti a jejím spojencům. Prohlašujeme, že se zdaleka nechce-

me znovu dostat do krizových let, a proto se distancujeme od těch, kteří hrubým způsobem hanobí naše zřízení a výsledky poctivé práce našich pracujících. Tím spíše budeme s ostatními spolupracovat na úseku občanské angažovanosti, hájit sociální vymoženosti lidu a se všemi mírumilovnými lidmi světa bránit život v míru, jak nás k tomu vedou křesťanské mravní zásady a výzvy pokoncilní církve; a budeme se ještě lépe přičiňovat o to, aby naše děti – a děti na celém světě – si mohly v klidu hrát a spokojeně usnat, aby naši staří občané mohli zaslouženě užívat odpočinek po své práci, aby všichni mohli pokojně pracovat a v klidu jíst svůj chléb a nadále úspěšně zajišťovat hmotný a duchovní rozvoj vlasti.

REDAKČNÍ RADA
KATOLICKÝCH NOVIN

Katolické noviny ve dnech 30. ledna, 6. a 20. února 1977 uveřejnily další materiály, které jsou tendenčně zaměřeny proti Chartě 77. Z nich uveřejňujeme zprávu otištěnou v KN č. 5, 30. 1. 1977.

"Představitelé církevního protizv. chartě 77

Ministr kultury SSR M. Válek přijal 17. ledna představitel katolických a nekatolických církví, náboženských společností, Sdružení katolických duchovních Pacem in terris a bohosloveckých fakult na Slovensku. Zástupci církví se na setkání přihlásili ke svým volebním prohlášením, v nichž vysoce ocenili výsledky, dosažené při budování socialistické společnosti a k mírové zahraniční politice vlády ČSSR. Ujistili ministra kultury SSR, že budou nadále pozitivně přispívat k mírovému a budovatelskému rozkvětu naší vlasti. Současně ho seznámili se společně přijatými stanovisky, v nichž odsoudili pomluvy a hanobení ČSSR v pamfletu charta 77. Zdůraznili, že zkrslování pravdy o naší vlasti záměrně poškozují dobré jméno ČSSR a dalších socialistických zemí, rušivě zasahuje i do křesťanského mírového úsilí, které rozvíjejí církev v ČSSR spolu s pokrokovými demokratickými silami ve světě. Rozhodně se distancovali od pokusů zneužívat náboženství k nepřátelským, protisocialistickým cílům."

Kromě Katolických novin zveřejnila prohlášení řady církví a církevních představitelů, namířená proti Chartě 77, celá řada církevních listů a časopisů jako např. Český zápas /23. 1. a 6. 2. 1977/, Kostnické jiskry /26. 1. a 2. 2. 1977/ a další. Např. jmenovitě odmítl Chartu 77 a "jiné pokusy o narušení klidu a pokojného budování naší vlasti" dr. Josef Kupka, pražský biskup a předseda ústředního mírového výboru církve československé husitské; patriarcha církve československé husitské dr. Miroslav Novák uvedl v prohlášení schváleném Ústřední radou ČČSH, že členové jeho církve "odsuzují Chartu 77 a nestojí o to, aby někdo jako samozvanec zneužíval náboženství pro nekalé cíle". Nesouhlas s Chartou vyjádřili i představitelé církve adventistů, rada židovských náboženských obcí v ČSR, náboženská obec čs. unitářů, pravoslavná církev, bratrská jednota baptistů, evangelická církev metodistická, slezská evangelická církev a.v., církev starokatolická a křesťanské sbory. /Podle údajů převzatých z výše uvedených časopisů Katolické noviny, Český zápas a Kostnické jiskry./ Pokud jde o postoj československé církve evangelické, odkazují na dokumenty čís. 29 a 33 z 30. ledna a 7. května 1977 včetně edičních poznámek, jakož i na dokumenty čís. 34 a 36 /komentář L. Hejdánka a B. Komárkové/, zejména na obsáhlou poznámku k dokumentu čís. 34.

30. ledna 1977. Františkovy Lázně. – Otevřený dopis lesního dělníka K. Soukupa biskupovi a kněžím katolické církve, odsuzující jejich zamlčované stanovisko k Chartě 77.

Otevřený dopis biskupovi a kněžím katolické církve v ČSSR

V těchto dnech jste se rozhodovali, jak se veřejně vyjádříte k prohlášení Charty 77. Vzájemnou konfrontací jste rozhodli, že Charta 77, hájící lidská práva, nepostupuje způsobem slučitelným s bojem církve za lásku k bližnímu.

Nečekám již, že se svým postojem postavíte za text Charty 77 a její signatáře, ale za možnost druhou, tedy, že jej zapřete. Vždyť dějiny církve jsou dějinami zapření Ježíše. Víím, že mnoho kněží obětovalo pro spravedlnost a lásku Kristovu mezi lidmi vše; tato oběť však, jak víte i vy, většinou začala až v diaspoře, neb v úplné odloučenosti od církve, ve věznicích a koncentračních táborech, kde mnozí kněží a katoličtí věřící samostatně a plně svědčili o Kristu. Čekal však snad Ježíš se svým slovem až bude sociálně zatracen, nebo již není v našich dnech nespravedlnosti? Mnoho "ztroskotanců" bránil Ježíš před mocnými i slepým hněvem davu.

Namítnete, že Ježíš nepřišel udělat sociální a politickou reformu. Nemylte se však, málo z nás se považuje za "tělo Kristovo", myslím, že většinou se cítíme občany naší socialistické společnosti a hájit lidská a občanská práva je naší povinností.

Znám svoji slabost a je mi potřeba mnoho lásky a mnoho pomoci. Z toho malého daru milosti, jenž jsem dokázal přijmout, chci dávat všude tam, kde trpí pravda. Snažím se tento list psát s láskou, snažte se i vy jej tak přijmout. Církev dnes nepochybně žije v diaspoře a proto věřím, že se neodvrátí od pronásledovaných pro pravdu.

Církev je obecenství mezi vámi, vzniká tím, že jste se odevzdali Bohu, tvoříte ji tehdy, když sloužíte Bohu. Budiž Vám tedy autoritou Bůh, nikoliv církev. Opusťte své rafinované mystické měššáctví! Nebojte se, že Vám vezmou souhlas jezdit embéčkem, já také chodím pěšky.

"Má láska je s vámi v Kristu Ježíši."

Díky.

Karel Soukup, 26 let, dělník, Ruská 172, Františkovy Lázně

//Leden 1977. Sine loco.// – Prohlášení skupiny duchovních česko-bratrské církve evangelické se zdůvodněním, proč se připojili k Chartě 77.

NÁŠ VZTAH K PROHLÁŠENÍ CHARTY 77:

Všude tam, kde je člověk vymaňován z útlaku, vykořisťování, nouze sociální i duchovní, z otroctví strachu i pověr, kde se stavějí hráze lidské bohorovnosti a zvráceným choutkám dvojakého lidského srdce, kde jsou poníženi povyšováni, tam vidíme odlesk spásné Boží moci, která přemáhá síly nicoty a hříchu a vysvobozuje z nich.

Ch 77 vychází z důležitých dokumentů /Charta OSN, Všeobecná deklarace lidských práv/ a z obou známých paktů, které vstoupily v naší zemi v právní platnost. Jsme přesvědčeni, že je promyšleným výrazem kritiky bezpráví páchaného na bezmocných a ohlasem nářků plačících, ukřivděných a zoufalých /II Mojž.3.kap./.

Ch 77 je prodchnuta duchem solidarity s utištěnými a odhodláním napravit křivdy.

Otázka lidských práv a jejich vyjádření ve zmíněných dokumentech vyrůstá z duchovních kořenů sahajících až k reformaci a non-konformnímu hnutí církví v anglosaském světě. Spolu s důrazem naší reformace na svobodné hlásání Slova Božího a myšlenkou náboženské tolerance a úcty k přesvědčení, jsou nám tyto motivy velmi blízké.

Domníváme se, že v ní ožívá něco i z prorockého zápasu proti zlu. Zaznívají v ní pozitivní tóny, jejichž cílem je náprava společnosti, volá po rozhovoru s politickou mocí i za cenu nepochopení, rizika a oběti.

Jeden z mluvčích Ch 77, prof. dr. Jan Patočka, vyjádřil myšlenku, že nad svědomím lidí i nad světem politiky existuje svrchovaná mravní a duchovní autorita. Rozumíme tomu ve světle svědectví Ježíše Krista před reprezentantem politické moci – rozhovor s Pilátem – a přijímáme tento svrchovaný nárok pravdy nad sebou.

V minulosti i v současnosti ponechávali křesťané politickou moc na pospas jí samé a nepřipomínali nároky nadpolitické, závazné i pro ni. Opomíjeli jsme poukazovat na služebné poslání moci a meze její kompetence. Vztah kritické zodpovědnosti jsme nahradili konformitou.

I když Ch 77 nemluví o Bohu, o království Božím, zápasí o svo-

bodu ve věcech víry a v tom, že je přejná Boží věci. Přivolává pozornost k dalším bolestným problémům ve společnosti a vidí je v celé šíři a naléhavosti. V tom spatřujeme záblesky budoucí universality království Kristova, k němuž budou patřiti nespočetné zástupy ve všech pokoleních země.

V tom, že jsme se k Ch 77 připojili, nespátřujeme nic výjimečného. Věříme, že je podobným způsobem služby spolublížným, jako hlu-boký osvobozující rozhovor, odpovědná biblická práce, svobodné ká-zání, přímlyvné modlitby, pomoc potřebným ve sboru i za jeho hrani-cemi. Radujeme se z toho, že i v temnotách přítomné chvíle můžeme spatřovat kolem sebe dílo Ducha Kristova.

Chceme vás ujistit, že v těchto dnech myslíme intenzivně na obe-cenství církve. Věříme, že křesťané u nás i ve světě podpoří naše úsilí modlitbou i činem.

Podepsáni: Milan Balabán, Alfréd Kocáb, Miloš Rejchrt, Aleš Březina, Svatopluk Karásek, Jakub Trojan, Jan Šimsa

Pozn. ed.: Vedoucí představitelé českobratrské církve evangelické byli ve své první reakci na kampaň režimu proti Chartě 77 zdrženliví. Stanovisko z 13. ledna 1977, které dále otiskujeme, formulované na výzvu ředitele úřadu pro věci církevní, adresované ministru kultury ČSR Klusákovi a zasláné všem farnostem církve v Čechách a na Moravě, ve skutečnosti nepřímě dementovalo zprávy denního tisku, že představitelé českobratrské církve ev. odsoudili Chartu 77.

Stanovisko

Spolu s ostatními občany našeho státu jsme se včerejšího dne dozvěděli v článku Rudého práva o existenci Prohlášení, nazvaného Charta 77. Synodní rada ve své schů-zi dne 13. ledna konstatovala, že nezná obsah tohoto prohlášení. Nikdo z jejích čle-nů, ani z ostatních funkcionářů nebyl o podpis požádán a nikdo Prohlášení nepode-psal. Synodní rada připomíná, že své kladné stanovisko k našemu národu, státu a zří-zení formulovala spolu se zástupci ostatních církví v uplynulých měsících několi-krát. Vedeme stále své členy k dodržování našich zákonů, kterých se dovoláváte i při častých jednáních se zástupci státní správy ve věcech, které vyžadují vyjasnění.

V Praze dne 13. 1. 1977.

Za synodní radu Českobratrské církve evangelické

Dr. Václav Kejí

synodní senior

Dr. Fr. Šarvan
synodní kurátor

Nicméně další usnesení a výzvy synodní rady či synodního zastupitelství označují již připojení k Chartě jako jinou cestu než jakou jde vedení církve /usnesení synodního zastupitelství ze dne 20. 3. 1977/. Citované usnesení uzavírá pak pokyn, který je jed-noznačně zaměřen proti účasti duchovních církve na aktivitě Charty 77: "Souhlasíme s výzvou synodní rady, adresovanou všem duchovním naší církve prostřednictvím se-niorátních úřadů, aby se zdrželi jakýchkoliv protispolečenských akcí. Domníváme se, že ti, kteří tuto výzvu nerespektovali, nepochopili následky této své angažovanosti. Žádáme proto synodní radu, 1/ aby si je předvolala a tuto věc jim náležitě vysvětlila, 2/ aby je vybídla k dodržování kázně, 3/ a aby je důrazně napomenula a varovala před jakoukoliv další podobnou politickou činností. Věříme, že vědomí zodpověd-nosti za svěšené sbory nás povede k správným rozhodnutím víry,

Dr. Václav Kejí, synodní senior a předseda"

11. února 1977. Praha. – Dopis dr. J. Zvěřiny biskupu-apoštolskému administrátorovi dr. Fr. Tomáškoví. Kritizuje znovu postup ordinářů katolické církve v státem organizované kampani proti Chartě 77.

V Praze 11. února 1977

Otče biskupe,

děkuji Vám za odpověď. Ani jsem ji nečekal. Píší Vám znovu a to ze tří důvodů: 1/ myslím, že zase dochází k historické situaci tříbení duchů a že jde o mnoho zásadních věcí; 2/ nabídl jste mi tři nová hlediska: evangelium, morálku /de duplici effectu/ a poměr "klíče evangelia" a "klíče politického"; 3/ Charta 77. Vaše prohlášení atd. jsou do jisté míry věci minulosti – ale věc sama, tj. zachování zákonů, svobod lidských, občanských a náboženských tu stojí neodbytně dál a bude výzvou pro nebo proti. Je sice ještě třetí cesta – čekat za bukem, jak to dopadne, když druzí tahají kaštany z ohně; celá tahle moudrost malého českého člověka a /ne/-křesťanská opatrnost je /podle Apo 3,14–19/ horší než přímé porušování práva. – Začnu tedy podle Vámi uvedených hledisek.

1. Připomínáte mi evangelium: "Buďte tedy opatrní jako hadi a bezelstní jako holubice." /Mt 10,17/. Bohužel, špatný překlad i výklad. Řecké "fronimes" znamená moudrý, chytrý, ne opatrný /Jeruz. bible má dokonce: "Montrez-vous les serpents – ale to se mi nelíbí/. Kristus před tím mluví o pronásledování svých učedníků, tehdy nemají být jako vlci, ale ovečky Pastýře /v.16/. Také nemají být romantičtí, naivní, pošetilí. Pokud se týká aplikace: jistě nikdo nežádá, aby se naši ordináři chovali jako vlci a byli hlouplí... Jenže to je jen jedno místo evangelia. Bylo by ode mne netaktní, abych Vám, biskupu římské církve, církve mučednické a velkých osobností, citoval přechytná místa evangelia, kde se vyžaduje statečnost, neohroženost, důvěra v Boha, řeč ano-ano, ne-ne. Dovolávání se opatrnosti známe tak bohatě, že už to slovo samo nás skličuje. Ale kdy zazní biskupské: non possumus? Kdy řeknete "Sud'te sami, zdali je to správné před Bohem, abychom poslouchali více Vás než Boha?" Kdy Vás uvidíme v roli bojovníka za

lidská práva a svobodu Církve? Ano, někde a někdy může dojít k situaci, kterou líčí Matouš právě za Vámi uvedeným citátem, že Kristus přinesl také meč, který přivodí radikální dělení /v.34-39/. "Kdo bude chtít život zachovat, ztrácí jej."

Duch evangelia žádá, aby Církev stála na straně uražených a ponížených, utlačovaných a bezbranných, chudých a hanobených. Proč se stavíme teď na stranu mocných, urážejících a hanobících?

2. Připomínáte mi stať z morálky de duplici effectu. Poslušně jsem sáhl po Aertnys-Damenovi, abych něco ze staré nauky nezapomněl. Vůbec není k zahození. A tak rozebírám daný CASUS:

a/ Prima specificatio actus est ex obiecto, non ex effectu... První obiectum je tu Charta 77, která je ex specie sub bonum: dovolává se práva a zákonů, obrací se na vládu a všechny lidi, žádá nápravu a sama nabízí k tomu pomoc, vše svrchovaně slušně. Nikdo však ordináře nežádal, aby Chartu podepsal. Tu tedy mohli uplatnit hledisko své opatrnosti.

b/ Mezi signatáři jsou zajisté lidé různí, což asi některým katolíkům /kteří se ovšem dosud ukázali neschopní jakékoliv legální akce, za to ochotně odsuzují/ vadí. Ale nemají i hříšníci právo dovolávat se spravedlnosti? Pro sebe, pro druhé, ba i pro náboženství?

c/ Je tu však druhý morální objekt: **PROHLÁŠENÍ** k Chartě 77 k osočovaným, ohrožovaným a uraženým signatářům. Tu byly tři možné postoje: **Z a s t a t** se pravdy a pronásledovaných. Tak to udělal Pavel VI., Msgr Casaroli, kard. Alfrink aj. — Nebo **o d m í t n o u t** podepsat předložené prohlášení proti Chartě, jejíž obsah byl neznám a utajován, proti signatářům, z nichž byla známa jen malá část. Našlo se mnoho statečných lidí, kteří pokládali za nečestné podepisovat prohlášení proti něčemu, co neznali. Třetí možnost: Takové prohlášení **s e s t a v i t a** vydat. Různé stranické a jiné instituce taková prohlášení vydávaly v nejpestřejším tónu a obsahu. Do této kategorie se zařadilo i Prohlášení ordinářů ČSR. — Je nepochybné, že toto stanovisko stojí morálně nejniž. Tady ještě nejde o otázky de effectu — ale přímo o mravní kvalitu a kvalifikaci samotného činu.

d/ Uvažme i otázku **DE EFFECTU** — o důsledcích. Naznačujete, že mohl být dvojnásob. Asi tento: buď se postavit za zákonnost a spravedlnost, za čestný a čistý způsob boje — a tím přivodit "větší zlo" Církvi, anebo se dát přimět k prohlášení — a tak..? Nevím, jak bych tuto alternativu doplnil. Co může zhoršit stav už tak zlý? Co jste mohli ztratit Vy? Co Církev? Velice Vás prosím, Otče biskupe, uvědomte si

hluboko ve svém biskupském svědomí, že se u nás pracuje všemi prostředky, hlavně špatnými, na likvidaci Církve. Každé ustoupení je pomoc na této likvidaci. Jediná možnost je důsledný legální odpor. Není jiné cesty, taková je železná logika situace.

e/ Jenže on je ještě jiný důsledek Vašeho Prohlášení: Tím, že se dáváte manipulovat státní propagandou, tvrdíte souhlasně s ní, že u nás je s lidskými a občanskými právy, se svobodami náboženství a církví vše v pořádku. Zdá se, že t e n t o účinek jste si neuvědomili. Tím jste se postavili proti tužbám svých vlastních věřících a jiných lidí, kteří touží, aby v této zemi vládla spravedlnost. Tím dezavuuujete Pavla VI., katolickou a světovou veřejnost. Proti starostlivé pastýřské úzkosti kard. Königa, Benache, Wyszinského stavíte svou falešnou jistotu. A konečně: jaké perspektivy otevírá Vaše prohlášení pro další vývoj náboženské svobody, kterou nám umožňují mezinárodní pakty, nyní součást našeho zákonodárství? Zavřel jste dveře. Proto mnozí kněží, aby odčinili tuto hanbu, chtějí dodatečně Chartu 77 podepsat. Což jim neradím. Zase to neodbytné evangelium: Kdo chce život zachránit, ztratí jej!

3. Proto souhlasím s Vašimi slovy: "Jako křesťané musíme řešit všechno podle klíče evangelia a nikoliv podle klíče politického." Jenže Vaše Prohlášení vycházela právě nikoliv z evangelia, ale z potřeby hanebné propagandy a hysterické štvance proti lidem, kteří se odvážili dožadovat dodržování zákonů! Odvoláváte se na jiné dokumenty – pastýřské listy. Marně v nich hledáme ducha evangelia, nanejvýš literu. Jsou tam i pasáže, které není možno v duchu evangelia v kostele číst. Za to, jak víte, je odnětí souhlasu. Mnozí dobří kněží takové listy raději čtou až po bohoslužbách, jinak bychom pomalu neměli v kostele ani ty nejvěrnější. Dále mi píšete: "Naše prohlášení bylo kvitováno všemi seriózně a křesťansky smýšlejícími pozitivně." Mohl bych se zeptat ad honinem: Pavel VI., Msgr. Casaroli, kardinálové, Iustitia et Pax atd. nejsou "seriózně a křesťansky smýšlející"? Jak je to trapné, když musíme hájit svobodu náboženství – bez rozdílu vyznání – proti státním orgánům i proti ordinářům! – Otče biskupe, jak si můžete dovolit tato zobecnění, že v š i c h n i. Neklamete sebe?

Co Vám, otče biskupe, píšu, dostal jsem zprávu, že jste pod po-
glušností donutil kněze Fr. Kohlíčka, aby dal okamžitě výpověď filosofu známému v celé Evropě – Milanu Machovcovi. Marně se bráním hořkosti a zoufalství. Vždyť to je už jasný příklad politické diskriminace a existenční křivdy! Vidíte, Otče biskupe, kam až to došlo? Vi-

díte tu linii: Vaše Prohlášení – prohlášení KN – článek Medkúv v KN /víc hloupý než zbabělý/ – vaše výpověď. A jaká výpověď! Hanebná, nevďěčná, protizákonná, urážející... Vidíte, kam vás vede Vaše ustupování? Hle, nyní se naplní všechn hřích! Zaplatil jste tím Prohlášením výpalné, abyste měl pokoj: ale teď jste nebyl s to obhájit starého, zasloužilého člověka před výpovědí a svého kněze před ztrátou souhlasu. Kam jsme to dospěli? Kam nás to vedete? Jaké zkoušce poslušnosti vystavujete své kněze a své věřící! Kdo Vám k tomu radí? Toto je také podle klíče evangelia? Otče biskupe, zapřísahám Vás, neposlouchejte nikoho – ani mne – ale Ježíše Krista! Ať se odhodláte k životu podle pravdy! Vezměte štít víry, meč Ducha, přílbu naděje, brnění bezúhonnosti, pohotovost evangelia /Ef.6,18/. Ujměte se bezradných, kterým jste dal špatný příklad, těch nalomených charakterů, které ustoupily slibům, hrozbám, tlaku, opatrnosti, zbabělosti, ujměte se hanobených a pronásledovaných; přijměte snad poslední legální šanci, kterou vám dávají naše zákony a mezinárodní závazky, abyste zachránil Církev před hanbou a povlovnou smrtí.

Tolik se modlíme pro episcopo nostro Francisco!

//Doc. dr. J. Zvěřina//

Pozn. ed.: Adresát ani autor dopisu nejsou na strojopisné "samizdatové" kopii uvedeni; obojí vyvozují ze souvislosti, zejména s dopisem J. Zvěřiny z 24. ledna 1977 i z poslední věty dopisu /"tolik se modlíme za našeho biskupa Františka"/. Odpovědí, zmiňovanou v úvodu dopisu, rozumím odpověď kardinála Tomáška na Zvěřinův dopis z 24. ledna /viz dokument čís. 26/; tuto odpověď neznám, její obsah si lze jen domýšlet ze Zvěřinovy polemiky s ní.

31

15. února 1977. Praha. – Dopis tří katolických věřících biskupu-apoštolskému administrátorovi pražskému dr. Fr. Tomáškoví. Kritizují postup katolických ordinářů v kampani proti Chartě 77 a ustupování katolické církve nátlaku ze strany státu.

Mons. Th. Dr. František Tomášek
biskup-apoštolský administrátor pražský
PRAHA – Hradčany

Vážený bratře biskupe,

ve III. kapitole věroučné konstituce "Lumen gentium" "O církvi" se píše "Všichni biskupové musí vyučovat věřící lásce, hlavně k

chudým a trpícím údům a k těm, kteří jsou pronásledováni pro spravedlnost /Mt.5,10/ a podporovat také každou společnou činnost církve, aby vzrůstala víra a světlo plné pravdy zazářilo všem lidem."

Jsme informováni, že ve vatikánském deníku *l' Osservatore Romano* byl uveřejněn text Prohlášení Charty 77 s komentářem, který obdivuje statečnost a odvahu těch, kteří bojují za spravedlnost v našem státě.

Proto NESOUHLASÍME s tím, co jsme četli v Katolických novinách ze dne 23. 1. 1977 jako prohlášení ordinářů ČSR, které jste jménem všech ordinářů podepsal Vy.

Zvláště tvrzení: "Klidně hájíme své místo v této společnosti..." Připojujeme: takovým způsobem, že pozvolna spolupracujete na likvidaci církve.

"...prohlašujeme a to s veškerou závazností, že nejsme žádnými signatáři této "charty". – A přece tuto "chartu" zmíněný vatikánský deník plně schvaluje. Vy, ordináři, se samozřejmě distancujete anebo píšete o tom, co neznáte či nechcete znát.

Věfící očekávají, že pastýři božího lidu mluví jasně a jednoznačně podle evangelia: "Vaše řeč budiž: Ano, ano – ne, ne".

"Svatý otec k nám posílá své zástupce, a proto k nim máme plnou důvěru..." Konstatujeme: kde nejsou výsledky, tam se nedá hovořit o důvěře. Zásadně nejsme spokojeni s rozhovory na neodpovídající státní úrovni, které vždy končí tvrzením, že bylo jednáno... pro nás však, lid boží, naprosto bezúspěšně.

Vystoupení zástupce sekretariátu pro věci církevní pana Karla Hružy v televizi, kdy v obhajobě náboženské svobody vypočítával, jakému množství zaměstnanců církvi je vyplácena státem mzda, počet seminářů, náklady na údržbu a opravy chrámů – to měl být výpočet stříbrníků, za které církve odstupují od spravedlnosti? V rozhodujících okamžicích u nás představitelé církvi mlčí, anebo podléhají nátlaku státní moci.

Jste si vědom, kolik křesťanů tato skutečnost pohoršuje?

Kde je církev "sloupem a pilířem pravdy"? /Tim.3,15/.

Pojetí spravedlnosti vašich mnohých duchovních odpovídá té "spravedlnosti", kterou zastávali farizeové a zákoníci, a kterou Kristus radikálně odmítá: "Neznám vás".

Věříme, že toto naše stanovisko bude Vám oporou pro současnost i budoucnost a že Váš otevřený zápas za spravedlnost a základní

lidská práva bude jasně vyjádřen v podpoře těch, kteří následují Ježíše odsouzeného a poplivaného.

S bratrským pozdravem

Iustitia et Pax

Tomáš Vlasák, Václav Diviš, František Vlasák

Praha, 15. února 1977

32

13. dubna 1977. Telecí. – Duchovní ing. T. Bísek synodní radě českokobratrské církve evangelické o důvodech, které ho vedly k podpisu Prohlášení Charty 77.

Synodní radě českokobratrské církve evangelické: Co mne vedlo k podpisu Charty 77

Před udělením souhlasu k církevní službě mě požádal pan krajský církevní tajemník Jonáš, abych napsal svůj životopis. V něm je mimo jiné také tento odstavec: "Za jeden ze vzorů a hrdinů dnešní doby pokládám život dr. Kinga, černošského bojovníka za černošská práva, který svými nenásilnými a pokojnými protesty vyvolal v USA vpravdě revoluční situaci a revoluční hnutí." Na konci životopisu jsem se pokusil shrnout, v čem vidím smysl mé kazatelské služby: "Jako duchovní českokobratrské církve se chci pokusit slovem i životem dosvědčit moc Kristova evangelia o smíření, pokoji a naději pro všechny lidi bez rozdílu. Pro tuto službu přijímám omezení a podrobení se vrchnosti, úřadům a nadřizeným. Ovšem nezapomínám, že i ta jsou pod soudem pravdy, která nemůže být likvidována nebo prostě odstrčena. Všechny světské mocenské instituce musí respektovat a rozlišovat pravdu, právo a povinnost. Všechny se nutně mají vždy a znovu pokoušet o službu člověku. Mám naději, že se o to mnohé již dnes pokoušejí a usilují o dobrý smysl své existence. Proto chci žít v této zemi – ve své vlasti – a přispět v boji o pravdu a spravedlnost svým dílem." /11.9.1976./ //Datum v předložce špatně čitelné – pozn. ed.//

Moji formulaci – přes všechnu její částečnost a nedokonalost – podepřel i bratr synodní senior dr. Kejíř, když ve svém odvolání proti negativnímu rozhodnutí o mém nastoupení do církevní služby napsal: "Dnes už přeci každý ví, že násilí poráží samo sebe, že válka dnes znamená sebevraždu – neukončí-li lidstvo válku, ukončí válka

lidstvo. Ale to neznamená, že bychom se neměli bránit zlému, odmítat nenávisť a pomstu a stavět hráze nespravedlnosti, zastat se ukřivděných, trpících a slabých a volat po smíření na základě pravdy." //Datum nečitelné, pravděpodobně říjen 1976 – pozn. ed.//

To, co jsem takto před sebe postavil, mě v mnohém obžalovává z nedůslednosti, slabosti a zrad. Svá rozhodnutí dělám někdy liknavě, s rozpaky a mnohým strachem. Přes všemožná ovlivňování a křiklavá porušování mých osobních a zcela základních práv a svobod /např. právo setkat se se spolubratry, kolegy a přáteli – //jedno slovo v předloze nečitelné – pozn. ed.//; právo odvolat se proti jednostranným rozhodnutím; právo nahlédnout do spisu a být seznámen s řízením, které probíhá v mé věci – rozhodnutí KNV Hradec Králové, kde jsem nakonec ocejchován jako "odpůrce socialismu" a vzápětí postižen "pro nevhodné jednání při výkonu duchovenské činnosti". To vše naprosto bez vysvětlení či s podotýkáním, že na ně nemám právo, sbor je trestán tím, že nikdo není připuštěn jako hostující kazatel a já nesmím nikde vystoupit, rodiče dětí přihlášených na náboženství se před komisí zodpovídali ze své religiozности; tři dny jsem byl vyšetřován na StB a při tom na mé žádosti o pomoc příslušníků SNB v mé věci podle nového zákona o SNB – jen úsměvy, atd./, přes to všechno bych nebyl schopen začít s nerovným a velmi nesnadným bojem za spravedlnost, který je nadto mnohdy ze strany církve hodnocen jako zaplétání do politiky. Ale pohled na mého přítele a spolubratra Svato-pluka Karáska – zástupně za mnohé další bez souhlasu k duchovenské činnosti či jinak postihované z církve nebo mimo ni – mě vyburcoval z obav a přešlapování. Když jsem jej zahlédl v poutech při procesu, ve kterém byli všichni odsuzováni bez prokázané viny /a on nad to za písně, které znám a považuji za výrazně křesťanské svědectví světu a dnešnímu člověku/, uvědomil jsem si, že není možné žít bez nasazení vlastního rizika. Není to možné zvláště tam, kde jde o věci pozitivní podle mě prokazatelně služebné, když se chce podat pomocná ruka ve věci lidských práv a svobod při uplatňování paktů státem formálně uvedených v platnost. V tom vidím smysl Charty 77.

Nemohu stát stranou. Vždyť nejde o snahu či zápas proti něčemu – proti státu, proti straně, proti komukoliv, ale o zápas za spravedlnost, právo a svobodu. A to je pro mne úsilí teologicky a biblicky legitimní /např. J.P. Zoubek: Víra a svět/. Písmu přeci jde velmi jasně a výrazně o osvobození od všech tlaků a mocí, ovšem vnějších – zvláště tam, kde se jedná o //jedno slovo nečitelné – pozn. ed.// člově-

ka. Zde stojí vedle sebe Mojžíš a Izaiáš, Ježíš a Pavel. Nejde o nic postranního: náš stát ratifikoval mezinárodní smlouvy o lidských a občanských právech a já se připojuji ke snaze o jejich uvádění v život. Připojuji se rozhodně a nenásilně, ale jasně. A také s vědomím, jak tento krok bude hodnocen. Ale trvám na tom, že za tím není žádná postranní myšlenka nebo úmysl. Víím, že je to můj vlastní riskantní krok před Bohem, a tedy za něj nesu sám plnou odpovědnost – jako jednotlivec, i se svou rodinou, i jako kazatel a pastýř sboru.

Jsem pevně přesvědčen, že v této chvíli platí jediné kritérium, a to je kritérium ne toho, co je pro mne, či pro rodinu, sbor nebo církev prospěšné, v čem bych já přežil a církev nějak přetrvala, ale že jde o nárok pravdy. Vždyť zvláště křesťan může chápat, že bez zápasu a obětí nemůže být pokroku v těchto věcech.

Pravda má služebné poslání. Pravda o tom, jak jsou u nás základní práva a svobody jednotlivce a skupin aplikovány a dodržovány, slouží humanizaci celé společnosti. Zde jde ruku v ruce můj zájem individuální i zájem o církev a celou společnost. Zájem o postižené a o ty, kteří snad ještě druhé protiprávně postihují.

Mnozí laiční a žízni po spravedlnosti. A církev by měla být připravena jim slovem i činem dosvědčit blahoslavicího Ježíše Krista.

V Telecím 13. 4. 1977

Ing. Tomáš Bísek

33

7. května 1977. Praha. – Dopis skupiny 31 příslušníků českobratrské církve evangelické Federálnímu shromáždění ČSSR. V rámci petičního práva předkládají na příkladech z vlastní církve systematický rozbor diskriminačních a represivních státních zásahů do náboženského a církevního života občanů v Československu.

Federálnímu shromáždění
Praha

Praha, dne 7. května 1977

Vážení poslanci, vážené poslankyně,

předkládáme Vám v rámci petičního práva rozbor oblasti církevně politických vztahů, který je zaměřen na postavení církve českobratrské evangelické, jak se vyvíjí v posledních letech. Někteří z nás jsou

duchovními v činné službě, jiní t.č. mimo službu, další aktivními členy této církve v občanských povoláních. Všem nám záleží na tom, aby věřící lidé spolu s ostatními občany mohli svou víru a své přesvědčení svobodně vyznávat veřejně a bez překážek ve všech oblastech společenského života, v souhlase se svou životní orientací vychovávat své děti a mládež a svobodně utvářet svůj církevní a sborový život. Z přiloženého rozboru je patrné, že tyto zásady, které odnepaměti hájili naši otcové a které odpovídají našim zákonům a oběma mezinárodním paktům, jsou v současné době u nás narušovány.

Domníváme se, že by ke zlepšení na tomto poli přispělo, kdyby zákonodární činitelé stvrdili mravní záruky pro svobodný rozvoj církevního života v rámci stávajícího zákona a přijali zejména ve světle u nás nedávno ratifikovaných paktů o občanských a politických právech doporučení úředním místům, zodpovědným za politiku vůči církvím a věřícím občanům, popř. upřesnili výklad určitých zákonných ustanovení /např. § č. 23 Ústavy, zák. 218/1949 Sb. a pod./ v duchu respektu vůči vyznáním a přesvědčení občanů.

Naše podání vyrůstá z občanské aktivity. Jako členům církve československé evangelické jsou nám známy pokusy našeho vedení, synodní rady, o zlepšení vztahů mezi církví a státem při mnoha jednáních. Smyslem našeho podání je též přispět k takovému stavu, aby věřící členové církvi mohli ze svých předpokladů a tradic přispívat k rozvoji vlastního i celé společnosti.

S pozdravem podepsaní:

Milan Balabán, Zdeněk Bárta, Edmund Bauer, ing. Tomáš Bísek, Daniela Bísková, Petr Brodský, Daniela Brodská, Aleš Březina, Dr. Ladislav Hejdánek, Pavel Hlaváč, Jan Hrabina, Miroslav Jirounek, Svatoopluk Karásek, Jan Keller, Marta Kellerová, ing. Alfréd Kocáb, Dr. Božena Komárková, Jan Kozlík, ing. Petr Krejčí, Milena Krejčová, ing. Jan Litomiský, Marie Matzenauerová, Jaroslav Pfann, Bohdan Pivoňka, Miloš Rejchrt, Vojen Syrovátka, Dorkas Syrovátková, Jan Šimsa, dr. ing. Jakub Trojan, Miloslav Vašina, prof. Josef Vydráž.

Postavení církve a věřících

Křesťané a církev v naší zemi sdílejí osud ostatních občanů a společenství. A tak i když se zaměřujeme na vlastní církev československou evangelickou a její situaci v posledních letech, mají naše poznámky obecnější platnost.

Československá církev evangelická je nejpočetnější z evangelických církví v Čechách a na Moravě a druhou největší církví evangelickou v zemi. Má 272 sborů, k nimž se hlásí 240 000 členů, z nichž zhruba 5-7 procent jsou aktivními účastníky sborového života. Kolem 3000 příslušníků tvoří vedení sborů. Do těchto funkcí jsou spolu s faráři, jichž je na sborech činně asi 250, voleni na sborových shromážděních. Tím je dán presbyterní ráz církve, který má výrazné demokratické rysy, k němuž přispívá i to, že presbyter i bez vysokoškolského bohosloveckého vzdělání může být pověřen k téže službě, kterou vykonává farář.

S principem presbyterním je spojen princip synodní: celé církvi určuje zásadní směrnice synod, sněm zástupců církve z řad farářů i laiků, kteří byli zvoleni na seniorátních shromážděních. Správním orgánem na úrovni seniorátní je seniorátní výbor, kde obdobně jako na sborové rovině jsou jeho členy laici i duchovní. Nejvyšším správním orgánem na celocírkevní úrovni je synodní rada, zvolená synodem. I zde je zachována parita duchovních i laiků. Tato presbyterně synodní struktura navazuje historicky na českou i světovou reformaci.

Postavení církvi je u nás dáno tím, že Ústava mluví jen o individuální svobodě vyznání, nikoli o právu věřících sdružovat se v církvi či jiné společnosti /čl.32/, takže společenství věřících není výslovně chráněno zákonem a čas od času se objevují hlasy z úředních míst, že církev právně neexistuje, a proto se na ně nevztahuje správní řád z roku 1967.

Zápas o postižení pravého smyslu a poslání církve, zvěstování evangelia a utváření sborového života je silně poznamenáno tím, že v naší zemi je spojován ateismus s ideologickým monopolem a je prosazován administrativně. Jeho dnešní nositelé odmítají po r. 1969 dialog se stoupenci jiných životních orientací a užívají k prosazování svých cílů i školské a kulturní politiky, moderních prostředků komunikace, existenční závislosti občanů. Věřící a církve jsou konfrontovány s ateistickým programem, který prosazují nejen společenské organizace, ale k jehož realizaci je programově užíváno i státních institucí a orgánů. Tím nabývá postavení všech církví u nás charakteru trpěných organizací s perspektivami postupného omezování a konečné likvidace. Státní ideologický monopol nabývá ve formě militantního ateismu vůči křesťanům a církvím v posledních letech znovu potlačovatelské funkce, podobně jako dogmatický marxismus v ostatních oblastech. Lze to dokumentovat na některých úsecích církevního života.

1. Omezování sborové aktivity

Zcela zřejmý je pokus izolovat jednotlivé sbory a senioráty. Duchovní pozvaný ke kázání do jiného sboru musí žádat příslušného církevního tajemníka o předchozí souhlas, ačkoliv zákon obdobnou povinnost nezná. Navíc souhlas bývá stále častěji odpírán. Stále fidčeji jsou povolována shromáždění, která by přesahovala úzce sborový rámec. Přednášky, besedy, kulturní podniky, koncerty, větší shromáždění dětí a mládeže jsou předmětem zvláštního schvalovacího řízení, takže na mnohých místech tato činnost ustala vůbec. Publikační činnost sborů se omezuje na dopisy příslušníků sboru a jejich obsah je většinou cenzurován. Ve sborech se konají pouze nedělní shromáždění, někde ještě biblická hodina během týdne, scházejí se kroužky dětí a mládeže. Záměrem je zřejmě omezit církevní činnost na tzv. "vlastní poslání" /jehož interpretem je ateistický duchovní orgán/, na předem vymezenou kultickou činnost v uzavřeném chrámovém prostoru.

2. Omezování ekumenické činnosti

Povoluje se jen činnost nejvyššího ekumenického gremia, Ekumenické rady církví, která je pod kontrolou úředníků ministerstva kultury. Ostatní ekumenické snahy na sborové a farní úrovni, jako jsou společná shromáždění s jinými církvemi, společné modlitby, praktická spolupráce, jsou omezovány a cílevědomě potlačovány. Výjimku tvoří modlitební týdny jednou za rok a společná práce na překladu bible. Jak vztah k zahraničním církvím, tak styk se Světovou radou církví se dějí jenom prostřednictvím oficiálních představitelů na nejvyšší úrovni a vylučují účast řadových členů církve. Styk je omezován i členům bratrských zahraničních církví, kterým čs. úřady často odmítají udělit vstupní víza. Nedávno nedostal včas vstupní vízum k návštěvě ČSSR ani generální tajemník SRC Dr.Ph. Potter ze Ženevy.

3. Státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti

Státní orgány se pokoušejí zjednodušit si situaci v oblasti církevní politiky tak, aby mohly co nejsnáze manipulovat s veřejným míněním prostřednictvím několika jednotlivců v její správě. Proto neustávají pokusy narušit a blokovat presbyterní charakter naší církve. To se projevuje zejména tím, že státní orgány uznávají za jediné představitele církve na všech úrovních duchovní, resp. seniory a představitele synodní rady. S laiky se jedná jen výjimečně. Státní správa ví, že faráři jsou nejsnáze zranitelní tím, že svou činnost směřují k výlučnému výkonu jen se státním souhlasem /laikové zatím takového souhlasu nepotřebují – viz dodatek bod 1/. Neudílení či odnímání souhlasu je velmi

účinným nástrojem, jak absolventům fakulty, tak farářům, kteří chtějí přejít na jiný sbor, bránit ve výkonu činnosti, a těm, kteří se v očích státní správy provinili, duchovenskou činnost zcela znemožnit /viz dodatek bod 2/. V posledních letech /od roku 1971/ byli zbaveni státního souhlasu: Petr Brodský, Jan Dus, Jaromír Dus, Petr Čapek, Pavel Fojtů, Vladimír Kalus, ing. Alfréd Kocáb, Miloš Lojek, Miloš Rejchrt, Miroslav Rodr, Vlastimil Sláma, A.M. Satke, Jan Šimsa, ing. dr. Jakub Trojan, Jiří Veber, Jan Zlatohlávek. Po přestěhování neobdržel státní souhlas Svatopluk Karásek, po rezignaci nemohl nabýt nového souhlasu Milan Balabán. Z nich obdrželi znovu souhlas: Petr Brodský, Petr Čapek, A.M. Satke /viz dodatek bod 3/. Ze studentů Komenského evangelické fakulty byli pro svoje postoje a názory buď vyloučeni, nebo dosud po absolutoriu neobdrželi státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti: Aleš Březina, Miroslav Čejka, Dan Drápal, Jan Kozlík, Jan Mamula, František Matula, Věra Matulová, Jana Mikolášková, František Šilar, Jan Tydlitát, Jana Zlatohlávková, Martin Zlatohlávek, Miloslav Vašina. Z nich se směli vrátit na fakultu nebo obdrželi i státní souhlas: Miroslav Čejka, Dan Drápal, Věra Matulová, Jan Mamula, Jana Mikolášková. Každoročně je upírána možnost studia na naší fakultě řadě adeptů bohosloví, v loňském roce např. P. Fojtů, J. Hrabínovi, H. Lojkové, J. Kozlíkovi, V. Venturovi, K. Vancarovi, D. Ondříčkovi /viz dodatek bod 4/. Zvláštní orgán na ministerstvu kultury též rozhoduje o roční kvótě studentů, kteří smějí být přijati. Zatímco v r. 1969/70 bylo ve všech církvích celkem asi 800 studentů bohosloví, klesl nyní tento počet asi na 400, ačkoli počet zájemců je mnohem větší a též potřeba ve všech církvích je značná. /Jen v naší církvi je 30 sborů uprázdněno a takřka zmizely sbory, které měly dva duchovní. /V poslední době se začíná vyžadovat, aby zájemci o bohoslovecké studium měli doporučení nejen církvi, nýbrž i škol, příp. zaměstnavatele a příslušného církevního tajemníka /tj. zástupce státní správy pro věci církevní politiky v okresech a krajích/. Je jasné, že v situaci, kdy ateismus je oficiálně podporován a prosazován, je získání doporučení ke studiu teologie značně ztíženo. O přijetí k teologickému studiu spolurozhodují orgány, jejichž faktickým záměrem je odstranit perspektivně jakékoliv studium bohosloví.

Odebírání či neudělení souhlasu se děje bez zákonného zdůvodnění. Formálně se státní správa opírá o zákon z r. 1949 /a přísl. vyhl. 218-223/49 Sb./, který však nezná možnost jednou udělený souhlas odebrat. Výslovně se toto jednání ocitá v rozporu se správním řádem z r.

1967 a též se Zákoníkem práce. Odvolání jsou vyřizována jen formálně, bez důkladné a věcné právní argumentace.

Státní správa prosazuje v rozporu s výslovným zněním zákona myšlenku, že farář bez souhlasu přestává být zaměstnancem církve, nemůže se stát ev. farářem na jiném místě v témže kraji /Čapek, Karásek, Kocáb, Trojan/, nebo dokonce v celé zemi /Rejchrt, Šimsa/. Faráři bez souhlasu jsou postiženi v tom, že státní správa prosadila zákaz jejich účasti na pastorálních konferencích /pravidelných měsíčních schůzkách farářů v seniorátech/, popř. znemožnila jejich účast na práci v různých oborech církve. Postižení faráři nejen nesmějí kázat, nýbrž i publikovat články v církevním tisku, nemohou být voleni do vyšších funkcí a z valné části nejsou už ani členy staršovstev. Faráři důchodci musí znovu žádat o souhlas k duchovní činnosti a celá řada jej neobdržela. Na vedení církve je neustále vyvíjen nátlak, aby se od postižených plně distancovala, popř. je odsoudila.

4. Faráři v činné službě

Skutečnost "odnímání souhlasu" působí ovšem nejsilněji na faráře v činné službě, poněvadž stojí pod neustálou hrozbou. Musí počítat s tím, že jsou sledováni nejen příslušným tajemníkem pro věci církevní, ale i dalšími, zejména bezpečnostními orgány. Nejméně třetina až polovina farářů byla navštívena pracovníkem bezpečnosti nebo pozvána k podání informace.

Faráři jsou nuceni hlásit státním orgánům své styky se zahraničními přáteli. Mají oznamovat též dary, které obdrží. K přijetí některých darů je potřeba předchozího souhlasu státních orgánů, eventuelně projednání s ministerstvem.

Stále častěji docházejí církevní tajemníci na pastorální konference, kde zasahují do diskusí nebo pro účast na diskusích přímo postihují zúčastněného faráře. Hlavním účelem je však faráře testovat a vzbuzovat takovou psychózu, v níž se účastník obává postihu za projevené názory, anebo, což je ještě horší – se přizpůsobuje vnějškově názorům tajemníka. Tak se vnitřně rozvrací společenství farářů i celé církve. Rozhovor mezi faráři nebo církevními delegáty je podvázán. Většina farářů považuje svou vlastní osobní službu za jádro svého poslání, jež je třeba uskutečňovat "za každou cenu". Jen výjimečně někdo riskuje tím, že promluví upřímně, kriticky, pravdivě. V této atmosféře dohledu a sledování se stahují faráři do soukromí. Kdo se přesto schází s přáteli, kolegy své generace, vystavuje se nebezpečí, že na sebe přivolá pozornost bezpečnosti, případně, že bude nařčen z tzv. ilegální čin-

nosti, jak se stalo v únoru 1975 v Libštátě, kde soukromá přátelská schůzka farářů a bohoslovců mladší generace byla policejně rozpuštěna, přičemž hostitel byl postižen pokutou 500,- Kčs a ztratil souhlas k výkonu duchovenské činnosti v tomto sboru /viz dodatek, bod 5/.

V r. 1974 zrušilo ministerstvo vnitra ČSSR na návrh ministerstva kultury Svaz československého evangelického duchovenstva, který dvakrát do roka pořádá týdenní teologické kurzy pro faráře. Tyto kurzy byly místem, kde se diskutovalo o zásadních i praktických otázkách služby farářů i života církve, zaujímal se stanoviska k veřejným otázkám. Zde také působil mírový odbor a konala se sociální výpomoc členům, vyplácely se podpory na lázeňskou léčbu a rodinným příslušníkům zemřelých farářů. Nejtěžší zásah byl způsoben vnitřnímu teologickému rozhovoru v církvi, který od té doby prakticky ustal.

Státní správa účinně omezuje možnosti rozhovoru a styku, omezuje nebo zakazuje seniorátní shromáždění. Po více než 25 leté tradici zakázala brigády evangelické mládeže /vid dodatek bod 6/. Promyšleně izoluje sbory, faráře a jednotlivé aktivní členy církví z řad mládeže a presbyterů a tím vytváří podmínky pro přímé řízení a manipulování celé církve.

Většina těchto omezení se provádí ústními nebo telefonickými příkazy orgánů státní správy. Ponižující směrnice pro případné cesty do zahraničí a styk s hosty a přáteli ze zahraničí /obsahující povinnost denuncovat obsah soukromých rozhovorů s nimi/ byly např. přečteny nejvyšším představitelům církve na min. kultury /r.1973/ a pak již po církevní linii přenášeny ústně do seniorátů. Podobně tak výhrady ke sborovým dopisům, omezování sborové a seniorátní činnosti se prosazuje při osobním jednání se seniorem nebo farářem, aby bylo co nejméně dokladů o omezování náboženské svobody nebo o přímém porušování zákonů.

Faráři mají nejnižší platy ze všech skupin zaměstnanců, po celých 28 let nebyly upraveny. Nastupuje-li kazatel na samostatné místo, je jeho hrubý příjem 896 Kčs / na nesamostatném místě o 200 Kčs méně/. Jeho příjem se zvyšuje každý třetí rok o Kčs 60,-, celkově však jen po deset tzv. "trienálek". Svaz duchovenstva doplácel rodinám farářů z vlastních příspěvků do existenčního minima /zprvu 300 Kčs na člena rodiny měsíčně, později do 350,-/, nyní vypomáhá církev farářům podle možnosti.

Osobní útok na čest faráře či jiná úhona není považována ve smyslu §§ 156 tr.z. za útok či urážku veřejného činitele. Naopak čin-

nost faráře stojí pod hrozbou §§ 101, 178 tr. z., jež mohou být proti němu uplatněny, jak vysvětluje z komentáře k tr. z. z r. 1975 /Orbis, Praha 1975, str. 420, 421, 630, 631/ i tehdy, vykonává-li odpovědně, aktivně a podle svého svědomí a v celé šíři své duchovenské poslání. Řadě farářů byl odňat tzv. hodnostní přídavek, vyplácený tehdy, pracuje-li duchovní samostatně /Kčs 200,-/, protože se svými postoji znelibili příslušnému tajemníkovi /prof. Josef Veselý, Jan Keller, Pavel Hlaváč, ing. Tomáš Bísek a jiní. U jmenovaných jde zvláště o bolestivý zásah, protože jejich manželky pro větší počet dětí v rodině zůstávají v domácnosti/. Srážka přídávku se zdůvodňuje jen obecně, nepostupuje se podle Zákoníku práce, který tak vysokou srážku u jiných zaměstnání nepřipouští.

Ostře sledovaná je též pastorační činnost farářů, návštěvy v rodinách, konání biblických hodin nebo pobožnosti v rodině. Tato činnost se konala v našich sborech ještě před tolerančním patentem a je nezbytností v církvi, která má většinou rozptýlený /diasporní/ charakter. V naší církvi nejsou výjimkou sbory, které mají na starosti příslušníky v desítkách obcí, vzdálených často 20-50 km od centra sboru. Vykonává se nátlak na ty, kteří se takových shromáždění účastní a hlavně na ty, kteří by ke konání biblické hodiny zapůjčili svůj byt.

Farář může být snadno nařčen z protisocialistického postoje nebo narušování oficiální politické linie, jakmile vykonává svědomitě své povinnosti nebo se brání porušování ducha a litery zákona. Řada jich např. za to dostala důtku s výstrahou od krajského či okresního církevního tajemníka /např. M. Kvízová, E. Bauer, sen. Zdeněk Souček./

Před důležitými shromážděními, jakými jsou seniorátní zastupitelstva /kazatelé a kurátoři sborů a jeden zástupce za každý sbor/ konventy /volení zástupci sborů/, synody /volení zástupci seniorátů/, přistupuje státní správa k psychickému nátlaku na některé faráře a vyžaduje na nich, aby vystupovali v souladu s momentální politickou linií. V opačném případě musí počítat s důsledky. Státní správa též zasahuje do obsahové části takových shromáždění a prakticky rozhoduje přímo či nepřímo o tom, kdo z farářů se smí či nesmí podílet na programu, kdo má či nemá být zvolen do toho či onoho církevního orgánu. Zde opět hraje důležitou roli výsada státní správy, kterou si reklamuje podle svého výkladu zákona z r. 1949 /mimořádně nazvaného Zákon o hospodářském zabezpečení církvi/ a ve své důvodové zprávě

zdůrazňujícího, že svobodnému rozvoji náboženství se nekladou žádné překážky/. Důsledkem toho je, že může být zvolen jen ten, kdo předem obdrží státní souhlas k takové volbě. Jak hluboce je tím omezena svoboda církve a její samospráva, není třeba zvláště zdůrazňovat.

5. Omezování a nátlak v oblasti náboženské výchovy

V roce 1969/70 bylo v naší církvi přihlášeno k vyučování náboženství kolem 10 700 dětí. Tento počet klesl během šesti let v roce 1976 na 576 v celé oblasti Čech a Moravy. V Praze není přihlášeno z 21 sborů ani jedno dítě /viz dodatek bod 7/. Také počet dětí navštěvujících Nedělní školu prudce klesl, třebaže ne tak katastrofálně jako ve škole.

Církevní shromáždění a seniorátní kurzy chce státní správa omezit na věk od 18 let, což podkládá nepřipustně argumentem, že svobodu náboženskou má občan od 18 let.

Tyto skutečnosti jsou jistě vyvolány i slabostí církve. Kdo však nezná metody nátlaku na rodiče, nemůže se povyšenecky pohoršovat nad tím, že rodiče si pod hrozbou, že jejich dítě nebude přijato na střední či vysokou školu, netroufnou děti ve sboru a často ani doma nábožensky vychovávat.

Tato praxe vede k pokrytectví, k mravnímu zlostejnosti, nejen u dětí a rodičů, ale i ředitelů škol, kteří znemožňují náboženskou výchovu v rozporu se svým svědomím a ze strachu.

6. Postih v zaměstnání

Uvědomělý křesťan musí počítat s tím, že mu bude jen zřídka udělena významnější funkce v hospodářství, veřejných službách nebo ve státní správě /viz dodatek bod 8/. Určitá povolání jsou aktivním příslušníkům církve v některých oborech uzavřena. Učitelé musí složit slib, že budou vychovávat v duchu vědeckého marx-leninského učení. To bývá pro křesťany překážkou z důvodů svědomí. Něco podobného se zavádí i pro lékaře. V uměleckých svazech, ve stanovách ROH a jinde je zakotvena zásada, že se jejich členové řídí marxismem-leninismem. Kdo se názorově odlišuje /což platí nejen pro křesťany, nýbrž i pro nekonformní ateisty, marxisty, komunisty a socialisty/, nemůže se uplatnit ve vyšších funkcích a v některých povoláních nesmí setrvat. To je ovšem výslovně v rozporu s čl. 23 Ústavy, kde se říká, že "společnost pracujících zaručuje rovnoprávnost občanů vytvářením stejných příležitostí ve všech oborech života". Diskriminující tendence pronikají např. i do inzertní části tisku, kde se pro důležitější místa vyžadují vždy tzv. "kádrové předpoklady", tj. angažovanost ve smyslu stranických závěrů a ochota je aktivně plnit. Tím jsou automaticky

vyřazování ze soutěže lidé s odchylným názorem a apriorně znevýhodnění občané, kteří chtějí uplatnit své přesvědčení a víru ve veřejném životě.

7. Přístup ke vzdělání

V naší zemi existuje řada mladých lidí, kteří pro svůj křesťanský postoj nebo podobný postoj svých rodičů jsou zbaveni možnosti středoškolského nebo vysokoškolského studia /viz dodatek bod 9/. Děje se tak pod záminkou, že neobstáli při tzv. komplexním hodnocení, čemuž je třeba rozumět tak, že nejsou členy SSM nebo se neangažovali pro stranickou linii /viz dodatek bod 10/. Nestačí talent, nestačí sebelepší studijní výsledky. Rozhodování o přijetí se děje v přítomnosti, bez občanské a rodičovské kontroly zdola. Svévole postihuje nejen mladé lidi, ale i pedagogy. Konečné rozhodnutí je totiž jak mimo splněné podmínky pro studium, tak i mimo kompetenci pedagogů. Nejlepší bývají odmítnuti a průměrní, třeba i podprůměrní, jsou přijati. Přináší to kulturní i hospodářské ztráty. Poškození jsou však i ti ze slabších, kteří se na školu dostanou, ale později neuspějí, nejsou spokojeni ve svém povolání, kam se dostali z protekce nebo pro svůj původ z funkcionářské rodiny. Počet středoškoláků a vysokoškoláků potom stagnuje nebo klesá, takže se dostáváme do nepříznivé situace ve srovnání např. s Polskem, Bulharskem a ovšem i s dalšími vyspělými zeměmi.

8. Nová orientace

Specifikum naší církve je tzv. "nová orientace". Na vztahu k ní testují někteří církevní tajemníci písemně nebo v osobních rozhovorech absolventy fakulty nebo i adepty studia. V některých oblastech je uchazečům o duchovenskou službu předkládáno distancování se od nové orientace jako podmínka udělení státního souhlasu. Existence nové orientace slouží státním orgánům často jako záminka k vyvíjení nátlaku na představitele církve.

Nová orientace je volné, otevřené společenství přátel. Nikdy neaspirovala na instituční zajištění. Nestala se organizací ani řádem. Vznikla kolem konce 50. let z nutnosti vyrovnávat se s moderní společností a situací církve podobně, jako o to usiloval ve dvacátých letech Barth a u nás J.L. Hromádka, jak o to zápasili i Brunner, Bultmann, Bonhoeffer, Tillich a Niebuhr. Nová orientace je otevřená na všechny strany a stojí o dialog s jinými proudy v církvi i mimo ni. Po řadu let se vyrovnává s marxismem, s nímž vstoupila v 60. letech do vzájemně obohacujícího dialogu. Někteří z přátel, považovaných za

stoupence nové orientace, se pokusili v prosinci 1973 vyjádřit svá stanoviska v těchto otázkách: Milost a skutky, kříž a vzkříšení, kritika církve a společnosti, eschatologická naděje a inkarnační solidarita, víra a veřejný život, lidová vyznavačská církev, instituce a charismatické skupiny, civilní interpretace.

V situaci, kdy je hlubší rozhovor v církvi znemožněn, kdy existují jen nepatrné a pro přátele nové orientace žádné publikační možnosti, roste zákonitě nedůvěra i v církvi. Tvrdí se, že stoupencům nové orientace šlo o politické cíle, o spolupráci s komunisty nebo naopak, že je příliš poplatná lidové církvi či příliš elitářská, má blízko ke katolictví či protestantskému radikalismu, nebo dokonce že jde o sektu, uzavřené společenství podobající se řeholi či světsky zaměřené hnutí.

Přes tvrdý postih ze strany státních orgánů se však objevují v mladší generaci, mezi faráři a presbytery křesťané, kteří vedou obdobný zápas i za cenu rizika, počátečního nedorozumění a nedůvěry i ze strany konzervativních členů církve, popřípadě nepřátelství státních úředníků.

9. Publikační činnost církve

Církev vydává vlastní měsíčník *Český bratr*, má vyhrazen prostor v evangelickém týdeníku *Kostnické jiskry*, bohosloveské a intelektuální veřejnosti má sloužit *Křesťanská revue*. Všechny časopisy vycházejí v malých nákladech. *Český bratr* i *Kostnické jiskry* byly postiženy v posledních letech tvrdými finančními sankcemi pro zveřejnění příspěvků, v nichž byly shledány útoky proti státnímu zřízení. Došlo k vynuceným změnám v redakcích. Časopis pro mládež, *Bratrstvo*, vycházel v letech 1969/72 a byl z rozhodnutí ministerstva kultury zastaven /viz dodatek bod 11/. Publikovat mnozí autoři nesmějí, také tematika je redukována na nábožensko-historickou, úzce pojatou, bez vztahu k současnému dění. Výjimku mohou tvořit jen loajální hlasy k jednotlivým výročím nebo veřejným událostem.

Po léta smí vydávat církev jen čtyři malé publikace ročně. Mezi ně patří každoročně příručka biblických výkladů a kalendář. Záminkou je nedostatek papíru nebo zásada rovnoprávnosti církví, která se hojně užívá i při jiných příležitostech. Sem zařazujeme diskriminaci věřících v jednání s pracovníky tiskáren a krematorií při církevních pohřbech /viz dodatek bod 12/.

10. Konventy a synody

I když těžiště církevní práce leží ve sborech, jsou obě grémia význam-

ným místem. Na nich se jednak bilancuje práce v církvi, jednak se v rozhovorech a usneseních formulují směrnice a hlediska pro další orientaci církve. V posledních letech jsou tato shromáždění stále více středem zájmu státní správy, zejm. příslušných okresních a krajských církevních tajemníků a úředníků církevního sekretariátu při ministerstvu kultury. Všechny čtyři poslední synody církve – 1969, 1971, 1973, 1975 – byly sledovány a poslední dva již dokonce ve stadiu příprav několik měsíců předem. Úřední místa, jimž je svěřena církevní politika, jsou dokonce v nejužším styku se synodní radou, dávají se nejen informovat o stavu přípravy, nýbrž vyžadují i prosazování určitých hledisek. Tlak se soustřeďuje zejm. na závěrečná usnesení synodu. Je vážným porušením svébytnosti církve, když text závěrečných prohlášení zná státní správa dříve než delegáti. Současně je povzbuzující, že až dosud zazněly na synodech složených ze svobodně zvolených zástupců nepoplatné hlasy, předkládající aktuální bolestné problémy, že se nepodařilo vmanipulovat synodály do úděsného obrazu strachu a konformity. Obviňování, že nová orientace manipuluje církevní veřejné mínění a synody zvláště, patří k obvyklým výpadům na adresu církevního vedení se záměrem, aby této činnosti učinila přítrž. Příslušníci nové orientace zůstávají samozřejmě v kontaktu s církví a jejími problémy. Svědčí však o základním nedorozumění, když si úřední činitelé myslí, že je možno zinscenovat průběh konventů a synodů, na nichž rozhodují svobodní lidé. Jim přece nemůže nová orientace nic nabídnout, ani nemá možnost je jakýmkoli způsobem přinutit, aby jednali tak, jak jednají. K pohodlné, nerizikové konformitě je chtějí sliby a hrozbami odvést jen úřední místa. Je jasné, že poukaz na činnost nové orientace je jen záminkou pro další postih celé církve.

Zmínili jsme se o řadě oblastí, v nichž naše církve je vystavena tlaku ze strany příslušných státních orgánů. Pokud jsme informováni, na všechny zmíněné pokyny státní správy, které směřují k omezení a potlačování náboženského a církevního života, poukazovala synodní rada v posledních letech při nesčetných jednáních na nejvyšší úrovni. Tato jednání jsou nesnadná. Vyžadují od vedení církve jasnou bohosloveckou linii, dějinnou perspektivu, osobní statečnost a smlu víry. Před časem, kdy se v našem tisku i v prohlášení Generální prokuratury poukazovalo na to, že se u nás přísně dodržuje socialistická zákonost, podala synodní rada generálnímu prokurátorovi seznam závaž-

ných připomínek k situaci církve, a označila ji za znepokojující, v důsledku diskriminujících opatření ze strany státních orgánů. Očekávalo se od této instituce věcné posouzení a náprava v případech, kdy došlo ze strany státních orgánů ke zjevnému pochybení. Místo toho Generální prokuratura ve své odpovědi sdělila, že nejde o diskriminaci, nýbrž o běžné záležitosti církevní politiky, kterou jménem státu vykonává příslušné oddělení ministerstva kultury. Tím bylo vedení církve odkázáno na jednání s institucí, s níž o těchto problémech jedná bezvýsledně řadu let. Rozhodnutí Generální prokuratury je typické pro celkovou situaci v naší zemi: problémy se bagatelizují a neřeší. Ale problémy nelze sklidit se stolu zamlčováním nebo popíráním. Jsou tu a je třeba je řešit. A dříve či později se tak stane.

D O D A T E K

1/ V poslední době zasahuje státní správa i do laické činnosti. Např. v 1. čtvrtletí 1977 vyžadují církevní tajemníci jmenné seznamy tzv. předčítatelů kázání /která vycházejí tiskem jako příloha měsíčníku Český bratr a tedy se souhlasem státních orgánů/. Bez zákonného podepření vybírají církevní tajemníci v příslušném sboru pouze jedinou osobu, které tuto činnost povolují /v některých případech nepovolí nikoho/, ostatní se na předčítání nesmějí podílet.

2/ Duchovní zbavený státního souhlasu je vystaven zvýšenému nebezpečí, že za účast na životě církve bude trestně stíhán. 25.10.1974 se staršovstvo sboru v České Lípě obrátilo na Krajskou prokuraturu v Ústí nad Labem s dotazem, zda by bylo trestné, kdyby duchovní sboru, tč. bez státního souhlasu, vykonal určité náboženské úkony, na které podle Ústavy /čl. 32/ má právo každý a které podle platného církevního zřízení smí vykonávat i laik. Po urgenci prokuratura nejprve sdělila, že se věcí zabývá a že dotaz zodpoví. O týden později však sdělila, že kompetentním k zodpovězení tohoto dotazu je jedině církevní sekretariát při ministerstvu kultury, který určuje rozsah duchovenské činnosti. Prokuratura se tedy zřekla pravomoci posuzovat zákonnost či trestnost a přesunula ji na administrativní orgán.

3/ Pracovně právní postavení duchovních se ukázalo při postihu církví jako právnicky klíčové. Nejde totiž jenom o práva a povinnosti farářů, ale také o právní postavení členů sboru, v nichž farář nesmí po zásahu vykonávat funkci, k níž ho členové sboru pověřili, nebo je při výkonu funkce omezován. Nejde jen o "lidská práva" věřících občanů a zvolených duchovních, ale o svobodné kázání Slova Božího, o němž

věříme, že má ve společnosti své místo. Právně viděno, je první článek husitského programu hlubokým základem novodobého pojetí svobody projevu a přesvědčení – i svobody výměny informací. Zasazujeme-li se o právní postavení farářů jako zaměstnanců církve, nejde nám jen o spravedlnost pro duchovní, ale i o svobodu a spravedlnost pro členy církvi a nepřímo pro celou společnost. Postavení církvi – v moderní době menšinových a ve většině zemí zbavených přímého politického vlivu – se stává barometrem úrovně občanských svobod v určité společnosti. Rozšiřováním prostoru pro existenci svobody vyznání a rozvoje církvi se rozšiřuje prostor občanských svobod pro všechny – v neposlední řadě pro uvědomělé ateisty a marxisty. Pracovní právní postavení farářů je založeno na pracovním poměru k církvi, resp. k farnímu sboru. Tuto skutečnost zákony z r. 1948 respektují, výslovně ji potvrzuje vládní nař. 221/49 Sb. § 1,1. Od r. 1971 to však nerespektuje státní správa, která často prosazuje okamžité zrušení pracovního poměru, obvykle bez jakéhokoli zdůvodnění. Tím je porušen nejen Zákoník práce, který předpokládá řádné zdůvodnění rozvázání pracovního poměru podle určitých pravidel a hlavně z doloženého důvodu, ale je ve vztahu k církvi porušen i správní řád /zák. 71/1967 Sb./, jako by církve byly organizace zřízené a přímo řízené státem. Toto stanovisko zastává sekretariát pro věci církevní při ministerstvu kultury. Zákony z r. 1949 předpokládaly, že pracovní právní postavení duchovních, pokud není výslovně upraveno těmito zákony a příslušným vládním nařízením, je upraveno obdobně jako u státních zaměstnanců. Pracovní poměry státních zaměstnanců jsou nyní určeny Zákoníkem práce. Sekretariát pro věci církevní při min. kultury však popírá, že by se pracovní právní vztahy farářů normovaly příslušnými partiemi Zákoníku práce, a státní úřady postupují v těchto záležitostech podle svých hledisek. Tím jsou duchovní zbaveni práv, která mají ostatní pracující, ač § 268 zák. práce výslovně prohlašuje, že se vztahuje i na nesocialistické organizace, a tedy i na církve.

Pokud jde o československou církev evangelickou, patří zrušení Svazu československé evang. duchovenstva, který věnoval značnou pozornost právě též pracovním poměrům kazatelů církve, k nejzávažnějším zásahům státní správy. Zrušení této organizace bylo zdůvodněno tím, že Svaz nevyloučil ze svého středu vlastního předsedu a další členy, kteří byli zbaveni státního souhlasu. Ukončením existence Svazu

duchovenstva ustala i možnost obrany práv a zákonem chráněných zájmů farářů.

4/ O studium na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě se ucházelo a z politických důvodů nebylo připuštěno k přijímacím pohovorům: v roce 1970 dva uchazeči, 1971 čtyři uchazeči, 1972 čtyři uchazeči, 1973 šest uchazečů, 1974 dva uchazeči, 1975 pět uchazečů, v roce 1976 po úspěšném složení přijímacích zkoušek nebylo přijato z politických důvodů pět uchazečů. Někteří z nich se pokoušeli o přijetí již opakovaně. V roce 1972 byli vyloučeni z fakulty z politických důvodů dva studenti /Březina, Kozlík/. Z těchže důvodů bylo v roce 1974 přerušeno studium pěti studentům /Matula, Zlatohlávek, Matulová, Šilar, Mamula/, v roce 1976 jednomu /Tydlitát/.

Státního souhlasu je potřeba i k řízení o udělení doktorátu na Komenského fakultě. V řadě případů byl odepřen, nebo zatím nedošlo ke konečnému rozhodnutí /M. Balabán, J. Doležal, C. Horák/. Státní souhlas se vyžaduje k přijetí učitelské síly na KEBF, i pro pracovníky rady. V posledních letech dochází k zásahům do studentské samosprávy Husova bohosloveckého semináře ze strany sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury. Novým opatřením je chystané komplexní hodnocení všech studentů druhého a čtvrtého ročníku. V kádrovací komisi budou kromě členů profesorského sboru a synodní rady i zástupci sekretariátu pro věci církevní.

5/ Dne 3.2.1975 se sjelo dvanáct mladých lidí na návštěvu manželů Brodských v Libštátě, okres Semily. Všichni se důvěrně znali, většinou již více než deset let a pojilo je i to, že spolu před lety studovali na Komenského evang. bohoslovecké fakultě. V odpoledních hodinách vnikli do bytu Brodských dva pánové. Odstrčili Danielu Brodskou od dveří a vešli proti vůli D. Brodské do pokoje a kuchyně. Představili se jako krajský církevní tajemník Jonáš a okresní církevní tajemník Váňa. Pan krajský tajemník vyzval přítomné, aby vešli do farní kanceláře. Zde požádal p. Brodského, aby rozpustil shromáždění na základě ústně tlumočeného výnosu ONV Semily, kterým se shromáždění jakožto protistátní nepovoluje. Pan krajský tajemník Jonáš oznámil, že do deseti minut mají přítomní opustit budovu. Když to přítomní odmítli, spojil se v jejich přítomnosti s náčelníkem StB v Semilech a oznámil mu, že na faře v Libštátě se koná nepovolené shromáždění, jehož se účastní osoby s nepřátelským vztahem k socialistickému zřízení. Požádal náčelníka, aby učinil nezbytná opatření.

Po dvaceti minutách vstoupili do budovy dva uniformovaní pří-

slušníci SNB a ověřili si totožnost přítomných. Prohlásili s odvoláním na pana krajského církevního tajemníka, že do patnácti minut musí všichni přítomní opustit budovu i obec, jinak se StB postará o rozpuštění vlastními prostředky. Po tomto příkazu opustili hosté budovu a rozjeli se domů. V příštích dnech podali účastníci každý sám za sebe k různým institucím stížnost na postup církevních tajemníků a SNB. Všem přišla negativní odpověď. Jako příklad uvádíme výňatky z odpovědi KNV v Hradci Králové, č.j. 78/75 z 16.4.1975:

”Při svém rozhodování postupoval odvolací orgán především z hlediska hodnocení politické kvality celého případu a jeho důsledků.”
”... ještě v době odvolacího řízení mohl příslušný orgán zjistit existenci negativního veřejného mínění a odsouzení praktik jmenovaných duchovních a dalších občanů, jejichž činnost a cíle nejsou v souladu s budovatelským úsilím našeho lidu, který právě v tomto roce mobilizuje všechny síly k důstojným oslavám jubilea 30. výročí osvobození od fašismu. I tato skutečnost v souvislosti s otevřeně nebo skrytě projevenými stanovisky některých přítomných – zejména bývalých duchovních – není pro komplexní posouzení celého případu a jeho důsledků zanedbatelná.”

Podstatnou část odpovědi KNV v Hradci Králové tvoří svědecké výpovědi, z nichž jednu citujeme v plném znění:

”Jako většina mých spoluobčanů odsuzuji ilegální schůzku krajních extremistů evangelické církve v čele s P. Brodským, farářem z Libštátu, který se stal organizátorem a hostitelem duchovních, kteří ztratili důvěru poctivých lidí a našeho socialistického zřízení. A za svoje reakční postoje byli právem zbaveni státního souhlasu. Nemohu souhlasit s tím, aby P. Brodský a jeho žena beztretně zatahovali do reakční činnosti v naší obci poctivé lidi, kteří se dají slepě vést oddaností k církvi, jejíž představitelé slouží nepřátelským cílům západních vlivů. U nás chceme mít klid a práci pro blaho všech poctivých pracujících. Chceme mír pro všechny lidi na světě. Nechceme, aby v naší socialistické vlasti zavládl chaos vyvolaný evangeličky v Irsku a nechceme Belfast.”

6/ Od poválečných let až do r. 1958 pořádala Komenského bohoslovecká ev. fakulta pracovní prázdninové brigády, kterých se zúčastňovali nejen bohoslovci. I po r. 1958 se konaly brigády dále bez oficiálního patronátu fakulty, v letních měsících se každoročně vystřídalo při práci v lese, převážně v oblasti Jeseníků a Západních Čech 140 – 200 mladých lidí, hlavně studentů. Zaměstnavatelem brigádníků byly pří-

slušné lesní závody, vnitřní organizaci na sebe obvykle brali studenti KEBF. O spokojenosti zaměstnavatelů s prací i mimopracovní kázní svědčilo i to, že na některá poleší /Františkov, Ostružná/ jezdila mládež pravidelně po více než 20 let.

Od r. 1969 se vnitřní organizace brigád ujala synodní rada česko-bratrské církve evangelické. V roce 1973 se své patronace na nátlak Sekretariátu pro věci církevní zřekla. Tohoto roku se brigád ujali opět mladí dobrovolníci, mezi nimi studenti bohosloví. V posledním červnovém týdnu r. 1975, několik dní před zamýšleným počátkem prvního běhu, byl jeden z vedoucích, student KEBF, předveden v Praze k výsledku na StB. Byl vyzván, aby se zřekl organizování brigády a dal vědět účastníkům, že se nebude konat. Neuposlechne-li, bude ohroženo jeho studium. Současně jiný student KEBF dojednával již se zaměstnavatelem jednotlivosti na místě konání brigády. Při jednání s polesím přišla telefonická zpráva z lesního závodu v Hanušovicích, že se brigáda evangelické mládeže na všech pracovištích ruší. Na lesním závodě vedoucímu brigády potvrdili, že se brigády evangelické mládeže již konat nebudou. Lesní závod lituje, že nemůže brigádníky zaměstnat, ač naléhavě potřebuje pracovníky pro sezonní práce. Překážkou je, že nejsou organizovány žádnou oficiální institucí. Jiný důvod ředitel nevedl. Jeho náhlé rozhodnutí však bylo zřejmě v souvislosti s návštěvou, kterou vykonali téhož dne příslušníci StB z Ostravy na lesním závodě. Od roku 1975 se brigády přestaly konat.

V souvislosti s nimi bylo sděleno synodní radě při jednání s pp. Hájkem a Jelínkem v Sekretariátu pro věci církevní, že mladí křesťané mohou brigádně pracovat jednotlivě na svých pracovištích v místě svého bydliště. Ve věci brigád bylo vyslechnuto orgány StB ještě několik mladých evangelíků v Pardubicích, Praze a Brně.

7/ Okolnosti vyučování náboženství na školách jsou od r. 1970 stále složitější a směřují zřetelně k praktické likvidaci vyučování náboženství vůbec. Užívané metody překračují praxi padesátých i šedesátých let. V rodičích je všemožně vyvoláván pocit nejistoty a obav. Účast na náboženství je zahrnuta v osobním listě každého žáka, který ho trvale provází od vstupu na školu a je podkladem komplexního hodnocení při ukončení povinné školní docházky. Přitom je prosazována zásada, že děti označené za religiozní nesmějí být přijímány na pedagogické školy a v poslední době na všechny humanitní obory a zdravotnické školy. Učitelé podle ústních pokynů ze strachu, aby nebyli postihováni pro vysoké procento přihlášených a ze "zájmu o bu-

doucnost dětí" varují rodiče před přihlašováním.

Ve Štětí okres Litoměřice se v r. 1971 přihlásilo na místní ZDŠ v řádném termínu k vyučování náboženství devět dětí. Koncem září však sdělil ředitel duchovnímu, že všichni rodiče byli navštíveni třídními učitelkami v doprovodu místoředitelky a přemlouváni, aby netrvali na náboženské výuce, neboť návštěva náboženství by mohla nepříznivě ovlivnit přijetí dětí na střední školu.

Poté co duchovní informoval o tomto případě okresního církevního tajemníka, obešli učitelé rodiče znovu a vymáhali na nich podpis pod prohlášení, že přihlášku na náboženství stáhli z vlastního uvážení a bez nátlaku.

V některých případech se již při zápisu dětí ke školní docházce zjišťuje, zda dítě bylo pokřtěno /Proseč/.

Přihlašování se děje v posledních letech v desetidenním termínu na konci školního roku, kdy pozornost žáků i rodičů je soustředěna jiným směrem. Přihláška podaná dříve či později je neplatná. Doba začátku školního roku je využívána k nátlaku a zastrašování rodičů, aby podepsané přihlášky zrušili. Strach vyvolávají i další skutečnosti: přihlášku musí podepsat oba rodiče, musí být odevzdána výhradně řediteli nebo jeho zástupci /z toho setkání mají rodiče obavy/, seznamy přihlášených odevzdávají ředitelé na ONV.

Vlastní vyučování se podle směrnic smí konat jen ve škole, tedy v prostředí, kde vládnoucí ideologie systematicky náboženství diskredituje. Přihlášené děti bývají někde předmětem posměchu spolužáků i učitelů, kteří jim kladou před třídou v nerovném rozhovoru otázky nepřiměřené jejich věku. Kromě toho jsou časté i písemné dotazníky znásilňující jejich svědomí a víru. Při různých akcích /oslavy, brigády, kino/ není brán zřetel na dobu vyhrazenou vyučování náboženství. Počet vyučovacích hodin je omezen podle počtu žáků, nesmí se vyučovat v září, výuka je povolena pouze v druhé až sedmé třídě ZDŠ. Hodiny náboženství bývají zařazovány až po vyučování – přespolní děti nemají často domů žádné spojení. Vyučování je v některých okresech rušeno dozorem ředitelů, kteří mj. zjišťují, zda náboženství nenavštěvují nepřihlášené děti. A to za situace, kdy je u nás od 50. let náboženství prohlašováno za soukromou věc každého občana.

Příklady postupu státních orgánů v otázce vyučování: ve dnech 22.7. – 27.7.1973 byli rodiče evangelických dětí v Telecím okr. Svitavy jednotlivě pozváni dopisy tohoto znění: "Dostavte se... do kan-

celáře MNV k důležitému jednání... Podepsáni: Předseda MNV, tajemník MNV, razítko MNV."

V kanceláři byli předvoláni za přítomnosti předsedy MNV, tajemníka MNV /který je ředitelem školy/ dotazováni, proč a zda chtějí přihlásit své dítě ve školním roce 1973/74 na náboženství. Byli přesvědčováni, aby tak nečinili. Rozhovor trval asi půl hodiny s každým předvolaným. Neústupní byli vyzváni, aby doma vše rozvážili a přišli znovu v určitý den.

Na Chrudimsku vyplňovali žáci osmé třídy ZDŠ dotazník s těmito otázkami: Věříš v Boha? Proč věříš? Chodíš do kostela? Rozhodl ses pro to sám, nutí tě rodiče? Nutí tě babička, dědeček? Co říkáš tomu, že papež žehnal Hitlerovi a jeho zbraním?

8/ V rozporu s tvrzením představitelů státní správy, že státní orgány nezkoumají církevní příslušnost občanů, je skutečnost, že církevní tajemníci ve všech oblastech vyžadují na duchovních jmenné seznamy členů staršovstev s udáním bydliště a funkčního zařazení v zaměstnání. Tato striktně vyžadovaná povinnost není opřena o žádné zákonné ustanovení.

9/ Příklad hodnocení uchazeče o studium na vysoké škole: "Občanka... roz... je vdaná, matkou jednoho dítěte. Veřejného života se nezúčastňuje po provdání a nesplnila v r. 1976 ani svou občanskou povinnost při volbách do zastupitelských sborů a k volbám se ani ona ani její manžel nedostavili. Manžel výše jmenované je silně nábožensky založen a jeho vlivu podléhá i jeho manželka. Z výše uvedených důvodů nedoporučuje MěNV v Oseku studium na vysoké škole. V Oseku dne 3.2.1977 za MěNV v Oseku Jan Sivák, tajemník."

10/ Podle metodického pokynu č.j. 9 648/71-213 ze dne 17.3.1971 /podepsán náměstek ministra školství dr. K. Angelis/ má se u uchazečů na pedagogické fakulty zkoumat názorová vyhraněnost, vztah k socialistickým zemím. U rodičů míra jejich společenské aktivity, členství v politických stranách a organizacích, jejich politické postoje. Informace o vyloučených komunistech si získá ředitel na OV KSC. Informace o náboženské a církevní příslušnosti rodičů je třeba získávat nepřímou.

11/ K situaci v práci mezi mládeží ještě tyto poznámky: Péči o křesťanské vzdělání a výchovu mládeže zajišťovala naše církev mj. formou biblických kursů, které se v letních a zimních prázdninách pravidelně konaly v Praze a v rekreačních církevních střediscích v Krkonoších a v Jeseníkách. Pro mládež předkonfirmačního věku /děti cca do 14 let/

vybudovala církev v r. 1969-70 moderní středisko u Chotěboře. V r. 1973 však pracovníci sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury pánové Hájek a Jelínek synodní radě sdělili, že se kursů bude smět zúčastnit pouze mládež od 18 let. Prý by se účastí mladších frekventantů narušoval proces jednotné výchovy mladé generace, který je v naší společnosti veden výlučně v duchu světového názoru marx-leninismu. Toto omezení vzala synodní rada na vědomí a informovala o něm sbory dne 27. 6. 1973 /při různých příležitostech však upozorňuje státní orgány na nesprávnost jejich postupu v této věci/. Současně byly zakázány rekreačně výchovné prázdninové pobyty dětí v Chotěboři, kde až dodnes jsou povolovány pouze rodinné rekreace a mírové semináře.

Krajský církevní tajemník v místě konání povolených kursů mládeže od 18 let kontroluje podle policejních přihlášek v domovní knize jména a adresy účastníků a předává tyto adresy příslušným okresním tajemníkům. Tak se sugeruje dojem, že účast na kursu může mladým lidem škodit ve škole či zaměstnání.

Poslední sjezd mládeže celocírkevního charakteru byl povolen v r. 1971. Od r. 1974 nebyl povolen ani jeden seniorátní den mládeže do 18 let.

Příklad zamítnutí žádosti o povolení seniorátního dne konfirmovaných: "K Vaší žádosti ze dne 11.2.1975 o souhlas ke konání seniorátního dne sdělujeme, že Severočeský krajský národní výbor v Ústí na Labem souhlas ke konání neuděluje. Současně Vám sdělujeme, že ani napříště nebude souhlas ke konání seniorátního dne konfirmovaných udělován a že předkonfirmační příprava a péče o konfirmované je nadále záležitostí pouze jednotlivých sborů českobratrské církve evangelické ve smyslu § 16 odst. 3 litery C. – Místopředsedkyně KNV Libuše Hanušová – z pověření K. Dlabal."

V roce 1975 bylo zastaveno vydávání evangelického měsíčníku "Bratrstvo", jediného časopisu křesťanské mládeže v ČSSR. Jako zdůvodnění bylo uvedeno, že žádná církev nevydává časopis pro mládež.

Přibližně od r. 1973 riskují duchovní, v jejichž sborech se sejde větší počet mladých lidí při bohoslužbě a jiných příležitostech, ze strany církevních tajemníků důtky za organizování předem nehlášených srazů mládeže, v některých případech jsou vyslýcháni orgány StB a varováni před podobnou činností.

12/ Na okrese Třebíč mají zaměstnanci pohřebního ústavu nařízeno vylouvat pozůstalým konání církevních pohřbů. Je jim vytýkáno,

že církevních pohřbů neubývá. Tiskárna má zakázáno tisknout na pohřební oznámení biblické verše. Pozůstalí si mohou vybrat jen některý z několika desítek povolených veršů a frází. Kdo chce něco jiného, musí podat kolkovanou žádost na církevní odd. kulturního odboru ONV. Vyřízení žádosti je tak zdlouhavé, že není dosud znám případ, že by povolení přišlo včas, aby parte mohlo být vytištěno podle přání pozůstalých. Obdobně je tomu i jinde /okres Náchod/.

Pozn. ed.: Komentáře a doplňující materiál k tomuto dopisu viz dokumenty č. 34 a 36. Tento dokument znám ve třech různých verzích, které zřejmě vznikly několikaletým či postupným a stále méně přesným opisováním původního textu. Výše publikované znění není zcela totožné s žádnou se zmíněných tří verzí. Vzal jsem pouze jednu z nich za základ a pokusil se kombinací všech tří filiací co nejlépe rekonstruovat původní text. Upozorňovat na různost v poznámkovém aparátu by přesahovalo možnosti této publikace.

34

9. června 1977. Praha. – Komentář signatáře Charty 77 dr. L. Hejdánka k výsledkům zasedání synodního zastupitelství českobratrské církve evangelické, jež jednalo o podání 31 členů církve, adresovaném Federálnímu shromáždění ČSSR.

DOPISY PŘÍTELI

list č. 15

Milý příteli,

dozvěděl ses o zasedání synodního zastupitelstva českobratrské církve evangelické, t.j. mé církve. Zasedání bylo mimořádně svoláno opravdu jen v odpověď na text, který podalo 31 členů církve Fed. shromáždění a v němž dosti podrobně vylíčilo a také dokumentovalo "Postavení církve a věřících" v našem státě. Synodní rada ovšem mohla reagovat také bez svolání zastupitelstva, ale to nebylo jejím úmyslem, jak z celého průběhu jednání i z publikovaných dokumentů vysvítá. Nikde totiž není vidět ani stopu snahy o věcný přístup a o nějakou argumentaci. Dokument o "Postavení církve a věřících" se ve skutečnosti vyhnul jakýmkoli poznámkám na adresu církevního vedení a synodní rada proto nemusela v podání vidět útok na sebe; přesto předložila synodnímu zastupitelstvu ke schválení dopis Fed. shromáždění, "který uvádí do patřičných mezí podání skupiny jedenatřiceti ze 7.5.t.r. a zdůrazňuje, že zastupovat církev, hájit zájmy a její práva může pouze synodní rada"; jako důvod pro to se uvádí, že

"Zásahy některých bratří do oprávnění a povinností synodní rady trvají již řadu let a staly se neúnosnými". Synodní rada se tedy ozvala, ačkoli podání nebylo adresováno jí; nereagovala však věcně; nýbrž předvedla celou záležitost na rovinu kompetenčního sboru. V jejích očích jde o "projev nekázně", o "svévolnou akci", o "troufalou výzvu". O obsahu podání nenajdeme ve zprávě sborům českobratrské církve evangelické ani slovo; troufalost činu spočívá v tom, že 31 členů církve se obrátilo přímo na Fed. shromáždění, místo aby si vyžádalo souhlas církevního vedení /který by ovšem nedostali/ nebo ještě lépe – místo co by nadále nechalo samotnou synodní radu "zápasit" o existenci církve. Církev však podle synodní rady nemůže žít bez nezbytné kázně, "kterou musí každý, kdo chce zůstat členem církve, přijmout". Proto na návrh synodní rady schválilo synodní zastupitelstvo nový kárný řád /který byl před řadou let zrušen usnesením synodu – nyní byl vylepšen/ a jmenovalo kárné výbory, "jimž mají být předány k projednávání případy porušování kázně". A protože to je jediné, co nemohla udělat synodní rada sama, bez svolání synodního zastupitelstva, je nad slunce jasné, že mimořádné zasedání bylo svoláno právě proto, aby byl schválen řád, podle něhož by mohli být kázeňsky postiženi ti, kteří se tak těžce provinili. Mezi nimi pak na prvním místě ing. dr. J.S. Trojan, býv. farář libišského sboru, nyní několik let bez státního souhlasu, který mu byl odňat bez uvedení jakéhokoliv důvodu a ačkoliv odnímání státního souhlasu se nemůže odvolávat na žádný zákon /také v tomto případě užito jiné formulace, ale to na věci nic nemění/, ten je v textu zprávy přímo denuncován jako "jeden z hlavních činitelů celé akce".

Ať už pod nátlakem nebo spontánně, synodní rada udělala, co udělala. Zvláštní iniciativu projevil synodní kurátor; sám prý připravil /upravil/ text kárného řádu. Ačkoliv vzděláním právník /i když v tomto oboru nikdy nepracoval/, dbal na to, aby se nový kárný řád vztahoval i na případy, předcházející schválení kárného řádu. Ve své ochotné přizpůsobivosti byl ochoten zapomenout /a s ním ovšem i ostatní členové synodní rady a velká část synodního zastupitelstva/ na prastarou právní zásadu, že před vyhlášením zákona neexistuje provinění /nullum crimen ante legem/. Byly doby, kdy jsem si ho vážil; jsou dnes ty tam.

Vážil jsem si také synodního seniora. Jeho rezolutní vystupování, otcovské manýry a vnějšková důstojnost nejdříve slibovaly vítanou změnu v osobě nejvyššího představitele církve. Dodnes si myslím, že

za příhodnějšího složení ostatních členů synodní rady mohl jeho obraz v historii naší církve dopadnout podstatně lépe. Ještě před sedmi, osmi lety jsem byl hrdý na svou církev; v srdci jsem se bláhově radoval, že je lepší než ty druhé. Dnes vidím, jak jsem se mýlil; a jsem rád, že to vidím. Teprve v těchto posledních těžkých letech jsem poznal, že jsem docela jako ten známý farizeus byl nakloněn děkovat Bohu za to, že má církev a její představitelé nejsou jako ty druhé církve a jejich představitelé. Dnes jsem vyléčen – a dokonale. Dnes vidím skutečné "kvality" své církve; a vidím také, že tato církev má synodní radu, jakou zaslouží. Občanská a mravní – neřku-li pak duchovní – obroda a náprava nás teprve čeká. Jejím předpokladem je pokání, celkový obrat smýšlení i celého života. Dnes teprv jasně chápu dávná Hromádkova slova o tom, že jsme buržoasní církví; maloměššáctví slaví vlastně teprve dnes v církvi své velké vítězství. A jestliže bylo zapotřebí se tomu bránit v 50. letech, v době Hromádkova zápasu, je to desetkrát víc zapotřebí dnes.

Vážil jsem si synodního seniora. Jsem si téměř jist, že měl zpočátku velká předsevzetí. Ale nedokázal se postavit náporu maloměššáctví v církvi; nedokázal se postavit na vlastní nohy. V jeho případě asi nešlo na prvním místě o povahovou slabost nebo charakterové vady, nýbrž – zdá se mi – o nedostatek teologického zakotvení, o teologickou povrchnost. Co však můžeme požadovat od synodního seniora, pohlédneme-li na profesionály, na učitele bohosloví? Synodní senior se dovede ohradit, když se s ním jedná nedůstojně, ale musí to být zjevné na první pohled. Když se to dělá opatrně a šikovně, ani to nepozoruje. A tak ani nepozoroval, kam ho konečně domanévrovali. V textu zprávy se o 31 zlotřilcích píše, že "nedbali ve své nepřístupnosti naléhavých argumentů, proseb i příkazu synodního seniora, pastýře církve". Takhle mu mažou med kolem úst, takže tomu už sám věří a dokonce to sám o sobě říká. Formulí "semper reformanda" budeme muset zase jednou vzít smrtelně vážně, jak je vidět.

Nyní bratří ze synodní rady si osvojili vrchnostenský přístup k církvi, ke sborům a k jednotlivým členům. Kdo není slepý, toho musí zarážet ten episkopální syndrom, vykazatelný pohříchu jen dovnitř církve, zatímco navenek se členové synodní rady chovají /s jednou čestnou výjimkou/ spíše jako "servi servorum", zejména ve vztahu ke státním úřadům. "Pastýř církve" nejenže nesvolává mimořádná zasedání synodního zastupitelstva, když státní správa odebírá bez jakéhokoliv zdůvodnění státní souhlas jednomu kazateli za druhým, ale brá-

ní diskusi v této věci dokonce na řádně svolaném synodu. "Pastýř církve" neopouští své stádečko, aby se vydal za některým z těch, kteří upadli do neštěstí a do těžkostí, ale říká, že lituje, že se někteří bratři dostali do rozporu se zákonem. Ba dokonce spolu s ostatními denuncuje jmenovitě dr. Trojana jako "jednoho z hlavních činitelů celé akce". Kdy se veřejně zastal tento "pastýř církve" učitelů, kteří nemohou učit, protože jsou křesťané a navštěvují shromáždění? Kdy se veřejně zastal tento "pastýř církve" dětí, které jsou od malička vystaveny jejich věku nepřiměřenému tlaku školy, jen aby bylo přihlášeno na náboženství co nejméně? Kdy se ozval na podporu a povzbuzení těch mladých lidí, kteří přes své výjimečné schopnosti nemohou, nasmějí studovat, protože se ví, že vyznávají Krista? Co veřejného učinil tento "pastýř církve" pro to, aby se mohly v seniorátech a celocírkvevně shromažďovat děti do 18 let, aby mohly být dále užitečné křesťanské brigády? Co udělal tento "pastýř církve" pro to, aby směly být znovu navázány ekumenické kontakty mezi sbory, aby mohla být znovu zahájena práce ekumenického semináře, po letech dialogu zastavená na přání státní správy? Co udělal tento "pastýř církve" pro to, aby se v církvi mohli uplatnit odborníci, vyhození ze svých pracovišť? Kde tady všude a při dalších příležitostech "položil na vázky celou svou autoritu", když šlo o svěcené mu "podpastýře" a ovečky? Ke vší té spouští mlčel /alespoň veřejně/ a necítil potřebu reagovat ani v takových vyhocených situacích, kdy byl tvrdě tlačěn, aby odsoudil za sebe i za synodní radu např. CHARTU 77, kdy ono první polovičaté chytrácké vyjádření nestačilo a bylo požadováno jiné, jasnější, jednoznačnější. Tehdy měl snad poslední příležitost, aby svou rezignací vyjádřil odpor a své odmítnutí tváří v tvář postupu tak svévolnému a nezákonnému. Ale "pastýř církve" si zvolil jinou cestu, jak "zachraňovat" církev /začal vyhrožovat rezignací tváří v tvář faráři bez souhlasu, kterého k tomu cíli k sobě pozval. A pak tohoto faráře bez souhlasu jako jediného jmenoval a tím předhodil státní správě k potrestání; a navíc i k potrestání nově zřízeným kádrovým výborem, a když to nepůjde, alespoň zvláště k tomu cíli zřízenou komisí. Skvělý příklad hluboce křesťanského jednání; vlkům se předhodí nějaká ta již poněkud pokousaná ovečka, ev. i nějaký ten pastýř, který utržil šrámy v bitce, která nepřispěla k vytváření dobrých vztahů s vlky.

Jenže to všechno se zakládá na nedorozumění či spíše na špatné teologii. Kdy si to pozorně přečte, v jaké souvislosti je v Matoušově evangeliu uveden Ježíšův výrok "Aj, já posílám vás jako ovce mezi

vlky; protože buďte opatrní jako hadové a sprostní jako holubice” /Mt.10,16/, musí nahlédnout, že ti vlci nejsou ani mezi pohany, ani mezi Samaritánskými, nýbrž, že to jsou sami Izraelští /10,5,6/. Proto také mně osobně bylo poněkud proti mysli, že podání o ”Postavení církve a věřících” se zaměřilo výhradně na kritiku postupu státních orgánů. Dnes už není pochyb o tom, že jakákoliv kritika církevního vedení by bývala vítanou příležitostí v možná ještě ostřejší reakci synodní rady; v tom smyslu lze považovat z taktického hlediska za lepší, že se podání také kritice vyhnulo. Ale co je taktické, nemusí být ještě křesťanské. V křesťanském, v kristovském smyslu musí každá radikální kritika začínat od ”domu Božího” /tak jako to první, co Ježíš udělal po slavném vstupu do Jerusalema, bylo vyhnání všech prodávajících a kupujících v chrámě a zpřevrácení stolů penězoměnců a prodavačů holubic, neboť tím vším byl chrám učiněn ”peleší lotrovskou”/. Zkrátka lotři a vlci musejí být na prvním místě hledání v církvi a nikoliv mimo ni.

Proč to všechno vlastně synodní rada podniká? Užijme tu formu-
lačf, kterých užil před více než dvaceti lety J.L. Hromádka: je to ”.. z
theologických důvodů? Z pravé víry? Nebo z lenosti, strachu či do-
konce ze zbabělosti?” Ve zprávě sborům sděluje synodní rada: ”Toto
svémocné jednání skupiny bratří naplňovalo nás od počátku velkou
starostí o učení, jednotu a poslání církve”. Je zvláštní, že na prvním
místě je uváděna starost o učení církve, ale v celém dopise není uve-
den ani jediný doklad věroučné pochybnosti v textu, který byl obsa-
hem podání Fed. shromáždění. Kostnický koncil ještě vršil na sebe
citáty z Husových kázání a pomáhal si vytrháváním ze souvislosti. Sy-
nodní rada už nic takového nepodniká: vyslovuje jen svou starost o
učení církve – a církvi to má stačit k odsouzení textu, který nezná a
s nímž nebyla seznámena. Tu nudnou práci s argumentováním nechť
na sebe vezme fakulta. A tak fakulta píše svých 8 bodů: ten, kdo to
připravoval, si s tím věru nedal velkou práci. Co bod, to gól do vlastní
branky. A navíc insinuace a lži. A fakultní učitelé sami charakterizují
plod svého ducha následovně: ”Teze vyzdvihují nejaktuálnější aspekty
naší vyznavačské tradice a zároveň odmítají hlavní teologicky ne-
správné programové výzvy, které matou naše rozhodování z víry.”
Tak tedy všechny ty nesmysly a výmysly, pod které se fakultní učite-
lé ani nepodepsali – zajisté ze skromnosti – vytryskly jako plod rozho-
dování víry; zdá-li se na nich někomu něco zmatečného, pak věz, že
profesorské rozhodování z víry bylo mateno v důsledku ”několikale-

tého úsilí vtáhnout českobratrskou církev evangelickou do politického zápasu na pozice, které nejsou bohoslovecky oprávněny a které negují socialistické společenské a politické podmínky, v nichž žijeme a na jejichž utváření se chceme podílet”.

Ve svém 6. bodě říká učitelé: "Církev má být společenstvím jednoty a svazkem pokoje." Na první pohled se zdá, že je to pravda. Ale nejhorší lež je ta, která se nejvíc podobá pravdě. O společenství jednoty a o svazku pokoje tu mluví tíž profesori a docenti, kteří před časem vylučovali studenta Tydlitáta ze studií, protože se odvážil právě v duchu jednoty víry veřejně pomodlit za tehdy uvězněného kazatele Sváfu Karáska /byl ve vyšetřovací vazbě ještě před soudem/. Mluvit o jednotě a pokoji nemá právo každý. Naši vzácní fakultní učitelé náležejí mezi ty, kteří "hojí potření dcery lidu mého povrchu, říkajíce: Pokoj, pokoj, ježto není žádného pokoje" /Jer.6,14/. Pokoj snad pro učitele, kteří nesmějí učit /ledaže by zapřeli svou víru/, pro nadané lidi mladé, kteří nesmějí studovat pro "náboženské přežitky", jaký tu je pokoj pro ty maličké, kteří nesmějí jít ke Kristu, ale mají se od dětství učit od takových lišáků, jako jsou naši vzácní fakultní učitelé? Od takových lišáků, kteří "skládají naději svou ve slovech lživých, kteráž neprospívají"?

Profesori theologie začínají svůj první bod troufalým prohlášením, že "ve společenství českobratrské církve evangelické máme podíl na obecné církvi Kristově"; a s ještě větší troufalostí pokračují: "ta /tj. Kristova církev/ vznikla z milostivé vůle Boží, žije ze spravedlnosti Kristovy, podrobuje se vedení jeho Ducha". Dnes však každý člen této církve je postaven před základní, fundamentální otázku: není stav českobratrské církve evangelické spíše důsledkem dopuštění Božího než projevem milostivé vůle Boží? Žije tato pozemská církev, denominace či jednota, ze spravedlnosti Kristovy – anebo se spíše podílí na protivenstvích, jež stíhají opravdové svědky proti vši spravedlnosti? Podrobuje se dnes tato církev, její vedení a její fakultní odborníci vskutku vedení Ducha, anebo spíše napomáhají všemi silami zavřít ústa každému, kdo by promluvil z Ducha a z pravdy? Jaké je tedy vlastně poslání církve? A na čem se pozná, že církev své poslání opravdu plní?

Jediný rok před Hitlerovým "převzetím moci" napsal Dietrich Bonhoeffer tato přímo prorocky pravdivá slova: "Církev je kus světa, ztraceného, bezbožného, zlořečeného, domyšlivého, zlého světa; světa zlého s nejvyšší potencí, protože je v ní božího jména zneužíváno,

protože je v ní z Boha dělán kamarád anebo modla člověka, ano kusem na věky ztraceného, protikřesťanského světa, když se vyvléká ze své poslední solidarity se zlým světem a vychloubavě si hraje na to, že se od něho odlišuje." Je to sice jenom polovina toho, co na citovaném místě se o církvi říká, ale je to polovina, která nás právě dnes mimořádně silně oslovuje poté, co jsme se mohli seznámit s posledními dokumenty synodní rady a fakultních učitelů. Vždyť se nám chce i spolu s Kierkegaardem zvolat: "Kdokoli jsi, můj příteli, ať je jinak tvůj život jakýkoliv – máš vždy o jednu velkou vinu méně tím, že... se neúčastníš, když si dělají z Boha blázny, nazývajíce křesťanstvím Nového Zákona, co křesťanstvím Nového Zákona není."

Jistě je pravda – a v tom plně souhlasím s Hromádkou – "že církev jako taková svým bytím a jednáním je politickým faktorem a že na svých bedrech nese břímě, čest, vinu, úspěchy i neúspěchy, vítězství a katastrofy národů, států a společenských systémů". Je jistě pravda i to, že "jen zřídka lidé dosáhnou pravé vnitřní svobody víry, která křesťana činí v politickém jednání skutečně suverénním". Dnes je zřejmé, že duchovní, mravní i politický úpadek naší společnosti se mocně projevuje /a nemůže neprojevovat/ také v církvi. Ale církev tu není proto, aby jen obrážela stav společnosti nebo aby trpěla týmiž chorobami jako společnost, v níž žije, nýbrž aby ukazovala cestu k ozdravení a k nápravě. To ovšem nemůže udělat, nepostaví-li se plně do prostředí společnosti, doprostřed světa; a nemůže to udělat, aniž na sebe vzala i ty choroby, nešvary, bídu a utrpení společnosti jako své vlastní. Ale to přece neznamená, že má svět jenom napodobit, že se má nechat nakazit vším tím, čím je nakažen svět; to nepomůže, v tom není žádný prospěch. Církev je povinna vidět, ne předstírat, nýbrž opravdu objevit – ve všech těch chorobách, nešvarech, bídě, utrpení svou vlastní vinu. A aby toho byla schopna, musí ty choroby, nešvary a utrpení vůbec vidět a musí je vidět ve světle pravdy – jinak je všechno její počínání i mluvení falešným, prázdným gestem. Tím, že se církev přizná k chorobám společnosti jako ke své vlastní vině, i umožní o nich veřejně promluvit pravdivě a nikoliv farizejsky. V tom právě spočívá základní solidarita církve se světem a se společností, v níž žije. Ta ovšem nespočívá v tom, že se církev /třebas jen svými představiteli/ účastní podvodného, lživého přikrašlování existující skutečnosti, nýbrž že tuto skutečnost – a to znamená jako svou vlastní skutečnost – postaví do plného světla, a to beze stínu samospravedlnosti. Když to udělá, dostane nejspíš svůj díl; ale svoboda víry nás osvobo-

zuje od nenávisti k světu. Svoboda víry nám však dovoluje nabourat falešnou předstíranou "jednotu" církve a odhalit prolhanost ujišťování, že se "ve svobodě víry ztotožňuje s mnohým dobrým, co se dělá pro člověka" v našem státě někdo, kdo se neodvážívá bílé nazvat bílým a černé černým.

V Praze, 9.6.1977

Tvůj Ladislav Hejdánek

Pozn. ed.: Podání předložené Federálnímu shromáždění viz dokument č. 33 ze 7. 5. 1977. Informaci o komentářích L. Hejdánka "Dopisy příteli" a o autorovi srv. ed. poznámku k dokumentu č. 67. K výsledku zasedání synodního zastupitelství se vyjádřila obsáhlým komentářem rovněž B. Komárková, srv. následující dokument č. 36. V zájmu porozumění všem souvislostem komentářů L. Hejdánka a B. Komárkové, jakož i jejich argumentaci uvádíme text dvou oficiálních dokumentů českobratrské církve evangelické, o něž šlo; tj. oběžníku synodní rady z 2. června s přílohou /osm tezí profesorů Komenského teologické fakulty z 24. 5. 1977/. V této souvislosti srv. též poznámku k dokumentu č. 29 z ledna 1977.

"Všem sborům českobratrské
církve evangelické

Praha 2. 6. 77, čj. 877/77

Při schůzi syn. zastupitelstva předložil děkan KBF prof. dr. Amadeo Molnár 8 tezí, které připravili učitelé fakulty, vedeni starostí o jasnost bohosloveckých stanovisek a čistotu rozhodování z víry v naší církvi. V těchto tezích shrnují v dané situaci svá předchozí vyjádření, zvláště elaborát "Kristův lid a jeho cesta". Teze mají být čteny v souvislosti s těmito podrobnějšími dokumenty.

Synodní zastupitelstvo rozhodlo, aby se s těmito tezemi seznámila celá církev /v rámci obsahové přípravy synodu/. Jsme přesvědčeni, že nadchází chvíle, kdy budeme muset zřetelně vyložit své vyznavačské dědictví a vyjádřit je tak, abychom lépe porozuměli sobě samým, svým úkolům i době, v níž žijeme a v níž se máme rozhodovat z hluboké víry, v bohoslovecké jasnosti a se svědeckou ryzostí. Budoucí cesta naší církve bude záležet do značné míry také na tom, jak hluboce a bohoslovecky odpovědně zvládneme svou dnešní situaci.

Prosíme proto, abyste navrženým tezím věnovali ve sborech a ostatních složkách církevní práce pečlivou pozornost.

S br. pozdravem

s Vámi ve službě Kristově spojená synodní rada ČCE

Dr. F. Škarvan, syn. kurátor

Dr. V. Kejř, syn. senior

K situaci v českobratrské církvi evangelické

V současné době jsme svědky nápadných konkrétních důsledků několikaletého úsilí vtáhnout ČCE do politického zápasu na pozice, které nejsou bohoslovecky oprávněny a které negují socialistické společenské a politické podmínky, v nichž žijeme a na jejichž utváření se chceme podílet. Socialistické hnutí chápeme jako výraz lidské touhy po svobodě a sociální spravedlnosti. Jsme vděční za vše, čeho bylo v naší zemi v tomto směru dosaženo. Máme za to, že socialistický společenský řád je nejpříměřenější formou, jak je možno se vyrovnávat se základními problémy dějinné cesty lidstva. Na základě své víry a také z uvedených důvodů pokládáme tuto socialistickou společnost za prostor, v němž máme konat svou práci bez postranních úmyslů. Každá myšlenka, že je možno počítat s provizorností socialist. zřízení, nás oslabuje duchovně a podvazuje naši tvořivou činnost.

Učitelé KBF, navazující na svá předchozí teologická vyjádření k situaci církve, mají vzhledem k vážnosti chvíle za potřebné, aby se církev jasně rozhodla o podstatných věcech svého zaměření. Shrnují proto svá stanoviska do osmi tezí, jimi vyjad-

řují, byť ve formulacích dosud předběžných, okruhy, v nichž by církev měla zaujmout jednoznačný postoj.

Teze vyzdvihují nejaktuálnější aspekty naší vyznavačské tradice a zároveň odmítají hlavní teologicky nesprávné program. výzvy, které matou naše rozhodování z víry.

1. – Ve společenství ČCE máme podíl na obecné církvi Kristově. Ta vznikla z milostivé vůle Boží, žije ze spravedlnosti víry Kristovy, podrobuje se vedení jeho Duha. Vyznáváme, že Boží moc, prokázaná ve vzkříšení Ježíše Krista, je dostatečnou oporou ve všech zkouškách, a spoléháme na Boží věrnost, že zachová svůj lid až do posledního dne.

Odmítáme názor, že církev je jen lidské sdružení či nápravné hnutí, jehož existenci ospravedlňují cíle, které si samo klade, a které se musí v soutěži s jinými sdruženími a hnutími prosazovat obvyklými prostředky.

2. – Svrchovaný Bůh nás chce mít jako svůj lid na této zemi, na tomto místě, v této naší situaci. Zde máme konat své poslání a neohlížet se po poměrech pro někoho zdánlivě výhodnějších.

Odmítáme názor a postoje, které vyvolávají zdání, že církev nemůže existovat ve společnosti socialistické.

3. – Věříme, že Kristus zemřel a byl vzkříšen pro všechny lidi. Proto máme zvěstovat Boží lásku a nové stvoření v Kristu všem bez rozdílu. Pokud na nás jest, chceme to konat veřejně. Záleží nám na tom, aby naše shromáždění byla nadále otevřena všem.

Odmítáme pokusy jednotlivců zatlačit církev do ilegality ve falešném domnění, že jen tak splní své poslání. Víme, že v krajních situacích žila církev v minulosti i mimo občanský zákon. Není však na nás, abychom takové nežádoucí situace přivolávali a budili tak falešnou představu, že evangelium a život z víry jsou věci pokoutní, jež je třeba utajovat.

4. – Evangelium otevírá nejhlubší životní otázky a dává na ně odpověď. Proto nám záleží na tom, aby svědeckým projevům a postojům církve bylo co nejjasněji rozumět, aby, pokud možno, nemohly být chápány jako svědectví o něčem jiném.

Odmítáme názor, že církev ve svých projevech a postojích nemusí mít zřetel na dějinně společenskou situaci, ve které žije.

5. – Ti, kdo vírou přijali Krista, přiznali se tak k řádům jeho nového života a zavazují se o ně poslušně usilovat.

Odmítáme však názor, že tato pravidla, která odvozujeme z novosti života v Kristu, smíme ukládat těm, kdo ještě v Krista neuvěřili.

6. – Církev má být společenstvím jednoty a svazkem pokoje.

Odmítáme v církvi dávat prostor jakýmkoli nátlakovým akcím a intrikám.

7. – J. Kristus volá svou církev k tichosti, jež i na projevy nepřizně odpovídá láskou. Jen tak, následujíc jeho příkladu, se církev stává projevem nového stvoření a vyvolává oprávněné překvapení ve svém okolí. /1 K, 1, 2, 3/.

Odmítáme názor, že ve vztahu k neporozumivému nebo nepřejícimu okolí smí církev jednat bez zřetele ke Kristovu příkladu.

8. – Věříme, že církev zůstává vlastnictvím svého Pána i v neobvyklých a nesnadných situacích. Naději, že bude zachována a že její okolí sezná, že není nepřítelkyní lidského rodu, opíráme jen o Kristův slib a jeho vzkříšení.

Odmítáme názor, že církev si má vynucovat zvláštní výsady a na základě nátlakové strategie podnikat akce pro svůj prospěch a své zachování.

V Praze dne 24. května 1977."

14. června 1977. Praha. – Závěrečná řeč Aleše Březiny při přelíčení u obvodového vojenského soudu pro Prahu 4, kde byl souzen jako obžalovaný z trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách. V přiloženém dopise z 29. 3. 1977 Obvodní vojenské správě v Praze 10 vysvětluje A. Březina, proč neuposlechne povolávacího rozkazu k nastoupení vojenské služby.

Závěrečná řeč Aleše Březiny při přelíčení u obvodového vojenského soudu v Praze 4, dne 14. června 1977

V roce 1960 zahynul při automobilové nehodě francouzský spisovatel Albert Camus. Dvacet let před svou smrtí napsal povídku, která šokovala tehdejší svět. Jde o povídku Cizinec, která byla zfilmovaná pokrokovým italským režisérem L. Viscontim. Tato povídka přehodnotila vžitě právní normy a přinesla nový pohled na skutečnost světa, kdy jedinec je souzen podle toho, jak zapadá do systému určitých konvencí, popřípadě právních norem. Tragédie celého příběhu spočívá v tom, že si nikdo nepoloží otázku, zda normy jsou správné.

Tuto otázku je zapotřebí vyslovit. Vyslovit ji tak, aby celé tázání bylo existenciálně určeno. Takové ptaní má pak teprve smysl. Jeho síla vychází z poznání pravdy. Tato pravda se musí nutně střetávat s tím, co je bráno za normální. Jde o střetnutí nové skutečnosti se statem quo. Tato nová skutečnost zahrnuje nejen pravdu, ale i lásku. Má být nadějí pro všechny potlačené, ale nesmí potlačovat. O tom, že nutně musí dojít ke střetnutí, svědčí historické zkušenosti. V roce 1968 byl zastřelen M.L. King, v roce 1948 M. Gándhí. L.N. Tolstoj byl vyobcován z pravoslavné církve. John Fox musel v sedmáctém století opustit Anglii. Petr Chelčický a Jednota bratrská byli pronásledováni. Beze sporu největší postava dějin Ježíš Kristus byl ukřižován kolem roku 29 n.l. A několik století před ním musel Sokratés vypít bolehlav. Nejde zde o postavy rozpolcené, ale o postavy, které se pokoušejí o jedinečnou možnou jednotu osobnosti. Jejich slovo nabývá významu, protože je existenciálně ručeno. Bohužel, v naší společnosti není tato cesta tolerována, o čemž svědčí to, že jsem přiveden jako zločinec do této místnosti. Přesto nevidím svůj zápas beznadějně.

V roce 1976 vyšel zákon 120, uzákoňující mimo jiné svobodu svědomí, náboženskou svobodu a právo na vzdělání. Bohužel tato práva nejsou vždy dodržována. Například zde ve vazbě mi nebyly povoleny

učebnice jazyků, ačkoliv jsem o to žádal. Důvod mi nebyl sdělen. Teologická literatura mi nebyla rovněž povolena. Zdůvodnění: "Vazba není modlitebna", ačkoliv článek 19 vnitřního pořádku věznice říká: "Obviněný smí mít na cele u sebe psací potřeby, noviny, časopisy, knihy, právní předpisy, fotografie rodinných příslušníků a další věci osobní potřeby, které mu byly zaslány v balíčku, které si nakoupil nebo které měl u sebe při přijetí do věznice, pokud množství nebo povaha těchto věcí nenarušuje pořádek na cele". Po třech týdnech vazby jsem byl proti své vůli ostříhán a oholen. Tato věc je nepochopitelná, i když by se zdálo, že jde o maličkost, je to součást psychologického nátlaku, kterým vazba bezesporu je. Během V y š e t ř o v á n í jsem se rozhodl nevypovídat, protože nezáleží na tom, jakým způsobem jsem odmítl službu v ČSLA, kterou pokládám za nepodstatnou. Jako důležitou beru otázku: proč jsem odmítl?

OVS Praha 10
Sobotecká 8, 101 17 Praha 10

// 29. 3. 1977 //

Věc: Odmítnutí povolávacího rozkazu

V pondělí dne 21.3.1977 mně byl osobně doručen tzv. povolávací rozkaz. Tento povolávací rozkaz odmítám. K VÚ 3 633 nenastoupím a povolávací rozkaz vracím.

Zdůvodnění:

Od památného roku 1620, kdy byla naposledy rozprášena vojska Království Českého, nedostavila se situace, kdy český národ se zbraní v ruce by vystoupil proti jakýmkoliv vetřelcům. Tento druh obrany je mu naprosto cizí a neodpovídá jeho mentalitě. Už z této skutečnosti je zřejmé, že tzv. ČSLA neslouží k obraně jednotlivce nebo společnosti, ale naopak k manipulaci s nimi. Tato manipulace se děje dvojnásobným způsobem. Jednak pasivně /jednotlivec je zastrašen přítomností ozbrojených sil/, nebo aktivně /jednotlivec je přímo zapojen do zastrašovací akce tím, že je povolán do armády/. Občan pak nejedná jako svobodný člověk, nýbrž jako determinovaná bytost. Nedostatek svobody má být nahrazen zvýšenou životní úrovní, kterou tato sešňovaná společnost má vyprodukovat.

Byl jsem mezi těmi, kteří 1.1.1977 podepsali Chartu 77. Tento dokument se staví proti potlačování lidských práv v Československu a nutí vládu ČSSR k dodržování zákonů, ke kterým se zavázala při závěreč-

ném aktu mezinárodní konference v Helsinkách. Československé sdělovací prostředky však místo konstruktivního dialogu zahájily hysterickou kampaň proti signatářům Charty 77. Byli jsme nazýváni zrádci a zaprodanci. Byl mně odebrán občanský a řidičský průkaz, v zaměstnání bylo o mně rozšířeno, že se vydávám za doktora. Rovněž v mém bydlišti jsem byl nepřímo označen za kriminální živel, ačkoliv žiju bezúhonným životem. V této souvislosti mně byl doručen povolávací rozkaz. Je zcela jasné, že je na mně požadováno, abych zavřel oči a neviděl křivdy, které byly spáchány na mně a na mých spoluobčanech, a stál v jednom šiku s mocnými proti slabým. A toto manipulování se nazývá povinností nejčestnější. Tvrdíte, že Charta 77 jsou pomluvy a že každý občan má právo na vzdělání. Na důkaz toho vodíte před televizní obrazovku občany, kterým se dostalo vzdělání, chcete-li vzbudit dojem, že je vzdělání pro každého. Ale mně osobně bylo znemožněno dostudovat. Před rokem jsem požádal o vystěhování. Nedostal jsem se však přes prvé razítko, které mi měla poskytnout vaše vojenská správa. Dostal jsem odpověď, že žádost byla předána vyšším orgánům. Toto vše mě přesvědčilo, že ČSLA neslouží obraně určitého společenství, ani k obraně jedince a jeho práv, ale naopak k potlačení jeho práv. Jsem přesvědčen, že pravda je na straně bojovníků za lidská práva, kteří beze zbraně hájí důstojnost člověka. Myšlenky Charty 77 a jejich pravdivost jsou silnější než lež /například že jsme placeni ze Západu/, pomluvy /například, že se vydávám za doktora/, ignorantství /nezodpovězená žádost o vystěhování/, podepřená kulometry a tanky. Je možné, že jedinec, který se vzepře, se zlomí, ale pravda, která je na straně slabých, ponížených a ukřivděných, nakonec zvítězí. Proto cítím jako povinnost nenastoupit k VÚ 3 633 v Teplé u Mariánských Lázní. Všechny následky, vyplývající z mého jednání jsem ochoten nést.

S pozdravem "Míru zdar"

Aleš B ř e z i n a, adresa

Pozn. ed.: Aleš Březina, nar. 12. 4. 1948, absolvoval střední průmyslovou školu elektrotechnickou a devět semestrů Komenského evangelické bohoslovecké fakulty. Ze studia byl vyloučen poté, co protestoval proti vyloučení spolužáka ze studia z politických důvodů. V době zatčení /18.4.1977/ byl zaměstnán jako sanitář resuscitačního oddělení nemocnice Na Františku v Praze. Soud uznal A. Březinu vinným podle § 269 odst. 1 tr. z. a odsoudil ho k trestu odnětí svobody v trvání dva a půl roku nepodmíněně. – Za Aleše Březinu a další mladé lidi, kteří odmítli vojenskou službu a byli za to odsouzeni, se konal 2. 7. 1977 pochod solidarity 11 mladých lidí na Moravě /mezi nimi byl i Martin Šimsa a Petr Pospíchal, později sami trestně stíhaní/. Pochodem protestovali i proti tomu, že v Československu není zavedena civilní služba, která by nahrazovala základní vojenskou službu se zbraní.

26. července 1977. //Brno// – Komentář dr. B. Komárkové k rozhodnutím synodní rady československé církve evangelické z května 1977 a k tezí profesorů Komenského evangelické teologické fakulty v Praze ze dne 24. května 1977.

DIFFICILE EST...

Bylo by těžko nepsat satiru, kdyby věc nebyla tak hořce vážná: státní správě se po pěti letech náporu na synodní radu podařilo učinit ji samotnou nástrojem vnitřního rozdělení církve. Stala se tak solus gaudens v přihlížení na skutečnost, že vedení církve se obrací kárnými prostředky na řadu svých členů, kteří zaslouží respekt celé církve, ale znelíbili se státní správě z důvodů, které s posláním církve nijak nesouvisí. Státní správa má nyní alibi: synodní rada jako její prodloužené rameno vyřídí celou záležitost k její spokojenosti, aniž by musela sama zasáhnout, což dokazuje před domácí i cizí veřejností její "nezasahování do vnitřních záležitostí církve".

Synodní rada za pět let svého zápolení se státní správou pozvolna zapomíná na reformační zásadu svého působení jako ministeria mezi sobě rovnými a činí ze sebe vrchnost, osvojující si tak způsob nahlížení i metody svého partnera. Náš politický systém je totiž pod jménem demokratického centralismu postaven na autoritativní moci, která pověřuje nižší orgány výkony své vrchnostenské vůle. Považuje za samozřejmé, že její způsob ovládání společnosti je způsobem jediným, a že také jiné instituce, s tradicemi docela jinými, jednají podle týchž zásad. Vnucuje synodní radě autoritativní roli, jež jí nenáleží, ale pro státní správu je centralisticky a autoritativně založený systém nástrojem pohodlného ovládání celé instituce. Autorita v reformační církvi našeho typu nikdy nebyla založena mocensky. Zнала jen autoritu morální, a takové používal synodní senior v prvních letech svého působení plnou měrou. Avšak za oněch pět let zápasu, v němž celá synodní rada přes počáteční protest neustále ustupuje a přizpůsobuje se ve svých prohlášeních a činech mocenskému tlaku, její morální autority značně ubylo. Tou pak měrou, jak jí ubývá autority pravé, počíná se dovolávat autority svého úřadu a výsledkem je kárná komise, jež má soudit a odsuzovat ve jménu kázně a poslušnosti volené církevní reprezentace. Kázeň byla přece vždy součástí vnitřního řádu každé reformované církve. Rozdíl je pouze v tom, že tradičně v ní šlo o čisto-

tu víry a života, zatímco nyní jde o záležitost, jež církvi v podstatě nepřísluší. Předmětem údajné církevní nekázně, jež se má kárně stíhat, je občanský postoj řady členů církve, který se politické moci nelíbí, ale nenašla proti němu vhodný trestní paragraf, aby je mohla stíhat podle zákona. Proto má nařízené potrestání vykonat církev. A církevní vedení, zasaženo posměšnou výtkou, že není schopno udržet si pořádek ve vlastních řadách, počalo jednat autoritativně řadou zákazů vesměs politického rázu: "Aby se duchovní zdrželi jakékoli protispolečenské akce, dodržovali kázeň a vyvarovali se podobné politické činnosti" /usnesení synodního zastupitelstva 20.3.77/. Theologický synodní rada a fakulta argumentuje tím, že zvěst evangelia se nesmí zaplétat do politiky, protože ta na rozdíl od něho náleží do oblasti moci.

Tvrzení o nesouměřitelnosti křesťanství a politiky se za poslední dvě století vynořilo několikrát a mohlo se opět stát relativně oprávněným předmětem sporu jako v dobách, kdy pietistická hnutí zúžila zbožnost na soběstačný prostor osobní spásy a vyloučila z něho všeku odpovědnost za sociální život. Takového argumentu by se i dnes mohla církevní správa chopit, aby jím vzdorovala nárokům politické moci. Ovšem i tak by vůči nim sotva obstála. Právě synodní rada však vydala za posledních pět let dlouhou řadu politických prohlášení, jimiž činila zadosť žádané mocenské objednavce, a ta se od běžného stereotypu novinářských sdělení a výzev liší jen stejně stereotypní církevnickou frazeologií. A tak je abstinence od politiky určena jen jedné straně, která zachovává odstup od úředně nařízeného konformismu. Proti ní byl nyní vydán kárný řád, a to s rychlostí jinak v církvi neobvyklou. Konkrétně má tento řád zasáhnout členy církve, kteří se odvážili souhlasu s občanskou akcí Charta 77, o níž sám ministr vnitra prohlásil, že v případě jejího zveřejnění by se dalo počítat s jedním až dvěma milióny podpisů.

Na dlouhé cestě vyčerpávajícího zápasu se stále stupňovaným nátlakem mocenských orgánů učinila synodní rada nejosudnější krok, když se dala přinutit k nařízenému odsouzení tohoto dokumentu a netrvala na nejsamozřejmější reakci synodního seniora na první úřední výzvu, že se nebudou vyjadřovat k prohlášení, které neznají. Tím, že i zde jako až dosud vždy podlehla naléhání, dala se zapřáhnout do trapného tažení proti této důstojné občanské iniciativě, na níž má účast morální elita celého národa. Jediným pojítkem mezi podpisovateli nejrůznějšího ideového zaměření je pouhá snaha dosáhnout, aby

zákony, vládními orgány ratifikované a zveřejněné úředním tiskem, byly těmito orgány respektovány a zachováány. Synodní rada v důsledku svého prvního prohlášení /"Chartu jsme nečetli..."/ učinila bohužel věci své loyality i křesťanského svědomí skryt do písku hlavu před tímto dokumentem a odvážila se ex cathedra nazvat "protispolečenskou akcí", co znala jenom z doslechu, a už tím prostým faktem se o svou morální autoritu připravila. Kárný řád ji už jí nevrátí.

Výzva synodní rady k "zdržení od protisociální akce", a to co až do dneška následovalo, se dostalo do ostrého světla na pozadí události tehdy souběžné, totiž náhlé smrti profesora Patočky. Poválečným generacím absolventů Komenského fakulty je v dobré paměti dlouhodobé přátelství plné vzájemného hlubokého respektu mezi ním a profesorem J.B. Součkem. Byl to kongeniální vztah theologa a filosofa, kteří vycházeli z různých pozic, ale setkávali se v hlubinách svého poznání se stejnou skutečností a sloužili jí s tichou pokorou. Nebylo člověka v běžném smyslu nepolitičtějšího než profesor Patočka. V celém životě nesledoval zájem ani svůj ani té nejtihodnější instituce, ale v dané chvíli, na pokraji svých fyzických sil vzal na sebe břemeno nutného čestného zápasu za náš důstojný občanský život a zaplatil za něj urychlenou smrtí. Ve svých posledních meditacích o smyslu evropské civilizace a jejích apokalyptických bojích tohoto století odhalil znovu hloubku christocentrického tematu utrpení, smrti a vzkříšení, a prožil tuto poznanou pravdu na vlastním těle až do jeho zmaru. Odmítl přistoupit na stínohru absurdity, v níž se náš život řadu let potácí, odmítl hrát hru "jakoby", v níž všichni přistupují na smluvnou roli, aby neohrozili svůj pohodlný život, nazval věci znovu jejich vlastními jmény a měl pro nás již neslýchanou odvahu říci mocným, že se jich nebojí. Vydal tak také malodušným křesťanům svědectví o zrně pšeničném, které hyne, aby z něho druzí žili. Od té chvíle také všechny akty církve jsou konfrontovány všemi, kdo Patočku znali, jeho činem a poslední výzvou, že zápas o morální a duchovní statky nemá práva opustit.

Církev se ke své hanbě propůjčila onomu "jakoby", které přivozuje morální smrt, láme znovu duši národa jako za časů habsburské protireformace a vede ke stejným následkům duchovní tuposti, malodušnosti a cynismu. Svými prohlášeními se synodní rada vrátila k polopravdám, které za příznivější politické konstelace již jednou odmítala s politováním a rozhořčením.

Vrcholem kalicha hořkosti, jež musela synodní rada vypít, je souhrn dokumentů o persekuci církve posledních let, který byl poslán z iniciativy některých bratří Federálnímu shromáždění. Pravomoc k takové akci náleží přece výhradně representaci církve. Kárná opatření se musí vztáhnout především na tyto viníky. Pro správné posouzení takového kroku je však užitečné obrátit se na chvíli do historie a zjistit kromě jiného také, je-li možné vůbec rozdělit život křesťanův na oblast politickou a nepolitickou a prvou z něho vyloučit.

Když římská církev odmítala obětovat soše císařově, chápala úřední moc takové jednání jako velezradu. Když naši husitští předkové vyhlásili požadavky pražských artikulů, byla to výpověď boje církevnímu i politickému establishmentu, provázená dlouhodobým ozbrojeným konfliktem. Když Habsburkové odmítli přistoupit na zásady svobody vyznání podle České konfese, odpověděla stavovská reprezentace českého státu na jejich neústupnost vzpourou, jež přinesla uzákonění Rudolfova majestátu, zaručujícího vzácný dar svobody víry /na rozdíl od ostatních zemí střední Evropy/ i poddanému lidu. Svoboda svědomí byla prvním obecným právním statkem všech obyvatel českého království, a ten byl vybojován politickým bojem. O oprávněnosti takového boje nebylo za náboženských zápasů 16. století vůbec pochybnosti. Panovaly však prudké literární spory o tom, kdo je oprávněn postavit se za takový boj proti legitimnímu panovníkovi, jenž dosud užíval důstojenství moci ustanovené od Boha. Calvin toto "právo na odpor", jeden z nejužívanějších právně-politických termínů doby, omezil na "úřady", tj. na stavy jako legitimní reprezentaci země, aby v případě, že se král zpronevěřil své úloze být ochráncem uznaných svobod všeho lidu, převzaly tuto roli samy. Avšak již Beza, Calvinův žák, radikalizoval stanovisko svého učitele tvrzením, že kde jde o svobodu svědomí, pak každý, kdo se k boji za ně pozvedne, je přímým mandantem Boží vůle a mění se ze soukromé osoby ve veřejnoprávního činitele s plností Božího mandátu k takovému boji.

Tyto theologické nauky nejenom radikalizovaly tehdejší náboženské boje. Revolucionalovaly všechny oblasti sociálního života, učinily z prostého lidu mandataře Boží vůle jako již jednou za husitství, a vyvrátily v Anglii království Stuartů. A také když za restaurace po revoluci vydal parlament Akt o konformitě, jímž všechna bohoslužebná shromáždění mimo anglikánské kostely byla postavena mimo zákon a přísně trestána, odpověděli na něj nonkonformisté prostou občanskou neposlušností, čímž jednali politicky, a nesli také následky přísných

politických trestů, dokud hromadná odezva neposlušností zákon sama neznesla, takže musel být odvolán. Víra a její důsledky pro občanský život byly vždy politicum. "Apolitičnost" křesťanství je teprve produktem měšťanského liberalismu, který svou lhostejnost k náboženství oděl do hesla soukromé záležitosti, aby v duchu své doby ponechal sociální život volné souhře ekonomických a politických zájmů a vzdal se za něj morální odpovědnosti.

Uvedený historický exkurs chtěl jenom ukázat, že proskribovaný čin "akce 31" /bez naléhavé shody vnějších okolností by bylo podpisů daleko více/ je v dobré shodě s naší i celoevropskou reformační minulostí, že křesťan neodevzdává svou odpovědnost instituci, ale nese ji vlastním jménem a ručí za svoje jednání. Je-li toto tak specificky reformační stanovisko trnem v oku vládním orgánům, zvyklým manipulovat občany podle své vůle, je to pochopitelné. Synodní rada však nemá právo zrázovat jeden ze základních reformačních principů a vracet se od nich k předreformační církvi.

Tento historický exkurs je pouhou analogií, ne zcela odpovídající. V dnešním sporu nejde o právo na odpor spojené s nějakým odbojem a nejde tu ani o to, problematizovat instituce, v jejichž rámci žijeme přes čtvrt století. Jde o pokojnou snahu, morálně nutit státní orgány, aby plnily závazky, jež podepsaly. Odboj jako takový byl vždycky kvalifikován jako porušení zákona, zatímco akce Charta 77 je hnutím ve prospěch platných zákonů, je výstrahou mocným, že jejich legitimní role v zájmu míru a pokoje i prospěchu vlasti je na prvním místě v jejich ochraně a dodržování. Jestli synodní rada tento základní aspekt Charty nepochopila, anebo Chartu vsutku nečetla, je to neodpuštělné.

Ať je tomu jakkoli, faktem zůstává, že synodní rada spolu s fakultou zahájily proti dokumentu povinné křížové tažení a hlavním argumentem proti podpisovatelům se stalo tvrzení o zaplétání křesťanské církve do politiky. Současně však podal synodní senior osobní prohlášení s obsahem výlučně politickým. Je-li nyní toto prohlášení zasláno do sborů, má to snad znamenat, že jeho osobní politické stanovisko má nabýt kanonické závaznosti pro členy církve? Na zastupitelstvu květnovém se připojila fakulta prohlášením, které je i v kontextu dnešního sporu neslýchané a ojedinělé. V jeho dikci a obsahu je pramálo ducha lásky, o němž se zbožně zmiňuje jako podmínce bratrských vztahů. Zato je přímou a neoprávněnou denunciací tvrdící, že "jsme svědky úsilí vtáhnout církev do politického zápasu na po-

sice, které negují socialistické a politické podmínky, v nichž žijeme". Toto nepravdivé osočení je přímou nabídkou státní policii na další postih dosavadních i příštích obětí její nemilosti, která skrze státní správu připravila řadu dobrých farářů o povolání, aniž by tento tvrdý zákrok byl někdy zákonem zdůvodněn. Synodní zastupitelstvo tento dokument fakulty, vyhlašující na způsob Tridentského koncilu řadu anathemat proti heresím, jež existují většinou jen v hlavách autorů dokumentu, se ani neodvážilo odhlasovat. Synodní rada ho nicméně poslala do sborů jako hlas oficiální a nijak se neznepokojila faktem, že druhé straně je upřena všechna možnost veřejné obhajoby a objasnění vlastního stanoviska. Taková konkrétní neláska k bratřím dává vyznít připojenému nabádání k lásce jako licoměrná deklamace, vzbuzující oprávněný hněv.

Tento případ demonstruje ještě jednu nebezpečnou a nereformační pozici, k níž se vedení církve uchyluje: V padesátých letech byla zavedena státní censura církevního tisku, ten však zůstal otevřen všem směrům a členům v církvi. Od sedmdesátých let přidala synodní rada ke státní censuře censuru svoji a uzavřela přístup k tisku autorům, kteří by mohli narušit její konformistickou linii. A tak se i zde jako účelivý žák přizpůsobila realitě nesvobody tisku, jež v našem národním životě byla po generace znamením cizího panství nad ním, a pro evangelické církve s jejich hluboce zakořeněnou vírou ve svobodu svědomí a názoru je až do dneška synonymem duchovního útlaku. Z tisku upevnila synodní rada svůj výlučný vliv na církevní veřejnost monopolem svých oběžníků a připsu do sborů, pro něž nyní vyžaduje jejich povinné čtení z kazatelen. Všecka tato mocenská opatření jsou znakem morální slabosti církevního vedení, jeho vnitřní nejistoty a strachu, a ukazující současně, jak vnitřní nejistota v něm nabývá převahy nad svobodou prýstící z evangelia, a vede k tomu, že opouští ducha reformace, aby se zaštitilo pochybným argumentem instituční autority.

Před dvaceti lety bylo jedním z hojně diskutovaných temat církevní problematiky heslo o konci konstantinovské epochy a novém počátku, který církev musí nastoupit bez opory státní moci. V našich poměrech toto tema nebylo zvlášť přílehlivé, poněvadž evangelické církve neměly nikdy mocenských posic a jen v nejpříznivějších dobách dosahovaly skutečné ochrany nezaujatého zákona. Konec konstantinovské epochy za změněných poměrů nenastal. Také ateistický stát užívá církve ke svým účelům. Rozdíl je jen v tom, že místo dřív-

věšších privilegií konceduje nyní církvím jen holou existenci, okleštěnou postupným tlakem zevně i zevnitř, a žádá za to jako protiúčet morální podporu všeho, čeho si stát žádá, na prvním místě sakrosanktitu etablované moci. Heslo zavedené fakultou o nesouměřitelnosti poslání církve a užívání moci je posilou argumentace církevních tajemníků na straně jedné, a konejšivým prostředkem pro zneklidněné bratry na straně druhé, když nad prohlášeními církevního vedení počínají vrtět hlavou. Proto je ještě nutno udělat krátký exkurs o moci jako takové, a o jejím oprávněném a neoprávněném užití.

Pomineme-li formu moci získané fyzickou silou a nepodepřenou žádnou mocenskou instancí, jíž se v antice říkalo tyranie a v nové době většinou diktatura, je ve všech civilisacích moc legitimována svou řadovou funkcí jako ručitel zákonů, na nichž je založen život lidského společenství. Taková moc na rozdíl od prvé má titul ministerium /služba/, čímž je vyjádřeno její kladné hodnocení, poněvadž pokojný život společnosti se bez ní neobejde. Podmínkou takové moci je její služba zákonům, na druhé straně zákony, které nad ní bdí a nedovolí, aby podlehla touze panování a zničila zákonem zaručenou svobodu. Moc v těchto mezích je na všech stupních spojena s odpovědností a každá sociální funkce je opatřena mocí potřebnou k jejímu výkonu. Mocí v tomto smyslu jsou vybaveny také mimostátní instituce a disponuje jí také synodní rada a fakulta. Moc sama o sobě je obecným sociálním fenoménem /theologicky byla hned v patristice ospravedlněna jako remedium peccati a v tom smyslu dostala i důstojnost funkce Božského řádu/. Také křesťan se bez moci neobejde a ve svých občanských funkcích ji musí užívat stejně jako druzí. Problémem je užívat ji odpovědně, a to synodní radou i fakultou. Invektivy proti moci, jíž prý někteří znehodnocují poslání církve, jsou proto spíš demagogické než upřímné. Církev dnes ani nechce, ani není schopna vyžadovat pro sebe nadprávi, ale v zájmu pokoje ve společnosti je povinna žádat také pro sebe moc práva.

Fakulta ve svém prohlášení odmítá "dávat v církvi prostor jakýmkoli intrikám a nátlakovým akcím". Je těžko posoudit, co myslí pod intrikami, ale je možno se zamyslet nad pojmem "nátlakové akce": může to znamenat buď fyzické násilí nebo zneužití autority plynoucí ze společenského postavení. Osoby, na něž toto bratrské prohlášení fakulty míří, však pěstního práva neužívají a pro druhý způsob jsou nejbezmocnější ze všech lidí. Všichni tito bratři byli po většině zbaveni svých kvalifikovaných povolání, vedou život namáha-

vé, ale málo odměňované práce, nejsou v žádném okamžiku zbaveni životních nejistot, ale věrně stojí za svým poznáním správné a spravedlivé věci, nevyhýbají se kvůli ní dalším nesnázím a nemění svoje pravdy souběžně se změnou mocenských konstelací. Výraz "nátlakové akce" je silný a zřejmě vyjadřuje u jeho autorů pro ně patrně těžko pochopitelnou skutečnost, že tito bezmocní mají moc, že mají vliv na mínění druhých, zatímco fakultní učitelé s důstojenstvím své profesionální teologie a mocí zbavovat studenty studia, tohoto vlivu pozbýli. Vedle poroučející moci je totiž ještě moc, která neporoučí, ale přitahuje. Fakultní prohlášení se o ní sice zmiňuje, ale nevěrohodně, protože jeho mluvení je příliš laciné.

"Bezbranná moc", jedno z nejsilnějších theologických temat inspirovaných Bonhoeffrem, se u Bonhoeffra stalo pravdou, kterou prožil pod křížem, a bez kříže k ní není přístupu. Utrpení, jehož se člověk odvažuje pro pravdu, jakkoli lidsky pomýlenou, má v sobě zaslíbení blahoslavenství. Kdo trpí protiventství pro spravedlnost, stává se solí země a země se bez něho neobejde. Proto lidé takové hledají a jdou za nimi. Jejich slovům je dána moc, protože nemluví jen slovy, ale svým životem z masa a krve a jenom takoví jsou svědky o Kristu, v němž pravda slova a života tvořila nedělitelnou jednotu až po poslední výkřik na Golgatě. Jsou Kristovými svědky i v rouše tak málo důstojném jako jsou jejich overaly topičů, třidičů odpadků, hlídačů, šoférů a vrátných. Mezi nimi žije církev, která nesoudí, nevyhlašuje kárné řady, nevyhlašuje klatby nad pomýleným učením těch, kdo odmítají zaprodat svou duši, ale dovedou přijímat do svého společenství, co by zahynulo. Existuje-li nějaká "nátlaková strategie", o níž fakultní prohlášení mluví, pak přichází u poloh, vůči nimž je nátlaková strategie jejich dokumentu, obtíženého anathematy, žalostně bezmocná.

Facit těchto skutečností zní: synodní rada a fakulta přivedly sebe a vedou církev do vleku politické moci daleko za hranice toho, co církev theologicky vždy státu koncedovaly: respektovat jeho zákony v duchu 1. Tim. 2,1-2: "abychom pokojný život vedli ve vši pobožnosti a šlechetnosti". Přivolily ustupovat mocenské zvůli nepodložené zákonem a dospěly až k tomu, že se svým kárným řádem postavily na stranu moci proti bratřím, kteří konají své duchovní povolání s větší bázni před Bohem než před vrchnostenskou mocí. Dojdou tak daleko, že je nyní na rozdíl od předchozích let samy vyloučí z duchovní služby a připraví sbory o pastýře, za něž nemají náhrady? Chování některých církevních tajemníků ukazuje, že s takovým krokem počítají. Domní-

vá se synodní rada, že takovou "čistkou" podle receptu a vůle mocných zachraňuje nebo dokonce ozdravuje církev? Před tuto otázku staví nejen sebe, ale i nás.

Věci dospěly daleko a jsou zlé. Máme končit bez naděje? Pro mne se otevřela v drobné události letního venkova: vikář, sklíčený novým církevním přípisem, jej předal svému kurátoru očekávaje, že s ním bude sdílet jeho rozhořčení. Avšak kurátor, aniž přípis přečetl, jej s humorným úsměvem odložil ad acta. Vikář byl zdrcen ještě když mi to sděloval, ale mne napadl žalmistův verš: "Ten, který přebývá na nebesích, směje se, Pán posmívá se jim" – Možná, že Pán Bůh hledí na naše počínání se stejným humorem, protože věci jdou jinak, než kam je vede vůle mocných. Onen kurátor je prostý muž tvrdé práce. Čte ještě Bibli, dovede rozeznat povahu věcí a zastat se ukřivděného, dokonce i proti okresním veličinám. Naše sbory nadále žijí svým samostatným životem vzdáleny toho, co se děje v Praze. Rozdělení do sborů dosud nezasáhlo, a v slabosti i v naději tam bude církev žít dále, ať již vyslechne nebo nevyslechne dobré či špatné příписy synodní rady. Chtěli bychom věřit, že synodní rada od svého kárného řádu upustí dříve, než by způsobil těžko zhojitelné rány. Chtěli bychom věřit, že najde konečně sílu říci svoje ne ve věci, v níž by bylo zradou říci ano, a pozná, že její místo je po boku diskriminovaných bratří. Proč si synodní rada až dosud stále myslí, že je poslána zachraňovat církev, místo aby věřila, že je to Boží věc a jí náleží jenom být více poslušna Boha než lidí?

Dostali jsme se na okraj propasti, ale ještě v ní nejsme. Rozhodne o něm jeden nutný čin. Co by bylo v jiném společenství koncem, může být s Boží pomocí ještě novým začátkem. Bylo by nám třeba společně vyznat svou nelásku, jež zapomněla na staré heslo obecné církve: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas*. Bylo by nám potřeba poklonu učinit před Hospodínem a společně se s pokorou pomodlit: *Milostiv buď nepravosti naší a hříchu našemu a měj nás za dědictví.*

26. 7. 1977

dr. Božena Komárková

Pozn. ed.: Viz předcházející dokumenty čís. 33 a 34. – Signatářka Charty 77 PhDr. Božena Komárková, nar. 28. ledna 1903, byla za války nacisty odsouzena za účast v odboji na 12 roků káznice. V letech 1945-48 učila historii a filozofii na brněnském klasickém gymnáziu, odkud byla po Únoru vyloučena, aby "ideologicky negativně" neovlivňovala studenty; od roku 1951 je v důchodu. Měla rozhodující podíl na formulování "Zásad českobratrské církve evangelické", jež vyšly v roce 1968. Její kniha "Evangelium a sekularizovaný svět", do níž shrnula řadu podnětných článků uveřej-

ňovaných v Křesťanské revue nebo kolujících v rukopisech, byla odevzdána nakladatelství v r. 1967, ale nikdy nevyšla.

//1. října 1977. Praha.// – Dopis skupiny 55 katolických věřících /Ivan Medek a druhové/ biskupu-apoštolskému administrátorovi pražskému dr. Fr. Tomáškovi s prosbou o zprostředkování při odevzdání dopisu ve věci náboženské svobody a práv věřících, který byl určen prezidentu republiky a Federálnímu shromáždění ČSSR.

Jeho Eminence
František, kardinál Tomášek
biskup-apoštolský administrátor pražský

Vaše Eminence,
předkládáme Vám dopis, adresovaný prezidentu ČSSR dr. Gustávu Husákovi a Federálnímu shromáždění ČSSR.

Prosíme Vás, abyste projevil laskavé porozumění pro tento upřímný a naléhavý hlas. Byli bychom Vám vděční, kdybyste jej podpořil svou autoritou a zprostředkoval předání dopisu uvedeným dvěma adresá-tům.

Rozhodnete-li se jinak, odeslali bychom jej sami, ručíce za něj vlast-ním svědomím a křesťanskou odpovědností jako jednotlivci.

S úctou jménem podepsaných na přiloženém podání //Ivan Medek//

Otec biskup František se neujal zprostředkování, především z důvodů časové tísně /3.10.1977 odjíždí do Říma/. Přislíbil však zúčastněným svou podporu a uvítal iniciativní vystupování věřících v tomto i v bu-doucích případech.

Prezidentu ČSSR Dr. Gustávu Husákovi
Federálnímu shromáždění ČSSR

Ratifikací obou mezinárodních Paktů o občanských, politic-kých, hospodářských, sociálních a kulturních právech byly v našem právním řádu potvrzeny svoboda přesvědčení, svoboda myšlení, svo-boda svědomí a svoboda náboženství nebo víry.

Považujeme za svoji povinnost konstatovat, že přesto dosud ne-

jsou věřící lidé v Československu plně svobodnými a rovnoprávními občany. Tzv. náboženské svobody jsou omezovány na pouhou účast při náboženských úkonech v kultovních budovách. Právo rodičů na náboženskou výchovu dětí je pouze formální. Děti mohou navštěvovat vyučování náboženství jen v určitém věku a na nižším stupni škol a navíc je účasti dětí na tomto vyučování zabraňováno ponižujícím šikanováním a v některých případech i výhrůžkami dětem a rodičům. Časté jsou také případy diskriminace věřících při přijímání na různé druhy škol. V některých oborech víra je překážkou výkonu povolání, zejména v oblasti kultury v nejšířším slova smyslu. Pedagogové na všech školách nemohou svoji víru projevit vůbec, nechtějí-li ztratit zaměstnání /přitom se využívá znění tzv. učitelského slibu/. Přístup mladých lidí na teologické fakulty je zvnějšku neúnosně omezen, přičemž v důsledku vnějších zásahů do výběru učitelů a studentů úroveň těchto učilišť stále klesá. Udílení a odnímání státních souhlasů k výkonu činnosti duchovních nepodléhá žádným zákonným kritériím, čímž se stává zcela nekontrolovatelným a závisí často jen na osobních postojích tajemníků, pověřených dozorem nad církvemi. Duchovním jsou upírána i některá práva, zakotvená v československém Zákoníku práce. Řeholní společnosti jsou prakticky postaveny mimo zákon; přijímání nových členů je znemožňováno a dokonce obětavá charitativní činnost zbylých mladých komunit je podrobována stále se stupňujícím omezením. V minulých desetiletích trpěly stovky kněží, řeholníků i laiků ve vězení a internačních táborech na základě nezákonných rozsudků nebo bez nich. Až na výjimky nebyli rehabilitováni. Každý kontakt duchovních s laiky je považován za podezřelý, je stále sledován a pod různými záminkami znemožňován. Totéž platí pro spontánní ekumenická setkání a ekumenickou spolupráci. Věřící lidé nemají možnost seznamovat se svou teologickou, filozofickou, uměleckou tvorbou veřejnost. Ve veřejných komunikačních prostředcích je vymycováno dokonce i to, co mohlo jen vzdáleně připomínat křesťanské tradice /např. koledy/. Činnost těch nakladatelství, jež byla některým církvím ponechána, je do krajnosti omezena zvláštní cenzurou a dalšími administrativními opatřeními. Tyto skutečnosti, které jsou jen nejstručnějším shrnutím tisíců doložitelných případů, jsme připraveni podrobně dokumentovat.

Nechceme nijak popírat a jsme si plně vědomi, že vinu na tomto stavu nesou i církve samotné, kterým jde často jen o uhájení vnějších znaků svých institucí.

S veškerou vážností prohlašujeme, že nechceme hájit pouze sami sebe a získávat pro sebe jakákoli privilegia. Jako křesťané musíme být připraveni přijímat a překonávat obtíže, konflikty a nepřátelství všeho druhu, ne nadarmo čteme v Písmu, že na světě budeme mít protiventství. Pokládáme však za podstatné, aby pravý stav věcí nebyl zastírán. Teprve po pravdivém a otevřeném nahlédnutí vlastní situace budeme schopni plnit bytostný úkol křesťanů – převzít v celém rozsahu spoluodpovědnost za svět, v němž žijeme.

K této spoluodpovědnosti patří zejména povinnost se postavit proti všem druhům bezpráví, bez ohledu na to, zda se dotýkají věřících nebo nevěřících občanů. Vlastním smyslem a základním jádrem formulací o lidských právech a svobodách je stanovit meze, jak individuálnímu nebo skupinovému, tak státnímu vměšování do lidské svobody. To není žádnou výsadou, udílenou nebo propůjčovanou lidské bytosti státem, neboť stát je výtvorem lidí a stává se špatným státem, pokud se svobodě lidí vymkne a postaví se proti ní.

Proto jsme se rozhodli nemlčet a obrátit se na Vás, nejvyšší zákonné představitelce státu s výzvou k postupné nápravě všech křivd a všeho utrpení, ať se dotýká třeba i nejposlednějšího občana této země. Víme, že taková náprava je nesmírným úkolem, vyžadujícím poctivé a vytrvalé práce všech občanů, ať už zaujmají vlivné nebo zdánlivě jen okrajové místo ve společnosti.

Při nejmenším v jednom případě však nesmí být náprava postupná a trpělivost není na místě: v případě lidí, jimž byly občanské i osobní svobody odňaty úplně. Pro své svědomí a obranu svého přesvědčení jsou ve vězení či vyšetřovací vazbě někteří naši spoluobčané. Každý den, který musí tito lidé strávit ve vězení, je nejen vážným porušením základních lidských práv, ale současně obviněním jak společnosti, tak jednotlivců, kteří to způsobili nebo k tomu mlčí. Proto se cítíme povinni Vás na závěr požádat, abyste dali výslovný podnět k bezpodmínečnému a nevýjimečnému naplňování našich zákonů a dohod, k nimž náš stát v poslední době slavnostně přistoupil, použili svých pravomocí a umožnili okamžitě propuštění těchto vězňů.

Podpisy:

Pavel Baldínský, PhDr. Václav Benda, Ludmila Borská, Vojtěch Borský, Zdeněk Bonaventura Bouše, Vratislav Brabenec, Ing. Pavel Bratinka, Jaroslav Bumbálek, František Cigánek, Vít Cigánek, Ludmila Cigánková, František Cihlák, Ing. Viktor Dobal, Ilona Dobalová, Karel

Dománek, Jan Dobrovolský, Štěpán Faber, Michaela Freiová, Miroslav Hácha, František Hochman, Jiří Hochman, Marie Hochmanová, Marta Hučínová, Iva Chaloupská, Věra Jirousová, Marie Kaplanová, František Klika, Václav Konzal, Josef Kordík, Daniel Kroupa, Antonín Kruťflek, Zdena Kubrichová, Marie Kueglová, Ida Kuželová, Václav Malý, Ivan Medek, Dana Němcová, Jiří Němec, RNDr. Martin Palouš, doc. PhDr. Radim Palouš CSc, MUDr. Karel Pazdera, Milan Píša, Ing. František Rund, Marie Rundová, Ing. Zora Rysová, Marta Seidlová, Anna Schwartzová, inž. Bohdan Šmilauer, Marie Vacková, František Vlasák, Tomáš Vlasák, Ing. Vladimír Voják, Ctirad Zdvořáček, Pavel Zeman, ThDr. Josef Zvěřina

Za správnost odpovídá Ivan Medek v.r.

Na vědomí: ČTK

Pozn. ed.: Datum upřesněno podle údaje v dopisu J. Medka z 9. února 1978; viz dokument čís. 41.

38

28. října 1977. Horažďovice. – Informace římskokatolického kaplana M. Píši o potížích, jimž je vystaven za církevní činnost mezi mladými lidmi, spolu s úvahou o lidských právech.

Kněz a mladí nebo velmi známá forma boje proti náboženství

I. Bezprostřední dojem z jednoho pohovoru

/místo úvodu/

Právě před týdnem byl pan děkan Klas volán do Č. Budějovic na konsistoř k nějakému jednání. Když se vrátil, ptal jsem se ho po důvodech jeho cesty. Při společném jídle u stolu mi řekl, že v úterý tj. 25.10.77 se tam mám dostavit sám, neboť se mnou chce pan kapitulní vikář mluvit. Chtěl jsem vědět proč. Pan děkan mi sdělil, že obsahem jednání budou mé styky s mládenci /doslovná formulace p. děkana, blíže nekomentovaná/, a dodal, že jeho návštěva na konsistoři byla více méně zbytečná.

Úterý 25. 10. 1977

Dnes jsem byl v Č. Budějovicích na konsistoři. Došlo k ostré výměně názorů mezi mnou a panem kapitulním vikářem. Pan kapitulní mi sdělil, že moje kněžská existence doslova "hoří". Jednal asi o můj státní souhlas pro výkon duchovenské činnosti, na který je vázáno

kněžské působení v našem socialistickém státě. Byl informován, jak sám řekl, od státních orgánů, že moje styky s mladými chlapci jsou závadné. Jsou však prý podezřelé i moje nečekané jízdy "do neznáma" atd. To všechno představuje něco, co vyvolává "pohoršení", jak vyplynulo z kontextu řeči. Nebylo však řečeno, ze které strany skutečně pohoršení vyvstalo a zda nebylo uměle vyvoláno a přímo rozdmýcháno jako jiskra v oheň.

Pan kapitulní mi sdělil, že mne chce zachránit. Je však třeba, abych okamžitě přerušil veškeré styky s mladými lidmi /v tomto případě doslova s mladými chlapci/. On je zde prý proto, aby Církev nebyla vydána ještě většímu "pohoršení", které by mohlo vzniknout mým dalším opakovaným jednáním. Setkání s mladými chlapci a jejich návštěvy u mne do pozdních nočních hodin jsou hlavní příčinou tohoto "pohoršení" pro Církev, jak řekl dále pan kapitulní vikář. /Byl zřejmě "dobře" informován./ Ptal jsem se výslovně: odkud vítr fouká..., zda jen od státních orgánů /tím jsou myšleny všechny druhy administrativních pracovníků státní správy, kteří mají co dělat s církví/ či také z církevních kruhů – jmenovitě od některých spolubratří kněží nebo i od některých laiků. Odpověď na tuto otázku nebyla zcela jasná. Z odpovědi sice vyplývalo, že největší podíl na tom mají státní orgány, ale přece jen zde byl jaksi neobjasněný zbytek, ze kterého jsem usoudil, a to zcela logicky, že se stávám obětí intrik státních orgánů, ale i obětí intrik jistých spolubratří kněží a snad i laiků. Tito jmenovaní nemohou mít potuchy o skutečném stavu věci a tudíž by neměli tak překotně soudit. Řekl jsem panu kapitulnímu, že mám rád přímé jednání a dodal jsem, že diplomatického jednání, které se až nakonec demaskuje, si nevážím. Pan kapitulní to označil za zmatenou řeč, které nerozumí. Myslím však, že tato řeč byla více než jasná a pan kapitulní, který patří mezi inteligentní lidi, jí velmi dobře rozuměl. Nesouhlasím totiž s jakýmkoliv oportunistickými snahami v Církvě. Je třeba konečně prohlédnout prohnanou strategii ateistického boje proti "náboženským předsudkům", která nemá být vedena /podle přesvědčených marxistů/ v abstraktní rovině, ale na úrovni konkrétního života lidí.

Ale nyní opět k jednání s panem kapitulním, který mi řekl, že doporučí /nebo dá příkaz/ panu děkanovi Klasovi, aby mi odebral klíč od domu, čímž bych byl uchráněn před nebezpečím, které mi hrozí /odnětí státního souhlasu/ a zároveň bych nemohl dávat další

veřejné pohoršení celé farnosti svými nočními návštěvami nebo návštěvníky.

Pochopil jsem, že se tak stanu de facto vězněm děkanství, a že bych byl doslova hlídán panem děkanem, příp. bdělými farníky, kteří se propůjčí k takové funkci. Osobně nemám nic proti našemu panu děkanovi. Vážím si ho – je to kněz, který se ještě modlí. Dávám důraz na slovo ještě, protože jsou kněží v dnešní době, zvláště u nás na vyšších místech, kteří se už vůbec nemodlí nebo jen tak na oko, aby se neřeklo. Takoví pak plní funkci jakéhosi církevního úředníka ve státních službách. Pan děkan jistě takový není, myslím, že ani pan kapitulní takový není, ale oba se stávají nástrojem v rukou někoho jiného. Někoho, kdo bojuje proti církvi ze zákulisi, ale který zároveň chce, aby mělo všechno podobu církevní. Ten někdo chce říci, kdyby se jednou musel zodpovídat ze své činnosti: to ne já, ale církevní orgány odstranily toho starého kněze. Nehleďte vinu na mně, ale v samé církvi! To je podlost nejvyššího stupně a tak vypadá odhalená nestoudná taktika ateistického boje proti náboženství.

Na návrh pana kapitulního, že mi má být odejmut klíč od domu, jsem reagoval negativně. Řekl jsem, že na to nikdy nepřistoupím. Označil jsem podobný způsob zacházení s mou osobou jako omezení osobní svobody, ale i pastorační činnosti. Pan kapitulní nechtěl slyšet o pastorační činnosti v tomto kontextu a řekl mi, že je to čistě moje osobní záležitost. Bude prý trvat na tom, aby klíč od domovních dveří děkanství byl mi odejmut. Načež jsem znovu prohlásil, že na to nikdy nepřistoupím a že budu raději na ulici, než zavřený v domě./Zde pak došlo k nejostřejší výměně slov, ale i ucelených myšlenek, citátů z bible nevyjímaje./ Pan kapitulní se dovolával sv. Pavla, kterého prý má ve velké úctě, jak sám řekl, a použil své výmluvnosti k tomu, abych upustil od svého dalšího pochybeného jednání. V té chvíli jsem použil jediného citátu z bible: je lépe poslouchat Boha než lidi. Tím jsem však pana kapitulního jen podráždil a to se zračilo i na jeho jinak uhlazené tváři. Označil můj výrok vzatý z bible za neuvážený, neboť se ho prý dovolávají jen samí bludaři, Luther atd.

Řekl jsem, zda také mne považuje za bludaře... Potom jsem zdůraznil, že stojím na katolické půdě. Dostalo se mi odpovědi, že o tom nepochybuje. Kdyby prý o tom pochyboval, nesnažil by se mně v této historické chvíli zachránit. Záchrana podle pana kapitulního však spočívá v tom, že se okamžitě izoluji do svého soukromí, přeruším styky s mladými lidmi a budu poslušným nástrojem příkazů "shora". Na ta-

kové věci však nemohu za žádnou cenu přistoupit. Víím, že státním orgánům vadí styk kněze s mladými lidmi. Zde však není třeba žádného komentáře. Můj kněžský život, který není naplněn jinak zvláštními radostmi, byl utvářen od samého začátku myšlenkou respektovat mládež. Vždyť je to tak důležité. A je zcela logické, že jsem musel "naražit", řekl bych, že je to v našich podmínkách dokonce zákonité. Aby však mohly jisté orgány zakročít, potřebují obvinění, jež je takového charakteru, že vyvolává jisté "pohoršení". Styk s mladíky je pak vykládán v jiné poloze, než ve které se skutečně nalézá. Místo roviny náboženské, která by nebyla pro ty, kdo v této chvíli soudí, únosná – je zvolena jiná poloha. Dotyčný, v tomto případě já, bych měl být zostuzen jako ten, kdo systematicky kazí mládež /pochopitelně nevyjímaje stránku sexuální/. Nemohu se sice přirovnat k velkému Sokratovi, ale určitou analogii mezi jeho osudem a svým zde spatřuji. Jak je to laciné označit kněze za toho, kterému jde jen o tak nízké a podlé zájmy...

Po velmi prudké výměně názorů jsem se s panem kapitulním vikářem rozešel podáním ruky. Zůstal jsem však na stanovisku neustoupit ze své linie kněžského života, který vedu od počátku, kdy jsem byl uveden do duchovní správy. K této linii patří úsilí o všechno ušlechtilé, co náleží k lidskému životu. Vždyť tuto linii tak jasně vyjádřil Vatikánský koncil. Ztotožňuji se i nadále vnitřně s Církví katolickou, ale prosím, ať to není vykládáno v nesprávném smyslu, např. s nějakým bigotním nebo zpátečnickým nádechem. A také nejsem knězem, který by chtěl rušit církevní kázeň, pokud se jedná opravdu o církevní kázeň, a ne o nějakou odjinud nařízenou. Nerozcháším se s Církví, nerozcháším se s Kristem a také se nerozcháším s kněžstvím. Zásadně však nesouhlasím s manipulací, která se děje s lidmi a v tomto případě s kněžími. Není to jen můj případ. Je to případ i mnohých jiných, i těch, kteří už mezi námi nejsou a nikdy nebyli v očích lidí rehabilitováni! Byli nepohodlní, proto byli odstraněni – to je jádro věci.

Jaký je tedy závěr mého jednání s panem kapitulním vikářem? V nejbližších dnech mohu očekávat odnětí státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti. Dívám se však na věc zcela střízlivě. Nesoudím nikoho. Pan kapitulní je zřejmě malý pán, aby mohl rozhodnout, zda si určitého kněze v duchovní správě ponechá či ne. Odevzdávám se v této věci, jež není jen mou věcí, s velkou důvěrou do vůle Boží. Možná, že někoho tato slova také pohorší /neboť druhy pohoršení

mohou být vsutku různé/, ale v mém případě se musí počítat s tím, že jsem věřícím knězem.

II. Moje stanovisko a jeho odůvodnění

Jako signatář Charty 77, která symbolicky, ale i organicky navazuje na Chartu OSN, se stavím za svobodu myšlení, svědomí a náboženství pro každého člověka a odsuzuji veškerou diskriminaci z jakýchkoli důvodů, jež se děje pod jakoukoliv rouškou. Dodržování lidských práv je tím prubířským kamenem, na kterém můžeme dokázat, zda jsme hodni nějaké další a šťastnější budoucnosti. Vývoj v této věci počínající po druhé světové válce vyhlášením "Všeobecné deklarace lidských práv" r. 1945 a pokračující až k obecně známým úmluvám uzavřeným v nedávné době jasně ukazuje, jak je důležité chránit lidská práva proti bezohlednému, řekl bych doslova imperialistickému nároku někoho /ať již jde o jednotlivce nebo stát reprezentovaný určitou skupinou vládnoucích/ na celou lidskou osobnost každého člověka a nakládat s ní, jak je libo.

Nedodržování lidských práv zasahuje rušivě do lidské přirozenosti a proto je, na :místě, že v dnešní době lidé, kterým jde o lepší budoucnost, poukazují na velké nebezpečí pro celé lidstvo, kdyby se diskriminace, ať již z jakýchkoli důvodů neodstranila. Hrozbě budoucího zničení lidstva se nevyhneme pouhým snižováním zbrojení nebo i úplným odzbrojením, ale především sbratřením lidí. Jen tehdy bude zažehnáno velké nebezpečí. Pro nás mír je rozvoj. Tedy nejen odzbrojení, odstranění válek, ale především dorozumění, rozvoj každé lidské osobnosti a tím i celé lidské společnosti. Záleží jen chtít – v tom mají velkou odpovědnost ti, kterým byla svěřena moc nad ostatními lidmi. Celý svět dnes mluví o lidských právech a celý svět také vzhlíží na jednání na mezinárodní úrovni o dodržování lidských práv s určitými nadějemi. Budou lidé v těchto zemích zklamáni?

Co jsou a na čem jsou založena lidská práva?

To je otázka, na kterou se pokusím odpovědět. Lidská práva ve svém celku představují určitý prostor pro skutečně plný rozvoj lidské osobnosti a naplnění smyslu lidského života. Při posuzování lidských práv, která jsou podrobnějším vyhlášením přirozeného práva každé lidské osoby, je velmi důležité, položit si tuto otázku: co je prvotní a co druhotné. Jedná se o rozlišení, které je nutné k tomu, abychom pochopili, že každé lidské právo /psané a vyhlášené/ musí respektovat lidskou přirozenost.

Co je tedy prvotní a co druhotné? Je více než zřejmé, že prvotní je

zde lidská přirozenost, nebo chceme-li celý člověk, takový jaký je. Ne nějaký obecný pojem "člověk", ale člověk konkrétní se všemi svými myšlenkami, názory, přáními, se svými kvalitami tělesnými i duševními. Prvotní je tedy přirozené právo člověka /právo nepsané/, které vyvěrá z lidské přirozenosti.

To druhotné je pak každé lidské právo nařízené a vyhlášené /právo psané/, jež musí být založeno na tom prvním – na právu přirozeném. Tím naprosto nemyslíme nějaký návrat ke člověku ve stavu přírodním. Přirozené právo je právem lidské přirozenosti – ať již je jednotlivý člověk, o němž uvažujeme, kdokoli nebo čímkoli. Ať je marxistou, komunistou nebo křesťanem, ať je bělochem či černochem, ať je divochem nebo člověkem civilizovaným, ať je obyčejným dělníkem nebo filozofem – ať již je mužem nebo ženou... Lidská přirozenost je společná všem a proto přirozené právo přísluší každému svou přirozenou povahou.

Nárok na ochranu všech lidských práv a svobod tkví v samé lidské přirozenosti. Upírat člověku tyto nároky, jež měl dávno předtím, než tu bylo nějaké občanské právo, nároky, jež jsou vázány přímo na skutečnost, že je člověkem, je nelidské. Kořen mimořádného významu lidských práv, o kterých se dnes tolik mluví, spočívá v tom, že jsou psaným vyjádřením nepsaného přirozeného práva každého člověka. Nerespektování těchto skutečností v praktickém životě je pak hrubým a rušivým zásahem do života člověka. Proto je více než žádoucí, aby humanismus dneška v sobě neskrýval na způsob jakési amanance různé nežádoucí antihumanistické tendence. Nevyhovuje-li nějaké učení požadavkům přirozeného práva, pak musí být v zájmu lidskosti opraveno nebo od něj upuštěno, jinak bude nutně označeno za nelidské. Pokud tedy žijeme v socialistické společnosti, nejsme už tím samým dispensováni od dodržování lidských práv. Společnost se nestane automaticky lidskou, když ji za takovou označíme. Je vždy zapotřebí, aby budování socialismu – snaha vládnoucí skupiny – nenarušovalo životní běh občanů, ale plně je respektovalo v jejich lidských právech. Neboť jen respektováním lidských práv se nebude jednat o společnost odlidštěnou, ale o takovou, která bude mít naději, že se stane pro svou lidskost všem žádoucí. Vždyť je jasné, že v této společnosti nejsou jen sami marxisté či komunisté, ale velmi mnoho dalších lidí s naprosto odlišnými názory. Nerespektovat tyto lidi v jejich právech znamená tragedii v životě každé lidské společnosti – ať již je socialistická nebo jiná.

Stalo se okřídleným heslem, že se vše dělá pro člověka a pro jeho blaho. Ale pro jakého člověka? Respekt na člověka se přece nemůže dít na úrovni nějakých hesel a výzev či vzletných slov, ale na úrovni konkrétního lidského života. Lidé zde nejsou pro "společnost", ale společnost je zde pro jednotlivé lidi, protože jim má pomáhat k jejich plnému rozvoji, nebo jinými slovy: společnost má trvat pouze a jedině pro obohacení života jednotlivce. To však neznamená nějaký individualismus a vůbec ne už kolektivismus – neboť obé je možno považovat za extrém. Praxe je však jiná. Když se někdo dovolává lidských práv – je označen za individualistu. Ve skutečnosti však takové odsouzení je zaklínací formulkou, pod jejímž pláštěm je možno získat "oprávnění" velmi hrubě narušovat lidská práva. Měli bychom se do budoucnosti držet zásady nazývat věci jejich pravými jmény, abychom neskouzli do mnohdy tak působivých a matoucích sofismat, která mají zastřít věrnou tvář skutečnosti.

Nyní přistupuji k otázce: o jaká lidská práva se jedná konkrétně?

Mohu poukázat na vyhl. č. 120/1976 Sb., která platí v ČSSR od 23. 3. 1976 a pak na konkrétní život lidí, abychom v této konfrontaci pochopili, o jaká práva se jedná. Zde platí jedno pravidlo: teprve ten, kdo je nějakým způsobem administrativně nespravedlivě postižen, si vůbec uvědomí /zcela automaticky/, že má nějaké právo. Jen hladoví vědí, co je skutečný hlad, ale proti tomu člověk stále sytý a krmený si nikdy nemůže být vědom, že by nějaký hlad vůbec kdy existoval... Použijme tohoto přirovnání i v našem případě. Jsou zde nesporné analogie. Může např. oficiální ateista pochopit, co je konkrétní náboženská nesvoboda? On má svou svobodu hlásat ateismus /a u nás má takové privilegované postavení zaručené ústavou – viz čl. 16/ a nikdy se nemůže vžít do situace nějakého křesťana, který nemá možnost si prohloubit náboženské vzdělání a tak žít podle své víry uvědoměleji. Takový ateista, který označí víru konkrétního člověka za zaostalou, za přežitek minulosti či projev malé inteligence a proto usiluje o její vymýcení, jedná nespravedlivě. Byla zde porušena lidská práva svobody myšlení, svědomí a náboženství. Jde o diskriminaci v oblasti náboženského vzdělání, která je přímo záměrně podporována. Nebo jinak: není zde prostor, aby se člověk mohl svobodně a plně rozvinout. To je jen malý střípek z celé mozaiky porušených lidských práv.

Jaká je cesta k nápravě?

Ta je úplně jasná. Už jsem se o ní zmínil. Pravidlo pro ni zní: upravuje-li člověk lidské záležitosti obyčejným občanským právem, musí lid-

ské právo být posuzováno podle přirozeného práva a vždy odsouzeno pro jeho porušení.

Přirozená /vrozená = vrozená práva – není myšleno jen ve vztahu k lidskosti, ale k samé existenci člověka – má nárok nejen na bytí, ale na plnější bytí.../ práva jsou tak určitá a jistá, že jednotlivec a kdokoli jiný má tato práva respektovat. Právo na život /myšleno: na plný život/, svobodné sebeurčení, majetek a čest příslušelo jednotlivci i tehdy, kdy ještě nebylo právních států a žádných lidských psaných zákonů. Člověk je starší než stát a měl právo ke hmotné sebezáchově dřív, než nějaký stát existoval. Když zde mluvíme o lidských právech, musíme je odlišit od racionalistického a buržoazního pojetí těchto práv, které vede k naprostému individualismu a tím k anarchii v lidské společnosti.

A ještě hrst myšlenek, aby nedošlo k nedorozumění. Nesmíme být nikdy jednostranní a proto je nutné připomenout, že vedle lidských práv jsou také povinnosti. Právo a povinnost jsou pojmy korelativní. Tedy lidská práva vždy vystupují s vědomím určitých povinností. Avšak povinnost nesmí být vykládána takovým způsobem, aby nakonec uloupila člověka o jeho přirozená práva. Povinnost nesmí být neomezený nárok na celého člověka, takže by byl obětován ve prospěch "společnosti", aniž by mohl rozvinout svou lidskou osobnost... Lidská práva však podléhají ještě určitým omezením. Tato omezení vyplývají ze samotného pochopení skutečnosti: co je přirozené a co nepřirozené.

Ve vztahu k lidským právům pak mluvíme o svobodě. Co je vlastně svoboda? Někteří lidé si vykládají svobodu tak, že by mohli jednat, jak by si přáli. To by znamenalo krajní zmatek ve společnosti, zlo, jež by vedlo k útisku. Skutečná svoboda záleží v tom, že pomocí občanských zákonů můžeme snáze žít podle předpisů přirozeného práva.

Jistě by bylo možné tuto úvahu dále rozvíjet. Myslím však, že jsem dostatečně naznačil, i když jen v hrubých obrysech, z čeho vyplývá mé vnitřní stanovisko, když podporuji hnutí za lidská práva. Vždyť zde nejde o nějakou abstraktní humanitu, ale o nápravu věcí lidských – mohu-li použít slov velikého moravského myslitele světového významu, Jana Amose Komenského.

Dne 28. října 1977

Podepsán v.r.

Milan P í š a, kaplan

Horažďovice, okr. Klatovy

3. listopadu 1977. Praha. – Otevřený dopis signatáře Charty 77 J. Pavelky generálnímu prokurátorovi s požadavkem skončit represivní akce proti Chartě 77 a propustit všechny nespravedlivě stíhané.

Pane generální prokurátore!

Žiji v ČSSR. Od roku 1976, kdy proběhl soudní proces s mými přáteli /případ Plastic People/ a letos další s odpírači vojenské služby /Březina, Vožniak/, s Ledererem a dalšími, s ing. Laštůvkou a Macháčkem, kdy je ve vazbě Landovský a znovu Jirous, žiji s pocity hanby, viny a nesvobody. Tyto pocity pramení z mého přesvědčení, že nejen rozsudky, ale i trestní stíhání těchto lidí je nespravedlivé, nezákonné a nelidské. Cítím, že nebyli souzeni za trestné činy, ale za svůj občanský postoj. Jestliže justice tohoto státu na nich shledala vinu, cítím se i já sám vinen jako oni, jako oni chci být souzen a odsouzen.

Jsem věřící, jsem křesťan. Cesta mé víry je následování Ježíše Krista, který nespravedlnost tohoto světa naplnil svou láskou, naše hříchy vykoupil svou smrtí na kříži a svým zmrtvýchvstáním nám připravil a uvedl život věčný v jeho království. Jestliže chci následovat, nemohu žít v hříchu, lži, lhostejnosti a bezpráví. Musím následovat spravedlnost, plnit přikázání Kristova i za cenu ztráty svobody fyzické, bude-li to nutné i za cenu života.

Jsem připraven s láskou porušovat nespravedlivé zákony /to znamená i ty, které nespravedlnost umožňují/, radostně a s pokorou nést nespravedlivý trest. Je to jediná cesta, neboť mlčet nemohu. Jinak by moje víra byla pokrytectvím, láska by byla planá a cesta marná a pustá.

Jsem z těchto důvodů signatářem Charty 77. Pokládám toto společenství za spontánní výraz potřeby lidí vyjít ze své lhostejnosti ke svým bližním, k lidským právům, cestou k obnově osobního svědomí a svobody. Nemohu tedy připustit, aby se mé jméno stalo mrtvým, mlčícím, pouhou skvrnou na papíře a mém svědomí. Udělat krok a nejít dál pokládám za zradu Božího vybídnutí k cestě za Láskou.

Jsem si vědom své možnosti, avšak musím Vám připomenout možnost Vaši. Je to možnost pochopení a uznání omylů, chyb a křivd ze strany vlády, ministerstev, úřadů a jiných oficiálních i neoficiálních institucí. Očekávám tedy s nadějí odvolací řízení s odsouzenými – ať

už Ledererem, Havlem, Pavlíčkem a Ornestem nebo s Laštůvkou a Macháčkem a propuštění P. Landovského a I. Jirouse, zastavení jejich trestního stíhání. Sílá je v přiznání slabosti a ve snaze napravit hříchy, které vedou ke ztrátě důstojnosti, lidství a víry.

Žádám tedy a prosím o svobodu pro tyto lidi, o skončení různých akcí /sledování, vyslýchání, diskriminace/ proti řadě dalších osob. Tyto akce ženou lidi k zoufalství, beznaději a nenávisti. Postup justice ve všech těchto případech bude mi vodítkem pro mé další jednání. Není-li moje žádost reálná, pak není možné, abych nebyl souzen a odsouzen i já. Nepostačí-li tento dopis jako žádost, prosba nebo moje vlastní obžaloba, pak opakuji, že jsem povinen a připraven porušit zákony ČSSR ve smyslu naplnění skutkové podstaty trestného činu a nést úplně a s radostí trest.

Bylo by samozřejmě daleko lepší, kdyby došli spravedlnosti lidé věznění a pronásledovaní, je to věc svědomí a síly vládců a soudců; jsou-li skutečně silní a spravedliví, umožní to – jestliže ne – pak mi nezbyvá nic jiného než modlit se za ně, třeba i ve vězení.

Tento otevřený dopis posílám zároveň ministrovi spravedlnosti ČSR a předsedovi Nejvyššího soudu ČSR.

V Praze 3.11.1977

Jan Pavelka, pomocný dělník
U Zámečnice 4, Praha 5

40

21. ledna 1978. Praha. – Duchovní českobratrské církve evangelické M. Rejchrt generálnímu sekretáři Křesťanské mírové konference /MKM/ biskupu dr. K. Tóthovi. Konfrontuje adresáta s některými fakty každodenní represivní praxe státních orgánů proti obhájcům lidských a občanských práv a kritizuje oportunistickou, přizpůsobivou politiku KMK i jejího představitele.

Pan
biskup dr. Károly Tóth
generální sekretář Křesťanské mírové konference
Jungmannova 9, Praha 1

Miloš Rejchrt
Rumunská 15
Praha 2

Vážený pane Tóthe,

proč Vám píše? Kromě jiného proto, že se přehoupla půlnoc a na

dvanáctihodinové noční směně se musím něčím bránit proti spánku. Čtení je ošidné – jednak si zapatláte knihu mazadly a topným olejem, jednak propadnete dojmům, že jste hluboce zabrán do textu a zatím sprádáte něžný sen. A usnout se nesmí, mohla by se ztratit voda z kotle. Psaní je lepší. Jedním okem ukazatel vodní hladiny, podle odběru střídavě zapínám a vypínám kotel, který na mně přátelsky řve svých 90 decibelů a soustředěním na formulace dopisu zaháním ospalost. Nevěřil byste, jak hypnotické účinky má kravál, pokud je monotónní a trvá dost dlouho.

Sotva se soustředím na hluboké teologické úvahy, kterým se patrně daří lépe v tiché pracovně, nechám si alespoň probíhat hlavou nezádné události.

Mému v Pánu Ježíši bratru dr. Ladislavu Hejdánkovi před několika dny vypnuli telefon. Včera se před dveře jeho bytu postavili tři muži v uniformách SNB a prohlásili, že ho budou střežit, tj. legitimovat a zapisovat každého, kdo jej hodlá navštívit, občas prý někoho odvedou. 6. ledna t.r. navštívili dr. L. Hejdánka v kotelně pracovníci státní bezpečnosti. Nebylo to poprvé. Ladislav Hejdánek je, jak byste měl vědět, jedním z mluvčích občanské iniciativy Charta 77, která usiluje o to, aby se u nás směly dodržovat zákony. Když mu pracovníci Státní bezpečnosti nemohli sdělit žádný důvod k předvedení, odmítl s nimi jít. Byl odveden – doslova. Chytili ho za rukávy, táhli po zádech přes schody a dvůr, vecpali do auta a odvezli do Bartolomějské. Na úřadovně ho kopali /on sám tvrdí, že mírně, pouze prý kopnutí do páteře ho bolelo víc/, přičemž ho nazývali svoločí, národním hrdinou a krávou. Zkoušeli, zda přestane s pasívní resistencí na podlaze, když mu přišlápnu nárt. Pak na něho, člověka chronicky nemocného, otevřeli v mrazivém počasí dokořán okno, vzápětí i dveře.

Pokopaný, ztuhlý, bez jedné boty – ta druhá zakopla o schody, vyzula se a ztratila cestou, v topičském oděvu a s utrhanými knoflíky byl filmován a dotázán, co si o něm pomyslí televizní diváci, až jej v tomto stavu uvidí.

Těžko říci, co si pomyslí. Možná to, že na něm není podoby ani krásy a ničeho, proč bychom ho žádostivi byli. Možná si někteří řeknou, že s otrhanými knoflíky a o jedné botě dělá křesťanům ostudu, zatímco na představitele církví, které občas ukazují v televizi, je jiná podívaná – jsou náležitě upravení, neschází jim bota ani knoflík.

K únosu L. Hejdánka došlo v den, kdy Nejvyšší soud ČSSR potvrdil tresty ve výši dva a půl a tři a půl roku nad občany Macháčkem

a Laštůvkou, kteří byli odsouzeni v době Bělehradské schůzky, v době politiky uvolnění a platnosti závěrů Helsinské konference, v době, kdy u nás platí pakty o občanských a politických právech jako zákon, za to, že rozšiřovali periodika a literaturu, která vychází v českém jazyce v zahraničí.

12. ledna byli odsouzeni čtyři občané, z toho tři účastníci Charty 77, za čin právě opačný, že totiž předávali články, literární díla a recenze, které nemohou vyjít u nás, k publikaci do zahraničí. Odsouzení byli až ke třem letům vězení.

Tzv. ostraha Ladislava Hejdánka není nic nového, takže víme, jak asi bude vypadat. Nedaleko našeho domu parkuje černá šestsettrojka. Z ní vystoupí dva pánové vždycky, když jde z domu ven pan Petr Uhl a sledují, kam jde, s kým se potká. A když jde někdo na návštěvu k Uhlovům, je ve dne v noci v nejlepším případě legitimován, zapsán a vpuštěn, v horším případě nepuštěn či předveden na policejní stanici. Je ovšem pravda, že o vánocích byli příslušníci přede dveřmi Uhlových o poznání liberálnější, pustili i otce paní Uhlové k návštěvě vlastní dcery, což před vánocemi odmítli. Tato opatření nejsou nijak zdůvodněna a opřena o zákon. Pravda, pan Uhl má své zvláštnosti a neběžné názory. Např. i mezi čtyřma očima se hlásí k tomu, že je marxista a považuje únorové události z r. 1948 za nutné. Tak snad abych raději zůstal u domácí víry. Brzy tomu bude už rok, co je ve vězení bývalý student bohoslovecké fakulty Aleš Březina, odsouzený na dva a půl roku za to, že z důvodů svědomí odmítl nastoupit vojenskou službu. Své mládí trávil tento pacifista ve vězení v době, kdy znějí z nejvyšších míst výzvy k parlamentům a vládám celého světa, aby se začalo s odzbrojením, v době, kdy KMK chystá v Praze Všekřesťanské mírové shromáždění. František Matula, rovněž student Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, byl za tentýž trestný čin odsouzen na dva roky.

Od 19. 12. 1977 je ve vyšetřovací vazbě M. Lojek, evang. vikář, doposud se neseťkal s obhájcem, jeho manželka od něho nedostala žádnou zprávu, balík s hygienickými potřebami jí byl vrácen. M. Lojek je obviněn, že rozšiřoval mezi vojáky základní vojenské služby pobuřující materiály. Jak dává tušit výsledek domovní prohlídky, šlo buď o evangelizační literaturu nebo dokumentaci Charty. Proč se s tím svěřuji právě Vám, když je známo, že jsem ke KMK neměl nikdy žádné sympatie? Například když se mi podařilo zjistit, jakým způsobem se KMK dokázala zbavit nepohodlných lidí ve své vlastní hierar-

chii, kteří nesouhlasili s intervencí vojsk Varšavského paktu do naší země v roce 1968, a hlavně, když jsem tato fakta srovnal se lžemi v bulletinu KMK, referoval jsem o této záležitosti na kursu Svazu evangelického duchovenstva r. 1971. Můj referát, ukončený návrhem, aby naše církve z KMK vystoupila, byl tehdy přijat většinou cca 80 hlasů proti dvěma. Téhož roku se stal můj referát o praktikách Vaší instituce součástí soudního spisu proti faráři Vlastimilu Slámovi, předsedovi Svazu duchovenstva. Sláma byl odsouzen za poškozování zájmů republiky v cizině, neboť poslal příteli v zahraničí oficiální usnesení Svazu duchovenstva a církve. Dokladem toho, jak podvratný charakter měl Svaz československého evangelického duchovenstva, byl pro soud i můj kritický referát o KMK. Kvůli tomuto referátu jsem byl v srpnu 1972 vyšetřován Státní bezpečností. Na podzim téhož roku jsem se zúčastnil tzv. Mírového semináře v Chotěboři. Na jeden den jste tam automobilem Peugeot 504 přijel i Vy a měl jste velmi povzbudivý projev. Prý víte, řekl jste tehdy, i o jisté nedůvěře vůči práci KMK, budete se snažit, aby zmizela. Namítl jsem tehdy, že nedůvěra trvá a bude trvat, dokud kritika práce KMK bude předmětem výslechů na StB. Na to jste odpověděl, že víte o určitých nesnázích, ale že vše bude dobré. Moc dobré to nebylo. Asi za 14 dní na to jsem byl zbaven státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti a od té doby nekáži, ani nekritizuji práci KMK, nýbrž hlídám vodu v parním kotli. Snad abych odstranil možné nedorozumění: nevyčítám Vám luxusní limuzínu a obě boty na nohou. Nevyčítám Vaší instituci, že existuje. Jsem přesvědčen, že instituce mají a mohou usilovat o spravedlnost, lidskou důstojnost a pokojný život, a je ku prospěchu, když se na tento obor specializují, přičemž si mohou zachovat svobodu od mocensko-ideologických zájmů států, v jejichž rámci působí. Dokladem toho je pro mne Amnesty International. Předpokládám, že i její činovníci jezdíauty a nosí bílé košile, aniž by tím utrpěla účtyhodnost jejich práce.

Vyčítám Vám jedině: že voláte "pokoj, pokoj" tam, kde není žádného pokoje. Tvrdíte, že zde nemáte nic na práci, za diskriminovanými musíte jít. Před konkrétními oběťmi zvládně utíkáte z našeho prostoru a času do exotických krajín, do jiného světa, až do třetího světa. A když se už musíte vyslovit k dění mezi domácími, kromě potlesku na velkolepých shromážděních a politicko-liturgických projevů, které musí nudit i ty, kterým jsou určeny, máte pro bratry, žízňící po spravedlnosti a volající po úctě k lidské svobodě, jen slovo odsouzení —

pomlouváme vlast a nahráváme studené válce. Jak má být věrohodná Vaše péče o vzdálené /těm ochotně nabízíte třeba revoluci/, když utíkáte před blízkými?

Vaše cesty nejsou z Jeruzaléma do Jericha, nýbrž z Prahy do Budapešti. Na té cestě ve Slovenské 11, Praha 2, leží zkopaný filozof. Vlastně na Vás ani nemohu chtít, abyste navštívil nemocného – k tomu je třeba v ČSSR v roce 1978 hodně občanské odvahy, a té nemáte nikdo nazbyt. Alespoň ale nelžete, že na té cestě je vše all right a že tam nikdo neleží. Nevolejte "pokoj, pokoj" tam, kde není žádného pokoje, ale válka, tichá a urputná válka mocných s bezmocnými. Válka o co? Vnucuje se odpověď, že o lidská práva. Ne, jde o něco širšího, obsaženějšího a bytostnějšího – ano, je to válka o mír.

Rychle ta noc dnes uběhla. Za chvíli naši směnu vystřídají. Nepřijde ovšem filozof dr. Šindelář, ten teď zaskakuje v jiné kotelně, ještě méně vlídné, než je tato. Přijde historik umění dr. Hlaváček, kolegové topiči ho mají rádi, tichá povaha, šikovný chlapec, rychle pochopil tajemství středotlakového kotle a v noci při práci neusíná. A to je pro topičství moc důležité.

Stále dlužím vysvětlení, proč Vám vlastně píšu. Nežádám Vás o pomoc. Kdybych se jí mohl od Vás nadít, už by tady dávno byla. Píšu Vám proto, abyste věděl. A aby nebyla pravda, že jste nevěděl.

S pozdravem Míru zdar!

Miloš Rejchrt

Praha 21. ledna 1978

41

9. února 1978. Praha. – Dopis I. Medka jménem skupiny 55 katolických věřících pražskému arcibiskupovi dr. Fr. Tomáškoví. Posílá doplněk dopisu z 1. října 1977 pro prezidenta republiky a Federální shromáždění; nové podání se týká nezákonné praxe při udělení a odnímání státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti.

J.E.František kardinál Tomášek,
arcibiskup pražský
Praha – Hradčanské náměstí

Praha 9. února 1978

Vaše Eminence, Otče biskupe,

v přiloze Vám posíláme doplněk k našemu dopisu ze dne 1. října

1977, kterému jste tehdy přislíbil svoji podporu. Tuto dokumentaci adresujeme opět prezidentu ČSSR, Federálnímu shromáždění a ČTK.

Váš

Ivan Medek, Janáčkovo nábřeží 49, Praha 5—Smíchov

Prezident ČSSR dr. Gustáv Husák

Praha – Hrad

Federální shromáždění ČSSR

Vinohradská 1, Praha 1

Československá tisková kancelář

Opletalova 5, Praha 1

V říjnu loňského roku Vám byl doručen dopis 55 katolických duchovních a laiků, shrnující problematiku postavení křesťanů v ČSSR a upozorňující na četné křivdy a diskriminační opatření, jimž jsou věřící občané v ČSSR vystaveni. Podepsaní, aniž by se v jakékoliv formě vydávali za představitele katolíků u nás, zdůrazňovali, že jsou si vědomi své povinnosti vystoupit proti jakémukoliv bezpráví – ať již se přímo týká věřících či ne – a především se zasazovali o urychlené propuštění všech osob, vězněných pro projevy svého přesvědčení. Současně projevili ochotu konkrétně doložit uváděné nespravedlnosti a podle svých možností se podílet na jejich nápravě.

Ačkoliv již dávno uplynula zákonem stanovená lhůta, neobdrželi jsme žádnou odpověď, a jediným orgánem, který o náš podnět projevil zájem, byla Státní bezpečnost. Přesto jsme odhodláni ve svém úsilí pokračovat a proto Vám jako přílohu k tomuto listu zasíláme seznam některých duchovních, kterým byl /ve většině případů v posledních letech a často bez udání důvodů/ odebrán státní souhlas k výkonu činnosti.

Dokumentaci k tomuto problému Vám přikládáme jako první především z těchto důvodů: Za prvé je zmíněný postup, který je v zásadním rozporu se Zákoníkem práce, s řadou jiných čs. zákonů a především s oběma mezinárodními Pakty o občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních právech, jen nejmarkantnějším příkladem zákazu povolání, jak se s ním běžně setkáváme v mnoha oblastech našeho života. Za druhé se netýká jen uvedených přímo postižených jednotlivců – z nichž mnozí by se za současných poměrů do duchovní správy možná ani vrátit nechtěli – ale představuje nepřipustný cenzurní zásah do náboženských a občanských svobod mno-

hem širších společenství. S ohledem na naše omezené možnosti je seznam nutně neúplný /a především zahrnuje pouze katolické duchovní, ačkoliv stejně jsou postihováni duchovní všech církví/ a v některých bodech možná i nepřesný. Nebude pro Vás jistě obtížné si jej doplnit a zkorigovat. Navíc upozorňujeme, že duchovní, přímo zbavení státního souhlasu, představují jen zlomek těch, jimž je znemožněn výkon kněžského povolání. Zvláštní kapitolu /k níž doufáme časem přinese samostatnou dokumentaci/ tvoří tvrdá omezující opatření při přijímání do semináře a při udělení kněžského svěcení, které je podmíněno příslibem získání státního souhlasu. Někteří kněží jsou místními politickými a policejními orgány pomocí výhrůžek i přímého vydírání nuceni dobrovolně opustit duchovní správu /mají v takovém případě při hledání alespoň částečně kvalifikovaného občanského povolání přece jen větší šanci, než při přímé ztrátě státního souhlasu/. Duchovní může být přinucen k rezignaci také dalšími formami šikovní, z nichž nejzjevnější je nedobrovolné a často opakované překládání do odlehlých farností, čímž je zbavován jak zasloužených plodů svého úsilí, tak jakýchkoliv sociálních jistot. Plat duchovního představuje zhruba polovinu zákonného nástupního platu vysokoškola či třetinu průměrného příjmu československého pracujícího, a duchovní je tedy v rozporu s oficiálními tvrzeními o hmotném zabezpečení církví existenčně přímo závislý na dobrovolných příspěvcích věřících. Mezi méně zjevné formy zákazu výkonu povolání konečně spadají i nucené odchody do důchodů, ostře kontrastující jak s běžnou praxí u jiných kategorií pracujících, tak se zákonnými ustanoveními.

Žádáme Vás proto, abyste se na základě svých ústavních práv a povinností postarali jak o odstranění nezákonné praxe při udělení a odnímání státních souhlasů k výkonu duchovenské činnosti, tak o zrušení četných administrativních opatření v této oblasti, odporujících zákonům ČSSR.

Jménem signatářů dopisu z 1. 10. 1977

Ivan M e d e k

Příloha: Seznam duchovních

Doporučeně

Příloha k dopisu ze dne 9. 2. 1978. Přehled některých katolických duchovních bez státního souhlasu.

Bárta Dr. Jan, Beneš Vít, Bora Miroslav, Bilík Josef, Botor Pavel, Bou-

še Zdeněk Bonaventura, Čapský Ludvík, Česlík Stanislav, Dománek Karel, Dienstpier Jan, Dubas Dominik, Duha Jaroslav, Dvořák Václav, Faltejsek Josef, Fiala ing. Miloslav, Fojtů Josef, Fišer František, Gahura Akvinus, Gajsler Václav Jindřich, Gajara Josef, Habán Dr. Metoděj, Hádek Josef, Hanuš Jaroslav, Hartman Vratislav, Havlas Stanislav, Herbst Karel, Holas Antonín, Holub Jaroslav, Homoláč Rudolf, Honzík Josef, Houžvička Bohumil, Hovjacký Marian, Hutira Ján, Chramosta Antonín, John Čeněk, Juřík František Stanislav, Kadlec Jaroslav, Kálík Antonín, Katzer Otto Dr., Knádl Josef, Kocman František, Komárek Václav, Korbela František, Kopecký Jaroslav, Košek Václav, Kubín František, Lexmann Rafael, Lízna František, Lukášek Andrej, Macoun Jaroslav RNDr., Machalka Augustin, Marek Dominik, Michal Alois, Mitoška Emil Benvenut, Netík Jan, Ondok J.P., Obruča Antonín, Pačour Jiří, Pavlík Jan, Pinkava Tomáš, Plaček Bohumil, Plodek František, Pokorný Josef Dr., Pospíšil Jan, Raab Vilém, Rákosník Bohumil, Sklenovský Bruna, Smištník František Bedřich, Souček Gabriel, Srna Vojtěch, Stejskal Jan, Sukop Josef, Šnobl Atanasius, Šupa Karel, Šveral František, Šveral Antonín, Tajchl Josef, Tajovský Vít, Tomíček Jindřich, Topinka Josef ing., Týfa Antonín, Tyl Josef Heřman, Uher Josef, Urban Josef Jan Ev. Dr., Volejníček Karel, Zlámal Vojtěch Aleš, Zvěřina Josef Dr., Žilinský Jan Donát.

Pozn. ed.: Viz předcházející dokument čís. 37 z 1. 10. 1977.

42

15. února 1978. /Sine loco./ – Informace duchovního Jakuba S. Trojana o trestním stíhání evangelického duchovního M. Lojka.

Causa Miloslav Lojek

Dne 19. prosince 1977 byl obviněn z trestného činu pobuřování podle § 100 a z trestného činu ohrožování politického a morálního stavu jednotky podle § 288 tr. zák. evangelický duchovní Miloslav L o j e k, t.č. příslušník Čsl. lidové armády, před nastoupením vojenské služby dělník.

Miloslav Lojek se narodil dne 6. 1. 1949 v Mladé Boleslavi. Vystudoval střední průmyslovou školu elektrotechnickou v Kutné Hoře a v roce 1968 byl přijat do prvního ročníku fakulty elektrotechnické

v Poděbradech. Na této fakultě absolvoval dva semestry a v roce 1969 přestoupil na Komenského evangelickou teologickou fakultu v Praze. Během studia teologie se hlouběji zaměstnával problémem nenásilí, který se stal tématem i jeho závěrečné písemné práce. Po ukončení studia v roce 1974 se oženil a přechodně pracoval jako dělník v cukrovaru v Ml. Boleslavi.

Na počátku roku 1975 mu byl udělen státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti v Kralovicích u Plzně. Jako evangelický duchovní se necítil odpovědný pouze za duchovní vedení svěceného sboru. Uvědomoval si současně odpovědnost i za občanské a veřejné záležitosti. V Kralovicích, v malém západočeském městě, se účastnil dvou veřejných schůzí MNV, na kterých se občané měli vyjádřit k celkové situaci v městě, popřípadě podat návrhy na řešení rozmanitých problémů. Miloslav Lojek poukázal na některé nedostatky a současně projevil ochotu pomoci při jejich odstraňování. Jeho veřejné vystoupení však vzbudilo nepochopení u vedoucích představitelů města navzdory tomu, že předseda MNV v Kralovicích před začátkem každé veřejné schůze zdůrazňoval, že má velice rád, když se kritika projeví veřejně a ne skrytě za zády. Svým dalším postupem však prokázal, že svá slova nemínil opravdově a že kritické vystoupení Miloslava Lojka vztáhl neodůvodněně na sebe. Evangelickému duchovnímu byla nakonec udělena důtka na MNV v Kralovicích. Další postih nedal na sebe dlouho čekat. Příslušným okresním církevním tajemníkem /zaměstnancem st. správy/ mu bylo na podzim 1975 sděleno, že mu státní souhlas udělený na zkušební dobu jednoho roku vypršel a že jeho platnost nebude prodloužena. /Tato praxe zkušební doby na jeden rok nemá v našem právním řádu opory a je diskriminační povahy zejména vůči mladým duchovním, kteří nastupují poprvé do práce ve sboru. Duchovní jsou v této svévolně stanovené lhůtě prověřováni. Zákoník práce zná jen tzv. měsíční zkušební dobu, která musí být sjednána písemně se svolením obou stran! / Proti tomuto postupu st. orgánů, jehož zřejmým cílem je vynutit si pod hrozbou ztráty místa povolnou konformitu, nelze podat odvolání.

V lednu r. 1976 státní správa Miloslavu Lojkovi oznámila, že zkušební doba vypršela a že mu souhlas pro práci duchovního nebude nadále udělen. V jarních měsících 1976 se M. Lojek přestěhoval se svou manželkou do Oloví u Sokolova a nastoupil jako dělník v továrně na zpracování uhlí a výrobu generátorového plynu ve Vřesové. Zde pracoval až do nástupu vojenské služby dne 30. září 1976.

Dne 20. 12. 1977 byl ev. duchovní M. Lojek obviněn z trestného činu pobuřování, který spáchal údajně tím, že dával vojákům základní služby číst písemné materiály útočící na socialistické společenské a státní zřízení /Chartu 77 a úvahu o soc. zákonnosti/a že před dalšími osobami voj. útvaru pronášel pobuřující výroky. Dále byl obviněn z trestného činu ohrožování politického a morálního stavu jednotky /patrně pro výroky pacifistického obsahu/. Dne 20.12.1977 byla současně provedena v bytě M. Lojka domovní prohlídka. Téhož dne bylo manželce M. Lojka ústně oznámeno, že ode dne 19.12.1977 byla na jejího manžela uvalena vazba a že je ve věznici v Praze-Ruzyni. Toto sdělení bylo dopisem vyššího voj. prokurátora ze dne 28.12.77 potvrzeno. V současnosti je skončeno vyšetřování obviněného i svědků obžaloby. Podle sdělení obhájce manželce M. Lojka dá se očekávat v blízké době soudní přelíčení. Obviněnému hrozí podle §§ 100, resp. 288 trest odnětí svobody na dobu 6 měsíců až tří let.

15. února 1978

J. Trojan

Pozn. ed.: V soudním přelíčení u vojenského obvodového soudu v Plzni byl M. Lojek odsouzen k trestu ztráty svobody na 15 měsíců nepodmíněně pro trestné činy uvedené v informaci J.S. Trojana. O průběhu soudního přelíčení s M. Lojkem existuje rozsáhlý soukromý záznam, který cirkuloval jako samizdat v paralelním informačním systému a který neuveřejňujeme pro jeho mimořádně velký rozsah. Případ M. Lojka zahrnul mluvčí Charty 77 do svého dopisu z 11. 3. 1978, adresovaného Federálnímu shromáždění ČSSR a dalším státním představitelům a orgánům, v němž protestovali proti nespravedlivému odsouzení šesti občanů. Případem se rovněž zabýval později ustavený Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných.

43

2. března 1978. Bratislava. – Usnesení správy vyšetřování Státní bezpečnosti v Bratislavě o trestném stíhání katolických duchovních M. Zajíčka a R. Gombíka v souvislosti s Chartou 77.

Č. j.: VS:ČVS: 2/1978

V Bratislavě dňa 2. 3. 1978

U Z N E S E N I E

Podľa ustanovenia § 163 odst. 1 tr. por. stíham:

- 1/ Mariána Zajíčka, nar. 22. 1. 1951 v Dubovej, okr. Bratislava-vidiek, povoláním kaplán rím.-kat. cirkvi v Pezinku, slobodný, bytom Bratislava, Jána Osohu č. 15 t.č. vo väznici MS v Bratislave

2/ Roberta Gombíka, nar. 30. 7. 1949 v Bošanoch, okr. Topolčany, povoláním kaplán rím.-kat. církvi v Senci, bytom Komárno, Leninovy sady – slobodáreň č. 39 t.č. ve väznici MS v Bratislave

ako obvinených z trestného činu spolupáchateľstva k tr. činu podvracania republiky podľa § 9 odst. 2 k § 98 odst. 1 tr. zákona, lebo na základe zistených skutočností je dostatočne odôvodnený záver, že obv. Marián Zajíček a Robert Gombík z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky začiatkom februára 1977 po vzájomnej dohode, obv. Marián Zajíček na Farskom úrade rím.-kat. církvi v Pezinku a obv. Robert Gombík na Farskom úrade v Senci, rozmnožili na písacích strojoch väčší počet výtlačkov /najmenej 140 kusov/ "Prehlásenie Charty 77", a ďalšie písomnosti súvisiace s Chartou 77, ich obsah hrubo napadá socialistické spoločenské a štátne zriadenie republiky, ktoré potom poslali svojim známym rím.-kat. duchovným na území SSR a ďalším osobám.

ODÔVODNENIE

Obvinení po vzájomnej dohode koncom januára 1977 odcestovali z Bratislavy do Prahy s úmyslom získať písomnosť Prehlásenie Charty 77. Za týmto účelom v Prahe navštívili jedného zo signatárov Charty 77 – Pavla Kohouta, ktorý im dal jeden výtlačok Prehlásenia Charty 77 a od Jána Patočku dostali ďalšiu písomnosť "Čím je a čím nie je Charta 77".

Obvinení s obsahom týchto protištátnych písomností súhlasili a dohodli sa na ich rozmnožovanie a rozširovanie. Rozmnožovanie previedli na svojich pracoviskách v Pezinku a v Senci na vlastných písacích strojoch zn. Chevron a Consul a rozoslali prostredníctvom poštového úradu v Bratislave určeným adresátom a ďalším osobám.

Uvedené skutočnosti sú potvrdené vlastným priznaním obvinených Zajíčka a Gombíka, výpoveďmi svedkov – Jána Košču, Anny Jakubíkovej, Rudolfa Zajíčka a ďalšími, ako aj materiálmi zaistenými pri domových prehliadkach v bytoch obvinených a zadržaním predmetných poštových zásielok.

Na základe uvedených skutočností je odôvodnené podozrenie zo spáchania horeuvedeného trestného činu a preto bolo rozhodnuté tak ako je to uvedené vo výrokovvej časti tohoto uznesenia.

Uznesením vyšetrovateľa ŠtB zo dňa 6.2.1978 bola trestná vec podvracania republiky podľa § 98 odst. 1 tr. zákona podľa § 23 odst. 1 tr. poriadku zo spoločného konania na Správe vyšetrovania ŠtB v

Praha, které bylo začaté dňa 6. 1. 1977 pod č. j. OS-11/ OZ – 77.

Poučenie: Proti tomuto uzneseniu je prípustná sťažnosť, ktorú možno podať do troch dní od jeho doručenia u vyšetrovateľa ŠtB. Sťažnosť nemá odkladový účinok.

Pozn. ed.: Viz dále dokument čfs. 45.

44

19. dubna 1978. Telecí. – Informace českobratrského evangelického vikáře ing. T. Bíska o výsleších členů staršovstva církevního sboru v Telecích na krajské správě SNB v Hradci Králové ve dnech 12. – 13. dubna 1978.

ZPRÁVA Z TELECÍHO

Ve středu a ve čtvrtek 12. – 13. 4. 1978 proběhlo tzv. úřední jednání mezi pracovníky krajské správy SNB v Hradci Králové /ŠtB/ a staršovstvem českobratrského evangelického sboru v Telecích. Předvoláni byli funkcionáři staršovstva a podle uvážení krajské správy SNB patrně aktivnější členové staršovstva sboru /správní orgán, složený ze zvolených členů sboru, v Telecích v počtu 12, a duchovního jakožto virilního člena/. Předvolán nebyl duchovní sboru Tomáš Bísek, signatář Charty 77.

K úřednímu jednání bylo takto vyzváno sedm lidí, vždy po dvou do oddělených služebních místností SNB v Poličce, postupně dva dopoledne a dva odpoledne, takže jednání v podobě výslechu a sepsání protokolu trvalo v rozmezí asi mezi dvěma a pěti hodinami.

Projednávány byly převážně záležitosti duchovního T. Bíska, jeho podpis Charty 77, způsob informování staršovstva o tomto kroku, podpis dopisu 31 bratří a sester českobratrské církve evangelické o vztahu církve a státu, finanční záležitosti, styk s cizinci, odpovědnost vůči sboru, pracovní aktivita atd.

Snaha pracovníků krajské správy SNB byla ukázat činnost Charty 77 jako nezákonnou a tudíž veškerou činnost duchovního v otázce lidských práv a svobod jako aktivitu, která povede k odnětí státního souhlasu k duchovenské činnosti nebo k přeložení nebo k jinému druhu postihu.

Odpovědi a výpovědi starších do protokolů směřovaly převážně ke kladnému uznání práce duchovního T. Bíska ve sboru, ale byly velmi rozmanité v oblasti vyšetřovaných otázek, protože starší mají po-

vědomí více o vlastních sborových věcech než o ostatních záležitostech a po propagandistické kampani proti Chartě 77 byly výpovědi některých poznamenány obavami z možného postihu. Podle dojmu některých předvolaných šlo mimo jiné o snahu SNB zbavit se odpovědnosti za případný postih a přenést váhu tohoto rozhodnutí na staršovstvo sboru, respektive na církev.

Osobně bych charakterizoval postup orgánů SNB jako hrubý zásah do vztahů staršovstva a duchovního a využití činnosti duchovního, která není nezákonná a je všeobecně známa i státním orgánům již déle nežli rok, k pokračujícímu zastrašení členů církve v Telecím /kde to není poprvé/ i v okolních sborech, a tím potlačení života církve.

V Telecím 19. dubna 1978

ing. Tomáš Bísek, čbr.ev.vikář
569 94 Telecí 129, o. Svitavy

Určeno: – Seniorátnímu výboru poličského seniorátu
Synodní radě českobratrské církve evang.,
Mluvčím Charty 77

Pozn. ed.: V textu vzpomenutý "dopis 31 bratří a sester" publikujeme jako dokument čí. 33 ze 7. 5. 1977.

45

20. dubna 1978. Praha. – Informace signatáře Charty 77 dr. V. Bendy o dočasném zadržení a trestním stíhání katolických duchovních R. Gombíka a M. Zajíčka v souvislosti s Chartou 77, jakož i o dalším průběhu vyšetřování.

Na základě prověřených informací sděluji toto:

28. 2. 1978 byli orgány StB zadrženi Robert Gombík /nar. 30. 7. 1949/, katolický duchovní v Senci a Marian Zajíček /nar. 23. 1. 1951/, katolický duchovní v Pezinku, signatář Charty 77. Současně byly v místě jejich dočasného i trvalého bydliště provedeny domovní prohlídky. Domovní prohlídky byly provedeny také u bratra a rodičů Mariana Zajíčka. Proti oběma jmenovaným bylo vzneseno obvinění z trestného činu podvracení republiky /§ 98 trestního zákona/, a to v rámci trestního stíhání proti neznámému pachateli, započatého dne 6. 1. 77 v souvislosti s Chartou 77. /To je – pokud je mi známo – nový moment, mj. odporující prohlášením oficiálních představitelů ČSSR. Doposud bylo tohoto zahájeného trestního stíhání používáno

k odůvodnění výsledků a domovních prohlídek u signatářů Charty 77, avšak v žádném z nich nebyl rozpoznán onen "neznámý pachatel" a formálně jsou trestně stíháni nebo odsuzováni z jiných důvodů./ 3. 3. 1978 byli oba duchovní propuštěni; trestní stíhání proti nim však trvá a jsou nadále vyšetřováni na svobodě.

Trestného činu podvracení republiky se měli oba obvinění dopustit rozšiřováním základního prohlášení Charty 77 a úvah zesnulého filozofa Jana Patočky, mluvčího Charty 77. Při domovních prohlídkách nebyly nalezeny žádné písemnosti, související s Chartou 77 /materiály, o něž se obvinění opírá, získala StB nezákonnou kontrolou korespondence/; zato byly při prohlídkách zabaveny psací stroje a větší množství náboženské literatury a jiných pastoračních pomůcek. Jevem na československé poměry kuriózním je skutečnost, že obviněným nebyl odejmut státní souhlas a mohou tedy nadále vykonávat svůj kněžský úřad.

Po propuštění byl každý z obviněných podroben ještě čtyřem výsledkům; v souvislosti s jejich "případem" byl dále vyslechnut větší počet osob. Výslech svědkyně Zuzany Zajíčkové /švagrové obviněného Mariana Zajíčka/ probíhal způsobem, hrubě odporujícím jak československému trestnímu řádu, tak elementárním humánním požadavkům. Tuto těhotnou svědkyni vyšetřovatel po dobu výslechu oslňoval stolní lampou a pokoušel se ji rozrušit a ovlivnit urážlivými úvahami, týkajícími se jejího manželského života a možné nevěry jejího muže.

V Praze byli orgány bratislavské StB k případu Roberta Gombíka a Mariana Zajíčka vyslechnuti zpěvák a básník Jaroslav Hutka, psycholog Jiří Němec a velmi pravděpodobně /výslech měl proběhnout dnes, tj. 20. 4. 78/ také spisovatel Pavel Kohout.

V Praze 20. 4. 1978

Dr. Václav Benda

Pozn. ed.: Viz též předcházející dokument č. 43. – Samizdatové materiály paralelního informačního systému, které jsem měl k dispozici, se o dalších osudech R. Gombíka a M. Zajíčka nezmiňují. K soudnímu řízení pravděpodobně nedošlo. Jméno Roberta Gombíka je uvedeno v dokumentu Charty 77 č. 17 z května 1978, jímž byl zveřejněn seznam nových signatářů Prohlášení Charty 77. ~~Martin~~ Zajíček jako signatář Prohlášení Charty 77 byl uveden již v dokumentu Charty č. 14 z 21. 12. 1977.

//Po 10. květnu 1978. Brno.// – Ze záznamu o průběhu hlavního líčení proti M. Šimsovi obžalovanému z trestného činu neplnění odvodní povinnosti.

Dne 10. května se dostavilo 30–40 většinou mladých mužů, z nichž pouze dva byli známí přátelům M. Šimsy jako pracovníci StB. Z ostatních byla řada lidí velmi silných, sportovního až zápasnického zevnějšku, tři nebo čtyři z nich vyhlíželi velmi inteligentně. Většina uhýbala pohledem a někteří se zjevně styděli, budili dojem, že nejsou přítomni tomuto dopolednímu jednání dobrovolně. O některých by se dalo říci, že jsou frekventanty školy StB, popřípadě stálí spolupracovníci. Někteří z nich se snažili naslouchat rozhovorům asi 10–12 přátel M. Šimsy. V čase, kdy mělo líčení být zahájeno, se postavili těsně ke dveřím do soudní síně, a to velmi těsně, po celkem hodinovém čekání se pak energicky tlačili dovnitř, aby zabránili přátelům M. Šimsy v účasti na procese. Při čekání předčítal J. Šimsa z ekumenického překladu Čtyř evangelíí úryvky z evangelia Matoušova /5,1-16 – 21-26 – 38-46; 6,24-34/ a pak z evangelia Janova /1,1-15/. Předčítal tyto texty nahlas a většina přítomných u dveří to pozorně sledovala. Jedním z neznámých účastníků přivedený příslušník v uniformě VB překlad evangelíí J. Šimsovi odebral s tím, že není žádoucí, aby zde předčítal a s tím, že po skončení přelíčení knihu dostane zpět. J. Šimsa pak z paměti reprodukoval rozhovor Jana Křtitele se žoldněři podle Lukáše 3,12-14. Před zahájením čtení rozsudku došlo k malé potyčce mezi J. Šimsem a jedním z neznámých posluchačů kvůli místu. Neznámý pak polohlasem vyhrožoval J. Šimsovi, aby "si počkal, až bude vycházet". J. Šimsa si po skončení stěžoval předsedkyni, která ho odkázala na příslušníka VB, ten ho vyslechl, ale odmítl legitimovat neznámého občana, který vystupoval velmi sebevědomě, podporován ještě dalším neznámým starším mužem v civilu. Ve vestibulu soudu byli civilní příslušníci většinou sportovního a zápasnického vzezření rozestavení v širokém půlkruhu v postojích známých z dobrodružných filmů a přihlíželi, jak přátelé M. Šimsy a další občané vycházející z budovy soudu jsou uniformovanými příslušníky VB legitimováni a zdlouhavě zapisováni. Byli legitimováni i ti, kdo se do soudní síně nedostali, a dokonce i přátelé, kteří přišli pozdě nebo procházeli náhodou a dali se s J. Šimsem nebo M. Šimsem do řeči. Z početné skupiny neznámých mladých mužů nebyl legitimován nikdo. Jinak proces proběhl klidně.

Pozn. ed.: Hlavní líčení proběhlo ve dnech 7. a 19. 4. a 10. 5. 1978 u Městského soudu v Brně; obžalovaný M. Šimsa, syn duchovního Jana Šimsy, byl navzdory nedostatečným důkazům odsouzen k pěti měsícům vězení s odkladem na dva roky. – Z obsáhlého záznamu, sestaveného neznámým účastníkem líčení, je vybrána pouze menší část, zachycující ovzduší v soudní budově v posledním dnu procesu.

21. května 1978. Praha. – Otevřený dopis signatáře Charty 77 I. Medka prezidentu republiky a dalším čs. státním činitelům. Líčí okolnosti teroristického přepadu na jeho osobu, k němuž došlo bezprostředně po zadržení ve služebně Státní bezpečnosti, a žádá o vyšetření případu.

O t e v ř e n ý d o p i s

Praha 21. května 1978

prezidentu republiky, předsedovi vlády, ministru vnitra a generálnímu prokurátorovi ČSSR

Pane prezidente, pane předsedo vlády, pane ministře, pane generální prokurátore,

v úterý 16. května v 17.00 hodin jsem šel navštívit svého přítele dr. Ladislava Hejdánka. Před jeho bytem měli službu čtyři uniformovaní příslušníci VB, z nichž dva mě zadrželi a odvedli před dům do připraveného vozu, kterým jsem byl převezen do Bartolomějské ulice. Tam jsem čekal tři hodiny v místnosti se dvěma mladými příslušníky StB, kteří se mnou "nezávazně" hovořili a prohlédli mi obsah kapes. Svě jednání nevysvětlili a odmítli udat důvod mého zadržení. Ve 20,30 vstoupil do místnosti elegantně oblečený tmavovlasý muž, který se představil jako Ulrich, zdvořile mě vyzval, abych šel s ním, a na ulici před budovou mi sdělil, že je připraven vůz, který mne odveze domů. Na moji námitku, že je to zbytečné, protože bydlím za mostem 1. máje, odpověděl, že je to zdvořilost, abych si nemyslel nic špatného. Vedl mě pak za roh do ulice Karoliny Světlé, u rotundy sv. Kříže se několikrát rozhlédl a opakoval, že auto zde musí být každou chvíli, protože bylo řádně objednáno. Ve chvíli, kdy byla ulice úplně prázdná, předal mi můj občanský průkaz, který až do té doby držel v ruce. V tomto okamžiku se na mne zezadu vrhli dva silní mužové, zkroutili mi ruce, vtlačili mne do světlého vozu zn. Žiguli, který stál připraven ve výjezdu z Konviktské ulice. Ve voze mi přitiskli hlavu k zemi, na ruce za záda nasadili pouta a přes oči a uši uvázali kus silné látky, kterou pak po cestě stále utahovali. Po hodině jízdy, která proběhla za naprostého ticha, vůz zastavil. Byl jsem vytažen ven a vlečen několik desítek metrů blátem a mokrou trávou mezi nízkými stromy a keři. Přitom jsem byl stále spoután a měl jsem zavázané oči. Nato mi byla sejt-

muta pouta i látka s očí a současně jsem dostal neobyčejně prudkou ránu do žaludku na solar plexus. Na okamžik jsem ztratil dech a vědomí. Když jsem se probral, ležel jsem na zemi a slyšel zvuk odjíždějícího vozu. Pokusil jsem se vstát a orientovat se v hustém mlází hlubokého lesa, kde by ležícího člověka nemohl nikdo nalézt. Asi po hodině bloudění jsem se ve 22,40 dostal do Pacínova a do Nového Strašecí, odkud jsem jel autobusem přes Lány do Stachova a pak ráno vlakem do Prahy.

Skutečnost, že jsem se vrátil živ /nikoli zdrav/, je jen výsledkem náhody a snad i mého úsilí, a nelze ji zobecnit. Nedovedu si představit, že by za toto gangsterské přepadení mohl kdokoliv z úředních představitelů nést odpovědnost. Dovedu si však představit, co by se stalo, kdyby na mém místě byl člověk slabý nebo nemocný. Pak by to nebylo zákeřné přepadení, ale vražda. V mém případě šlo "pouze" o únos, ublížení na těle, event. vražedný pokus.

Žádám vás, abyste tuto záležitost okamžitě vyšetřili. Cílem tohoto teroru nebylo jen demonstrativní napadení mé osoby, ale otevřený útok na zákony republiky a tedy také na každého, kdo za ně nese odpovědnost a má zaručovat jejich plnění.

Zároveň žádám prezidenta republiky, předsedu vlády a ministra vnitra ČSSR o odpověď na svůj doporučený dopis z 25. března 1978, ve kterém sděluji své rozhodnutí o podání žádosti k vystěhování do Rakouska.

Tento otevřený dopis považujte za podání trestního oznámení.

Ivan M e d e k, Janáčkovo nábřeží 49, 150 00 Praha 5 – Smíchov

Pozn. ed.: Ve sdělení č. 7 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných z 23. 5. 1978, které tento případ široce zveřejnilo, se dále podotýká: "Příznačná je okolnost, že k únosu došlo při propuštění I. Medka z budovy Bezpečnosti a že byl proveden před zraky důstojníka StB, který oběť na místo činu dovedl a který se nepokusil zasáhnout na její obranu."

22. června 1978. Praha. – Otevřený dopis 115 čs. občanů 5. Všekřesťanskému mírovému shromáždění Křesťanské mírové konference v Praze s žádostí o intervenci, aby vězňové v čs. vězeňských zařízeních směli číst bibli.

Otevřený dopis 5. Všekřesťanskému mírovému shromáždění Křesťanské mírové konference, konanému ve dnech 22. – 27. června 1978 v Praze

Vážené shromáždění,

Váš program je časově vymezen a jistě jej nelze libovolně rozšiřovat. Přesto nám však dovoluňte, abychom se na Vás obrátili s naléhavou osobní prosbou. Věc, o niž nám jde, totiž úzce souvisí s mottem /"...aby se zjevil těm, kdo jsou ve tmě a stínu smrti, a uvedl naše kroky na cestu pokoje", Lukáš 1,79/ a hlavním tématem Vaší konference /Boží výzva k solidaritě – křesťané pro mír, spravedlnost a osvobození/. Doufáme proto, že najdete způsob, jak ji projednat a zaujmout k ní stanovisko.

Působí nám velkou starost, že v Československu nemají vězňové možnost číst bibli. V našem státě bible sice vycházejí a lze si ji volně koupit, pokud není rozebrána, ale vězeňské knihovny ji nepůjčují. Když ji vězňům jejich rodinní příslušníci pošlou poštou, není předána.

Doufáme, že Vaše shromáždění může svým vlivem přispět ke změně tohoto stavu. Doufáme v to tím spíše, že například v Německé demokratické republice poskytují církve své publikace vězeňským knihovnám bez omezení. Prosíme Vás tedy, abyste u Správy nápravně výchovných ústavů ministerstva spravedlnosti Československé socialistické republiky intervenovali ve prospěch vězňů, kteří touží po čtení Písma, po slovech smíření a pokoje.

V Praze dne 22. června 1978

Adamová Viorika, Balabán Milan, Bárta Zdeněk, Bártil Pavel, Bednář Jan, Benák Zdeněk, Bierhanzl Ivan, Brabec Jan, Bratinka Pavel, Bouše Zdeněk Bonaventura, Čeleda Jaroslav, Černega Ivan, Černega Jiří, Černega Michal, Daler Milan, Dobešová Blanka, Doležalová Jarmila, Drápal Jan, Drastíková Hana, Duda Karel, Faitová Růžena, Farkaš Luděk, Hájková Věra, Hantl Jiří, Hejdánek Ladislav, Hejdánková Petra, Hlavsa Milan, Hlavsová Jana, Hníčková Zdeňka, Hrabina Jan, Hrabinová Zdena, Hrach Petr, Hric Jan, Hrubý Vladimír, Husáková Marcela, Chmel Jiří, Chmelová Hana, Chmelík Pavel, Chnapko Jaroslav, Jirounek Mirek, Jirousová Juliana, Jirousová Věra, Jícha Petr, Karásek Svatoopluk, Karásková Stanislava, Klimecký Pavel, Koreček Jan, Kotál Miroslav, Kozlík Jan, Kratochvíl Jiří, Krúpa Karel, Kubíček Jiří, Laurenčík Vendelín, Libánská Drahoslava, Litomiský Jan, Malý Václav, Mamula Jan, Marek Jiří, Mázl J., Medek Ivan, Michal Pavel, Mikešová Vlasta, Mirvald Miroslav, Myslín Pavel, Neduha Jaroslav, Němec David, Němec Ondřej, Němcová Markéta, Němcová Pavla, Němejc An-

Antonín, Oborský Antonín, Očenáš Jiří, Ostřížek Břetislav, Pánek František, Parkán Viktor, Parkánová Petra, Plusk J., Pojar Antonín, Princ Jan, Pševratská Jana, Riedl Vratislav, Rosecký Daniel, Ruml Jan, Rychtářová Olga, Rysová Zora, Skalický Miroslav, Soukup Karel, Soukupová Marie, Statečná Olga, Stehlík Oldřich, Svoboda A., Štogr Josef, Tomin Lukáš, Trojan Jakub, Trnka Petr, Tvrđíková Jitka, Vašková Marta, Vencovská Alena, Voják Vladimír, Vokatý Zdeněk, Vrba Vladimír, Wüch Jan, Zajíček Pavel, Zárbynický Stanislav, Zdvořáček Ctirad.

Pozn. ed.: V dokumentu Charty 77 čís. 16 z 22. května 1978, který podrobně analyzuje porušování lidských a občanských práv v oblasti čs. vězeňství, se mj. uvádí: "Je-li ve společnosti porušována ústavně zaručená svoboda projevu a svoboda náboženského vyznání, tím spíše jsou pak tyto svobody porušovány ve vězeních. Náboženské obřady nejsou povoleny. V objektech věznic a nápravně výchovných zařízení byly zrušeny kaple a kostely. Zásadně není povoleno vlastnit bibli. Duchovní nemají přístup do věznic a ústavů. Správy ústavů neumožňují dokonce ani ty náboženské úkony /modlitby, pústy, kázání, teologické rozpravy/, které by odsouzení mohli pořídat sami."

49

24. června 1978. Praha. – Otevřený dopis signatáře Charty 77 dr. J. Tomina ministrowi vnitra ČSSR. Protestuje proti nepřetržitému sledování pracovníky Státní bezpečnosti poté, kdy se sešel se zahraničními účastníky V. Všekřesťanského mírového shromáždění v Praze.

Tak vypadá předepsaná náplň jejich práce?
Otevřený dopis ministrowi vnitra

Pane ministře!

V Praze se v těchto dnech koná V. Všekřesťanského mírového shromáždění. Při této příležitosti přijela do Prahy řada mých přátel, které jsem viděl naposledy před deseti lety. Protože mi byl před několika měsíci odebrán cestovní pas a protože při současné politice Vašeho ministerstva nemám naději, že bych v dohledné době mohl svobodně navštívit své přátele v cizině, aniž bych kvůli tomu musil emigrovat, navštívil jsem dnes dopoledne přátele, kteří bydlí v hotelu Paříž. Chvilí poté, co jsem se po rozhovoru s přáteli vrátil domů, objevil se před domem černá Tatra 603 s posádkou mužů v civilu. Žena za mnou přišla do kuchyně: "Tak je máme před domem!" Chtěli jsme pít kávu, místo toho jsme se pohádali: "Co mi to povídáš? Před na-

ším domem nemůže stát auto s lidmi? Musíme všude vidět tajné? To nelze beztravně. Nebudeme moci žít normálně, budeme-li mít pocit, že jsme sledováni." Pil jsem kávu sám. Pak mi to nedalo, šel jsem se podívat k oknu. Černé auto s posádkou ani na mne neudělalo dobrý dojem, ženu jsem požádal o odpuštění: "Je tohle možné? Jen proto, že navštívím pár přátel v hotelu? Nebo snad proto, že to byli křesťané?" Nechtělo se mi stále ještě věřit. Bylo třeba to vyzkoušet. Sebral jsem pláštěnku – pršelo – a šel jsem se projít Letenskou plání k Čechovu mostu. Dva páni vyskočili z auta a sledovali mne, pokud jim nohy a síly stačily. Pak jsem šel do kopce, měl jsem chuť jít rychle, tak jsem je ztratil z dohledu. Našli se opět, až když jsem se znovu vracel k domovu. Opět usedli do své černé Tatry 603. Pak jsem šel nakoupit do obchodního domu Kotva. Šel jsem rychlým krokem, asi jim to vadilo, protože jsem slyšel volání: "Pane Tomine! Pane Tomine!" I tentokrát se zase našli, až když jsem se vracel, až u nás před domem. Tělnatější z dvojice mých stínů vystoupil z auta – podotýkám, že byl v civilu – a oslovil mne: "Jste pod kontrolou bezpečnosti, tak nechte těch honiček!" Pane ministře, je zákonem stanovena rychlost, jakou se mám ode dneška pohybovat? K večeru jsem šel do práce, pracuji v ZOO jako noční hlídač. Opět stejná "hra", tentokrát mne sledoval štíhlejší člen posádky. Šel jsem na tramvaj, nastoupil do tramvaje, stále mne sledoval můj stín. Autobus měl trochu zpoždění, musil jsem proto od autobusu běžet, abych na píchačkách píchl před šestou. Můj stín za mnou vběhl do chodby s píchačkami tak rychle, že jsem měl obavu, že nalezl do zdi. Pak se oba – tělnatější i štíhlejší – ještě asi půl hodiny procházeli v průchodu do ZOO před okny pokladny, kde mám své noční pracoviště. Činili potíže vědeckým pracovníkům, kteří provádějí průzkum a zapisují počet návštěvníků za každou hodinu: nevěděli, zda mají mé stíny zařadit mezi přicházející, odcházející, zda je mají registrovat jednou či vícekrát, či zda mají zařadit novou kolonku: nerozhodní.

Pane ministře, je možné, aby se takto chovali pracovníci Vašeho ministerstva? Nebo jde o nějaké temné teroristické komando? Dům, ve kterém bydlíme, je vzdálen sotva čtyřista metrů od Vašeho ministerstva! Musím Vás upozornit, že se civilové v černém autě vydávají za pracovníky bezpečnosti, že mne sledují, kamkoliv se hnu, že vážně zasahují do mého osobního života. Jsem zvyklý na osamělé procházky, dlouhé procházky. To mám teď mít své stíny pořád za

sebou, to se mnou budou chodit na Petřín a na Babu a na Kozí hřbety a všude a pořád? Má-li tohle být výsledek V. Všekřestanského mírového shromáždění, pak budu muset svým přátelům napsat, aby sem příště nejezdili. Oni si sem svobodně přijedou a zase odjedou – já vím, Praha je krásná a naše církve jsou pohostinné – pro mne však jejich příjezd má za následek vážná omezení mé osobní svobody. Souvislost je tu tentokrát zcela nepopíratelná. Žádám Vás o vyšetření.

Julius Tomin

Praha 7

Keramická 3

50

Červen 1978. Praha. – Dopis 22 čs. občanů účastníkům Všekřestanského mírového shromáždění v Praze s prosbou o solidaritu pro nejnáléhavější případy nespravedlivě vězněných.

Účastníkům Všekřestanského mírového shromáždění v Praze

Praha, červen 1978

Bratří a sestry,

zdravíme Vás apoštolským slovem "Pomněte na vězně, jako byste spoluvězňové byli". Obracíme se na Vás s prosbou. V současné době je v naší zemi vězněna řada našich bratří a přátel. Vesměs byli odsouzeni nebo obviněni podle našeho názoru nespravedlivě a v rozporu s platnými československými zákony, jmenovitě se zákonem č. 120/76, tj. s mezinárodními pakty o občanských, politických a kulturních právech. Činnost, pro kterou byli souzeni či obviněni, považujeme za příspěvek k duchovnímu rozvoji naší společnosti i širší lidské pospolitosti a za součást snah o to, aby i v naší zemi spravedlnost a pokoj daly sobě políbení.

Prosíme Vás, zahrňte tyto naše bratry do přímělných modliteb a hledejte spolu s námi možnosti, jak jim pomoci. Příklady konkrétní solidarity, které v řadě zemí dopomohly postiženým k právu či alespoň ke zmírnění nespravedlnosti, jsou pro nás povzbuzením.

Za zvláště naléhavé považujeme následující případy:

Jan Š i m s a, nar. 1929, otec tří dětí, duchovní českobratrské církve evangelické, zbavený státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti, v poslední době dělník, zvolen synodem ČCE r. 1971 za delegáta Všeckřesťanského mírového shromáždění, signatář Charty 77. Je ve vazbě od 30.5. 1978 pro útok na veřejného činitele. Deliktu se údajně dopustil tím, že při domovní prohlídce ve svém bytě bránil svou manželku, které se příslušník bezpečnosti za použití násilí pokoušel vytrhnout z ruky dopis osobního charakteru. Hrozí mu trest až do výše tří let. Je těžce nemocen, byla mu vyoperována jedna ledvina, trpí těžkou chladovou alergií a srdeční slabostí. Je vězněn v Brně—Bohunicích.

Miloslav L o j e k, nar. 6.1.1949, duchovní ČCE, zbaven státního souhlasu k duchovenské činnosti, zaměstnán jako dělník. Byl odsouzen 19.4.1978 na 15 měsíců odnětí svobody za pobuřování a ohrožování morálního a politického stavu jednotky. Jako vojín presenční služby dal několika vojínům přečíst text Charty 77. Dalšího trestního činu se měl dopustit mj. výroky při politickém školení mužstva, že nepříteli je třeba milovat a ne nenávidět, že socialistický tábor jako morálně vyšší řád by měl učinit první kroky k odzbrojení a zpochybňování absolutní závaznosti vojenské přisahy. Je vězněn v Plzni—Borech.

Aleš B ř e z i n a, nar. 12.4.1948, studující Komenského bohoslovecké evangelické fakulty v Praze, vyloučen ze studií pro solidaritu s jiným studentem vyloučeným pro politické důvody, signatář Charty 77. Odsouzen v červnu 1977 na dva a půl roku, když z důvodů svého pacifistického přesvědčení nenastoupil službu v čs. ozbrojených silách. Je vězněn v Plzni—Borech.

Oldřich T o m e k, nar. 13.10.1921, profesor, v poslední době železniční dělník. Odsouzen v únoru 1977 v Havl. Brodě pro pobuřování na 1 rok odnětí svobody. Trestného činu se údajně dopustil dopisem Gen. prokuratury a Správě pasů a víz. Rozsudek uvádí, že v těchto dopisech "očerňuje" soc. vztahy v naší společnosti, když poukazuje na omezování osobních svobod a občanských práv a užívá přitom úmyslně tendenčního srovnávání s výroky Shakespearova dramatu "Hamlet". Součástí rozsudku je i věta, že obviněný "je hluboce nábožensky založen a své náboženské přesvědčení promítal do vyučovacího procesu v době, kdy působil jako středoškolský profesor". Je velmi těžce nemocen,

trpí anginou pectoris, trest má nastoupit, jakmile se jeho zdravotní stav zlepší.

Ivan J i r o u s, nar. 23.9.1944, teoretik umění, signatář Charty 77. Odsouzen v Praze 5.5.1978 pro výtržnictví na 18 měsíců trestu v II. nápr. skupině. Na výstavě svého přítele pronesl teoretickou úvahu o umění. Ač mu nebyly prokázány trestné výroky, soud nabyl dojmu, že "samo veřejné vystoupení za prokazatelných předpokladů o jeho osobě a postojích naplňuje dostatečně skutkovou podstatu trestného činu." Ivan Jirous byl již v r. 1976 odsouzen na 18 měsíců za výtržnictví jako umělecký vedoucí hudební skupiny "Plastic People". Podle prokuratory se Jirous pokoušel "vnucovat naší společnosti svoje pojetí kultury". Je vězněn ve Stráži pod Rálskem.

Miloslav Č e r n ý, nar. 24.3.1930, dělník, odsouzen 12.5.1978 za pobuřování na 3 roky odnětí svobody. Klade se mu za vinu, že zhotovil a vylepil plakáty na podporu Charty 77. Je vážně nemocen, trpí poúrazovou epilepsií. Je vězněn v Plzni-Borech, podle doslechu za zvláště tvrdých podmínek a jsou mu odepřány potřebné léky.

Robert G o m b í k, nar. 30.7.1949

Marian Z a j í č e k, nar. 23.1.1951, oba duchovní římskokatolické církve, signatáři Charty 77, oba obviněni v Bratislavě z podvracení republiky, kterého se měli dopustit rozepisováním a šířením prohlášení Charty 77. Jsou vyšetřováni na svobodě, hrozí jim trest až do 5 let.

Aleš M a c h á č e k, nar. 9.2.1946, zemědělský inženýr, odsouzen 6.1.1978 pro podvracení republiky na tři a půl roku odnětí svobody.

Vladimír L a š t ů v k a, nar. 8.6.1943, jaderný fyzik, odsouzen 6.1.1978 pro podvracení republiky na dva a půl roku. Laštůvkovi i Macháčkovi klade soud za vinu, že "rozšiřovali publikace a tiskoviny, jako např. Listy, Svědectví, Informační materiály, Dialektika moci, Souostroví Gulag aj., vydávané emigrantskými centry v zahraničí". Oba jsou vězněni v Plzni-Borech.

Jiří L e d e r e r, nar. 15.7.1921, novinář, signatář Charty 77, odsouzen v Praze 12.1.1978 pro podvracení republiky na 3 roky odnětí svobody. Zaslal literární práce českých autorů, kterým je znemožněno publikovat ve vlastní zemi, k publikování do zahraničí. Je vězněn v Ostravě, pravděpodobně za velmi přísných podmínek.

Uvedené případy jsou jen některé z řady dalších. Rádi Vás seznámíme i s jinými, o kterých víme a upřesníme podrobnosti. Těšíme se i na rozhovor o zásadních otázkách. Jistě jsme zajedno v tom, že předpokladem trvalého a pravdivého míru mezi národy je překonání studené války uvnitř jednotlivých zemí, svobodný rozhovor o všech problémech člověka a společnosti, úcta k lidské bytosti a důsledná solidarita s oběťmi nespravedlnosti.

S přáním, aby VMS v Praze přispělo
k míru dalekým i blízkým

Milan Balabán, Nad Šárkou 69, Praha 6
Zdeněk Bárta, Horní Řepčice 58, okr. Litoměřice
ing. Tomáš Bísek, Telecí 129, okr. Svitavy
Daniela Bísková, Telecí 129, okr. Svitavy
Petr Brodský, Hrubá Vrbka 117, okr. Hodonín
Pavel Hlaváč, Proseč u Skutče 120, okr. Chrudim
Miroslav Jirounek, S.K. Neumanna 1034/III, Mladá Boleslav
Svatopluk Karásek, U zámečnice 4, Praha 5
Jan Keller, Jimramov 148, okres Žďár nad Sázavou
ing. Alfréd Kocáb, Ranská 225, Praha 9 – Újezd nad lesy
dr. Božena Komárková, Pekařská 32, Brno
Jan Kozlík, Komornická 16, Praha 6
Pavel Otter, Palackého nám. 364, Vizovice, okr. Gottwaldov
Jaroslav Pfann, Sněžné na Moravě 60, okr. Žďár nad Sázavou
Bohdan Pivoňka, Svratouch 123, okr. Chrudim
Jana Pivoňková, Svratouch 123, okr. Chrudim
Miloš Rejchrt, Vršní 60, Praha 8
František Šilar, Klimentská 18, Praha 1
ing. dr. Jakub Trojan, Mělnická 44, Neratovice, okr. Mělník
Miloslav Vašina, Hybešová 9, Boskovice, okr. Blansko
Miroslav Žák, Pionýrů 69, Praha 6
dr. Milena Šimsová, Volfova 12, Brno

/k 25.6.1978/

51

10. července 1978. – Sdělení č. 18 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných o odsouzení Oldřicha Tomka z Chotěboře k odnětí svobody v trvání jednoho roku pro údajné pobuřování.

Rozsudkem okresního soudu v Havlíčkově Brodě /hlavní líčení se konalo 25. 11. 1977, senátu předsedal Robert Jonák/ byl Oldřich Tomek shledán vinným trestným činem pobuřování /par. 100, odst. 1a/ tr. z./ a odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku. Trestného činu se měl dopustit tím, že v lednu 1977 napsal dopis Krajskému odboru pasů a víz /KOPV/ v Hradci Králové a v březnu 1977 Generální prokuratuře ČSR a že obsahem těchto dopisů pobuřoval proti socialistickému, společenskému a státnímu zřízení republiky nejméně tři pracovníky KOPV a nejméně dva pracovníky Generální prokuratury. Rozsudek se stal pravomocným v únoru 1978, kdy jej potvrdil krajský soud v Hradci Králové. Po odkladu, o němž rozhodl soud vzhledem k jeho vážnému zdravotnímu stavu, musel O. Tomek dne 23. 6. 78 nastoupit výkon trestu. Na svůj osobní dopis /30. 4. 78/ prezidentu republiky, v němž ho žádá o revizi, popřípadě anulování celé věci, neobdržel patrně do dnešního dne odpověď.

Oldřich Tomek, narozený 13. 10. 1921, bytem Chotěboř, náměstí 1. máje 314, je ženatý /manželka Marie Tomková, bytem tamtéž/ a je otcem pěti dětí /13, 22, 27, 28 a 30 let/. Je středoškolským profesorem, za posledních třicet let však mohl své povolání vykonávat pouze po dobu pěti let /1948–50, 1968–70/, protože, jak se praví v odůvodnění rozsudku: "je hluboce nábožensky založen a své náboženské přesvědčení promítal i do vyučovacího procesu". V posledních letech byl zaměstnán jako výhybkář ČSD, k 1. 5. 1978 s ním byl v souvislosti s jeho odsouzením okamžitě rozvázán pracovní poměr /s nezákonným odůvodněním/. V roce 1972 byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, jehož se měl podle odůvodnění rozsudku dopustit tím, že: "před několika občany, příslušníky /!/ KSČ, pronesl výhrůžný výrok na adresu členů KSČ". Je velmi vážně nemocen /prodělal TBC, v roce 1974 resekce žaludku/, v současné době zjištěna angina pectoris.

Oldřich Tomek je typickým příkladem poctivého občana a platného člena společnosti, který byl pouze pro své náboženské a politické přesvědčení po většinu svého života existenčně i jinak postihován a diskriminován. Právě na porušování zákonů, diskriminaci a šikanování si stěžuje ve svém dopise KOPV v Hradci Králové, a potřebě dodržová-

ní paktu o lidských a občanských právech a vůbec zásad slušnosti v občanském životě je věnován i dopis Generální prokuratury. Nebyly to dopisy otevřené, nebyly rozmnoženy a nebyly určeny veřejnosti. S jejich údajně "nepřátelským a protistátním" obsahem se v rámci plnění služebních povinností seznámilo několik pracovníků státních úřadů, kteří prý rozpoznali, že nejde o běžné úřední podání, ale o pobuřující projev – to soudu stačilo k tomu, aby uznal O. Tomka vinným a odsoudil ho k poměrně vysokému nepodmíněnému trestu. Za takových okolností by ovšem měl být především odsouzen úředník, který, ačkoli první rozpoznal, že má v ruce "pobuřující" písemnost, nezpůsobilou k běžnému úřednímu jednání, šířil ji mezi svými kolegy.

Při odvolání se O. Tomek hájil především poukazem na komentář k příslušnému zákonu, vyjadřující ostatně všeobecně uznávanou právní zásadu: že totiž k naplnění skutkové podstaty trestného činu pobuřování je nutné, aby objekt trestného činu byl způsobilý "být pobouřen proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení" – a taková možnost nepřipadá u státních úřadů v úvahu. Krajský soud však konstatoval, že komentář k trestnímu zákonu vyjadřuje pouze subjektivní stanovisko svých autorů a rozsudek okresního soudu potvrdil.

Výbor spatřuje v postupu vůči O. Tomkovi především výraz msty místních úřadů na občana, který se nechce vzdát svého přesvědčení a nechce mlčky trpět křivdy a ústrky. Domnívá se, že rozhodnutí soudu není spravedlivé a odporuje ústavě i zákonům ČSSR. Navíc v něm vidí nebezpečný precedens, na jehož podkladě by mohli být odsouzeni všichni občané, kteří se se svými kritickými připomínkami a stížnostmi obracují na jakékoliv československé úřady. I čistě humanní ohledy /vážná srdeční choroba O. Tomka/ by měly podnítit příslušné instituce k urychlené revizi a nápravě celé věci.

10. 7. 1978

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

52

11. září 1978. – Sdělení č. 31 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných o trestním stíhání proti V. Srnovi a M. Šváčkovi v souvislosti s výkonem duchovenské činnosti v letním Esperantském táboře.

Sdělení č. 31

Dne 16. 8. 1978 zahájil vyšetřovatel StB nadporučík Zdeněk Jaroš

z Krajské správy SNB v Hradci Králové trestní stíhání proti Vojtěchu S r n o v i, narozenému 30. 1. 1932, bytem Podolí čp. 1, okres Brno—venkov, a proti Miloslavu Š v á č k o v i, narozenému 2. 2. 1941, bytem Penčice čp. 16, okres Přerov. V. Srna je obviněn z trestného činu maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi /Par. 178 tr. z./ a M. Šváček z pomoci k těmž trestnému činu. V. Srna se měl tohoto trestného činu dopustit tím, že "v době od 9. 7. do 22. 7. 1977 vykonával v Esperantském táboře v Herbortících, okres Ústí nad Orlicí, pro jeho účastníky, duchovenskou činnost", M. Šváček pak prý jako vedoucí tábora "zajišťoval v tomto táboře pro jeho účastníky konání duchovenské činnosti".

V. Srna je katolický kněz, v době konání tábora administrátor ve Svatoslavi u Brna. V souvislosti s tímto "případem" ztratil v září 1977 státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti a nyní pracuje jako topič. M. Šváček, ženatý, je vedoucím stavebního střediska v Přerově. Jako vedoucí herbortické místní skupiny Českého esperantského svazu /do organizačního sloučení zařazené do katolické sekce ČES/ vedl v srpnu 1977 pravidelný letní tábor, pořádaný touto skupinou a věnovaný výuce esperanta. Průběh tábora byl narušen zásahem StB a většina z jeho 130 účastníků byla na podzim 1977 vyslýchána. Konání dalšího – již desátého – pravidelného tábora v létě 1978 bylo zakázáno, činnost místní odbočky ČES v Herbortících pozastavena a výbor ČES vyzval 8. 4. 1978 "po jednání s ÚV KSČ", aby M. Šváčka vyloučila z řad členů.

M. Šváčkovi je kladeno za vinu, že s jeho vědomím sloužili občas dva ze čtyř přítomných duchovních, totiž polský občan V. Zielonek a V. Srna, před ranním budíčkem ve stanu soukromou mši, na kterou přicházeli též někteří účastníci tábora, a že v táboře organizoval besedy s náboženskou tematikou. V. Srna je pak viněn, že sloužil mši mimo chrámovou budovu a mimo obec, pro niž mu byl udělen státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti.

Výbor považuje trestní stíhání proti oběma jmenovaným za hrubé zneužití litery zákona a za neoprávněný pokus upírat občanům náboženskou svobodu, zaručenou ústavou a přijatými mezinárodními pakty.

11. 9. 1978

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Pozn. ed.: Viz dále dokumenty čís. 60 a 65.

14. září 1978. – Sdělení č. 32 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných o trestném stíhání a represii proti signatáři Charty 77, katolickému duchovnímu F. Bublanovi.

Sdělení č. 32

Vyšetřovatel VB v Břeclavi zahájil dne 20. 8. 1978 trestní stíhání proti Františku B u b l a n o v i, nar. 13. 1. 1951, signatáři Charty 77, pro trestný čin ztěžování výkonu pravomoci veřejného činitele /Par. 156a tr. z./. František Bublan je administrátorem katolického kostela v Břeclavi a podle pokynu svých církevních nadřízených vyvěsil na tamní faře černý prapor na znamení smutku nad úmrtím papeže Pavla VI. Na výzvu příslušníka veřejného pořádku sejmul dne 19. 8. černý prapor vzhledem k dožínkovým slavnostem a po jejich skončení jej v nočních hodinách téhož dne znovu vyvěsil. 20. 8. v časných hodinách vyzval církevní tajemník F. Bublana, aby prapor odstranil, což se okamžitě stalo. Přesto však měl podle názoru vyšetřovatele VB i okresního prokurátora tímto jednáním nějakým nejasným způsobem naplnit skutkovou podstatu uvedeného tr. činu. Např. zamítnutí stížnosti F. Bublana proti obvinění odůvodňuje okresní prokurátor rozporným tvrzením: "je patrné, že dne 19. a 20. 8. 1978 byl na farní budově vyvěšen černý prapor a obviněný Bublan upozorněn, aby tento sundal pro dožínkové slavnosti. Černý prapor byl sundán a opětovně později vyvěšen, takže usnesení vyšetřovatele je důvodné, poněvadž jsou zde okolnosti, které nasvědčují tomu, že obviněný pokynu v zájmu veřejného pořádku neuposlechl".

Dne 20. 8. 1978 byl F. Bublan podroben mnohahodinovému výsledku, jehož se zúčastnili též příslušníci StB z Brna, a v jeho bytě na faře byla provedena domovní prohlídka. Nebyly nalezeny žádné předměty, související s údajným tr. činem, zato však bylo odňato množství náboženské literatury a magnetofonové pásky s hudebními nahrávkami.

Výbor se domnívá, že postup orgánů SNB proti F. Bublanovi nemá zákonné opodstatnění a pokládá celý "případ" za pouhou špatně vymyšlenou záminku k represii proti signatáři Charty 77 a občansky aktivnímu katolickému knězi /k širším souvislostem viz též naše Sdělení č. 31/. F. Bublanovi byl obratem /k 31. 8. 1978/ odňat státní

souhlas k výkonu duchovenské činnosti, takže kromě trestního postihu ztratil též možnost vykonávat své kněžské povolání, a tím i svůj byt v Břeclavi. Jeho nynější adresa je: F. Bublan, Březinova 19, Třebíč.

14. 9. 1978

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

54

13. října 1978. /Brno/ – Informace signatáře Charty 77 J. Muellera o průběhu odvolacího řízení proti duchovnímu J. Šimsovi před krajským soudem v Brně dne 5. října 1978.

Odvolací soud nad Janem Šimsem

Dne 30. 8. 1978 byl Jan Šimsa odsouzen k osmiměsíčnímu nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin útoku na veřejného činitele dle par. 155 odst. 1. Proti rozsudku podal odvolání obhájce, prokurátor a manželka Jana Šimsy.

Odvolací soud proběhl dne 5. 10. Do soudní budovy byla vpuštěna rodina, do soudní síně pak pouze matka a bratr obžalovaného jako důvěrníci a manželka jako odvolatelka. O další veřejnosti přítomné v sále není známo, jakým způsobem, na čí povolení a od koho dostali její členové vstupenky. Přátelé Jana Šimsy nebyli do soudní síně, resp. budovy, vpuštěni, byli však fotografováni a legitimováni. Předseda senátu JUDr. Vlastimil Hynek nezajistil řádný průběh zasedání soudu, neboť omezil veřejnost soudu, a tím porušil ústavu Československé socialistické republiky a trestní řád.

Jednání se vyznačovalo výraznou aktivitou obžalovaného. Jan Šimsa upozornil na rozpory ve výpovědích vyšetřovatelů i tzv. nezúčastněné osoby Marie Loukotkové. Uvedl, že verze o tom, že udeřil příslušníka SNB Batu pěstí do obličeje, byla vypracována až dodatečně. Poukázal na rozpor mezi konstatováním rozsudku soudu I. stupně o tom, že žádné násilí ze strany SNB nebylo při domovní prohlídce užito, a výpověďmi příslušníků SNB, v nichž popisují, jak násilím rozvírali prsty Martinu Šimsovi, aby mu odebrali dopis Jana Patočky. Upozornil, že se před městským soudem nemohl účinně hájit, neboť neměl možnost včas nahlédnout před hlavním líčením do spisu. Při hlavním líčení mu pak bylo znemožněno pronést část závěrečného slova.

K svému pocitu ohrožení Jan Šimsa uvedl, že již v roce 1968 byl

surově zbit příslušníky SNB a že v den zajištění mu bylo vyhrožováno dlouhým vězením.

Závěrečné slovo manželky obžalovaného dr. Mileny Šimsově bylo čtyřikrát přerušeno předsedou senátu.

Prokurátor v závěrečném slovu zdůraznil, že domovní prohlídka probíhala až po zahájení trestního stíhání /usnesení GP ČSSR z 6. 1. 1977 ve věci Charty 77/ a otázka, zda souhlas GP došel či nedošel, je druhotná, vzhledem k tomu, že Charta je nepřátelsky zaměřená proti zřízení. Dále zdůraznil, že hlavní je útok Jana Šimsy na příslušníka SNB.

Obhájce uvedl, že je třeba dokázat, zda obžalovaný je viník. Soud I. stupně sám svého času obžalobu nepřijal, je otázka, zda postup SNB byl v rámci trestního řádu. Obžalovaný se od počátku hájil tím, že žil v pocitu ohrožení a že postup orgánů musí být v rámci předpisů.

Jan Šimsa v závěrečné řeči uvedl, že ve chvíli, kdy došlo ke kolisi mezi jeho manželkou a poručíkem Batou, neměl na mysli dopis Jana Patočky, ale bylo mu manželky líto, cítil, že ji musí chránit i za předpokladu, že bude sám zbit. "Nemohu litovat toho, co jsem učinil, pokládám to za základní povinnost chránit manželku a doufám, že zákon je na mé straně. Kdyby bylo potřeba, opět bych se pokusil ji chránit, i s nasazením vlastního těla a rizikem, že za to budu opět postižen." Jde o to naplnit ducha zákonů, které jsou v ochraně člověka.

Rozsudek přednesený předsedou senátu zamítl odvolání obžalovaného a jeho manželky, neboť je rozhodující, že bylo užito násilí proti orgánu SNB. Zamítl odvolání prokurátora, neboť vlastně nikdo věc nebral příliš vážně a nelze popřít zdravotní stránku reakcí Jana Šimsy. Trest byl potvrzen.

13. 10. 1978

Jiří Mueller

Pozn. ed.: K případu J. Šimsy viz též dokument čí. 15.

31. října 1978. Praha. – Otevřený dopis signatáře Charty K. Soukupa pražskému arcibiskupovi kardinálu dr. F. Tomáškoví. Poukazuje na nejkřiklavější případy čs. občanů pronásledovaných z politických důvodů. V příloze k dopisu je seznam 83 občanů, kteří se připojili k prosbě F. Soukupa.

J.E. arcibiskup František kardinál dr. Tomášek
Arcibiskupský palác, Praha 1

Laskavé pozornosti Svatého otce JANA PAVLA II., Vatikán

Vážený pane kardinále!

Tento list adresuji Vám a zároveň veřejnosti.

Od počátku občanské aktivity Charty 77 i nezávisle na ní bylo zasláno státním činitelům a organizacím mnoho žádostí o přešetření případů nespravedlivě stíhaných osob a protestů proti nezákonnému zneužívání moci orgány ministerstva vnitra.

Na zodpovědných místech se však spravedlnosti nikdo nedovolal. Žádosti a protesty skončily v aktech státní bezpečnosti jako kompromitující materiál proti jejich pisatelům a namísto odpovědí následovaly další nezákonnosti.

Hlubokým smutkem mne naplňuje fyzický nátlak, počínaje zbitím I. Medka a B. Doležala až po vážná zranění J. Kasala a P. Landovského. Nejžalostnější pak je situace lidí vězněných a odsuzovaných v rozporu s našimi ústavními i zákonnými právy.

Především mám na mysli J. Šimsu, J. Šabatu a J. Lederera, kteří jsou vážně nemocni. Případem krajní nelidskosti je známý případ M. Černého, jehož současný stav je přes všechny žádosti a protesty nanejvýš kritický a při životě už ho udržuje pouze jeho víra.

Dále vzpomínám na vězněné přátele I. Maňásku, M. Kobala, P. Cibulku, P. Pospíchala, L. Chloupka, I. Jirouse, A. Březinu, A. Maňáčka a V. Laštůvku.

V posledních dnech mnou zvláště otřásl rozsudek nad J. Chmelem, který byl odsouzen k 18 měsícům vězení, ačkoliv nebyl usvědčen, zato čtyři svědci vypověděli u soudu o metodách vyšetřovatelů, kterými byli dohnáni ke křivým svědectvím. Zde již přítomnost jen nepřipomíná padesátá léta, ale přímo na ně navazuje.

Dovoluji si Vám tímto oznámit, že prosím za vysvobození všech nespravedlivě stíhaných lidí. Každý večer v 9 hodin se v tichosti

obracím se svou prosbou k Bohu. Proším za spravedlnost společně s lidmi věřícími ve spravedlnost Boží.

V Praze 31. října 1978 Karel Soukup, Anny Letenské 16, Praha 2

Dále na vědomí: synodní senior českobratrské církve evangelické

ThDr Jiří Hájek

SVĚTOVÁ RADA CÍRKVI

Připojujeme se k prosbě Karla Soukupa

Zdeněk Bárta	Lenka Malá
Marie Benetková	Ivana Maláková
Václav Benda	Václav Malý
Pavel Blatný	Miroslav Maler
Jan Brabec	Bedřich Menert
Vratislav Brabenec	Jiří Němec
Otta Bednářová	Pavla Němcová
Jiří Černega	David Němec
Ivan Černega	Dana Němcová
Milan Daler	Antonín Němejc
Hana Dostálová	Jan Pavelka
Marta Fiedlerová	František Pánek
Karel Havlíček	Viktor Parkán
Stanislava Havlíčková	Petra Parkánová
Milan Hlavsa	Pavel Pavlovský
Jana Hlavsová	Vladislav Plíva
Dagmar Hlavsová	Martin Podborský
Štefan Hiroš	Eva Polanská
Jan Hric	Antonín Pojar
Martin Holeňa	Květoslava Princová
Vladimír Hrubý	Jana Převratská
Jan Hrabina	Milan Píša
Jaroslav Hutka	Jan Sokol
Daniela Hutková	Andrej Stankovič
Hana Chmelová	Jan Schneider
Jaroslav Chnapko	Miroslav Skalický
Věra Jirousová	Václav Stratil
Juliána Jirousová	Marie Soukupová ml.

Miroslav Jirounek
Zbyněk Jonák
Jana Jonáková
Josef Janíček
Jiří Kabeš
Svatopluk Karásek
Jan Kindl
Pavel Kirschner
Viktor Klouda
Jiří Kubíček
Jaroslav Kukul
Jan Litomiský
Zdeněk Mach

Marie Soukupová st.
Karol Sidon
Jiří Slovák
Petruška Šustrová
Miloslava Števíchová
Zdena Tominová
Vladimír Voják
Zdeněk Vokatý
Milan Vopálka
Jana Votavová
Pavel Zajíček
Pavel Zeman
Jiřina Zemanová
Vladimír Zavadil

Pozn. ed.: Text otiskujeme podle znění podepsaného vlastnoručně Františkem Soukupem. Jména dalších signatářů dopisu jsou na seznamu napsána strojem. Informace o Chartě č. 13/1979 přetiskly dopis F. Soukupa s poněkud upraveným záhlavím, včetně seznamu 83 občanů připojivších se k prosbám F. Soukupa. Informace o Chartě 77 čís. 1/1979 přinesly informaci, že se k dopisu F. Soukupa přihlásilo dalších 16 křesťanů: Jiří Kasal, Ladislav Cerman, Milan Zapadlo, Ilija Storoženko, Jozef Benedek, Ladislav Benedek, Josef Vaněk, Jaromír Čechura, Vladimír Štučka, Tomáš Procházka, Vlasta Mikešová, Stanislav Homola, Dušan Skála, Karel Havelka, Drahoslava Libánská a Martin Litomiský.

56

/ Po 20. listopadu 1978. Praha. / Zpráva časopisu Informace o Chartě 77 o osobním dopise skupiny občanů papeži Janu Pavlu II. s prosbou, aby se zasadil o propuštění čs. politických vězňů.

Skupina čs. občanů se obrátila osobním dopisem na papeže Jana Pavla II. s prosbou, aby se zasadil o propuštění čs. politických vězňů. Za všechny ostatní se jmenovitě uvádějí čtyři z nich /všichni z Moravy/: evangelický duchovní Jan Šimsa, mluvčí Charty 77 a bývalý funkcionář KSČ Jaroslav Šabata, spisovatel Jaromír Šavrda, aktivista druhé kultury Petr Cibulka.

Pozn. ed.: Informace o Chartě 77, č. 13/1978, s. 17n.

21. listopadu 1978. Praha. – Dopis M. R. Křížkové papeži Janu Pavlovi II. Prosí o duchovní podporu, pomoc a modlitbu pro všechny věřící občany v Československu a pro ty, kteří jsou z důvodů svého přesvědčení nespravedlivě pronásledováni; jmenovitě poukazuje na případ rodiny Jiřího Lederera.

Svatý otče,

váhám, jak Vás oslovit a jakými slovy Vás pozdravit, aby to vyjádřilo mou velikou radost z toho, že tady jste pro nás, mou úctu k Vám jako ke knězi a k člověku i k Vaší tak těžké službě.

Vím, máte odpovědnost za 700 miliónů katolíků a před Bohem vlastně odpovídáte i za ty, kdož v Krista nevěří, za celý svět i lidstvo. Proto jsem málem upadla v pokušení uvěřit, že osud obyvatel jedné malé země, kde navíc větší část oficiální katolické církve celá desetiletí spolupracuje na likvidaci křesťanské víry i křesťanů samotných, je pro Vás něčím zanedbatelným ve srovnání s posláním, k němuž jste jako zástupce Kristův na zemi povolán.

Byla jsem vychována jako ateistka, s Písmem svatým jsem se prvně setkala teprve před sedmi lety, ale z raného dětství mi přece jenom něco zůstalo: odevzdanost Panně Marii, k níž jsem se jako čtyřletá se svou starou tetou modlívala, odevzdanost tak sladká a bezvýhradná, že v ní nezbylo místo pro strach. Proto dnes svěřuji svou bolest a starost něžnému, rozdíranému mateřskému srdci Panny Marie a prosím ji, aby se nás ujala a otevřela nám i Vaše vroucí kněžské srdce.

Náš Otče /snad mi nebudete mít za zlé, že Vás oslovuji nikoli jako představitele Církve, ale jako nejbližšího člověka: nemám už otce ani muže, nemám dokonce ani syna, žiji sama se třemi dcerami/, obracím se k Vám za všechny bezbranné: Prosím za matky, kterým je pod hrozbou ztráty zaměstnání a znemožnění studia dětí zabráněno poskytnout jim křesťanskou výchovu. Prosím za řeholní sestry, s nimiž je u nás nakládáno jako s bezprávnými tvory, i za dívky, které se rozhodly zasvětit svůj život Kristu, ale v naší společnosti i v oficiální církvi jsou postaveny mimo zákon. Prosím za děti, které se s křesťanským poselstvím nikdy nesetkaly, i za děti z křesťanských a židovských rodin, které jsou pro svou víru uráženy a zesměšňovány. Prosím za ženy, které jsou vyslýchány a zastrá-
šeny.

vány, protože projevíly své přesvědčení a odmítají žít v rozporu se svým svědomím. Prosím za matky, manželky a děti mužů, kteří byli pro své přesvědčení odsouzeni anebo jsou bez soudu řadu týdnů i měsíců drženi ve vazbě.

Před několika dny jsem se obrátila s prosbou o modlitbu a pomoc ke svým přátelům v Československu v dopise, jehož kopii si dovoluji přiložit a z něhož vyjímám: "Mám k Vám prosbu: Pokuste se prožít spolu se mnou tento advent jako matky a otcové, každý tak, jak mu velí svědomí: nevěřící s touhou a přáním, my věřící s modlitbou – a všichni v zamyšlení nad tím, jak účinně pomoci k životu pravdě a právu. Spravedlivý, jenž přichází, je pro nás výzvou: Výzvou ztělesněnou v těch, kteří trpí pro spravedlnost, a to nejen v mužích prožívajících advent v podmínkách našich věznic /je jich mnohem víc, než je obecně známo a než jsme si vůbec ochotni připustit/, ale především v jejich blízkých, kteří jsou spolu s nimi vystaveni zvůli a různým formám nátlaku, v těch nejbezbrannějších: v jejich matkách, ženách a dětech. Za všechny zde jmenuji Jiřího Lederera a jeho rodinu: Jiří Lederer byl zástupně za nás, kteří jsme odmítli mlčet k bezpráví, zatčen 13. ledna 1977 jako signatář Charty 77. Rok strávil v Ruzyni, po potvrzení rozsudku /3 roky nepodmíněně ve II. nápravné skupině/ byl převezen do Ostravy, letos v létě trávil nějaký čas ve vězeňské nemocnici v Praze na Pankráci. Přestože je velice vážně nemocen, byl na něho činěn hrubý nátlak, aby k 10. výročí 21. srpna 1968 veřejně v televizi vystoupil s prohlášením, kde měl popřít své přesvědčení, přiznat se k trestné činnosti, kterou nespáchal, a zradit tak své přátele i sebe sama. Když fyzickému i psychickému nátlaku trvale odolával, začali ho příslušníci StB vydírat výhružkami, že zatknou jeho ženu Elzbiету a jejich devítiletou dceru Moniku dají do dětského domova. V současné době Jiřího Lederera nutí k vystěhování z vlasti, které je zřejmě spojeno s podmínkami pro něho naprosto nepřijatelnými. Podle různých náznaků z dopisů ženě i z jeho stížností poslaných bezvýsledně na generální prokuraturu lze soudit, že mu jednak naznačují, že jeho žena a dcera jsou v této zemi ohroženy fyzicky, jednak se snaží rozvrátit vnitřní soudržnost rodiny pomluvami a zadržováním korespondence."

Protože rodina Ledererových žije ve stejné farnosti jako já – v Praze na Proseku – a navíc paní Elzbieta Ledererová zde žije bez zázemí příbuzných, neboť je rodem Polka, obracím se zároveň

prostřednictvím našeho faráře Thdr. Gustava Čejky na věřící naší farnosti a osobně na našeho otce arcibiskupa – Františka kardinála Tomáška. Situace je však u nás taková, že nevím, budou-li mít možnost a odvahu seznámit věřící s obsahem mého dopisu. /Vím totiž bezpečně, že před půldruhým rokem byl prostřednictvím přátel našemu panu kardinálovi doručen osobní dopis paní Elzbiety Ledererové, v němž ho prosila, aby v mezích svých možností zasáhl ve prospěch jejího muže a všech nespravedlivě obviněných, kteří měli být v nejbližších týdnech postaveni před soud, dodnes však nedostala na svůj dopis odpověď./

Proto si dovoluji, Svatý otče, obrátit se přímo na Vás s prosbou o Vaše modlitby a podporu a modlitby celé Církve za všechny postižené v mé zemi – a především za to, aby církev v Československu v této kruté zkoušce dostála svému poslání a aby věrně a s odhodláním k oběti stála na straně práva a spravedlnosti v duchu lásky Kristovy.

Zůstávám v modlitbách s Vámi

Marie Rút Křížková, literární historička, t.č. lesní dělnice
Jablonecká 411, 190 00 Praha 9 – Prosek III

P.S. Posílám dopis v několika kopiích, abych měla větší jistotu, že aspoň jedna z nich projde přes naše hranice. Omluvte, prosím, dostanete-li tedy pouze průklep, a nikoli prvopis dopisu.

V Praze dne 21. listopadu 1978

58

3. prosince 1978. Praha. – Výzva signatářky Charty 77 a členky Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných D. Němcové k předvánoční krátkodobé hladovce na znamení solidarity s politickými vězni v Československu.

Milí přátelé!

V polovině listopadu, jako již mnohokrát v posledních dvou letech, jsem se zúčastnila soudního jednání s mladými lidmi, kteří se octli na lavici obžalovaných pro své přesvědčení. Tito mladí muži – Petr Cibulka /dvacetiosmiletý/, Libor Chloupek /dvacetitřiletý/ a Petr Pospíchal /pouze osmnáctiletý/ svou obhajobou dokázali usvědčit naši společnost ze zrady na jejích vlastních zákonech; proto-

že jen tak je možné, aby byl kdokoliv odsouzen pouze za své převšedčení a rozšifování kulturních hodnot, které mají být oficiálně popřeny.

Potkala jsem se zde s jejich mladými přáteli a společně jsme vzpomínali i na ty, které tento osud potkal již dříve a uvědomovali jsme si, že tento soud může být za dané situace kdykoliv vyřčen i nad námi a nad tisíci dalších lidí v naší zemi.

Hovořili jsme o tom, že brzy budou vánoce – tyto svátky míru, dobré vůle a lidského společenství. Přitom řada našich přátel nezasedne s námi a se svými nejbližšími k štědrovečernímu stolu.

Z lítosti nad touto skutečností přišli tito mladí lidé na nápad, pro který mne získali svou opravdovostí. T ř i c e t h o d i n , t. j. o d 12 h o d. d n e 23. p r o s i n c e d o 18 h o d. d n e 24. p r o s i n c e 1978 strávíme hladovkou za naše politické vězně. V této malé újmě, pro kterou se svobodně rozhodujeme, chceme vyjádřit svou účast na osudu krutěji postižených přátel a svou občanskou spoluodpovědnost za jejich osud. Nemůžeme se radovat a nevidět, že druzí nevinně trpí. Chceme oslovit svědomí těch, kteří se dosud zcela neohlušili. Tyto hodiny hladu budou nejen projevem solidarity, ale i příležitostí k přemýšlení. Osud politických vězňů je také naší záležitostí. Pokud se někdo z Vás, kteří přečtete tento dopis, budete cítit zasažen jeho naléhavostí alespoň něco udělat na znamení této vnitřní sounáležitosti a bude se k nám chtít připojit, zpravte mne co nejdříve. Nemusím snad zdůrazňovat, že pošta /jako i jiné běžné občanské služby/ pro nás neexistuje.

Pokud by se k nám připojili přátelé v zahraničí, bylo by dobré, kdybychom se to dověděli jak my, tak ministerstvo spravedlnosti ČSSR, které míním také já na závěr informovat.

Přeji Vám pro letošní vánoce bohatou nadílku vnitřní síly a radosti a pro ty příští, abychom je mohli trávit všichni u společných stolů.

V Praze dne 3.12.1978

Vaše Dana Němcová, Ječná 7, Praha 2

Pozn. ed.: Informace o Chartě č. 4/1979 uveřejnily následující zprávu o tom, jak byla ukončena předvánoční hladovka za politické vězně v Děčíně: "Na Štědrý den v neděli 24. 12. 1978 po 21.00 hod. se v jednom z děčínských parků sešla skupina asi 20ti mladých lidí na závěr hladovky za politické vězně. Odtud se odebrala v průvodu, v jehož čele byl nesen kříž, ke zrušenému pravoslavnému kostelu nad městem Děčínem. Na tomto místě ve 22,30 byl zapálen oheň a shromážděná mládež zpívala za doprovodu kytary a jiných hudebních nástrojů – píšťal a houslí. Ve 23.00 hod. byla držena minuta ticha za politické vězně v Československu. Shromáždění po projevené účas-

ti s politickými vězni setrvali dále při zpěvu až do 1.30 hod., kdy přijela hlídka VB, zkontrolovala osobní doklady a sdělila, že během jedné hodiny se shromáždění musí rozejít. Po tomto zákroku a díky tomu, že bylo už k ránu, většina účastníků odešla. Několik však zůstalo na místě. V 7.30 hod. přijela hlídka VB znovu a přítomné odvezla na oddělení VB v Děčíně. Tam byli účastníci pokutováni částkou 100 Kčs a po půlhodinovém výslechu propuštěni.”

59

12. února 1979. / Sine loco / – Sdělení č. 73 na obranu nespravedlivě stíhaných o odsouzení J. Pavlíčka a uvalení ochranné ústavní psychiatrické léčby na A. Navrátila. Oba případy souvisejí s angažovaností obou občanů při prosazování náboženské svobody v Československu.

Sdělení č. 73 /Jan Pavlíček odsouzen/

Senát okresního soudu v Kroměříži, složený z předsedkyně Hany Pavlíčkové a soudců Věry Pecinové a Vladimíra Drozdka shledal v hlavním líčení, konaném dne 27.10.1978, Jana Pavlíčka a v i n ý m t r e s t n ý m č i n e m p o b u ř o v á n í / § 100/2 t r . z . / a o d s o u d i l j e j k n e p o d m í n ě n é m u t r e s t u o d n ě t í s v o b o d y v t r v á n í o s m i m ě s í c ů v I. nápravně výchovné skupině. Dne 3.1.1979 zamítl krajský soud v Brně odvolání Jana Pavlíčka, co do viny i co do výše trestu a v plném rozsahu potvrdil výrok okresního soudu – čímž se rozsudek tohoto soudu stal pravomocným. Dne 6.2.1979 nastoupil Jan Pavlíček trest v NVÚ v Brně–Bohunicích.

Jan Pavlíček, narozený 18.5. 1919, prodavač Charity /prodejna devocionálií/ v Kroměříži, bytem Kroměříž, Jánského 30, byl trestně stíhán na svobodě. Jeho údajný trestní čin měl spočívat v tom, že v lednu 1978 převzal od Augustina Navrátila text petice, upozorňující na porušování náboženských svobod v Československu a navrhuující možnosti nápravy, seznámil s ním dvě další osoby a jejich prostřednictvím získal podpisy několika dalších věřících. Petice byla adresována hlavně katolické církve v českých zemích kardinálovi a arcibiskupovi pražskému dr. Františku Tomáškovi.

Augustin Navrátil, nar. 22.12. 1928, železniční dělník, bytem Lutopecný 14, okres Kroměříž, otec devíti dětí, byl původně trestně stíhán pro stejný trestný čin jako J. Pavlíček. Trestní řízení proti němu však bylo zastaveno pro údajnou duševní chorobu, diagnostikovanou jako "paranois kverulans et persekutoria". Zato mu byla uložena ochranná ústavní psychiatrická léčba, která trvala po více

než půl roku, a byl rozsudkem okresního soudu v Kroměříži /tentokrát za předsednictví JUDr. Jaroslava Ulrycha/ zbaven práva samostatně jednat se státními orgány a institucemi, a současně shledán způsobilým k jiným právním úkonům. Rodina Augustina Navrátila se vzhledem k jeho nucené internaci ocitla v tíživém sociálním postavení.

Výbor spatřuje v odsouzení J. Pavlíčka a v internaci A. Navrátila v psychiatrické léčebně flagrantní porušení základních lidských práv a náboženských svobod. Jejich „jediné“ provinění“ spočívá v tom, že použili svého ústavního práva a připravovali petici nejvyššímu představiteli katolické církve v ČSSR. Jejich petice vycházela z textu, jímž se na podzim roku 1977 obrátilo 55 katolických duchovních a laiků /mezi nimi několik členů našeho výboru/ na prezidenta ČSSR dr. Gustáva Husáka s výzvou k dodržování náboženských i občanských svobod – proti nikomu z autorů a signatářů této petice nebylo zavedeno trestní stíhání. Augustin Navrátil jednal o obsahu petice s arcibiskupem dr. Tomáškem, a na základě jeho doporučení ji adresoval jemu, nikoli státním orgánům. V průběhu trestního řízení také pražský arcibiskup dr. Tomášek několikrát ujistil oba obviněné, že se rozhodně zasadí o jejich osvobození. Výbor se – s přihlédnutím k přání obou obviněných a k možnostem arcibiskupa dr. Tomáška – proto dosud zdržel publikace okolností tohoto otřesného případu. Pravomocné odsouzení J. Pavlíčka nás však této zdrženlivosti zbavuje.

12.2.1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Pozn. ed.: Příklad Augustina Navrátila byl široce komentován v západních masmédiích. Podněten tímto případem napsal český historik dr. Jan Tesař /nar. 1933, v říjnu 1976 po odpykání šestiletého trestu podle § 98 – podvracení republiky – propuštěn na svobodu s podlomeným zdravím a dále persekvován, signatář Charty 77 a člen Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných/ rozsáhlou studií o zneužívání psychiatrie v Československu proti politicky nepohodlným a nonkonformním občanům. Studie nazvaná Diagnóza 301.7 cirkuluje v Československu jako samizdat a vzbudila pozornost odborných kruhů i širší veřejnosti na Západě.

60

21. února 1979. / Sine loco / – Sdělení č. 79 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných s podrobnými informacemi o obžalobě podané proti katolickému duchovnímu V. Srnovi a M. Šváčkovvi, jakož i s komentářem celého případu.

Okresní prokurátor v Ústí nad Orlicí JUDr. Josef Lokvenc podal dne 15.1. 1978 okresnímu soudu obžalobu na Vojtěcha S r n u a Miloslava Š v á č k a /viz naše sdělení č. 31/.

Vojtěch Srna, nar. 30.1.1932, bytem Podolí čp. 1 okres Brno-venkov, římsko-katolický duchovní, který nyní pracuje jako topič, je žalován, že "v době od 11.7.1977 do 21.7.1977 vykonával v esperantském táboře v Herbortících, okres Ústí nad Orlicí, společně s polským duchovním Zielonkou pro účely tábora a jeho účastníky duchovenskou činnost, ačkoliv státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti měl pouze pro farnost ve Svatoslavi, okres Brno-venkov, tedy v úmyslu mařit nebo ztěžovat výkon státního dozoru nad církví nebo náboženskou společností porušil ustanovení zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností."

Miloslav Šváček, nar. 2.2.1941, bytem Penčice čp. 16, okres Přerov, vedoucí střediska zemědělského stavebního sdružení Přerov, podle textu obžaloby "v době od 11.7.1977 do 21.7.1977 jako vedoucí esperantského tábora v Herbortících, okres Ústí nad Orlicí, jednak zajistil konání duchovenské činnosti pro účastníky tábora, jednak prováděl překlad duchovních mší z esperanta do češtiny, tedy poskytoval jinému pomoc k spáchání trestného činu maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 tr.z."

Příslušné ustanovení trestního zákona zní: "Kdo v úmyslu mařit nebo ztěžovat výkon státního dozoru nad církví nebo náboženskou společností poruší ustanovení zákona o hospodářském zabezpečení církví nebo náboženských společností, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem." Zmíněný zákon z roku 1949 stanoví jen tolik, že duchovenskou činnost mohou vykonávat jen osoby, jež k tomu mají státní souhlas, že každé ustanovení /volba, jmenování/ duchovního vyžaduje předchozí státní souhlas a že tento souhlas obdrží duchovní od krajského národního výboru svého stálého bydliště. Konkrétní praxe státního dozoru nad církvemi se však řídí různými neveřejnými směrnici, jež nemají povahu zákona a jsou sdělovány někdy jen ústně. Na to se také odvolává text obžaloby, kde stojí: "jak bylo vyšetřováno zjištěno, tak v esperantském táboře v roce 1977 byl přítomen též obviněný Vojtěch Srna. V té době bylduchovnímřímsko-katolické

církve se státním souhlasem k výkonu duchovenské činnosti pro farnost Svatoslav, okres Brno—venkov. Jako takový věděl velmi dobře, neboť byl o tom poučován příslušnými orgány, za jakých podmínek může vykonávat duchovenskou činnost mimo obvod své farnosti." Že toto "poučování" duchovních ze strany státních orgánů jde velmi daleko a zasahuje hluboko do "vnitřních náboženských záležitostí" — slovy oficiální terminologie — totiž i do sféry teologické a dokonce liturgické, názorně dosvědčuje další citace z obžaloby: "Tak jak bylo vyšetřováním zjištěno, tak obviněný Srna jednak sám několikrát sloužil duchovní mši, a jednak při duchovních mších, které sloužil polský duchovní Zielonka, tento ministroval, neboli sloužil duchovní mši ze Zielonkou společně. Obviněný Srna jistě velmi dobře věděl, že v římsko—katolické církvi platí obyčej, že pro ministrování se používá laických věřících. Když však konají mši duchovní z povolání společně, a to ať již v hodnostech kněžských nebo biskupských, arcibiskupských nebo kardinálských, vždy se jejich spoluúčast označuje koncelebrace a nepovažují se tudíž za pouhé ministranty /viz vyjádření ministerstva kultury č.12/. Z tohoto vyjádření nutno činit závěr, že obviněný Srna jako duchovní měl mít souhlas duchovního tajemníka ONV v Ústí nad Orlicí pro tuto činnost. On však o tento souhlas nepožádal a proto vykonával činnost, pro kterou neměl povolení."

Obraz právního postavení věřících ČSSR, jak jej dokresluje citovaná obžaloba, je otrěsný a pro mnoho lidí, kteří se s touto sférou prakticky nesetkávají, možná neuvěřitelný. V atmosféře zastrašování, v níž věřící v Československu po desetiletí žijí, tito sami mnohdy různé nezákonnosti a přikofí vůči nim páchané zatajují nebo se soukromě obracejí na církevní představitele, kteří se však k těmto případům dosud veřejně nevyjádřili /viz naše sdělení č. 73 k případu J. Pavlíčka/.

Podle třetího a pátého odstavce 18. článku Mezinárodního paktu o občanských a politických právech má každý právo projevat svou víru sám nebo společně s jinými ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním. Toto právo může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předpisuje zákon a která jsou nutná k ochraně národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných. Zde je klíč k výkladu zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností z r.

1949 a pokud nějaké další směrnice nebo vyjádření tato omezení ještě zužují, je na příslušných státních institucích, aby v souladu s 2. článkem zmíněného paktu podnikly nutné kroky k schválení takových zákonodárných nebo jiných opatření, která jsou nutná k uplatnění práv, uznaných v paktu. Dříve však, než k těm krokům dojde, vyjadřujeme veřejně svou solidaritu s lidmi, kteří mají stát před soudem pro uplatnění práva na svobodné vyjádření své víry, jak je tomu právě v případě Vojtěcha Srny a Miloslava Šváčka. Hlavní líčení proběhne u okresního soudu v Ústí nad Orlicí 22. února 1979. 21. února 1979 Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Pozn. ed.: Viz první informace o tomto případě v dokumentu č. 52. Srv. dále dokument č. 65.

61

1. března 1979. Praha. – Otevřený dopis M. R. Křížkové generálnímu vikáři olomouckému dr. h.c. A. Veselému v Českém Těšíně. Polemizuje s tvrzením preláta Veselého o postavení věřících v čs. společnosti, obhajuje signatáře Charty 77 proti nactiutrhání a nabízí informace i služby při hledání pravdy o skutečném postavení věřících občanů v Československu a cílech Charty 77.

Generální vikář olomoucký
prelát ThDr. h.c. Antonín Veselý
Český Těšín

Vážený pane preláte,

článek v Katolických novinách ze dne 25. února 1979 "Trvale pomáhat a sloužit", jenž podle informací redakce KN byl výtahem z hlavního referátu, který jste přednesl dne 13. února, na zasedání federálního výboru Sdružení katolických duchovních Pacem in terris, mně způsobil bolest, protože to, co píšete, není pravda. Jde především o tu pasáž, kde mluvíte o postavení věřících v naší společnosti. Prohlašujete sám sebe i kněze sdružené v Pacem in terris za "dobré pastýře svého lidu", dovoláváte se dokonce autority Svatého Otce a Svatého Stolce. Píšete o náboženské svobodě u nás. Mohu se zeptat: Mluvíte zde i za ty české a slovenské kněze, kterým byl vzat souhlas anebo kteří státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti nikdy nedostali? Mluvíte za věřící, kteří byli pro svou víru

zbavení kvalifikovaného zaměstnání? Mluvíte za ty mladé lidi, kterým třeba jen proto, že na základní devítileté škole chodili na náboženství či v neděli s rodiči do kostela, bylo znemožněno studium? Mluvíte za naše děti, které jsou od nejtěplejšího dětství v jeslích či v mateřských školách vystavovány protináboženské propagandě?

V následujícím odstavci se hrubě dotýkáte cti lidí, kteří pokládali za svou lidskou povinnost nemlčet k bezpráví páchaném na jejich bratrech a spoluobčanech. Je mezi nimi řada kněží a věřících katolíků. Vy je nazýváte posměšně: "ostatní, /v uvozovkách/ 'poctiví lidé', tzv. signatáři Charty 77". Píšete mimo jiné, že "čeští a slovenští ordináři se svými kněžími se distancovali od této společnosti, protože nepochybně prokázala, že stojí v cizích službách a sleduje buržoazní cíle". Ráda bych se opět zeptala: za koho konkrétně zde mluvíte a co konkrétně odsuzujete? Z Vašeho projevu totiž lze soudit, že "Prohlášení Charty 77" neznáte. Informovaný člověk by snad nemohl dokument, který se plně opírá o "Mezinárodní pakt o občanských a politických právech" a "Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech", které naši představitelé právoplatně podepsali a které u nás vstoupily v platnost 23.3.1976, nazvat buržoazním. Svě tvrzení dokládáte faktem, že text Prohlášení byl "doslova předčítán v zahraničních vysláních" dříve, než "naše sdělovací prostředky upozornily naši veřejnost na existenci této společnosti a tohoto dokumentu". Zapomněl jste už poznamenat, že text Prohlášení u nás vůbec nikdy publikován nebyl, což dokládá jen a jen to, že u nás svoboda slova a tisku neexistuje a že tudíž ustavení Charty 77 má své hluboké opodstatnění.

Nechci soudit, dopouštíte-li se těchto lží z neinformovanosti anebo z jiných důvodů. To ponechávám Pánu a Vašemu svědomí. Já pokládám za svou povinnost křesťanky nabídnout Vám své služby, pokud by Vám skutečně šlo o odhalení pravdy o postavení věřících u nás a v této souvislosti i o poslání Charty 77. Mlčet ke lži, jež těžce poškozuje pověst jak věřících laiků, tak duchovních a celé církve v očích občanů jiných vyznání a nevěřících, mlčet k tomu, že z nás, kteří bychom měli být pravými svědky Boha pravdy, spravedlnosti a lásky, činíte své spoluvíníky a svědky křivé, by bylo v rozporu s mým svědomím.

S přáním Kristova pokoje

Marie Rút Křížková, Jablonecká 411
190 00 Praha 9 – Prosek III

P.S. Protože neexistuje možnost veřejně vyjádřit výhrady k Vašemu zveřejněnému projevu, nezbyvá než tento dopis pokládat za veřejný. Kopii posílám redakci Katolických novin, svému biskupovi Františku kardinálu Tomáškovi a Svatému Otci.

V Praze 1.3.1979

62

/ Březen 1979. Sine loco./ – Z rozhovoru redakce strojopisného časopisu *Polsko a my* s mluvčím Charty 77 dr. V. Bendou. Citovaný výňatek se týká ohlasu volby nového papeže mezi československými katolíky.

6. Ty jsi katolík. Jaký ohlas měla podle tebe volba nového papeže mezi československými katolíky?

V.B. Veliký. Myslím, že byla všeobecně pokládána za přímý a vysoce nepravděpodobný projev; Boží vůle čili naší "církevníckou" terminologií za zázrak. Jako každý zázrak je ovšem tato volba /a ergo i její ohlas/ obtížně vyhodnotitelná a postižitelná pomocí kupeckých počtů. Nicméně většina katolíků – od laiků až po vysoké hierarchie – si jasně uvědomila, že je postavena před zcela novou situací a že na ni musí také nově reagovat. Průběh této reakce jsem se pokoušel odhadnout ve dvou obšírných statích, jejichž obsah zde nemohu dostatečně přesvědčivě reprodukovat. Rozhodně však očekávám /a sondáž v příslušném prostředí mě v tom jen utvrdily/ veliké věci, včetně radikální proměny postoje mnoha katolíků k iniciativě Charty 77 a podstatného zesílení jejich role v tomto občanském hnutí.

Pozn. ed.: Celý rozhovor je publikován v druhém čísle časopisu *Polsko a my*, březen 1979, s. 4–6, a je věnován převážně problematice spolupráce Charty 77 a polského opozičního hnutí, reprezentovaného především Výborem společenské sebeobraný /KOR/. Záznam rozhovoru cirkuloval rovněž jako samostatný samizdatový text, z něhož text přebíráme. Obě verze jsou obsahově zcela totožné.

63

12. dubna 1979. Praha. – Výzva k třicetišestihodinovému velikonočnímu půstu podepsaná 116 občany. Morálním smyslem půstu bylo posílit vlastní odhodlání v zápase o spravedlnost pro trpící a nespravedlivě pronásledované nejen mezi křesťany, ale v celé společnosti.

Velikonoční půst

V týdnu před velikonočními svátky vznikla myšlenka třicetišestihodinového půstu. Byla vyjádřena těmito slovy:

V období, kdy si zpřítomňujeme základní události naší víry – ukřižování a vzkříšení Ježíše Krista, zamýšlíme se více než jindy nad posláním křesťanů a uvědomujeme si současně neblahý stav, ve kterém se nacházíme a za který jsme nepochybně také spoluzodpovědní. Máme na mysli především situaci, která nám brání veřejně vydávat svědectví své víry a poměry ustálené v našich církvích, které pravdivému svědectví Kristu nenapomáhají.

Obecně známý stav, ve kterém jsou věřící pronásledováni za své předsvědčení, kněží omezováni a zbavováni možnosti výkonu kněžského povolání, dospělí, mládež i děti připravováni o možnost rozvíjet poznání v oblasti křesťanské víry, kdy dokonce duchovní i laici jsou v těchto souvislostech trestně postihováni / jako např. v poslední době Jan Pavlíček, Augustin Navrátil, Vojtěch Srna, Miroslav Šváček/ se vyvíjí po dlouhá léta, nikoli bez naší viny.

Naše nedostatečná odvaha k odpovědnosti a nedostatek odhodlání bránit zlu oslabuje výzvu Ježíšova poselství, které máme předávat za všech okolností.

Nechceme poukazovat na to, čím trpíme my jako křesťané v situaci, kdy křivdami trpí celá společnost. Chceme si vyprosít sílu stát tam, kam nás volá Pán: Mezi těmi, kteří trpí pro spravedlnost a svědčí o spravedlnosti Boží. Abychom získali sílu a odvahu být bližními všem pronásledovaným, abychom překonávali slabosti a strach a šířili světlo účastné lásky a vše přesahující naděje, budeme hledat posilu v třicetišestihodinovém půstu. S výjimkou slavení Večeře Páně se odřekneme veškeré potavy v době od 7.00 hod. na Velký pátek do 19.00 hod. na Bílou sobotu.

V okruhu přátel, kteří se dozvěděli o velikonočním postu, 94 osob se k němu zavázalo svým podpisem. Další přátelé se k nám připojují, aniž by uvedli svá jména. V Praze nás touto podporou ujistilo přes padesát osob, více než čtyřicet osob ze severní Moravy a řada dalších jednotlivců i desítek mužů a žen z různých míst v Čechách, na Moravě i na Slovensku. K dnešnímu dni předpokládáme, že se nás ve společném postu spojí nejméně 250. Podporu modlitbou nám přislíbili přátelé, kteří nejsou schopni postu ze zdravotních důvodů nebo proto, že těžce pracují.

V Praze, dne 12. dubna 1979 Za správnost: Dana Němcová, Ječná 7

Endl Milan	Kordfk Josef	Lukáš Tomin
Haran Zdislav	Vokatý Zdeněk	Jana Hlavsová
Hudymač Dušan	Rysová Zora	Adámková M.
Pristachová Jana	Pziaček Michal	Manoušek Pavel
Vinklárek Stanislav	Vojtíšek Ivo	Hlavsová Dagmar
Zdenka Petr	Cerman Ladislav	Martykán V.
Veselá Zuzana	Procházka Tomáš	Přikryl Lubomír
Veselý Jiří	Vodolán Jan	Homolka Vit. Boh.
Zatori Ladislav	Stojska Petr	Brodák Zdeněk
Moellnerová Marie	Strnad Miloslav	Šimsová Anna
Kušnířová Jaroslava	Princová Květoslava	Kubíček Jiří
Buk Zdeněk	Jiroutková Jana	Malý Václav
Voněk Miroslav	Kaplan Bohuslav	Němec David
Abrahámová Helena	Tomeš Jindřich	Karásek Svatopluk
Cachová Naďa	Mašek Miloslav	Němcová Dana
Cicko Josef	Parkán Viktor	Michal Pavel
Zelenka Jiří	Albrechtová M.	Soukup Karel
Mařík Stanislav	Burešová M.	Rychtářová Olga
Marek Vladimír	Němejc Antonín	Litomiský Jan
Dolinská Růžena	Duda Karel	Brikcius Eugen
Marek Jaroslav	Doležalová Jarmila	Brabenec Vratislav
Kvapil Martin	Bednářová Otta	Havel Václav
Svobodová Ludmila	Hrabina Jan	Kabeš Petr
Kvapilová Jarmila	Palouš. Radim	Jirousová Věra
Kvapil Tomáš	Bednář Jiří	Němec Jiří
Fialová Jana	Libánská Drahoslava	Liška Tomáš
Lukešová Eva	Mikešová Vlasta	Korbelfk Miloslav
Gottwald Jaroslav	Němcová Markéta	Bublan František
Bartoňková Alena	Němcová Pavla	Medek Jan
Kouřil Jan	Němec Ondřej	Trojan Jakub
Fišer Vojtěch	Dobešová Blanka	Dománek Karel
Miklířková Jaroslava	Paďour Jiří	Lízna František
Vlahovič Milan	Jiří Gruša + 1	Bílková Anděla
Švarcová Nina	Vladimír Voják	Res Jiří
Zvěřina Josef	Jaroslav Šubrt	Vejvoda Aleš
Holubová Miloslava	Pospíchal Petr	Kočí Kateřina
Slovák Antonín	Pospíchalová Z.	Šimsa Jan
Hejdánková Štěpánka	Holata V.	
Lis Ladislav	Podborský Martin	

/ Před 14. květnem 1979. Sine loco. / – Zpráva časopisu Informace o Chartě 77 s textem anonymní výzvy k půstu věřících v Československu v době cesty papeže Jana Pavla II. do Polska.

Redakce obdržela následující text /bohužel anonymní/, který koluje mezi československými věřícími:

Na Velký pátek a Bílou sobotu 1979 se zdrželo několik set českých a slovenských věřících, zejména mladých, veškeré stravy na dobu 36 hodin. Postili se a modlili za vyřešení naléhavých otázek v naší zemi.

Počátkem června zažijeme velkou událost: poprvé v dějinách pocestuje papež přes naše území do bratrského Polska. I když ho asi nebudeme moci pozdravit, jak bychom si přáli, rozhodla se řada věřících spojit se s ním podle vzoru zmíněného velkopátečního projevu lásky. Podobnou touhu má asi mnoho věřících v Čechách, na Moravě a na Slovensku a proto se rádi připojí k této iniciativě: Zdrží se jakéhokoli pokrmu od 12. hodin v pátek 1. června do 12. hodin v sobotu 2. června 1979, tj. v době předpokládané cesty Jana Pavla II. přes naši vlast.

Budou se modlit za to, co jistě leží na srdci jemu i nám:

- 1/ aby jeho pontifikát byl dobrou službou církvi i světu,
- 2/ za nerušené uplatňování Kristova evangelia lásky u nás, v Polsku a ve všech zemích světa,
- 3/ za všechny, kdo trpí pro víru a pro věrnost svému svědomí,
- 4/ aby se probudilo svědomí ve všech, kteří zkracují práva věřících a nerespektují důstojnost člověka; aby se obrátili ti, kdo uvnitř církve a mimo s nimi spolupracují.

/Toto platí i kdyby se cesta Svätého Otce z nějakých důvodů nemohla uskutečnit./

Redakce pro upřesnění dodává, že papež Jan Pavel II. má cestovat přes československé území letecky.

Pozn. ed.: Převzato z časopisu Informace o Chartě 77, čís. 7/1977 za období od 24. 4. do 14. 5. 1979, s. 13n. Text výzvy doloženě cirkuloval jako nedatovaný samizdat, přirozeně bez redakční poznámky o tom, že papež bude do Polska cestovat letecky.

25. květen 1979. / Sine loco. / – Sdělení č. 110 Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných o ukončení hlavního líčení v trestní věci proti katolickému duchovnímu páteru V. Srnovi a M. Šváčkovi.

Sdělení č. 110 /tresty za účast na mši/

Před senátem okresního soudu v Ústí nad Orlicí proběhla dne 18. května 1979 závěrečná část hlavního líčení v trestní věci proti páteru Vojtěchu S r n o v i a Miloslavu Š v á č k o v i. Okresní prokurátor JUDr. Josef Lokvenc je vinil /viz naše sdělení č. 31, 79, 81 a 105/ z trestného činu maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi /§ 178 tr.z./, respektive z pomoci k tomuto trestnému činu /§ 10 k § 178 tr.z./. Vojtěch Srna se měl udajného trestného činu dopustit tím, že jako římskokatolický duchovní přísluhoval v srpnu 1977 polskému knězi Zielonkovi při mších sloužených před budíčkem v esperantském taboře v Herborticích. Miloslav Šváček se pak měl dopustit pomoci k uvedenému trestnému činu tím, že tyto soukromé mše povolil, resp. umožnil.

Hlavní líčení, které započalo již v únoru 1979, bylo dvakrát odročeno, poněvadž několik svědků před soudem odvolalo nebo změnilo své výpovědi s poukazem na nátlak vyšetřovatelů při výsleších. Vznikl také rozpor mezi stanoviskem církevních úřadů a ministerstva kultury o tom, jakou povahu mělo přísluhování Vojtěcha Srny při mši. Soud tentokrát vyslechl vyšetřovatele StB kapitána Jároše a nadporučíka Moravce, kteří konstatovali naprostou korektnost prováděných výslechů, a dospěl k závěru, že nepravdivé jistě musejí být výpovědi civilních svědků. Stejně tak soud přijal za závazné stanovisko ministerstva kultury, podle něhož je bez ohledu na další okolnosti přísluhování kněze při mši vždy koncelebrací /tj. výkonem duchovenské činnosti/, nikoli ministrováním. V závěrečné řeči poukázal prokurátor na vysokou nebezpečnost jednání obžalovaných, neboť "náboženská ideologie je v přímém rozporu s vládoucí ideologií marxismu a rozhodně jí nemůže být poskytnuta nějaká bezbřehá svoboda".

Soud shledal obžalované vinnými ve smyslu obžaloby a uložil jim trest v souladu s návrhem prokurátora: Vojtěchu Srnovi dvanáct měsíců, Miloslavu Šváčkovi patnáct měsíců odnětí svobody, oběma

s podmíněným odkladem na tři roky. Vojtěchu Srnovi navíc vyslovil zákaz duchovenské činnosti /§ 49 odst. 1 tr.z./ na dobu tří let.

Vojtěch Srna a prokurátor se vzdali možnosti odvolání, Miloslav Šváček se zatím nevyjádřil.

Hlavnímu líčení bylo přítomno asi třicet občanů. V rozporu s ustanovením zákona o účasti široké veřejnosti při projednávání trestních věcí napadl prokurátor již před zahájením líčení veřejnost, zvláště pak "ty aktivní, kteří o průběhu líčení podávají informace dalším občanům a do ciziny". V závěrečné řeči pak předčítal některé partie ze sdělení VONS, označil je za "něco mnohem horšího a sprostšího než psychický nátlak" a vyhrožoval případně přítomným členům VONS trestními postihy /za VONS byli líčení přítomni Václav Benda a Dana Němcová/.

Jak jsme již několikrát konstatovali, v soudní represii proti Vojtěchu Srnovi a Miloslavu Šváčkovi vidíme hrubé porušení základních občanských práv, garantovaných čs. právním řádem. Nepokládáme vynesení rozsudek za akt spravedlnosti, ale za pokus zastrážit naše věřící spoluobčany a předem torpédovat jakékoli zlepšení vztahů mezi katolickou církví a československým státem.

25. května 1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Pozn. ed.: Viz předcházející dokumenty čís. 52 a 60. Ve sdělení čís. 110 zmíněná sdělení Výboru čís. 81 a 105, která pro nedostatek místa nepublikujeme, obsahovala informace o jednotlivých fázích soudního líčení, které bylo zahájeno 22. února 1979 u okresního soudu v Ústí nad Orlicí, po vyslechnutí mj. deseti svědků na neurčito přerušeno, a poté pokračovalo 27. dubna a 14. 5. 1979.

C
FILOSOFICKÉ, TEOLOGICKÉ A LITERÁRNÍ
ÚVAHY, STUDIE A KOMENTÁŘE

25. září 1972. Hradiště. — Kázání duchovního českobratrské církve evangelické J. Šimsy.

HLE, ČLOVĚK!

/Jan 19, 1-6/

Velice zvláštním způsobem nám člověka — obraz Boží, ukazuje evangelista Jan. Nestaví nám před oči hrdého člověka na vrcholu moci, ale vězně vydaného do rukou lidských, vězně zbitého, chudého, tichého a bezbranného, žíznivého po spravedlnosti.

Právě Pilát byl člověk v moci postavený, zastupoval v Jeruzalémě pro celou provincii císaře světové říše. Měl dbát na dodržování římského práva a zákonnosti. A evangelisté mu neupírají, že se pokoušel Ježíše zachránit. Evangelium vůbec neubírá člověka na jeho zásluhách, neupírá mu dobrou vůli a snahu. Ale pravdivě ukazuje meze a pravou podobu jeho dobré snahy.

Právě to byla dobrá vůle Piláta: chtěl ukázat Ježíše shromážděnému zástupu jeho nepřátel jako ztrápeného a neškodného ubožáka, který ani nestojí za to, aby byl poslán na popravu.

Ježíš zbičovaný a zakrvavený je vyveden ze dvora praetoria—radnice. Tam mu vojáci upletli věnec z trní a hodili na něho purpurovou látku, tedy napodobení odznaků královské hodnosti. Udělali to proto, aby z něho udělali karikaturu krále: neboť vlastně proto byl souzen, že prý si kladl nároky být králem. Dnes bychom řekli, že měl mocenské nároky a politické ambice.

Jakmile je Ježíš ve zbědovaném stavu a v masce krále přiveden před radnici, tu Pilát na něj ukáže a představí ho v jeho bezmocnosti a neškodnosti slovy: "Hle, člověk!"

Ano — člověk. Člověk — obraz Boží. Člověk — vězeň, člověk — oběť nespravedlivého soudního procesu!

Pilátův výrok se stal zvláště ve své latinské podobě "Ecce homo!" okřídleným slovem. Toto slovo se užívá s nejasným významem: nejspíš jako výraz soucitu nad člověkem, který ve své zbědovanosti nepřestává být člověkem a dovolává se milosrdenství.

Ve vyprávění evangelia to znamená v ústech Pilátových asi toto: "Podívejte se, jaký je to ubohý člověk! Slitujte se nad ním! Nasyťte se pohledem na tohoto ubožáka! Uznejte, že nestojí za tolik hněvu!

Pochopte, proč jsem dovolil, aby se objevil v královských odznacích! Jeho nárok být králem je naprosto směšný! Dovolte mi ho propustit!"

Pilát tím utočí na soucit shromážděných, ale zároveň i na touhu lidí všech dob: zesměšnit protivníky a odsouzence, kteří vystupovali s mimořádnými nároky, chtěli zlepšit svět, hráli si na mesiáše. Tento ubohý člověk se výborně hodí k tomu, aby byl zesměšněn.

Přítom ovšem Pilát netuší, že svým zvoláním "Hle, člověk!" uvádí rozhodující jednání dramatu, v němž bude člověk jako obraz Boží zjeven všemu světu.

Proto také evangelista klade na Pilátovo nevědomé slovo takový důraz. Neboť nevědomým slovem tak často jsou odhalovány podle svědectví evangelíí Boží cesty. Jako již Kaifáš při poradě, jak Ježíše likvidovat, řekl: "Vy praničemu nerozumíte, ani nemyslíte na to, že je ve váš prospěch, aby jeden člověk zemřel za lid, a ne, aby zahynul všechen národ." A Evangelista dodává: "To neřekl za sebe, ale že byl veleknězem onoho roku, prorokoval, že Ježíš musí zemřít za národ, a nejen za národ, nýbrž také proto, aby dítky Boží rozptýlené shromáždil v jednotu."

A tak i zde má Pilát právě proto moc shůry k tomu, aby svým nedostatečným zastáváním práva a zákonnosti uvedl rozhodující akt dramatu obrazu Božího na světě.

A zvonkem, ohlašujícím mimořádnost dramatu, je slůvko: Hle! Tak jako již na samém počátku říká Jan Křitel nepřeslechnutelně podvkráté: "Hle, beránek Boží!" Tak na konci říká Pilát opět podvkráté: Hle: Nejprve: "Hle, člověk!" a pak "Hle, král váš!"

A nedávno zesnulý profesor naší fakulty a vykladač Nového Zákona profesor Souček ve své pozoruhodné knize "Utrpení Páně podle evangelíí" uvádí ještě k tomuto místu. "Čtenář evangelia si má povšimnout, že téhož Hle je užito ještě jinde... Hle, Beránek Boží! a hned dále: Hle, král váš!" Tento ponížený, ztrápený a pohrdaný je ve skutečnosti Vykupitelem a pravým králem světa! Ano, čtenář si snad má vzpomenout i na slova "Hle, muž!" z proroctví Zachariášova, kde to je označení Výstřelku, který vystaví chrám Hospodinův, tedy označení mesiášské postavy, nebo i na proroctví Izaiášovo: Hle, Bůh váš!

A tak tento kratičkový výraz "Hle, člověk" je naplněn jako tak mnoho evangelijních slov bohatým významem, velice hlubokým. Nestačí zůstat u dovolávání se lidského soucitu – a nejen proto, že je to Pilátův tah, ale že by lidský soucit nad druhým člověkem

zůstal nejvýše u svého dna a nešel hlouběji, až k milosrdenství Boha, až k slitování Boha nad člověkem, nade mnou samým...!

A tak Pilát svým dovoláním se lidského milosrdenství nevědomky zvěstuje milosrdenství Boží, soucit Boha s člověkem, toto slovíčko: Hle člověk, je naplněno zvěstí, že Slovo bylo učiněno tělem, a to právě tímto tělem ztrápeným a zbědovaným, tato hlava plná trýzně, béd, ran i soužení...

Je to zvěst, že právě zde Syn Boží přijal způsob služebníka a ponížil se až do smrti, a to smrti kříže, to jest vzal na sebe všechny nespravedlivý soud světa, všechno vězeňství, všechny falšované procesy dějin, rozhodl se být při nich přítomen – ne jako soudce, ani jako obhájce zprvu, ani svědek, ale jako souzený.

A tak to slovíčko na nás volá, že zjevení pravého Boha a pravé vykoupení člověka se neděje v slávě a moci lidské, ale ve vrcholném ponížení a zabití Beránka Božího, který je přesto právě v této chvíli pravým Synem Božím.

A ten, kdo toto volání slyší a přijme, ten pak už ví, že se nesmí toho vězně, toto zbědovaného obrazu Božího už nikdy zřít. A zřekne-li se, že se zřítka soucitu i nad sebou, že se posmívá Božímu milosrdenství nebo při nejmenším o ně nedbá.

A nejen to, dává sílu k tomu zůstat věrný, i kdyby to znamenalo posměch, ztrátu povolání, ztrátu osobní svobody, ztrátu života, porážku v očích lidských.

Neboť přijmout Kristův kříž, přijmout tohoto člověka jako obraz Boží, jako obraz a zjevení Božího milosrdenství, Boží lásky, znamená přijmout i velkou naději.

Toto "Hle, člověk" je odhalení posledního smyslu života, světa, i mé a Tvé osobní cesty.

Milý bratře a sestro, přišel jsi sem hledat jistotu a zakotvení svého života?

Zde ti ukazuje pohanský prokurátor, představitel římské kultury a římského práva zbědovaného člověka. Chceš jít jeho cestou? Chceš se k němu připojit? Chceš přijmout to, co vybojoval?

Učiň tak, a to ještě dnes! Obraz Boží, za nímž smíme vykročit, není něco u světa nádherného, něco čeho byli na pohled žádostiví... ale je to zjevení ukrytého smyslu – a právě v utrpení, v oběti, v bolesti bratra to vystupuje do popředí, na světlo.

A ve smrti – ale smrt je pohlcena ve vítězství. Díky Bohu, který nám dává vítězství skrze našeho Pána, Ježíše Krista!
Hradiště 24.9.1972

Amen

Pozn. ed.: Přetištěno z rukopisu vydaného v edici Petlice; Jan Šimsa, Blahoslavení čístejšího srdce /přednášky, kázání, články,... rozsudek/. Sestavil L. Vaculík, 1978, s. 154-160.

67

154
154-160.

24. března a 14. dubna 1977. Praha. – Dva z Dopisů příteli filosofa dr. L. Hejdánka.

/Životní dílo prof. Patočky a jeho místo v českém filosofickém myšlení/

DOPISY PŘÍTELI
D o p i s č. 7

Milý příteli,

jsem docela rád, žeš mne požádal o několik slov o nedávno zemřelém profesoru Janu Patočkovi. Patočka je pro mne jedním z několika málo našich domácích myslitelů, na nichž jsem se orientoval. Musím hned na začátku přiznat, že jeho působení na můj myšlenkový vývoj a vůbec profil nebylo hlavní. Celoživotně pro mne nejvíc znamenal filosof, s nímž jsem se nikdy nesetkal, totiž Emanuel Rádl. Snad o tom napíšu někdy jindy; Rádl byl ohromný, strhující myslitel, ale měl své podivné zvláštnosti. Pro tyto zvláštnosti šel Patočkovi vždycky trochu na nervy, a zvláště mu šli na nervy takoví zelenáči – studenti, kteří se Rádla stále dovolávali, citovali ho a vznášeli právě ty podivnosti na půdu Patočkových seminářů nebo přednášek. Pamatuji se, jak jednou můj kolega z fakulty takovým připomenutím nějakého Rádlova dikta na semináři Akademické YMCA na Poříčí uvedl Patočku do takového rozrušení, že vstal a chvíli chodil po chodbě, aby se uklidnil. A přece dovedl Patočka říci o Rádlovi slova nejvyššího respektu. Ačkoliv celý život Patočkův byl strukturován jinak než u Rádla, mnohem akademičtější a tak nějak civilnější /nevím, jak bych to lépe vyjádřil: Patočkův pathos bylo lze zachytnout jen v jeho přednáškách, kdežto Rádlov pathos byl politický, veřejný/, v rozhodujících chvílích národního života

po třikrát na sebe vzal Jan Patočka rádlovskou roli. A po třikrát na sebe vzal i ten rádlovsko–quijotovský háv, o němž se sám kdesi zmiňuje. V této roli mi Patočka byl vždycky nejbližší; i na tom je vidět, jak mnoho jsem byl ovlivněn Rádlem. Ale nejdůležitější význam Patočkův je ovšem jinde.

Česká filosofie první poloviny dvacátého století měla jednu těžkou vadu: nebyla na výši svých ryze filosofických úkolů. Tím nechci říci, že by se v ní nenalezly hluboké myšlenky, že by byla neorientovaná nebo špatně orientovaná, že by nevykazovala žádnou pozoruhodnější svébytnost atd. Nic takového; česká filosofie připomínala spíš docela úctyhodnou zásobárnu projektů, které však nikdy nebyly filosoficky dotazeny a realizovány. Nejvýznamnější filosofické publikace mohly nanejvýš inspirovat, ale nemohly se stát filosofickou základnou. Když jsem končil střední školu, stala se mým hlavním zájmem symbolická /matematická/ logika. S nikým jsem se moc neradil, ale předpokládal jsem, že nevhodnější cesta k ní bude přes matematiku. Brzo jsem rozpoznal, že to byl hluboký omyl, a přešel jsem z přírodních věd na filosofickou fakultu, kde v té době celá řada učitelů orientovala své přednášky a semináře na logickou problematiku. Byl jsem pak notně zklamán Kolmanem a Riegreem, zaujal mne Kozák, ale rozhodující pro mne byl Patočka, v jehož prosemináři se četla Husserlová Logická zkoumání. Patočka byl jediný, u něhož jsme poznali, co to je metodický filosofický postup, a zejména co to je filosofická práce na současné úrovni. Myšlenkovým zaměřením a celou strukturou filosofických pozic mi byl mnohem blíží J. B. Kozák, ale ten se bohužel po válce spokojoval už jen komentováním a popularizováním, byť nejednou pronikavým a přesvědčivým. Ale vysokou latku nám všem postavil opravdu jen Patočka. Může-li dnes česká filosofie v něčem obstát na světovém fóru, pak převážně a možná dokonce jediné díky Patočkově. Jen u něho jsme se mohli setkat s tou metodickou spekulativností, bez níž se filosofie neobejde.

Patočka byl celou svou duševní a myšlenkovou konstitucí interpret, nikoliv systematik. Jeho přednášky o řecké filosofii v poválečných letech /došel až k Aristotelovi, než byl zbaven práva přednášet/ byly pro nás studenty zjevením. Patočka měl to skvělé, zcela mimořádné nadání, že dovedl proniknout do myšlenkového světa jiného filosofa, proniknout až k identifikaci: myslel s ním, jeho způsobem, dokonce za něho a přes něho, dovedl ho domýšlet, aniž by

narušil jeho integritu, dovedl ho zpřítomnit ne jako schránu abstraktních myšlenek, nýbrž jako živoucí myslitelskou osobnost. To bylo něco, co jsem sám nikdy nedokázal a co jsem na něm vždycky obdivoval snad nejvíc. A byl v tom plán. Těsně před válkou napsal Patočka, že u nás bylo a je málo zájmu o antiku v jejích největších výkonech, že "český život nenašel dosud svého poměru k řecké vzdělanosti a zvláště řecké filosofii, základu našeho evropského myšlení, nedostižnému dodnes." A hned po válce pro to udělal jako snad nikdo druhý u nás, aby vřelejší zájem o řeckou filosofickou antiku v kruzích vzdělanců a zejména studentů vyvolal.

Patočka své interpretační ingenium neomezil jen na staré Řecko. Pro situaci českého poválečného myšlení, z něhož byli na desetiletí vyloučeni myslitelé jinak než marxisticky orientovaní, tedy pro situaci našeho marxistického myšlení podnikl Patočka obrovský kus práce svými interpretacemi a také záviděníhodnými překlady Hegela. Marxismus bez Hegela rovná se engelsismus, což je spíše zvláštní odrůda pozitivizmu, a tedy a filosofie. Marxismus se vůbec vyvíjel zvláštním způsobem, a to tak, že skutečný Marx—filosof se z něho postupně vytrácel. Obnovením senzoria pro Hegela přispěl Patočka zcela mimořádnou měrou jednak k tomu, že naši marxisté objevili skutečného Marxe, a v důsledku toho také k tomu, že v novém, hlubším navázání na Marxe—filosofa našli interpretaci a potřebné odraziště pro nové, najednou světově pozoruhodné výkony filosofické. Otevřenost Patočkova a jeho ochota právě tímto směrem pomoci ukázala řadě mladých marxistů, tj. filosofických oponentů Patočkových, některé jeho lidské stránky, na něž nemohli reagovat jinak než sympatiemi a přátelstvím. Tím neuvěřitelnější je, že se našel i takový, který se v jeho posledních dnech neštilil po něm hodit špinavou lží a který v tom beze studu pokračuje i po jeho smrti.

Bylo-li možno označit v poválečné filosofické situaci u nás něco jako úkol mimořádně svízelný, pak to bylo uvedení domácí tradice do kontaktu s tou větví světové filosofie, v níž byl sám Patočka sice od dob svých studií trvale a hluboce zakotven, ale pro kterou u nás nebylo mnoho smyslu. Patočka se tohoto úkolu podjal a po dlouhá léta pracoval na otvírání, usnadňování a zprostředkování cest recepcce fenomenologického způsobu myšlení, zvláště ovšem v jeho heideggeriánské podobě, která se v jistých ohledech /a po jisté reinterpretaci/ ukázala právě pro podstatně myslící marxisty jako nejatraktivnější a nejperspektivnější. Zdánilivým paradoxem

bylo paralelní ovlivnění křesťanského, a to jak protestantského, tak katolického myšlení týmiž myšlenkovými postupy a týmiž zprostředkujícími metodami. O tom však musím pohovořit podrobněji a musím zmínit dalšího významného českého myslitele nejstarší generace, totiž Hromádku.

Velmi diskutovaná a často problematizovaná postava J.L. Hromádky znamenala v českém životě po druhé světové válce něco ve skutečnosti obrovského: Hromádka otevřel a až do posledních svých dnů udržel otevřený prostor pro levicově orientované občany /především ovšem křesťany; ale časem se ukázalo, že šlo o cestu schůdnou i pro jinak než křesťansky zaměřené lidi/, kteří nebyli marxisty, ani to nechtěli předstírat, kteří si zachovali svou svěbytnost a i do budoucna se vyvíjeli po svém, aniž by vyhledávali polemická střetnutí s marxisty a komunisty. Pro mnoho lidí omezeného rozhledu to byla jen kultivovaná forma kolaborace. Hromádkovi však šlo o rozhovor, o dialog v záležitostech nejhlubší orientace životní. Hromádkovi lze leccos vytknout – a my jsme mu to také vytýkali, někdy možná až netaktně, ba sveřepě. Hromádka nám stále připomínal, že se nemáme nechat zmýlit nejrůznějšími přehmaty nové komunistické moci, že musíme rozlišovat mezi nimi a mezi tím podstatným, co se nutně, nezastavitelně a oprávněně mění. My mladší, kteří jsme nevěděli mnoho o sovětských procesech 20. a 30. let, jsme ještě v padesátých letech byli nakloněni vidět i v procesech se Slánským atd., ale také s Horákovou nebo s katolickými představiteli a pod. dočasné revoluční běsnění. Ale už Maďarsko /a Polsko/ jsme nebyli ochotni tak hladce spolknout; a snad to bylo tenkrát, kdy jsme se poprvé od Hromádky vědomě a zásadně distancovali, když přišel krátce po svém několikaletém pobytu v Maďarsku do Jirchář a pokoušel se nám přesvědčivě opakovat to, co právě slyšel od Pétera v Budapešti. Od té doby jsme už nešli za Hromádkou, ale vždycky několik kroků před ním. V osmašedesátém už měl Hromádka co dohánět; přesto, ač otřesen 21. srpem a unaven jako snad nikdy předtím, zakončil své životní působení důstojně. Z jeho posledních textů však lze vyčíst zklamání a rezignaci, pocit, že se cosi zbožilo a zhatilo, čemu dal Hromádka velkou část svých sil a své práce v poválečných letech.

Pamatuji se, jak jsem sám byl v posledním únorovém týdnu roku 1948 otřesen a rozhořčen způsobem, jak se komunisté zmocnili /samozřejmě po delší politické a organizační přípravě dřívější/

moci ve státě, zejména pak, jak zacházeli se svými politickými protivníky. Neuvěřitelnou se zdála také neschopnost těch druhých a konsternovanost až vyděšenost většiny národa. Rázem jsem se psychologicky ocitl v situaci protestujícího a odmítajícího. Tenkrát pro mne Hromádka znamenal skutečně východisko. Po letech se ukázalo, že lidé, kteří rázně odmítli novou skutečnost, se odsoudili k nečinnosti, k mlčení, k bezvýznamnosti a bezperspektivnosti. Několikrát na to přišla řeč v rozmluvách s Patočkou; jeho zkušenost byla dost podobná, i když byl o dvacet let starší a o předválečné situaci věděl víc. Ale zatímco Hromádka vytvořil prostor, v němž i Patočka našel možnost se postavit tak říkajíc na pevnou zem /byly doby, kdy se v něm podivně snoubil pocit jakési intelektuální viny za to, že se již dříve víc nepokoušel najít cestu k dělníkům, k proletariátu, s pocitem až dojetí, jak se o něho dělnický stát stará, když se mu dostalo lázeňského léčení – známé to příznaky internalizace příliš velkého a dlouhotrvajícího vnějšího tlaku, mnohokrát popsané; proti tomu Hromádka ukázal docela jinou cestu/, a tak vytvořil rámec, Patočka s mnohem větší intenzitou připravoval a sám zahájil postupnou stavbu náplně tohoto rámce. Hromádka měl tu obrovskou zásluhu, že vytvořil řadu podmínek pro vznik skutečného dialogu, ale sám se dostal na určitou hranici, kterou pak už nikdy nepřekročil; Patočka na tomto základu stanul, odtud vyšel, ale onu hranici překročil. Je charakteristické, že Hromádka vedl rozhovor, "dialog" především s kruhem kolem Machovce a že se nikdy nepokusil o rozhovor s představiteli té neomarxistické linie, která šla k filosofickým základům samotného Karla Marxe a která chtěla od Marxe jít filosoficky kupředu /hlavním představitelem této linie je Karel Kosík/. Patočka však zahájil nejpodstatnější rozhovor právě s marxistickými filosofy z Kosíkova okruhu. Možná, že v tom do jisté míry hrála úlohu také volba z druhé strany /byli to totiž právě tito talentovaní mladí lidé, kteří vynaložili dost úsilí, aby – ještě za Riegrova vedení – dostali Patočku do Filosofického ústavu, byť jako pracovníka edičního oddělení, neboť jako nemarxista nemohl být vědeckým pracovníkem./ V každém případě to však byla věc elementární důležitosti, jak ostatně ukáže ještě budoucnost.

Jan Patočka byl filosofem politice vždycky dost vzdáleným, a tím vlastně nečeským. Všichni velcí představitelé českého myšlení byli politicky značně angažovaní, někdy snad až příliš. Proto k nim Patočka také neměl blízko a neměl k nim snadnou cestu;

v té věci byl vliv jeho učitele velmi silný. Teprve postupem let a hlavně pod tlakem politických zvrátů a katastrof větších nebo menších, celonárodních nebo jen osobních nezdarů nebo případů ohrožení se dostával k české filosofické tradici. A začal si jí stále víc vážit. Avšak nejen to: Patočka dokázal objevit filozofickou nosnou žílu tam, kde ji zatím nikdo nebo jen málokdo byl jen hledal. Výtežkem jeho nucené distance od filosofické práce v padesátých letech byl objev Komenského jako světově významného filosofa, představujícího filosofickou alternativu k Descartovi /zatímco dosud byl Komenský brán vážně jen jako pedagog, "učitel národů"/. Objevil však pro sebe i pro jiné znovu Masaryka a Rádlu, zčásti již po krachu první republiky, zvláště však v 60. a 70. letech. A Patočkův zápas v posledních třech měsících jeho života ho definitivně zařazuje do té nejpodstatnější, nejhlubší a dosud nejperspektivnější linie českého myšlení nové doby, vyznačené jmény Palacký, Havlíček, Masaryk a Rádl.

Již před válkou, když shrnoval svůj pohled na místo české vzdělanosti v Evropě, Patočka kriticky poukazoval na těžké vady našeho intelektuálního a duchovního života, vůbec celé kultury. Přesto vyslovil své přesvědčení, že "filosofie ve vývoji dalšího českého vzdělání bude mít silný vliv, jako již několikrát v rozhodujících chvílích našich novodobých dějin"; je třeba se koncentrovat na velké problémy, "které ovšem nelze mechanickou statistikou vyčíst; /vyčíslit?/; k těm musíme však dospět, máme-li ve svém vzdělání opustit stupeň pouhého školního mechanismu a umět říci slovo, po kterém se bude vzdělaný člověk vsutku ptát". A když se pokusil co nepřesvědčivěji postavit před oči naléhavost tohoto úkolu, Patočka končí: "Máloco zdá se mi tak naléhavé, jako přivést ne lid, ale českou inteligenci zpět k pokoře a skromnosti a pokusit se vůbec připomenout jí, že existuje fakt svědomí."

Myslím, že právě svým posledním nasazením a svou smrtí Patočka znovu připomněl české inteligenci tento fakt svědomí. Z Patočkovy smrti však na nás nemluví jen důstojná rezignace, nýbrž výzva; nepocítujeme lítost a zklámání, ale náhle jako bychom v ruce drželi předanou pochodeň; s Patočkou se nehroutlí nějaký relikv starých časů, ale jeho smrt tu je jako pečeť našeho odhodlání vykročit do otevřené budoucnosti. Když jsem s ním spolu se svou ženou a přítelem naposled mluvil, prohlásil v jedné chvíli, že zápas o lidská práva, do něhož jsme se pustili, není žádná bitva, nýbrž celá válka,

jejíhož konce kdoví zda se dožijeme. On se nedožil, ale viděl jedinou možnou cestu k lepším dnům: "Žádná poddajnost zatím nevedla k zlepšení, nýbrž jen k zhoršení situace." – "Existují věci, pro které stojí za to trpět."

Praha 24.3.1977

Tvůj Ladislav Hejdánek

/Smysl a místo křesťanství v dnešní společnosti./

Dopis č. 10

Milý příteli,

bylo mi až ku podivu, že mezi tou řadou otázek a témat, jež jsi mi v posledních týdnech předložil, se nic nevztahovalo k křesťanství, o němž jsem se já už nejednou zmiňoval. Teď, když jsi se této věci přece dotknul, chápu, proč jsi asi tak dlouho váhal. Z Tvé otázky slyším hodně skepse: má náboženství, má křesťanství ještě nějaké místo, nějakou pozitivní funkci, nějakou perspektivu v dnešní společnosti? A nejenom u nás, ale vůbec na celém světě? Připojím k tomu otázku, kterou mi nedávno velmi otevřeně a upřímně položil jeden marxista: má nějaký pozitivní smysl, že v zápase o základní lidská práva se zvláště zdůrazňuje také svoboda náboženství? Jde přece obecně o svobodu přesvědčení, proto není důležité, zda toto přesvědčení je náboženské nebo nenáboženské. Dnes je přece svět už jiný, náboženství v něm nehraje žádnou významnou roli. Když se křesťané domáhají toho, aby byl slyšen také jejich hlas, jen si přihřívají svou polívičku. Dnešní křesťané jsou velmi vzdáleni tomu, aby se dovolávali práv a svobod pro někoho jiného než pro sebe, ostatně tomu byli vzdáleni vždycky.

Myslím, že skutečný křesťan na takové otázky a vlastně výtky nemůže začít odpovídat nějakou obranou a obhajobou křesťanství a křesťanů. Má-li kdo mít opravdu citlivé svědomí pro vlastní viny a prohřešky, pak právě křesťan. Myslím, že to nikdo nemusí chápat tak, jako že křesťan je /má být/ nutně lepší než "ti druzí", zkušenost naopak praví, že je podroben týměž pokleskům, chybám a neřestem. Ale proto že má pevné měřítko, má možnost a zároveň povinnost o svých nedostatcích a vinách vědět, může a má je lépe znát; zejména mu není dovoleno, aby je jakkoliv bagatelizoval, umenšoval nebo dokonce omlouval. Pokud něco takového přesto činí, pak se za křesťana jen vydává, ale žádným není, neboť nic nepochopil z podstaty evangelia. Z toho důvodu je také vysoce podezřelý, když křesťan mluví o nějakém zlu, kritizuje nějaký nešvar nebo

nespravedlnost ap. – a sám se z toho vyvléká, staví se do role spravedlivého sudího, do pozice někoho, kdo s tím zlem nemá nic společného, kdo je prost vší viny, vší účasti na odhaleném aktivizovaném neblahém stavu. A stejně tak je podezřelý, když se neomezuje jen na sebe osobně, ale když chce z odpovědnosti vyvléknout také svou církev nebo vůbec křesťany. Křesťan nemá právo říci jediné kritické slovo na jakoukoliv stranu, jestliže zároveň sám sobě i jiným, v soukromí i veřejně zcela nevyjasní otázku své vlastní, osobní spoluviny a otázku spoluviny své církve a křesťanů vůbec. Jsem přesvědčen, že toto je jediná věc, v níž je úloha křesťanů, dokonce i v naší moderní společnosti, v našem "nenáboženském" světě naprosto nezastupitelná a vysoce potřebná. A jestliže z jakýchkoli motivů se křesťané právě této roli chtějí vyhnout, jestliže jí obcházejí, přestávají být křesťany a činí ze sebe i ze své církve "sůl zmařenou", která nezaslouží ničeho jiného, než aby byla vyhozena ven /eventuelně i na ono proslulé "smetiště dějin"/ a aby byla lidmi pošlapána.

V zápase o základní lidská práva a občanské svobody tedy mají křesťané ještě jinou funkci, než že jsou také jednou ze skupin v naší společnosti potlačovaných a diskriminovaných a už vůbec nemají právo ukazovat své rány a odřeniny a stěžovat si na to, že se s nimi zachází hůř než s jinými. Jednak to není pravda, ale i kdyby to byla pravda, tak by neměli právo si na to stěžovat. Jejich úkol je naprosto jiný: křesťané mají zpytovat své svědomí, jak oni sami jako křesťané a jako členové svých církví /tedy nejenom soukromě/ nesou spoluvinu na onom potlačování a diskriminování, tj. mají zpytovat své svědomí, jaký mají vztah k těm druhým potlačovaným a diskriminovaným. V evangeliích, zvláště pak v kázání na hoře, je s mimořádným důrazem poukázáno na to, že v lidském životě je rozhodující, co uděláme pro ty, kteří hladoví a žízní /tím se mívá na prvním místě skutečný hlad a skutečná žíznivost, ale v některých místech je to interpretováno také jako hlad a žízeň po spravedlnosti, a to jistě i v tomto smyslu plně platí/, kteří jsou nedostatečně oděni a trpí zimou, kteří mají nějaké utrpení a zejména, kteří trpí pro spravedlivou věc, kteří jsou proklínáni a nenáviděni, kteří jsou v žaláři atd., atd. Chudí, utlačovaní, ukřivdění, trpící, plačící, milosrdní, pronásledovaní a tupení – to jsou ti, na nichž osvědčuje /má osvědčovat/ křesťan svůj vztah k Ježíšovi. Snad se příliš málo hovoří o tom, že určitý, nedvojsmyslný vztah k tomu, kdo hladoví a žízní, vede nutně také k určitému a nedvojsmyslnému vztahu k tomu, kdo na každý

ten hoduje, je-li mé srdce skutečně na straně chudých, nebudu se přizívat ve společnosti bohatců, navštěvuji-li, aspoň v duchu /protože naše civilizace tak pokročila, že skutečně navštívit vězně mohou jen nejbližší příbuzní na zvláštní povolení/ toho, kdo je vězněn, nebudu stolovat s tím, kdo jej uvěznil, prokáží-li své sympatie a svou pomoc lidem, kteří jsou tupěni a pronásledováni, pak nebudu věnovat svou přízeň a své přátelství těm, kteří je tupí a pronásledují., atd. To vůbec ještě neznamená, že budu zle oplácet zlým a že budu nenávidět ty, kteří mne nenávidí a kteří nenávidí ty, jimž osvědčuji své přátelství. Ale kdo se chce jako ještěrka proplazit do budoucnosti a s nikým si to nerozházet, ten půjde mezi kozly a ne mezi beránky.

A zcela zvláštní pozornost si zaslouží v tomto ohledu významní představitelé křesťanských obcí a členové církevního vedení. Mohu-li se v případě nespravedlivě odsouzeného omezit jen formálně a bez velkého hluku distancovat, pak mi něco takového není dovoleno ve vztahu k církevním hodnostářům, kteří z taktiky, ze strachu nebo z prosté podlosti, z pouhého strachu o svou existenci začnou nespravedlivou věc ospravedlňovat. Před skutečností zavírat oči anebo se vymlouvat, že to není jejich věcí se v takových záležitostech angažovat. To je prostě selhání, prolhanost a zrada, k níž žádný skutečný křesťan nemůže zůstat lhostejný nebo neutrální, proti níž žádný křesťan nemůže a nesmí neprotestovat. Řada církevních představitelů, ale také řada obyčejných kněží a farářů a dokonce mnoho laiků mi říká, že to, co říkám, je bláznovství, to že by byla nejjistější cesta k likvidaci celé církve, že je třeba leccos spolknout, aby církev zůstala zachována, aby mohla žít. Ale tím dokazují, že nevědí, co je křesťanství, že skutečná víra jim je španělskou vesnicí, že si dokonce ani pořádně nepřečetli evangelia. Jinak by věděli, že člověk, který má s křesťanstvím málo nebo vůbec nic společného /"samaritán", t.j. ne-žid/, ale který pohotově pomůže člověku, kterému ublíží lotři, má tisíckrát přednost před člověkem-knězem, církevním představitelem a třebaš i hodnostářem, který si ubožáka ani nevšimne, protože spěchá do kostela, aby tím splnil své posvátné povinnosti. Jinak by také věděli, že jen sebeobětování /a nikoli tedy sebezachování/ se může dovolet Krista, že cesta odmítnutí sebeobětí je satanská /"odejdi," řekl Ježíš Petrovi přesně v této záležitosti/ a že zrna přinese jen tehdy mnohý užitek, když samo zahyne, kdežto když samo zůstane zachováno, nic z něho nevyroste.

f i
T a
f r

Odpust', že jsem sklouzl ke kázání a dokonce k patosu. Nedovedu však pochopit, proč dnes někteří křesťané dovedou omluvit sami před sebou a omlouvat i před lidmi své církevní hierarchie, kteří dělají kompromis za kompromisem, zrazují své ovce a vydávají je na pospas vlkům, nebo kteří nepokládají za nutné se ohlížet na trpící, zarmoucené, tupené a pronásledované, když to nejsou "jejich" ovečky. Musel jsem bohužel udělat tu zkušenost s představiteli své církve, jako podobnou zkušenost museli udělat i mí katoličtí a jiní křesťanští bratři . Jsem hluboce přesvědčen, že nic takového nesnese omluvu a že jediným možným způsobem reagování je naprostá distance a výrazné projevování nejenom nesouhlasu, ale zejména jiné orientace, nastoupení docela jiné cesty. Ovšem nejde o představitele a vedení církví, jde také o širokou členskou základnu, o níž se selhávající a selhavší představitelé ve skutečnosti mohou opřít a také opírají. Nevím, je-li dovoleno to generalizovat, ale dnes určitě naše církve mají představitele, jaké si zaslouží. Prostí křesťané, kteří žijí rozpolčeně, opatrnicky a jdou z jednoho kompromisu do druhého, nemohou očekávat, že jejich vůdcové budou světci . Choroby, jež oslabují celou naši společnost, najdeme také v našich církvích, projevují se tam však ještě o něco ošklivěji a odporněji, snad proto, že se pokoušejí vypadat lépe a že se častěji přetvařují. A když se dívám zpět, jsem stále více přesvědčen, že by naše společenská situace mohla vypadat jinak, lépe, perspektivněji, kdyby se všichni křesťané v naší zemi byli v posledních třiceti letech chovali jako skuteční, opravdoví křesťané. Ale selhali, před desíti lety si to mnohdy ústy svých představitelů připouštěli a dokonce to veřejně přiznávali. Dnes však nezřídka titíž, kteří se tehdy káli a prováděli kritiku, znovu dělají to, za co se tehdy káli. Dnes už jim nikdo neuvěří, až se budou zase kát. Jejich vinou ztrácí křesťanské zvěstování veškerou přesvědčivost. Jestliže máš ty, nebo kdokoliv jiný dnes pochybnosti o budoucnosti křesťanství, plně to chápu a nejsem nakloněn ti to vymlouvat. Já sám mám své pochybnosti o budoucnosti křesťanů a křesťanských církví u nás /zejména u nás, i když mám dojem, že to jinde není o moc lepší/. Život tzv. věřících, živor církví je / a podobakáté již?/ obrovskou blamáží, nepřestávám se stydět, kdykoliv si na to vzpomenu. Největší hanbou však je, že když se vyskytne několik lidí, kteří svou víru berou vážněji a hlouběji než ostatní, a když se kvůli tomu dostanou do průšvihů, mnozí a snad většina ostatních se od nich opatrně distancuje /aby se nemuseli cítit ob-

vinění ve svých svědomích/ a chápavě přikyvují, když se od nich oficiálně distancují představitelé církví, místo aby je ihned volali k pořádku. Nikdy nezapomenu třeba na tu hořkou pilulku /kterých jsem musel v posledních letech spolknout několik/, když se do vazby a na soud dostal Sváta Karásek, který se rozhodl kázat svými písněmi, když nesměl už na kazatelnu. A když student Tydlitát, který na něho vzpomněl v modlitbě při bohoslužbách, musel odejít z fakulty. Neuvěřitelné se stalo skutkem: student bohoslovectví je vyloučen svými profesory z fakulty, protože se zachoval tak, jak se – při nejmenším – měli zachovat oni. Mohou tito profesori doufat, že ještě někdy někdo je bude brát vážně, když budou mluvit o Kristu a o evangeliu? I kdyby se sebekriticky jednou vyznali ze svých vin? A co k tomu křesťanského přičinila nebo řekla synodní rada? a senioři a seniorátní výbory a všechny sbory? Kritické, odmítavé hlasy byly výjimkou. K čemu je církev, v níž z křesťanství přetrvaly jen zbožné fráze?

Kdybych se měl vyslovit o budoucnosti křesťanství, či lépe víry, podle stavu své církve / o těch druhých se raději vůbec nebudu zmiňovat, k tomu jsou zase povoláni bratři, kteří jsou jejich členy/, pak bych musel říci: Krach, konec a katastrofální ostuda. Ovšem já neznám křesťanství jen zvenčí, vím o rozdílu mezi faktickým stavem církve a církví a mezi tím, co je skutečným obsahem "dobré zprávy", tj. evangelia pro naši dobu a pro naši společnost. Nevím o jiném, nadějnějším a také věcnějším, reálnějším programu, pro tento ze všech stran ohrožený všemožnými strachy svíraný a proto vysoce nebezpečný svět. Ale kladu si již dlouho otázku: jak to mám vyslovit? Co mám říci, abych lidi spíš neodradil než získal? Jak mohou být má slova přesvědčivá, když se ze společnosti křesťanů táhne hnusný pach rozkladu. A když táhne – jak jinak – i ze mne?

Myslím, že každá teoretická odpověď na tvé a jiné podobné otázky je slabá, a v podstatě marná. Jen čin je tu na místě, jen v praktickém životě se to může rozhodnout. Zápas o dodržování zákonů a respektování občanských práv a lidských svobod je takovou příležitostí k činu, praktickému důkazu, že křesťanství ještě žije. Existují ovšem i jiné, méně okázalé příležitosti. Nicméně příležitost se objeví a zase se ztratí, marné přesvědčování, že jsme ji nerozpoznali, že jsme nepoznali, že to je naše životní příležitost. Uslyšíme potom: cokoliv jste neučinili pro ty chudáky, kteří byli tupeni, hanobeni, zrádováni, stíháni policejně i soudně, v zaměstnání, ve

škole, kteří byli zbaveni práce nebo možností studovat, o nichž byly šířeny lži a pomluvy, atd., nic jste neučinili. Co je komu do toho, že později budemem ronit slzy, budeme litovat toho, co jsme neučinili, i toho co jsme učinili, že to všechno budeme odvolávat, revidovat a snad i napravovat, co se dá/protože se bude zase nosit jiný kabát/. Bude pozdě. Kdo se chce chovat pro nějakou velkou příležitost, už ji propásl. Neboť velká příležitost je tady a teď. Hic Rhodus, hic salta, křesťane. Tvá údajná vina se musí osvědčit v docela obyčejných, každodenních lidských příhodách. Jak to čteme v proctví Izaiášově? "K čemu jest mi množství obětí vašich?" dí Hospodin, syt jsem obětí zápalných skopců a tuků krmných hovad, a krve volků a beránků a kozlů nejsem žádostiv. Že přicházíte, abyste se ukazovali přede mnou, kdož toho z ruky vaší hledal, abyste šlapali síně! mé? Nepřinášejte více obětí oklamání. Kadění v ohavnosti mám, novměsíců a sobotjasvolávání nemožu trpěti /nepravost jest/ ani shromáždění. Novměsíců vašich a slavností vašich nenávidí duše má, jsou mi břemenem, ustal jsem nesa je. Protož, když rozprostíráte ruce vaše, skrývám oči své před vámi a když množíte modlitbu, neslyším, ruce vaše krve plné jsou. Umejte se, očistte se, odvrzte zlo skutků vašich od očí mých, přestaňte zle činiti. Učte se dobře činiti, hleďteje soudu, pozdvihněte potlačeného, dopomozte k spravedlnosti sirotku, zastaňte vdovy."

Kterého potlačovaného dnes křesťané pozdvihnou? Kterého potlačovaného pozdvihneš ty, který se vydával za křesťana, ano, který o sobě s jistotou věříš, že jím jsi? Komu budeš dnes a tady v této zemi dopomáhat k spravedlnosti? Anebo máš před sebou jinou, zbožnější práci? Jak vidíš, končím jen otázkou.

Praha, 14.4.1977

Tvůj Ladislav Hejdánek

Pozn. ed.: Filozof Ladislav Hejdánek, příslušník českobratrské církve evangelické, jeden z prvních signatářů Charty 77 a od 21. září 1977 do 8. 2. 1979 její mluvčí, začal v únoru 1977 psát texty, koncipované jako soukromé dopisy, jejichž opisy začaly zduhy cirkulovat v neoficiálním, paralelním samizdatovém informačním systému. V roce 1977 se takto objevilo 21 dopisů, datovaných zpočátku v týdenním, později v delším časovém intervale /Dopis č. 1 dne 10. února, dopis č. 21 dne 1. září 1977/. Druhá řada Dopisů příteli začala 5. ledna 1978 /číslem 1/22/ a do 14. 12. 1978 jich bylo rozšířeno celkem devatenáct /číslo 19/40/. Jde o kratší úvahy /v rozsahu 150 200 řádek/ filozofického a politického rázu, nebo komentáře k aktuálním otázkám, zejména k problematice hnutí za lidská a občanská práva, či přímo k nejzávažnějším otázkám Charty 77. Z první řady jsou tu ilustrativně vybrány úvahy, které se přímo dotýkají tematiky tohoto sborníku. Stručná charakteristika obsahu jednotlivých zde publikovaných dopisů, která je obsažena v závorce v záhlaví, pochází od editora. Viz též dokument čís. 34.

16. prosince 1977. Praha. – Dopis duchovního českobratrské církve evangelické M. Rejchrt Antonínu Strnadovi ve Spolkové republice Německo. Obsahuje princip spolupráce křesťanů s bývalými členy KSČ v Chartě 77 a právo bývalých komunistů být respektováni jako rovnoprávní partneři v hnutí za lidská a občanská práva.

Miloš Rejchrt
Rumunská 15
Praha 2

Praha 16. 12. 1977

Pan
Antonín Strnad
B o h e m i a
506 Bensberg—Refrath
NSR

Vážený pane Strnade,

jednomu mému příteli doručila nedávno pošta cyklostylovaný dopis s titulkem "Věstník Bohemia", vydaný československým kulturním sdružením e.V. v NSR. Jeho obsah tvoří Vaším jménem podepsané pojednání "Charta 77 z trochu jiného hlediska". Pociťuji potřebu Vám odpovédět ze dvou důvodů:

1/ Výběr adresáta se mi nezdá nahodilý. Věstník byl poslán člověku, jenž rozhodně nepatří k těm, kdo "dvacet dlouhých let byli u vesla". Odpusťte podezíravost, ale tendence článku vnucuje dojem, že adresát se má zhrozit, v jaké se díky podpisu Charty ocitl společnosti, on, idealista s čistýma rukama, "poctivý vlastenec, který za Chartou stojí bez ohledu, že riskuje svobodu a snad i život".

Cítím se Vaším článkem dotčen, už i proto, že můj životopis i ostatní okolnosti jsou podobné postavení mého přítele. Oba jsme signatáři Charty 77, jejichž jména se nezmiňují na stránkách zahraničního ani domácího tisku, nikdy jsme nebyli komunisty, padesátá léta byla věkem našeho dětství, vyrostli jsme v křesťanském prostředí, jsme oba činní v církvi. Na rozdíl od svého přítele jsem v důsledku Charty nebyl doposud nijak drasticky postížen, ba ani vyloučen z ROH, neboť jsem nikdy nebyl jeho členem. Můj přítel byl nedlou-

ho po podpisu Charty vyhozen ze špičkového vědeckého pracoviště. Oba nyní oblékáme topičské montérky, já však již od roku 1972, kdy jsem je v důsledku ztráty státního souhlasu k výkonu duchovní činnosti vyměnil za farářský talár.

2/ S tendencí a argumenty Vašeho článku se často setkávám i v našem domácím prostředí. Argumentace příbuzná s Vaší se objevila v čs. sdělovacích prostředcích v době vypjaté kampaně proti Chartě, nejvýrazněji v článku St. Oborského "Práskač". Ale nejen tam. Názor, že někdejší komunisté – kteří se dokonce dodnes svého komunistického přesvědčení nezřekli – nemají oprávnění vystupovat na obranu lidských práv, je v naší zemi častý. V osobním rozhovoru prohlásil jeden můj vrstevník, že by se nikdy nemohl podepsat pod listinu, mezi jejímiž signatáři figuruje Pavel Kohout, "ten nadšený svazák". Vzápětí odešel tento člověk na schůzi SSM, kde odhlasoval rezoluci proti Chartě, jistě bez nadšení, ale s moudrým přesvědčením, že on, který za nic nemůže, nebude ohrožovat svou slibnou kariéru a budoucnost svých dětí nepopulárním zdržením se hlasování.

Dovolte, abych Vám, sobě i jiným odpověděl na otázky, které se vnučují:

Když na výraz souhlasu připojím svůj podpis pod nějaký text, nepřátám se, kdo co říká, nýbrž co kdo říká. K Chartě jsem se připojil ne proto, že by pro mne byla jménem ostatních signatářů zárukou její správnosti /ostatně signatáři z první série měli tu výhodu, že nevěděli, kdo všechno podepsal/, nýbrž proto, že se mi zamlouvá její obsah. Není sporu o tom, že signatáři Charty 77 nejsou andělé. A jelikož jsou lidé, jsou hříšní. Žádné odhalení jejich hříšnosti mě nepřekvapí. Jistě jsou mezi nimi i lidé v minulosti privilegovaní a zatížení vinami. Otázka osobní minulosti, osobních kvalit a vin je však něco úplně jiného než otázka pravdivosti a správnosti Charty. Kdybychom měli účast na společné snaze o obecné dobro podmiňovat bezúhonností a osobními kvalitami těch druhých, nemohli bychom podniknout nikdy nic. Třeba by těm druhým vadilo, že na téže listině jsem podepsán právě já. Pod zákonem č. 120/76 /známé mezinárodní pakty o občanských, politických a kulturních právech/ je podepsán Ing. Chňoupek. Nikdy mě nenapadlo zpochybňovat správnost a přínos tohoto dokumentu kvůli jeho signatáři.

Vámi provedené odhalení minulosti Pavla Kohouta není pro mne ničím novým a Vámi citovaná báseň z jeho mladičského pera rovněž ne. Vzpomínám na sejití evangelické mládeže z poloviny šede-

sátých let, kde jsme zhudebnili jednu báseň P. Kohouta a jako kousek k popukání ji v jímavém čtyřhlasu přednesli na improvizované hitparádě. Díky dívce, sympatizující se všemu se posmívajícími studenty bohosloví, jsme získali jeden jediný bod. Asi to opravdu nebyla moc povedená legrace. Tvorbu P. Kohouta z padesátých let tedy znám. Naštěstí znám i pár současných příležitostných Kohoutových textů a rád bych vyměnil jeden jeho fejeton za řadu prohlášení svých učitelů z bohoslovecké fakulty a představitelů církve, z nichž nikdo v padesátých letech neskládal rýmovaná pořekádlá o zkyklých emigrantech a o zemi blízko pólu, z nichž někteří byli v té době citelně existenčně postiženi. Pavel Kohout psal, co psal. To, co píše nyní, nerehabilituje dílo jeho mládí a to, co psal, nic neubírá na kvalitě toho, co píše teď.

Máte zřejmě pravdu v tom, že se ani Pavel Kohout, ani Jiří Hájek nezastali nevinně odsouzených a popravených. A kdo se zastal? Lze beze zbytku hodit vinu za padesátá léta na Kohouta, Hájka a ty, kdo byli u moci? Z mého útlého dětství mi neutkvělo mnoho vzpomínek. Nicméně si živě vybavuji, jak v mém rodinném prostředí, které mělo daleko k sympatiím se stávajícími pořádky, zavládlo uspokojení nad tím, že ten podvodník z nedaleké Čihoště "dostal přes prsty", protože "tahal za provázky" a "bulškoval lidi" fabrikovaným zázrakem. Mohl být svazák Kohout tak nadšený, kdyby nebylo těch, kteří mu nadšeně tleskali, a hlavně těch, kteří sice považovali jeho básně za bláboly, ale také tleskali a nadšení předstírali? Byl by Kohout tím, kým byl, kdyby se tehdy setkal s lidmi, kteří by měli odvahu mu říci o jeho tvorbě své? Není vina za padesátá léta univerzálnější, než aby se dala uvrhnout na několik exponovaných jednotlivců? Je doufám zřejmé, že nejsem advokátem Kohoutových svazáckých básní /i když jejich rýmy byly většinou perfektní/. Vznáším jen otázku, byli-li on špinavec a ostatní čistí. Kdo smí hodit kamenem?

"Sláva a popularita tzv. politických mučedníků je pořád ještě lepší, než naprosto žádná". – Toto Vaše tvrzení není nesporné. Milióny lidí u nás dávají přednost relativně poklidnému anonymnímu životu ve vlastním mikrosvětě, obejdou se rády bez jakékoliv popularity a nijak ji "tzv. politickým mučedníkům" nezávidí. Osobně bych rád oželel popularitu vykoupenu tím, že bych si musel nechat líbit stříkání slzného plynu do očí jako Jiří Hájek či páčení svého auta /kdybych nějaké měl/ železnou tyčí jako P. Kohout. Zdá-li se

Vám taková popularita lepší než žádná, proti gustu žádných námitek – zkuste to.

Píšete dále: "... na pokorný návrat do lůna komunistické strany už bylo příliš pozdě... a tak nezbylo nic jiného, než se vrátit do role trpitelů a mučedníků za svobodu národa". Předsudek o absolutním odpisu nonkonformistů je značně rozšířen. Ve skutečnosti je však až podivuhodné, jakou velkorysost a ochotu promítnout vykazuje zvl. v některých případech nynější vedení. Pravda, jsou případy, kdy ani ochota k flagelantství není nic platná. Ale v jiných případech zůstávají dveře otevřené, jako by snad nikdy nebylo pozdě. Na návrat do strany možná ano, ale ke konformitě nikoliv. Není pozdě ani ve vyšetřovací vazbě a ve výkonu trestu, jak dokazuje případ O. Orneta. Kolik herců, režisérů, zpěváků a spisovatelů vystupovalo v letech 1968–69 tak, že za sebou spálili všechny mosty. A znovu jim byla dána šance, které většinou využili. Spisovatel, jehož fotografie mi byla spolu s jinými v r. 1971 předložena vyšetřovatelem Bezpečnosti k rekognoscenci /většinou šlo o osoby stíhané a později odsouzené pro podvracení republiky/, opět vydává své knihy. A nedá se říci, že by ti "omilostnění" psali nyní pouze zbeletrizovanou propagandu a točili jen špatné filmy. V. Bilak na nedávném sjezdu čs. spisovatelů prohlásil, že "nechceme na nikom ponížující sebekritiku". Tato slova do značné míry vystihují stav věcí: dávka nutné sebekritiky i její forma obvykle nebývá v tolerantním a milosrdném českém prostředí přijímána jako ponížující, veřejné povědomí chápavě pokývá hlavou, vždyť on "musí", a chce-li se kdo veřejně uplatnit, splatí daň. Nebylo pozdě ani pro toho, kdo před časem mj. básnil, že "miliardy lidí v podstatě drží hubu". Myslím, že není pozdě ani pro Pavla Kohouta, že dveře k "návratu" si zavírá sám a svým způsobem dobrovolně. Odmítá totiž předstírat sebemenší pokání, zřejmě proto, že ví o podstatných a rozhodujících skutečnostech, kterými nesmí člověk platit nikdy nic, nechce-li prodat svoje lidství.

Vaše označení "staronoví apoštolové národa" vyvolává v čtenáři bible asociaci na apoštola Pavla. Jak známo, býval horlivým práskačem křesťanů. Těm, kteří kamenovali sv. Štěpána, sloužil jako šatnář a na cestu do Damašku, kde prožil obrácení, se vydal s posláním inkvizitora. K jeho temné minulosti zaujaly křesťanské obce svérázné stanovisko: "Ten, který nás kdysi pronásledoval, káže nyní víru, proti které bojoval. A slavili kvůli mně Boha"/Gal. 1, 24/.

Po své konverzi Pavel nepřestal být židem. Dějinný Pavlův přínos pro křesťanství tkví mj. v tom, že se nedistancoval od své židovské minulosti, nýbrž křesťanství pochopil jako jediné možné završení, naplnění židovské tradice. Jeho radikální kritičnost vůči židovskému zákonu je nesena stále přítomným vědomím, že "zákon byl naším pěstounem ke Kristu" /Gal. 3,24/. Bez završení křesťanskou vírou popírá židovství svůj smysl a je protivou křesťanské víry, nicméně "zákon vírou potvrzujeme" /Řím. 3,51/.

Tyto analogie se mi vybavují při pomyslení na komunisty, kteří prohlédli, že bez respektu k svobodě lidské bytosti, bez úcty k prvotní a neodvozené důstojnosti člověka, která je tu dřív, než stát a společnost, která je zakotvena hlouběji než v zákonech a deklaracích, ztrácí komunismus svůj smysl a stává se svým vlastním nepřítelem. Mám za to, že lze u těchto komunistů vidět kontinuitu, tak jako u apoštola Pavla, navzdory jejich "konverzi" a vlastně právě díky jí. Nejde o emocionální dojem, nýbrž poznatek, nabytý při seznamování se s myšlenkovými tradicemi a základy naší evropské kultury. Vždyť ani marxismus nespadol z nebe, nýbrž jako součást mnohem širšího duchovního dění má své kořeny a zdroje, místa, kde přetíná, ale i navazuje a odkrývá, nově nevyjadřuje to, co bylo zasuto a zahaleno. Těším se na chvíle dialogu křesťanů s těmi, kdo nově pochopili svůj marxismus /na soukromé úrovni se tento rozhovor již koná/, doufám, že marxisty zůstanou a svým přínosem oživí naše líné a vyduchlé křesťanství.

Jakkoli se skláním před dílem A. Solženicyna, před jeho Vámi vynášenou a nám za příklad dávanou odvahou, nemohu se ztotožnit s výrokem, který mu – ať již právem či neprávem – připisujete, že "socialismus a komunismus nesou na čele cejch smrti a zkázy".

Cejch smrti a zkázy nese na svém čele každé lidské dílo. Tam, kde lidský hřích přechází z přehlednutelné osobní roviny do politické oblasti, nabývá na zřejmosti a narůstá až do planetárních rozměrů. Erupce zla v politice znamená kilometry ostnatého drátu a hekatomby. Žádný společenský systém není imunní vůči hříchu. Smrtí a zmarem ocejovaly své čelo doposud všechny civilizace /křesťanskou nevyjímaje/ a je příznačné, že základ naší kultury, civilizace řecko-římská, zajišťující na svých územích prosperitu, vnitřní řád a relativní spravedlnost dotud nevídaným způsobem, nechala na Golgotě postavit kříž a v Apokalypse Janově je nebezodůvodně ztotožněna s krvavou obludou posledního času. Socialistický spo-

lečenský systém se zespolečenštěnými výrobními prostředky, s velkou planifikací materiální a duchovní sféry představuje dosud zřejmě nejracionalnější způsob organizace společnosti. Jak známo, jeho možnosti jsou impozantní, nejen že dokáže v minimálním čase zindustrializovat primitivní zemědělský stát, ale umí i vybudovat slušné sociální jistoty, zajistit relativně rovnoměrné rozdělení materiálních statků, zlikvidovat nezaměstnanost a obecně zpřístupnit vzdělání a kulturu. Díky svému potenciálu, obsahujícímu všechny oblasti lidského života, je ale zároveň mnohem více ohrožen zlem a zneužitím své gigantické moci. Dokáže téměř nepozorovaně zlikvidovat milióny lidí v internačních táborech /viz referát N.S. Chruščova na 20. sjezdu KSSS/, postarat se, aby člověk vůbec žádné zaměstnání nenašel a účinně bránit jakémukoliv i zcela privátnímu vzdělávání. Je zkrátka vystaven většímu dobru i většímu zlu. Otázkou zůstává, zda je v lidských silách ubránit socialisticky organizovaný stát před zneužitím, ke kterému jako každé lidské dílo tenduje /především před sebezbožněním, viděním sebe jako absolutního dobra, vůči němuž je jakákoliv kritika metafysickým zločinem/, zda zkušenosti nejsou tak varovné, že radí zůstat u dosavadních neuspokojivých typů organizace společnosti, které neslibují takové možnosti řešení celospolečenských problémů, které však nejsou bezprostředně ohroženy tak obudným zneužitím.

Máte pravdu v tom, že Charta se přiklání k odpovědi prosocialistické, že zůstává na pozici socialismu, a to bez ohledu na soukromé názory svých účastníků. Volá totiž po nápravě bezpráví a křivd a vyzývá k úctě vůči svobodě lidské bytosti, jak je vyjádřena např. literou zákona č. 120/76. Tím Charta de facto odmítá vidět v socialistické struktuře společnosti zlo, se kterým se nedá nic dělat, a předpokládá, že nezadatelnou důstojnost člověka lze respektovat i ve společnosti socialistického typu, a vyhláší, že stojí za posavadní a budoucí oběti bojovat za symbiózu socialismu a lidských práv. Charta nevidí v socialismu démonii samu /před níž lze jen strnout nebo utéct/, ale skutečnost démonií ohroženou, jí ustupující a podléhající. Gigantické možnosti jejího potenciálu vyžadují mnohem účinnější, přísnější kontrolu, upozorňující na zlo hned v jeho zárodku, než přeroste v katastrofu. Charta ví, že socialismus vyžaduje mnohem více osobní odpovědnosti, odvahy vstoupit na institučně nezajištěné pozice a ochoty k oběti, než se obecně předpokládá. Je-li v nás nějaký zbytek odvahy, pak jeho smysluplné využití vidím ne

v halasném denuncování cejchu smrti a zmaru, ale v úsilí o to, aby lidské konání tomuto předznamenání docela nepropadlo.

Tak vidím ze svého hlediska Chartu 77 a opravdu nevím, bude-li jí k něčemu Vaše podpora formou "vkusných automobilových nálepek v červeno-bílo-modrém provedení" za DM 6.-

S pozdravem

Miloš Rejchrt

Na vědomí: Pavlu Kohoutovi, Jiřímu Hájkovi, redakci Rudého Práva pro St. Oborského

Pozn. ed.: Vztahem ke komunismu a komunistům se zabývá rovněž Hejdánkův Dopis přáteli č. 16 z 23. 6. 1977. Časopis Studie /Řím/ otiskl článek Zd. Mlynáře Exkomunisté a křesťané v Chartě 77 /VI/1978, čís. 60, s. 414-427/.

69

Březen 1978. / Sine loco. / - Úvaha duchovního českobratrské církve evangelické, signatáře Charty 77 a člena Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných dr. ing. J. S. Trojana o možnostech realizace svobody a důstojnosti člověka, zejména v podmínkách nonkonformních společenských hnutí.

Jakub S. Trojan

Svoboda a důstojnost člověka
/Malý příspěvek k teorii nonkonformního hnutí/

SVOBODA

Už při prvním ohlédání vyvolává zvolené podtéma představu vrcholku vzdálené hory, k níž je ze všech stran nesnadný přístup. Býti práv "věci", jde-li o tak významnou polohu života, jakou je naše svoboda, lze jen v souladném vztahu k ní. Uvažování o svobodě musí proto od prvopočátků být svobodné, musí k svobodě zvát, ji udržovat a druhým dopřávat. Může být jen příspěvkem k rozhovoru, do něhož vstupují svobodní partneři či lidé již k svobodě se nesoucí.

Prvým úkolem je volba takové perspektivy, jež by i při nutném zjednodušení postihla podstatné stránky problému. Avšak které místo zvolit, aby se na něm událo zjevení svobody? Jsou privilegovaná zapovězená místa? Jsou lidé slepí pro svobodu podobně jako vůči barvám? Jinak řečeno: v jakém smyslu smí hovořit o svobodě kat? Jakou svobodu chce tyran? Podplacený soudce? Násilník? Chudý? Bohatý? Jak o ní uvažuje vězeň? Čím je svoboda pro vydědence

společnosti a pro nejslabší ze slabých – nemocné a stojící před branou smrti?

Jak patrně, volba perspektivy, v níž chceme o svobodě vypovídat, je nesnadná. Zdá se, že rozhodnutí v této záležitosti je předurčeno společenskou rolí, kterou reprezentujeme. Tedy překážka na samém počátku zkoumání: o svobodě uvažujeme z místa, které si nevolíme. Jsme do něho vtlačeni poměry, řetězem svobodných i nesvobodných rozhodnutí vlastních i cizích v minulosti: vše, co jsme my sami i to, co je kolem nás, je v jistém smyslu "dáno". Jakým právem nárokuje skok z říše nutnosti do říše svobody, abychom teprve tu mohli podle úvodní teze o ní svobodně uvažovat?

Právem k svobodě povolaných. To je pozvání, které platí pro všechny. Není těch, jimž by byla svoboda definitivně uzavřena, leč by se pro ni s konečnou platností uzavřeli sami. Jedni k ní mají blíž, druzí jsou jí vzdáleni. Ale všichni: jen uchem jehly, úzkou branou a s odřenými zády.

To, co stojí na počátku, je tedy spíše nesvoboda než svoboda. Svoboda nám není dána jako barva kůže, kterou si neseme od narození. Při vši úctě k Všeobecné deklaraci lidských práv a filosofické tradici, která je s ní spjata, nesdílím přesvědčení, že "všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv." /čl.1/

Svoboda není naším přirozeným právem. Svoboda jako duchovní statek není v řádu bytí, přichází z řádu platnosti.

Otvírá se před každým jako apelující možnost: ty máš, ty smíš. S pohledem na dovršení svobody, jak je zprostředkovala lidstvu starozákonní tradice, Ježíšovo dílo, vize filosofů a náboženských vůdců všech věků, v onom eschatu všeobecného osvobození člověka z odcizení vůči sobě, přírodě, bližním a svému duchovnímu základu, lze poměřit míru nesvobody, s níž se rodíme.

Lidská bytost přichází na svět s poddanstvím na každém kroku. Její závislost je totální. Bez lidského přispění zahyne. Má-li se stát lidskou bytostí v pravém smyslu slova, musí být citlivě uváděna do lidského světa řeči, sebepoznání a práce. Nenajde-li včas bližního, zůstane poznamenána na celý život: nejhlubší zdroje smysluplného přebývání na světě, duchovní horizonty, jimiž jsme zakládáni, zůstanou pro ni ponořeny v temnotě. Náš pobyt zde se zúží na obsluhu zažívacího traktu a ukájení pudů. Nesvobodným způsobem existence bude znetvořena i naše řeč. Svoboda jako možnost hlubokého a intenzivního rozevírání se kosmu, jako vykročení k zbohacu-

jícímu kontaktu s věcmi a lidmi v neuzavřené perspektivě růstu, zůstane ladem a ustoupí nacvičeným akcím na starosti a potřeby každodenní honičky za přežitím. Exercicia triviálnosti a banality, ohlupující duši i svědomí, vyplní duchovní prostor bytosti tak, že se navenek hermeticky uzavře. Je to smrt zaživa. Ztročení až do dna.

Této překážce na cestě k pravému lidství se člověk fakticky i v duchovním rozvrhování vzpírá, či spíše může vzepřít. Zápasí o osvobození. Tento zápas o svobodu nevede však v pásmech života, který je už c e l e v zajetí umrtvujícího koloběhu soběstředných aktivit. V a g o n i i odcizení je hlas svobody téměř nezachytitelný. Vystoupit z mordové rokle dokáže jen ten, kdo má imaginativní sílu obzírat okolí i ze dna jámy. Nejspíš ten, kdo do ní byl uvržen či někdo, jemuž tato extrémní poloha života hrozí a je tak puzen vážit propastnosti lidských možností v blízkosti smrti.

Proto je svoboda tématem dospívání, lidí raněných na duši, vytěsněných na okraj společnosti, těch, kdo jsou manipulováni arogantní mocí. Všem, jimž svitla naděje, že by v jejich údělu mohlo či mělo být leccos jinak, jsou zralí vykročit na cestu ke svobodě. Zaslechli vox libertatis appellans. Přestali žít bez rozporu a tak vstoupili do světa nepotlačitelných možností.

Být schopen obzírat okolí ze dna jámy je nejšťastnější údobí, neboť překonáváme na prvním místě /=dole/ onu agónii lidského života, již možno připodobnit smrti hned v několika podobách: smrt jako totální přitakání k nelidskému údělu, smrt jako trýznivou vůli k pouhému přežití, jež pudově volí přizpůsobivost, smrt jako pozvolné umírání pod ranami zbavené veškeré naděje. Nebezpečí, která nás ohrožují na d o l n í úvrati života, mají svou paralelu i na jeho horní úvrati. I zde se agónie rovná smrti: jako zdánlivé sebezpřijetí v moci prosazující se na úkor, jako dobrovolné osvojení stavu, v němž všechno lidské je nám již lhostejné, jako trvalé sebezmatení duše, jež chce hojněji m í t a přestává b ý t.

Jen v štěrbině mezi dvojí smrtí okoušíme tlak svobody, jen v ní se nám otvírá svoboda jako reálná možnost. Šťastné údobí je ovšem chvílí největších pokušení: hrozba definitivního vpádu do smrti, ať k té dole či k oné nahoře, je tak zřejmá, že bdělé vědomí se musí pohnout. Jsme tak vyváděni k rozhodování jako Ježíš na poušti, když byl natřikrát pokoušen od ďábla. Rozpor mezi skutečnou svobodou a možnou svobodou vede k vnitřnímu pnutí ohrožujícímu samotnou

integritu osobnosti. Jihoameričtí bezzemci, po milionech vsávání překotnou urbanizací do metropolí, stávají se buď revoluční silou nebo přizpůsobivým elementem establishmentu.

Uvažujeme o svobodě v perspektivě lidí, kteří se zvedli ze dna. Jen ponížení a uražení, jen lidé zbavení šancí nebo je ještě neokusivší, jimž však zůstala vzpomínka /?/ či vize /?/ toho, jak "věci" jsou a jak by mohly být, jsou zralí vstoupit do procesu osvobození. Pohyb od nesvobody k svobodě předpokládá však několikrát ujasnění především o povaze nesvobody, v níž jsme se octli, a o typu svobody, kterou vyhlížíme.

Především je třeba přestat se na sebe dívat očima vládnoucí elity, jako na odsouzence, jimž je přiděleno místo ve společnosti nezměnitelným losem. Tak např. mladí lidé, jimž je bráněno v přístupu ke vzdělání pro příslušnost k církvi, se musí mj. naučit překonávat pokoušivé našeptávání, že přijmout tuto oběť je cosi pro křesťana přirozeného. Jako by oběť a nesvoboda byly něčím přirozeným! Jako by ti z křesťanů, kdo svou netečností včera pomáhali vytvářet podmínky diskriminace, dnes měli právo mudrovat mezi katem a obětí. V tomto špatně maskovaném teologickém sadismu vrcholí triumf vládnoucích, jimž se podařilo takřka nemožné: aby oběti přijaly sugesci shora za jediný rozměr své existence, za příspěvní našeptavačů rezignace, těchto masochistických prodavačů, jimž se všude daří vystrčit své krámky.

K této nesvobodě se druží další: soudí se, že unést úděl prezíraných a manipulovaných je ulehčován ve spojení, v sebeohraničujícím ghettu s vlastním jazykem a pravidly, jimž přivykne záhy stejně poznamenaný: věří se, že nouzová komunikace ohrožených je bohatě vyvážena vyhlídkou, že ztráty dnes budou výhrami zítra. A tak je vše nazíráno v odkladu, v dvojím vidění a potom či teď a dříve, v trýznivém protikladu skutečného a možného ještě více zmalomyslnujícím slabé a potencujícím silné – pro rozhodný boj až zítra, až pozítří. Jakoby to, co je vskutku lidské, sneslo odkladu. Vždyť žití ze zálohy se přechoasto ukázalo v dějinách jako žití k smrti, která otevřela naplno svůj požívačný jícen ve chvíli, kdy se zdálo, že život je – konečně! – uchopen.

Jakkoli je situace vládnoucích a ovládaných protikladná, v těchto dvou rovinách nesvobody se stýkají a jedna je předpokladem druhé. Z obou stran vane smutek mařeného lidství, jež si blokuje budoucnost, ač o ní horečnatě sní.

Nesvoboda je dále v tom, že jsme systematicky zbavování přímé účasti na tvorbě společenských podmínek. Ve stavu všeobecné krize, již procházejí industriální společnosti na Západě i na Východě, se ovšem leckomu může jevit účast na formování veřejného života, zejména na přímé tvorbě společenských struktur, jako alternativa nepřilíživá. Napadá ho, že o mnoho nepřichází, stojí-li stranou, je-li vyřazován z politického dění jako respektuhodný partner, není-li začleněn do oficiální kultury, nezúčastní-li se na řízení hospodářských procesů apod. Mnozí, jak jsme tomu svědky u nás i v západních společnostech, hledají autentický výraz své existence mimo oficiální rámec. Vytvářejí si vlastní mikrosvět. Filosofie i praxe undergroundu se stává možností pro určitou část obyvatelstva, zejména mládež. Po luthauzu srdce touží i středověký mystik—asketa i novověký disí, ať už jsou vytlačováni na okraj proti své vůli či pohrdnou-li obecně praktikovaným životním stylem z vlastní iniciativy.

Disí existence je však jen částečným úspěchem na cestě ke svobodě — a někdy dokonce načas zatarasením osvobozovacího pohybu. Je v ní cosi partikulárního. Zúžení perspektivy na "domácí víry", na ty, kdo přijali týž úděl, přivolává nebezpečí glorifikace stavu, který má být překonán. Zalíbení v utrpení a rozkoš vylučnosti, do které nás mnohdy vhání opresivní moc, otupují smysl pro univerzální perspektivu, v níž k pravému lidství mají dospět všichni. Pozapomnění, že společenské podmínky umožňující diskriminaci jedněch nad druhými jsou výsledkem dřívějších aktivit lidí — tedy i našich! — hrozí zatemnit v nás vědomí spoluviny za to, že zanedbáním podstatných věcí včera, stali jsme se spolutvůrci zlověstného údělu vlastního i spolubližních dnes. /Nechávám stranou sektářské tendence, sklon k soběstřednému myšlení a vášně k negaci atd./

Přesto, co bylo řečeno, je partikulární situace /bezprávných, vězněných, disí apod./, tj. situace ozvláštňená trýznivým pocitem nouze, vzdoru, touhy a přesahování, nejhodnějším terénem k vzma-
chu po svobodě. V tomto smyslu privilegovaným pístem: uchovává v sobě bohaté spektrum možností i pestrou škálu pokušení. Tu je existence intenzivně žita i reflektována; je gradací života až k oné poloze, v níž je každodenně zpřítomňována minulost a předjímana budoucnost: "Pane Bože, nejsme takoví, jací bychom měli být; nejsme ani takoví, jakými se chceme stát; ale zaplať Pán Bůh, že

už nejsme takoví, jakými jsme byli." /Povzdech starého černošského kazatele./

Bylo by však, opakujeme, osudnou chybou v této jakoby na zálohu přejímané svobodě setrvat a omezit se na rámeček mikrosvěta, do něhož jsme vytěšňováni či který jsme si sami dobrovolně zvolili, a v němž svoboda chutná. Byl by tím popřen podstatný rys svobody, jenž se vyznačuje životem v odpovědnosti. Odpovědně žít lze jen v ODPOVÍDÁNÍ na otázky, před něž jsme stavěni jen zčásti vlastním výběrem. / A ovšem: i v dotazování vůči takovým odpovědům./ Otázky se vynořují odevšad. Jsou vanutím Ducha. Nevíme, odkud přicházejí a kam jdou. Kdo se uzavírá před tazajícími, uměňuje svou lidskost. Žít v odpovědnosti /=*svobodě*/ znamená přiložit mysl ke všemu, co v sobě skrývá lidskou otázku, nikdo předem neví ani disí, ani mocní – odkud a kdy se zjeví člověk – otázka. /Kdysi jsem si poznamenal: když jsme ještě nebyli, rozptýleni v sobě navzájem neznámých dvojicích, žárlivě střežíce, zda se skutečně sejdou, abychom se my mohli narodit – jaká žízeň po b u d o u c í m bytí v nás – a my ji mohli uhasit až jednou, až budeme, v té naději, že to, co je zatím nic, jen možnost, se závratně naplní. Tu jsme se na sebe dívali jako na ty, kdo se mají teprve stát a věřili ve svou vlastní parazii./

Svoboda, která se stáhla za klášterní zdi a svět přenechá ďáblu, zakrní. Vyhasínání odpovědnosti umrtvuje svobodu. Svoboda bez odpovědnosti – za vše a všechny – mění se v nevázanost a libertinismus. Zplnění ducha a ztráta imaginace nedají na sebe dlouho čekat.

Nelze se vzdát odpovědnosti za veřejné dění, za to, jak vypadá a jak bude vypadat naše společnost. Chceme být při tom. O ničem, co se u nás odehrává, nesmím říci, že to "leží zouplna mimo okruh odpovědnosti mé" /Palacký/. Nonkonformita není vyvázaností z účasti na obecném díle, nýbrž předpokladem smysluplné participace. Nechceme být při tom p ř e s t o, že jsme nekonformní, nýbrž právě p r o t o, že jsme nekonformní: odstup od věcí, otevření se tomu, co ještě není a žízeň po budoucím, jež nás zakládá, je nejlepším předpokladem, abychom pracovali na p ř í t o m n ý c h úkolech. Správné vyhlížení budoucnosti osvobozuje od byrokratických manýr, od křečovitě sebeochrany a obhajoby dosažených pozic, oněch zlovyků existence, jimž napořád podléhají ti, kdo jsou u moci.

Být otevřen na všechny strany je závdavkem svobody, kterou okou-

Říme už zde a nyní. Je dotvrzením toho, že svoboda není cílem kdesi v nedohlednu, nýbrž prostředkem, jehož moc si přivlastňujeme již v tomto čase.

Jde tedy o správný vztah mezi přítomným stavem a projektovanou budoucností – zvláště palčivé téma poté, co jsme byli u nás v revolučním období z konce čtyřicátých let svědky posedlosti cílem /totální změna vlastnických poměrů, centrálně řízená ekonomika, silný stát dirigovaný jednou stranou/, který byl oděn mocenským centrem svatozáří nedotknutelnosti. Současně s tímto tabuizovaným obrazem šla tehdy ruku v ruce bezstarostnost vůči prostředkům, jimiž byla plánovaná přeměna společnosti uskutečňována. Cíl ospravedlňoval vše, moc nebyla problémem. Kritické hlasy – skrovné tehdy jako dnes – byly umlčeny. Panovalo přesvědčení, podpírané všemi kanály státní propagandy, že řešení sociálně-politické otázky musí probíhat i u nás podle osvědčeného vzorce jako matematická úloha. Osvědčilo se jinde, osvědčí se i v našich poměrech. Na námitky, že dochází k zbytečným obětem, odkazovalo se na dřevorubeckou moudrost: když se kácí les, lítají třísky. Nechci přehlédnout, že cíl byl prosazován vehementně proto, že s ním byla spojována naděje pravé svobody, která za poměrů první republiky byla výsadou nemnohých. Přehlédl se, že tomu bylo ovšem podobně i po roce 1948, kdy na rozdíl od vedoucí elity celé skupiny obyvatelstva nesly tíhu strukturálních změn. Tak byla svoboda pro všechny, svoboda k pravé lidské důstojnosti a všeobecného rozvoje materiálních i duchovních sil přesouvána na pozdější dobu. V šedesátých letech se Antonín Novotný pokusil prohlásit – nijak fortissimo – že u nás máme všelidový stát, tedy ono stadium vývoje socialistické společnosti, které se může vykázat nejširší demokracií, největšími sociálně-politickými vymoženostmi, zkrátka, že jsme už našlápli do říše svobody. Dnes je reálným socialismem obviňován z nereálnosti. Rajský stav je spínán až s rozvinutou společností komunistickou. Generace za generací prožívá tedy trauma zaslíbené země v nedohlednu narážejíc na ostny tvrdých realit. Svoboda se odkládá. Ostatně nikdo ani pořádně neví, v čem spočívá. Oficiální propaganda si ji dnes takřka výlučně představuje jako svobodu sytých. V ní však, jak se ukazuje, nabývá vposledu převahu nuda a neodpovědnost, bezpeční špeditéři společenských katastrof.

Nekonformní hnutí musí od počátku prohlédnout čertovo kopytko v dialektice cíle a prostředků. Patří k jeho předním povinnos-

stem vypěstovat si citlivost i vůči prostředkům, jimiž uskutečňuje své cíle. Prohřešit se v tomto punktu by znamenalo ztratit věc samu. Nejde jen o to dopomoci k svobodě sobě samým – nemluvě o ceně – nýbrž být spoluúčasten na tvorbě podmínek, v nichž by se relativní svobodě mohli těšit všichni. Ke svobodě nelze dospět nesvobodou, k pravdě se nelze prohat. Jde o rovnováhu mezi vizí budoucího stavu a přítomnou situací. Hnutí, které se zasvětilo svobodě, musí z ní žít na každém kroku. Svátek a svatost svobody je v něm už nyní okoušena pohromadě, v onom blížencectví, jež zároveň obdarovává i mobilizuje. Jen tak překonává utilitární myšlení, které má sklon vše učinit prostředkem k čemusi dalšímu teprve údajně rozhojňujícím se, zajišťujícím – onen horror politické jalovosti, jíž jsme přivykli v poslední generaci. Místo něho se má prosadit theoria i praxis pietatis přijímající život z jeho duchovního zdroje, vždy připravená k intenzivnímu prožitku v dané chvíli i k osvobozující předjímcce nových uchopení hned vzápětí.

V těchto pokusech i v nebezpečí ukrácených perspektiv se dnes odehrává náš zápas o svobodu. Jsme si vědomi jeho veskrze dialektické povahy? Nonkonformita musí být víc než negací oficiálního. Ukázal jsem již, že extrémně živá negativita dole se setkává s extrémní negativitou nahoře. Obě se pohybují v pásmu intelektuální i emocionální smrti, v oné nietzscheovské *décadence*, jež zachvátila kořeny života. Nám jde o autentický svět sebevyjádření, o sebetvorbu i třebaš na zúženém prostoru, kdy pódia a jeviště, sály a laboratoře, mikrofony a studia, dílny a ateliéry se staly soukromým vlastnictvím režimní moci. Jde však zároveň o to, aby ú s t r a n í nebylo označením ani pro v ý l u č n é místo seberealizace ani pro pouhé o d r a z i š t ě k dějstvím, jimž plnohodnotnost přisoudí teprve budoucí čas. O tuto jednotu zde a nyní, tam a zítra, jde napořád. Co by pomohlo dnes nesvobodným, jestliže by osvobození k plnoprávné existenci občanské vyjevilo v budoucnu jen jejich prázdnotu a jalovost? Zkorumpovanému národu nepomůže ani svoboda andělů. Vnější svoboda opřená o demokraticky fungující instituce – jeden z cílů nekonformního hnutí – musí vyrůst z hlubší svobody vnitřní a s ní vytvořit seberegulující mechanismus duchovního půstu. Jeho osobním ručitelem se stává každý jedinec jednající v univerzální odpovědnosti.

Pravá svoboda je jednotou protikladů, jak by řekli staří, *communicatio oppositorum*. Dodejme: protikladů, jež jsou jen zčásti známý,

povýtce pak protikladů, které se vynořují v toku dějinných rozhodování po způsobu věcí nových a dosud nepoznaných. Je jednotou ná-
pětí mezi skutečným a možným; mezi svobodou teď a zde /svátek
svobody/ a svobodou předjímanou /všední den příprav/, mezi svobo-
dou vnějších společenských podmínek a svobodou vnitřní. Jde o silné
protiklady mezi svobodou vnějších společenských podmínek a svo-
bodou vnitřní. Jde o silné protiklady na obou pólech nabitě bohatým
dějstvím. Jen takové umožňují intenzivní napětí, z něhož se rodí
trýzeň pro ty, kdo je v sobě nesou, i výzva těm, kdo jim čelí – pro
všechny pak zaslíbením plnějšího lidství.

D Ů S T O J N O S T

V jedné povídce z prostředí zajateckého tábora II. světové války
se vypráví o dvou mužích, kteří dobrovolně – protože nikdo z osta-
tních ani po opakovaném rozkazu a hrozbě zastřelením se neodho-
dlal – sestupují do výkopové rýhy, aby upravili terén dna. Nad nimi
po několik dlouhých minut visí na vetchem zařízení těžká roura.
Všichni vědí, že jejich život je v sázce. Několik příštích okamžiků
je pro spoluzajatce chvílí revize vzájemných vztahů: poslední měsíce
o hladu a ve špině je oloupily o lidskou důstojnost. Strádání otupilo
jejich svědomí. V živočišné touze přežít vyprchala veškerá mravní
odpovědnost. Byli plni hořkosti a hněvu. Cena vlastního i druhých
se jim zdála stále více nicotná. Propadali se v osamělost, některých
se již zmocňovala apatie: nedbali o zevnějšek, stranili se druhých.
Všichni pozbývali lidskou tvář.

Nyní jsou dva z nich dole. Až dosud cítili ostatní vůči nim nená-
vist – oni byli hrubí, často podráždění, zlí. Teď riskují v jámě životy.
Naráz cena životů těch, kdo přihlížejí, se jeví v jiném světle. Byli za-
stoupeni – ne všelijak, nýbrž nejnáročnějším způsobem: za jejich
životy nahoře ručí dva z nich dole. Ve dvou špinavých neurvalcích,
jímž se dříve každý nejraději vyhnul, jsou zastoupeni tváří v tvář
brozící smrti. Je to chvíle soudu. Dny a chvíle otupělosti a postupné
devalvace lidství jsou překryty něčím tak významným, že jejich pozor-
nost je vypjata na nejvyšší míru. Vědí, že teď jsou vzkříšeni k životu,
jehož hodnota se ještě před okamžikem zdála takřka nulová. Přijali
nanovo své důstojenství, protože za ním stála svoboda k oběti.

Snad nás smí toto vyprávění vést k zobecnujícímu závěru: dů-
stojnost člověka není dána přirozeně. Nerodíme se s ní tak samozřej-

mě jako s jinými dary života. Je nám vždy znovu propůjčována. Leží mimo náš dosah, není nám pohotově k dispozici. V drobných i větších aktech pomoci a služby, a je-li potřebí i v oběti a sebezmaření, tedy čímsi "nepřirozeným", konstituuje se důstojnost člověka. Řečeno co nejcivilněji: je výsledkem práce druhých, oněch nejmenších činů odříkání a námahy, které musí druzí vynakládat, abychom mohli být zachováni tím, čím jsme, a vybízeni k tomu, čím být máme. Důstojnost tak v sobě zahrnuje něco hluboce komunikativního. Je ekumenická snad ještě víc než svoboda, k níž patří – alespoň v prvním rozhlédnutí – protest a vzdor. Či spíše by se mělo říci: důstojnost je dílem onoho pólu svobody, jímž se vzápětí – po onom rozhlédnutí – stává službou všem. Že smíme v Evropě žít alespoň v miniaději po tom, co se stalo v letech 1914–1918 a 1939–1945, je založeno v bezejmenných obětech, v onom milování, jež neváhá položit duši za přátele.

Nejde o oslavu oběti jakékoli, oběti vůbec. Jsou oběti nesmyslné, zvrácené. Skličuje nás zbytečnost mnohých z nich. Ale všechny lze vposledu zahlédnout ve světle oběti pravé, nejhlubší, patřící k základu, z něhož všichni vědomě i nevědomě, žijeme. I o těch, kdo jsou nahoře, na výsluní společenské moci, lze říci, že je-li při nich něco z nefalšovaného důstojenství, je jim propůjčeno z hloubi osudu podmaňovaných a obětovaných. A pro ty, kdo jsou dole, to platí dvojnásob a přímo: to jsou ti pod vetvou třínožkou, jímž na dně jámy hrozí každou vteřinu smrt. Proto riskují, volbou osmyslňují sebe i druhé, ano, vyslovují pravdu o celém stvoření: že nelze život zachovat leč v dotyku se smrtí. A přitom po pravidle právě ti nejvystavenější nebezpečí jednájí bez chtivého vyhledávání. Vědí, že to tak musí být. A nejde často o jediný, mimořádný krok jejich života, jako spíše o celoživotní pouť: na ní vztyčují znamení věrnosti skutku lidského údělu.

Z těchto bezpočetných činů se vždy znovu rodí důstojnost, kterou si smíme /smíme?/ přivlastnit. V ní jsme ospravedlněni, v ní přijímáme život zdarma. Okoušíme jej v naději, že se proti nám neobrací hněv obětovaných a mrtvých.

K jaké intenzitě v nás toto omilostnění doroste, je odvislé od univerzality pohledu a hloubky ponoru naší existence. Ani to ovšem není zcela naším výkonem; snad jen potud, pokud se dobrovolně otvíráme proudu výzev dosahujících nás ze všech stran.

Hlavní starostí omilostněných je udržet důstojnost na přejaté

úrovni a je-li to možno, obohatit ji o další dimenze. Zbohacování není však výsledkem rozmnožení věcí, jimiž se člověk obklopuje; důstojnost má pramálo co činit s významností společenské funkce, kterou zastáváme. Úměra: čím výše, tím více, neplatí v její škále. Hojnost v řádu MÍT bývá chudobou v řádu BÝT, jehož pravidla se vztahují k lidské důstojnosti nejpřiměřeněji. Důstojný je ten, kdo d o s t o j í úkolu. Úkol z nejnáročnějších, být lidský – je celoživotním apelem. A tak, ač důstojnost naše je založena na „dostojejních“ druhých, a může být přijímána jako dar, musí současně znamenat na lince „Gabe und Aufgabe“ proměnu našeho života v činorodý pohyb a mobilizaci duchovních sil k naplnění úkolu. I my máme dostát a tak být tvůrci důstojnosti pro druhé. Přijatá milost / = čin pro nás / se musí stát činem milosti spolublížních.

Kde tento proud vzájemné služby ustává, slábnou nejen smysluplná komunikace: rozkládá se i vnitřní svět komunikantů. Příběh ze zajateckého tábora je výmluvný i v transponované podobě našeho neválečného každodenní: stále nad námi visí hrozba návratu k oné úrovni, z níž jsme jednou vyšli. Všichni jsme kdysi ve svých předcích sestoupili ze stromů a vystoupili z jeskyň, ještě takřka ve všem spjati s živočišným prostředím. Onen první přesah znamenal sáhnutí po nejnižším ORDO DIGNITATIS HUMANAЕ. Stojí nyní v řadě ostatních transcendencí, kterou však nelze chápat jako kauzální řetěz, v němž pracuje železná nutnost. Jde o drobná duchovní vítězství, o nichž nikdy nebude možné říci, že jsou vybojována definitivně. Sestupu do nelidskosti není uchráněn nikdo. Platí to o jednotlivcích, o generacích, platí to o naší euroamerické civilizaci. Jen nový pohled, hlouběji porozumět sobě, svému dílu, nazřít všechna selhání a viny, jimiž jsme zatížili své usilování, jen tato pravá starost, starost o duši, k níž odkazuje antika, může odvrátit nebezpečí rozkladu a ztráty lidské důstojnosti. Že v tomto zápase mají zvláštní místo odpěrači oficiálního životního stylu a jeho ideologie, či raději pozitivně řečeno: pospolitost svobodných v soužení, je zřejmé ze všeho, co jsem napsal. Na nich je do značné míry závislý i osud důstojnosti člověka v posledních desetiletích našeho století kdekoliv na světě. Ač zdánlivě na okraji společnosti, skrze jejich reflexi a v jejich sebevyjádření se spoluzakládá nově význam lidského pobytu na zemi, neboť jim nablízku se otvírají největší zaslíbení i největší pokušení.

Zakoušejíce na svém těle utrpení Kristova znovu potvrzují, že

přijetí lidské důstojnosti se děje jen ve svobodném odevzdání a svobodné službě.

Březen 1978

Pozn. ed.: Do rukopisu této dokumentace byl původně zařazen rozsáhlý esej J.S. Trojana "Teologická sonatina o moci", datovaný na jaře 1975, který má některé styčné body s jinou úvahou z rozsáhlého díla téhož autora, nazvanou "Křesťanská existence v socialistické společnosti aneb teologie průšvihů" /zveřejněno v časopise Studie, Řím, VI/1977, čís. 49, s. 67–86/. Vzhledem k tomu, že Teologická sonatina o moci byla mezitím publikována v nejnovějším čísle římských Studií /III/1978, čís. 63, s. 196–214/, a tím zpřístupněna širšímu okruhu čtenářů, považoval jsem za vhodnější prezentovat jako ukázkou z díla J.S. Trojana jinou, dosud nezveřejněnou práci. Upozorňuji dále čtenáře této výběrové dokumentace, že studie J. Zvěřiny "Odvaha být církví", o níž jsem v úvodní ediční poznámce s politováním uvedl, že pro nedostatek místa nemohla být zařazena do této publikace, byla již rovněž zveřejněna, a to v téměř čísle Studií jako Trojanova "Teologická sonatina o moci". /čís. 63, s. 177–195/.

70

5. dubna 1978. Praha. – Literární fejeton spisovatelky E. Kantůrkové napsaný z příležitosti intronizace pražského arcibiskupa.

Eva Kantůrková:

Chvála spontaneity
/Fejeton/

Vytržení z překonaných jistot sblížíme se navzájem, obhlížíme nepoznané a hmatáme po dřívě odsunutém. V dětství mě babička přísně vedla k rodověrnému katolictví, zatímco má matka si zakládala na ostentativním neznabožství, a dítě, tísněno oběma vlivy, se zmlátlo od touhy stát se svatou /svatá Eva! to by znělo/ po klackovité přání uplivnout si v chrámu, aby se nakonec vymklo oběma vlivům. A nyní, snad v hlubších celosvětových souvislostech, snad prostě s lety, s nimiž se základní hodnoty usazují na svá správná místa, pozorují na sobě zvýšený zájem o křesťanství. Čtu si ve svatých knihách a dojmám mě ocitnout se na mši. Pauza byla ale dlouhá a obřad vedený v národním jazyce a proměna chleba a vína v tělo a krev Kristovu provedená na oltáři vystaveném přímo očím věřících mnou napoprvé otřásl. Nový způsob obřadu zdál se mi profánním tím spíš, že jsem jej nečekaně spatřila v pařížském Notre–Dame, kde vše netajemné zvlášť ostře bije do očí. A s novotou mě usmířily až stařenky v putimském kostele.

Putimský kostel je s katedrálou neporovnatelný a nerovná se ani

děkanským chrámům v Písku nebo v Bavorově, jeho gotika má lidový ráz, ale nad okolní venkovské kostelíky vyniká. Dali jej postavit hledači bohatství, lidé bohabojní i dobrodruzi, kteří dole na řece vyplavovali z nánosů Otavy zlaté valouny. A asi úspěšně, neboť k jedné lodi dali přistavět ještě druhou, k původní pravoúhlé přilehlou, takže oltář není umístěn v čele chrámu, ale v jednom jeho rohu. Stařenky hledí na kněze z boku a odpovídají mu tak živě, ochotně a radostně, že mi daly pochopit blahodárnost nového způsobu: uvolňuje upřímnost víry. A spontaneita věřících je jistě cennější než někdejší tajuplnost.

O velkých svátcích ale chodíme k svatému Vítu a – novinami informováni nanejvýš o koncertu – dočkáme se zpravidla vzácných zážitků. O letošních velikonočních to byla intronizace pražského arcibiskupa. Ano, o tom, že bude při obřadu přečtena papežská bula a novému arcibiskupovi že bude předáno pallium, znak jeho hodnosti, jsme se dočetli až při vstupu na vratech chrámu. Intronizovaný církevní kníže pražský seděl vznešeně na stoličce svatého Vojtěcha, velká mše měla všechny znaky významnosti chvíle, chrám rozechvívala Schubertova hudba a snad jen nepetržitě přecházení cizích turistů bočními loděmi připomínalo, že v jiných poměrech by událost tak velká pro církve i pro stát nutně změnila chrám v poutní místo tisíců.

Biskupství pražské bylo založeno roku 974 za Boleslava II., se souhlasem německého císaře Oty II. a proti přání arcibiskupa řezenského, jemuž se tak zmenšilo léno a příjem. První pražský biskup Dětmar byl ale vysvěcen až víc než po roce, neboť mezitím si Ota s Boleslavem odbyli jednu válku, o něž v těch dobách nebyla nouze. Intronizace Dětmarova byla provedena roku 975 v chrámu sv. Víta "za hlučného Tedeum kněží, přičemž kníže a velmoži zpívali německý leich *Kriste ginado und die heiligen alle helfuent unse*, lid však toliko opakoval *kyrieleison refreinu* svým "Křeš". Tak aspoň praví kronikář. Lid i v roce 1978 prožíval obřad zbožně, mnoho věřících pokleklo k přijímání těla Kristova, ale knížete jsem žádného neviděla; leda tam byl nějaký úředník z ministerstva, rozhodně ale nezpíval. Hostům z ciziny pak vláda vstup nedovolila. Dětmar zemřel po sedmi letech působení a při jeho smrtelném loži stál i šestadvacetiletý klerik od sv. Víta, Vojtěch, syn Slavníkův.

Vojtěch byl k úřadu předurčen schopností, zaslíbením, církevním vzděláním i vysokým původem; dva nejmocnější vladycké rody v Čechách, Přemyslovci na knížecím trůně a Slavníkovci na Libici, našly ve Vojtěchově volbě *modus vivendi*. Ne nadlouho. Navrhnut čes-

kým knížetem, schválen císařem Otou, přijat na sněmu českými šlechtici, byl Vojtěch vysvěcen biskupem roku 983 ve Veroně. V Praze pak byl uvítán nadšeným zástupem, v jehož průvodu kráčel "bos a zkroušený, spíš kající než biskup". V Pavii se seznámil s opatem Majolem z Cluny a s biskupem Gerhartem z Toulou, svatými muži, zanícenými pro zbožnou reformu církve, a sám též stoupenec clunyjství, cítil se v Čechách osamocen. Úřad vykonával s nadšením, ale neuspokojen; s clunyjstvím zdědil asketický pražský biskup osud Václavův; nebyl sice Boleslavovým synem zabit, ale už po pěti letech odchází do prvního exilu. Žije zbožný život v Římě a do Prahy se vrací jen na naléhavé vyzvání a sliby knížete; konflikty se ale spíše prohlubují, Vojtěch s reformou usiluje i o větší nezávislost církve na světské moci, a otevřeně konflikt propuká pro jakousi šlechtičnu z Vršoviců, která, neuspokojena manželem, hledá útěchu v náručí kněze, je přistížena a čeká ji smrt. Vojtěch cizoložnici za slib čistoty poskytne azyl v svatojiřském chrámu, sám se postaví rozlícenému davu a manželovi, doufaje v mučednickou smrt. Dav v něm sice napadá jeho slavníkovskou příslušnost, avšak manžel se zradou dostane k ženě, podfízne ji na místě a biskup vyhlásí za porušení posvátného azylu nad viníky klatbu. Odejde pak ze země podruhé a je to odchod osudný. Slavník, jeho otec, je mrtev a není, kdo by docíloval s Přemyslem shodu.

Boleslav II. využije Vojtěchovy nepřítomnosti i vojenskou výpravu nejstaršího ze Slavníkovců Soběbora na pomoc Boleslavu polskému a o vigílii sv. Václava, nedbaje posvátnosti dne, dá vyvrátit Libici, pobít bez milosti všechny, kdo nesou Slavníkovovo jméno, zejména čtyři bratry Vojtěchovy a Soběborovy – Spitimíra, Pobraslava, Poreje a Časlava. Rod Slavníkovský je vyvražděn, panství Zlické rozchváčeno – a Vojtěch se do Čech již nikdy nevrátí. Proslaví se ještě za života po celém známém světě zbožností, jen v Čechách si bujná šlechta a panovačný Přemyslovec nepřejí jeho přítomnosti. A už současníky bylo považováno za trest boží, když Boleslavův bratr Strachkvas, vybraný za Vojtěchova nástupce, zemřel při obřadu na stupních oltáře raněn mrtvicí. Vojtěch, jak známo, zahynul krásnou smrtí mučednickou na misijní cestě u nejobávanějšího národa Prusů, zatímco v Čechách trval trest boží: nový biskup Thiddag, oblíbenec Boleslavův, byl pijan, a když byl na knížecí stolec proti Boleslavu III. Ryšavému povolán Vladivoj polský, historik může jen smutně poznamenat: "Čechy byly tedy v dobrých rukách: kníže neustále opilý a biskup málokdy střízlivý..."

V roce 1978 nově intronizovaný arcibiskup pražský udělil po mši

věfícím odpustky a nám ostatním z dobrého srdce požehnal. Kráčel chrámem se svou svitou, oblečen v jasně červené říze a čepičce, žehnal pilnou rukou a vlídným úsměvem, neoddělený od svých oveček pyšnou pompou – a od východu z chrámu nechal arcibiskupskou berlu i svitu vrátit se do zákristie a sám vyšel před chrám. A hradními nádvořími zvolna, jak mu dovolovaly vřelé polibky na žehnající ruku, oslovení, krátké rozmluvy, provolávání slávy i potlesk, šel k svému sídlu na Hradčanském náměstí. Lidé tleskali jemně a volali spíše polohlasem. "Ať žije Otec František! Náš Moravan!" Žert měkce dozněl a i pan arcibiskup se pobaveně usmál.

Nikdo tam nebyl z povinnosti či dokonce ze strachu, všichni jen z upřímného citu, spontánně; cizinci ovšem ze zvědavosti. A Jiří Gruša, dojatý a hrdý, řekl: "Církevní knížata vládnou v Praze v nepřetržitě té linii legitimacy už více než tisíc let." Otec František skutečně kráčel hradními nádvořími jako dobrý kněz se svým lidem. "Čím jsi starší, tím jsi hodnější, vid'" oslovil jakéhosi chlapce, lidé se usmívají, nabízejí děti k požehnání, vtiskují do posvěcených rukou květiny.

Po velikonocích jsem si přečetla v novinách strany lidové třířádkovou úřední noticku, že pražský arcibiskup byl intronizován ve svatovítském chrámu. To z Vídně o tom hlásili podrobněji. A já? Já budu krásný zážitek, který nás zahřál o tom studeném jarním dni, vyprávět křesťankám v Putimi. Co víc nám zbývá, než posilovat spontaneitu, již už sami nejsme schopni...

Praha, 5. dubna 1978

71

28. října 1978. Praha. – Literární fejeton spisovatele L. Vaculíka napsaný u příležitosti odsouzení duchovního J. Šimsy.

Ludvík Vaculík:

Pokus o jiný žánr
/fejeton/

Stalo se u nás tak nevídaným, aby sluha Boží uhodil třeba i čerta, že se nad případem, k němuž letos v květnu došlo v Brně–Králově Poli, pozastavme, přátelé! Tam prý se evangelický duchovní dopustil takového činu na bližním od Státní bezpečnosti, jenž při domovní prohlídce hrubě prý sáhl na jeho manželku pokoušející se ukrýt vzácný dopis. Tím spáchal trestný čin útoku na veřejného činitele a dostal

osm měsíců vězení. — Přátelé, já myslím, že to ani není tak moc, uvážíme-li vysoké svěcení protivné strany.

Každého z nás však jistě napadlo: můžeme věřit, že Jan Šimsa /49/ uhodil do tváře svého policistu? — Městský soud v Brně v odůvodnění rozsudku píše, že proti Šimsovi bylo už 6.1.1977 zahájeno stíhání pro podvracení republiky; z čehož vyvozena i potřeba domovních prohlídek dle uznání. Soud nepíše pravdu: dotyčné stíhání bylo zahájeno teprv 7.1., a ne proti Šimsovi, nýbrž proti Chartě 77. Tato chyba je sice jen kancelářská, ale stoprocentně příznačná: jaká pečlivost v čtení zákonů a řádů může být u soudu nepečlivého v psaní? Soud ve svém rozsudku dále doznává, že ani nedopřál stejného sluchu všem svědkům. Nedal váhu ani výpovědi Šimsovy ženy Mileny o hrubém kroucení rukou, po němž měla modřiny; ta ovšem s nimi neletěla na praporek obvazité, takže proti duchapřítomnému poručíkovi byla v nevýhodě.

Já však se, milí přátelé, k vašim pochybám dnes nepřipojím. Já jsem se naopak rozhodl brát vyšetřování i rozsudek za správné; stalo se, co shledal soud! — To se mi hodí víc.

Trestný čin, uznejme, byl vykonán už tím, jak Šimsa, když viděl svou ženu ohroženu násilím, udělal onen nevratný pohyb k její obraně a upadl i s cizincem ve svém bytě na postel. Byla tam pak ještě ta rozhodná facka? Shodně se soudem chytám se rozkošné představy, že byla. Když se k ní "veřejný činitel" vší mocí hlásí, proč mu ji u všech všudy nepřát? Protihodnotou dostáváme judikát dokládající, že urážení člověka dostoupilo v Králově Poli takového stupně, až soud musel dojít k závěru, že ani v trpělivosti odborně cvičený křesťan to nemohl snést a pozvedl pravici. — To by bylo vše.

Bohužel tuším, jak dobrý vývoj budoucnosti může této události vzít její úměrnou a poctivou hodnotu. Vidím, jak příští mladí historici, štrykující národu ze zbytků tlustou statečnost, shánějí zas každý strkanec do policie a noví smělí reportéři přemlouvají Šimsovu rodinu, aby do rádia vylíčila svůj bojový odpor, asi takový, jaký se jim bude zdát, že by byl dnes slušel v každé české rodině stížené podobným navštívením. Proto si při dobré paměti řekněme, že toho květnového dne roku 1978 se ve Volfově ulici č. 12 nestalo tolik. Vzácným exponátem, jímž se bude chlubit budoucí Muzeum chartistického hnutí Brna—Králova Pole, totiž fackou opřenou historicky o dokument nespolehlivě písčitého soudu, tím rozhodně nemohou být ostatní Brňáci před úsudkem dějin z obliga.

Já v poslední době už ztrácím elán poslouchat příběhy ze života chartistů. Netěší mě už jaksi, a to ani ty moje, a neinspirují. Jenom jsem měl starost, zda se to hodí říct. Smím-li přiznat únavu z věci, jež nezávisle na mně má jistě dál význam. Váhal jsem říkat slova oslabující. Čekal jsem na něco: na něco... nemusí to být veselé, ale musí to obsahovat aspoň jeden bit nové informace. Jinak na čem jít dál? Už moc dlouho se točíme na kolotoči, který je svěřen napůl surovému, napůl žoviálnímu moronovi, na jehož rozeklaný obličej i mrav si už obec tak zvykla, že mu v hospodě dokáže poručit nebo zas od něho přijmout štampli. Když na kolotoči se někdo pozvrací, obec si nevíšmá. Jenom tehdy se ještě změní v hospodě hovor, když se od moronova kolotoče utrhne s někým závažnějším sedátko a odletí do Západní Tramtárie. Může člověk, jenž se věnuje motání své hlavy, postřehnout případně vyšší znamení?

Když jsem se věrohodně dověděl, že Jan Šimsa opravdu fyzicky kolidoval se svým policistou, ovládl mě napřed nevěřícný úžas. Až postupně dostavovalo se porozumění: když člověk tak slinuté víry a života toto učinil, tedy musel. Asi to byl jeho mezní moment, jakému jsme jistě byli blízko už mnozí z nás. Já při něm cítím vždycky otázku: Jsme snad už opravdu jenom státní dobytek? Šimsova otázka měla o tolik vyšší styl i cíl, oč je Šimsa menší pohan než já: Jsme ještě lid Boží? K odpovědi na osudové otázky dostává člověktřebas jen vteřinu: po ní je jiný. Šimsova robustní mužná čest a jeho stejně robustní křesťanská pokora vykřísly o sebe střelmou odpověď, jež nepřekvapí nikoho z nás, kdo Šimsu známe: s tlapami svázanými tichými pouty sebekázně a ještě něčeho víc kácí se do boje jako grizly, a zvítěziv, s rukama v okovech z puncovaného železa odchází. "Ničeho nelituju!" volá ještě na odchodu zpupně nepomysliv, že Bůh by se mohl zachmuřit. Bůh však, jak dále dovodím přímo z Písma, se podle mého odhadu nezachmuřil.

Neboť toto, přátelé, není běžný chartistický příběh, to je příběh v žánru biblickém. V Brně na Špilberku – či na Lenince, já nevím, kde to dnes mají – sedí nevinný dle práva Jan Šimsa, má dávno odpuštěno svým žaláříkům i soudcům a rozjímá... o pravé své vině. Křesťan tak slinutého života a víry, jak známo, je vždycky vinen. Nevím, jestli mu už dali Bibli, za kapitalistických papežů ji zakazovali. A nevím, v které její knize, kapitole a verši by sám hledal pro svůj případ vysvětlení. Já tu sice Bibli někde mám, jenže jsem po čertech nezručný v jejím užívání. Proto mi dovoluňte, abych z ní výklad Šimsova

skutku citoval jenom spolehlivým odhadem: Nelíbilo se Hospodinu, že si Izrael nechává srát na hlavu...

Nakonec vás prosím, přátelé, abychom i my, jako náš bratr na Špilberku Jan, hledali první vinu u sebe. A nikoli vždycky, jak nás žene trpkost a někdy už chladný zvyk, jen u těch, kteří nás utiskují a vypuzují ze země. Není-liž to pravda, že činíme začasť ze svého odpírání vládcům zásluhu a nehmotné dílo kulturní ceny, očekávající, že nakonec musí dojít odměny či aspoň příznivého zápisu? Počítejme také, že nemusí! Ale pro případ, že přeci zvítězíme, pomysleme spravedlivě na ty, kdož nás utiskují a vypuzují, neboť oni vytvářejí celou levou stranu našeho díla: bez symetrické kompozice správného martyria se šťastnou pointou bychom se ani my lotři na pravici tak nezaškvěli a sám náš Spasitel měl by o příležitost mň. – Amen.

V Praze 28. října 1978, čili v Den svobody

/Vysvětlivka: "Moroni tvoří nejlehčí stupeň oligofrenie. Školu vychodí s prospěchem podprostředním nebo špatným, v povolání se zařadí. Celou řadu věcí jim nelze vyložit. V těžké konfliktové situaci selhávají vždy a tak teprve někdy příležitostně v zaměstnání se objeví jejich defekt. Moroni jsou bohužel velmi častí. Běda, dostanou-li se vlivem okolností na zodpovědné místo, tím hůře, jsou-li současně psychopaty. Jejich IQ = 70 – 90." – Prof. MUDr. Vladimír Vondráček, DrSc.: Speciální psychiatrie, str. 4 /Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1967/.

72

Říjen 1978. / Sine loco./ – Filosofická úvaha signatáře Charty 77, duchovního českobratrské církve evangelické M. Rejchrt.

Miloš Rejchrt

Křesťanství dnes a zítra

Nehodlám postihnout současné podoby křesťanství, jeho velkou bídu i nenápadné, nadějně rysy. O tom možná jindy. Pokusím se podat jakési dosti intimní vyznání, které si nenárokuje vystihnout křesťanské poselství v jeho celosti, ale které by chtělo vyslovit, co mě na křesťanském poselství nejvíce oslovuje ve světě, jaký je a možná stále více bude.

1/ Současný svět buď docela pomíjí jednotlivého člověka nebo na něj klade zcela určité nároky. Obchází nás strašidlo anonymity i totality. Jsi nula mezi miliardami, kód v centrálním počítači evidence obyvatel. I tam budeš za čas vymazán. Svě místo ve světě vytvoř, vybuduj a vybojuj. Dělej co umíš, prosad' se, udělej si jméno. Něco znamenaj, stanov svou cenu, realizuj se. Nebo ani to nemusíš, nech se nést proudem jiných anonymů, vyráběj a konzumuj s jinými totéž a prožívej při tom totéž štěstí. I veliké problémy dneška dokazují, jak jsi malý – lidstvo je ohroženo, ekologická krize postupuje světem, kontinenty mění svou tvář. Co jsi ty a tvoje otázky proti velikosti světa?

Z jiné strany se ozývá nesmlouvavé ujištění, že jsi součást celku a tvá cena je úměrná tomu, jak se do celku zařadíš, jak jsi funkční, prospěšný. Tvoje hodnota vzniká tím, že se vzdáš svého rozumu, svého citu i své vůle a ve ztotožnění s celkem se staneš tak veliký a významný, jako je on.

Z křesťanství slyším docela jiný hlas: Jsi jedinečný, nenahraditelný. Máš své jméno, kterým tě volá jediný Svätý. Tvoje cena je taková, že i Bohu stálo za to obětovat se pro tebe. Tvoje cena a důstojnost není založena na tom, co děláš či neděláš, ale na tom, že ses Bohu zalíbil. Svě neodvoditelné důstojnosti můžeš více či méně dostat, můžeš ji promrhát a pošlapat, ale to nic nemění na tom, že právě ty jako jedinečná lidská duše jsi Božím partnerem. Jsi tak drahý, že tady dokonce přestává platit matematika. Dva není víc než jeden, ba ani 99 není víc než jedna. V Ježíšově podobenství o zbloudilé ovci opustí pastýř právě těch 99, aby zachránil jednu jedinou. Nejsi tu pro svět, pro žádnou instituci či hnutí, jsi tu pro Boha. A to ne v nějaké okrajové životní sféře, třeba ve sváteční čas. Právě v tom rozhodujícím a nejdůležitějším nepatříš nikomu jinému a nemá na tebe práva jiný. Pro tebe osobně zemřel Boží syn a tvoje viny nesl, právě tebe se týká obrovské drama vykoupení. A když se na výraz svého jedinečného vztahu k Bohu modlíš, ať celý svět chodí kolem tebe po špičkách.

Jistě – práce, podmaňování země má svou důležitost. Ale "co je platno člověku, kdyby celý svět získal, své pak duši uškodil?" Člověk je zařazen do konkrétních společenských souvislostí a má tu své povinnosti. Člověk, viděno z jistého úhlu, je tu pro stát, pro společnost. Ale ta je tu pro člověka, a člověk je tu pro Boha. To není výmysl personalistických filosofů 20. století, to je myšlenka Tomáše Akvinského z doby "temného" středověku. Není nic většího a důstojnějšího mezi

stvořením, než jsi právě ty. Nejsi anonym, nemusíš si dělat jméno, už ho máš.

2/ Velmi dobře víme, co rozhoduje v našem světě a kdo tvoří dějiny. Přece ti rozhodní, mocní a silní. Někdy se stane, že i ti bezmocní a slabí objeví svou sílu a vytvoří kus dějin. Někdy se síla a moc spojí s pravdou a spravedlností a posunou tak svět k jeho lepšímu obrazu. A když pravda a spravedlnost na delší čas bývají poraženy, pár statečných pronese jejich pochodeň dobou temna a pak se třeba zase dostaví úspěch. Úspěch je předpokladem významu v dějinách a k úspěchu je třeba síly a moci. Tak obvykle uvažujeme.

Tento způsob úvahy staví křesťanství na hlavu. Letopočet světa se nepočítá od žádné události, která pozměnila mapu světa, ale od narození dítěte. Událostí, která rozhodla o budoucnosti vesmíru, není například vítězná bitva slavného vojevůdce, ba ani nějaké zřejmé vítězství spravedlnosti, práva, zbožnosti, nýbrž poprava. Smutný a drastický konec vyděděného člověka, neúspěšného, poplivaného a zmučeného, kterého opustili ze strachu i nejbližší přátelé a stoupenci, kterému se nakonec posmívá i ten lotr, který na sousedním kříži končí stejně jako on. Smrt Ježíše Nazaretského proměnila svět.

Smysl dějin je tajemstvím. Co když rozhodující v dějinách světa není úspěch, ale právě utrpení? Co když svět nenesou ti silní a mocní, ale právě slabí, bezmocní a nemocní? Není právě utrpení, bezbrannost, vydanost doplněním Kristovy oběti a tím skrytým proměňováním světa? Nedovrhuje se v trýzni a třeba docela zbytečném trápení zapomenutého člověka veliké drama vykoupení? Není utrpení něco, co bychom měli přestat zamlouvat, vyhýbat se tomu? Kristus trpěl. Proto v jakémkoli utrpení kohokoliv je třeba tušit kus svatosti, lidi trpící přijímat jako zvláštní posly tajemství, které jednou bude zjeveno. Křesťanství ale nezůstává jen u vyvolání zmíněných otázek. Dává i zcela určité náznaky odpovědi.

V Ježíšově vyprávění o posledním soudu, které považují za klíčové místo celé bible, svolává na konci dějin Pán všechny národy. Rozsuzuje, kdo bude dědičně vládnout královstvím a koho čeká ohnivá výheň. Kritéria jsou jednoznačná. Královského povýšení se dočkají ti, kdo dali jíst hladovému, pít žíznivému, přijali bezdomovce, oblékli nuzáka, neopustili nemocného a navštívili vězně. Do záhuby půjdou, kdo toto opomněli. Až se tomu jak vyvolení, tak zavržení diví. Zvláště ti zavržení jsou překvapeni. Zřejmě na takové prkotiny neměli čas. Zabývali se důležitými věcmi, významnými, velikými. Možná byli

dobří v technice, v umění, v duchovědách. To je hezké, ale málo platné – rozhodující v dějinách je solidarita s těmi, kteří trpí.

"Nedoufejte v knížatech... nekochá se Hospodin v lejtkách muže udatného" – zní už ze starozákonních spisů. Všechno je jinak. Vzor, který předkládá Ježíš, není atlet, státník, mudrc, ale nehotové, nešikovné a odkázané dítě. "Nebudete-li jako pacholátka, nevejdete do království Božího."

Jsme-li vytlačeni na okraj společnosti, na okraj dění, zbaveni přímého vlivu na události, nemusíme si stýskat, že jsme tu úplně na nic. To není útěcha, že ty hrozny jsou stejně kyselé, když nám jsou nedostupné. Důkazem toho je, že i někteří vlivní, úspěšní uměli odejít do pralesa léčit malomocné. Šli se tam zahrabat? Nebo tvořit dějiny a rozhodovat o budoucnosti světa? Odpověď tuším dost jasně a rád si zpívám spirituál o slavném dni, který přijít má, kdy "velikost malejch se provalí, kapela černejch ovcí válí".

Pozn. ed.: Převzato z druhého čísla fotografickou cestou vydávaného, neoficiálního časopisu mladých autorů v Československu. Časopis se stal známým pod jménem ZEBRA, a to na základě grafické úpravy obálky.

73

5. ledna 1979. / Praha ./ – Úvaha dr. V. Bendy o stavu a perspektivách českého katolicismu a možnostech jeho politické angažovanosti ve prospěch "obce" a jejích potřeb.

Václav Benda

Katolicismus a politika – kořeny a perspektivy dnešní situace

Dle nepřilíš chvalně známého zvyku začnu vymezením toho, čím tento článek není. Především není historickou studií: pokud zde uvádím historická fakta, činím tak zcela nekompetentně a bez jakýchkoli vědeckých nároků. Také se jimi nesnažím svá tvrzení dokazovat, nýbrž pouze ilustrovat, usnadnit jejich pochopení čtenáři, který není s našimi podmínkami seznámen.

Tato úvaha je vlastně reakcí na výzvu, vzešlou z četných diskusí s českými a občas i slovenskými či polskými přáteli – diskusí povětšinou rudimentárních a dosti rozpačitých. Tím je dáno další omezení: předem lstivě resignuji na jakoukoli definitivnost, ať co do šíře záběru či hloubky uchopení. Pokouším se vyjádřit výhradně svůj – a podtrhuji to i volbou 1. gramatické osoby – celkový dojem, a to v co mož-

no nejvyhraněnější, třeba i jednostranně vypointované podobě. Neboť chci diskusi vyvolat, nikoli shrnout a uzavřít.

Konečně budu hovořit takřka výhradně o českém katolicismu – prostě proto, že o slovenských poměrech toho vím žalostně málo. Celkově mám dojem, že slovenský katolicismus je mnohem bližší polskému než českému: poměrně masová základna, neproblematické sepětí s národní tradicí, nepřerušená historická kontinuita a tudíž i značný konzervatismus atd. Snad s tím rozdílem, že politický katolicismus na Slovensku byl historicky spjat s fašizujícím Slovenským štátem: což dodnes představuje nejen politický bič, hojně a nevybíravě uplatňovaný, ale i hluboké trauma, se kterým tento politický katolicismus stále ještě zápasí. V tom vidím důležitou – byť ne jedinou – příčinu, proč přes četné analogie mezi slovenskou a polskou katolickou církví jsou jejich politický vliv a aktivita naprosto nesouměřitelné. Nicméně se předem omlouvám slovenským a polským přátelům za zkratkovitou představu o jejich situaci, k níž se v tomto i dalších paradigmatech občas uchýlím.

Rád bych ke všem ohrazením tohoto prologu připojil alespoň něco pozitivního. Jsem pevně přesvědčen, že právě církve východní Evropy jsou nyní povolány vyřknout rozhodující slovo, které vyvede obecnou církev ze současného napětí a váhání. Nicméně toto není předmětem mé úvahy a mohu zde tento radostný nárok a současné drtivou odpovědnost toliko konstatovat. Je zde však zároveň obecná krize a marasmus politiky. V této souvislosti bývá značná důležitost přisuzována třetímu světu a mnozí v něj dokonce skládají velké naděje. Souhlasím s tím v tom smyslu, že je předem odsouzeno ke zmaru každé řešení, které by existenci a problematiku třetího světa nebralo na vědomí nebo které by se mělo dokonce uskutečnit proti němu, na jeho úkor. Rozhodně však nedoufám, že bychom se v politice mohli nadít od třetího světa nějaké nové cesty, nějaké universální odpovědi – to, co na politickém obzoru třetího světa spatřujeme /a nechybí takřka nic, nejlepší ani nejhorší/, nejsou projevy krize, ale chaosu. Navíc chaosu neprostoupeného dostatečnými tvárnými silami, neboť většina energie této větší části lidstva bude bohužel asi ještě dlouho spotřebovávána bezprostředním úsilím o sebezáchovu. Ani v zemích Východního bloku, ani v tradičních demokraciích Západu nelze ovšem hovořit o zdravé polis, o dynamickém politickém životě: projevy krize jsou přespříliš zřejmé. Tím ovšem veškerá shoda končí: jinak jde o projevy naprosto odlišného řádu, nesrovnatelné v žádném rozumném

teoretické ani praktické úrovni – jako nejlepší analogie mi zde napadá rozdíl mezi chorým orgánem a zhoubným novotvarem. Západní levice v nejširším slova smyslu může mít stokrát pravdu v kritických analýzách politického života svých zemí: dokud nepochopí propastnost zmíněného rozdílu mezi totalitou a demokracií /a ona ji nechápe a zřejmě z podstatných důvodů ani nechce pochopit/, nemohu pocítovat důvěru k jejímu počínání ani k jejím řešením. To je jeden z mnoha důvodů – o některých jiných se zmíním dále – proč věřím, že právě národy Východního bloku jsou v této chvíli povolány formulovat základy radikálně nového politického uspořádání, nabídnout východisko z celosvětové politické krize.

Již jsem naznačil, že pokud jde o budoucí úlohu našich národů při obrodě církve a při obrodě politického života, odvozuji svůj optimistický a maximalistický nárok ze stejného základu. Nakolik se proto má úvaha bude obracet do budoucna, natolik bude rozvíjet vlastně jedině téma: poslání katolíků a křesťanů při formulaci této nové podoby polis. Neboť jsem přesvědčen, že jsme hic et nunc postaveni před jediný problém, který lze teoreticky stejně adekvátně formulovat jako otázku po nové teologii, novém obsahu víry, nové filosofii a vědě či nové polis. Prakticky pak má ve východní Evropě politický aspekt – což je v historii křesťanství poměrně neobvyklé – dokonce jistou prioritou již proto, že vlastně každý projev víry je automaticky hodnocen jako politicky /což v mé zemi zpravidla bohužel znamená též policejní/ relevantní akt.

Krátce po napsání předchozích řádků jsem se dozvěděl, že představitel polské církve a současně výrazný teolog nového ražení /nového v evangelijním smyslu, který má jen málo společného se standardní polarizací konzervativní – progresivní/, krakovský arcibiskup Karol Wojtyła byl zvolen papežem. Tento akt je skvělým příslibem, že výše vyslovené naděje nejsou jen čistou spekulací, a těm, kdo nesdílají mou víru v bezprostřední znásilnění kardinálského sboru Duchem svatým, dává tato volba právo namítnout, že jsem příliš pesimisticky hodnotil schopnost církve i světa překonat současnou krizi.

Když v roce 1918 vznikla samostatná čs. republika, bylo její obyvatelstvo v drtivé většině – alespoň formálně – katolické, zatímco oficiální idea její státnosti do značné míry vycházela z protikatolické, reformační tradice /což byl sice historický nesmysl, avšak také přiměřený trest za duchovní, kulturní a politickou sterilitu tehdejší katolic-

ké církve u nás/. Tento výchozí paradox vyvolal v obou částech republiky v život odlišné děje. Slovenský katolicismus – masovější, živější a autentičněji národní – si dokázal uchovat rozhodující politický vliv, ovšem za cenu popření nejen československé státnosti, ale bohužel i demokratické tradice. Český katolicismus se naopak z politiky a vůbec z aktivního spolupůsobení na celkové společenské klima v podstatě stáhl a omezil se na bezvýraznou a nepříliš úspěšnou obranu tradičních pozic. Jedinou významnou výjimku představovaly katolicky orientované umělecké – a zvláště literární – proudy, vůči nimž se ovšem oficiální církevní kruhy stavěly odmítavě nebo v nejlepším případě podezíravě.

Komunisté dokázali využít zmíněného historického handicapu slovenského katolicismu a již mezi roky 1945 a 1948 jej – obratnou kombinací politických a policejních metod – zcela vyloučili z politické scény: nic zde nepomohlo drtivé volební vítězství, rozpačitá podpora ostatních demokratických sil v republice a dokonce ani levicové "námluvy" některých katolických politiků.

Oproti tomu katolická církev v českých zemích představovala v době komunistického převratu v roce 1948 jedinou vlivnou a organizovanou sílu, nezkompromitovanou a nezkorumpovanou předchozí politikou ústupků komunistům a defenzivní spolupráce s nimi. Současně to ovšem byla síla politicky nezkušená a nepřipravená vstoupit do politického zápasu. Její reakce byla přiměřená této situaci: na jedné straně se ani nepokusila aktivně ovlivnit průběh událostí, na druhé straně však rozhodně odmítla sankcionovat výsledky převratu, "realisticky" zhodnotit nové politické poměry a přistoupit na počáteční komunistické námluvy. Díky tomuto poněkud donkichotskému postoji se katolická církev stala prvním a ukázkovým objektem systematické represe. Především byl likvidován organizační a intelektuální potenciál. Biskupové byli internováni nebo uvězněni všichni. Řády byly v roce 1949 de facto zrušeny a z 12 000 řeholníků jich 8000 prošlo vězením nebo internací, kde strávili v průměru pět let na osobu /představení některých řádů byli propuštěni až na jaře 1968/. Značná část světských kněží byla buď uvězněna nebo zbavena možnosti vykonávat své povolání. Také desetitisíce katolických laiků strávilo dlouhá léta ve vězení: a ze špičkových intelektuálů, zvláště spisovatelů, se mu vyhnul jen málokdo. Další desetitisíce katolíků všech zmíněných kategorií ušly podobnému osudu jen odchodem do emigrace. A tvrdé diskriminaci a administrativním postihům byli vystaveni v š i c h n i,

kdo měli nadále odvahu vyznávat svou víru.

Před Bohem je vše jasné a celý tento vklad utrpení nezůstane zapomenut a časem přinese svůj užitek. Mám však zde zhodnotit důsledky tohoto postoje církve z omezeně lidského a dokonce hlavně úzce politického hlediska. Pro dvacetiletí mezi roky 1948 a 1968 se mi zdá odpověď jasná: drtivá represe, odpadnutí "vlažné" většiny, omezení církevního života na minimum rituálních projevů – to vše je podle mého názoru víc než vyváženo vysokým morálním kreditem, kterého tehdy katolická církev vůči celé společnosti nabyla. Evangelické církve nastoupily v těchto letech cestu kompromisů s komunistickým režimem, která jim vynesla uchování jistého – byť omezeného – prostoru pro církevní život a uchránila je – byť relativně – soustavných represí. Přesto toto údobí potvrzuje prioritu pravdy před pragmatem: oživení – často originelně politicky motivované – náboženského vědomí, zvláště mezi mládeží a inteligencí, je v drtivé většině orientováno na potlačenou a destruovanou katolickou církev. Vývoj v posledním desetiletí /po roce 1968/ však značně problematizuje toto jednoduché hodnocení. V evangelickém prostředí se díky příznivějšímu osudu – byť zaplacenému nemalými úlitbami u ledasjakých oltářů – vytvořila situace, kdy vedení těchto církví reaguje na mocenský tlak alespoň se zdrženlivým odstupem a kdy se určitá část prostých věřících a duchovních tak či onak aktivně a statečně společensky angažuje. Oproti tomu katolická církev platí těžkou daň za své předchozí hrdinské období a zdá se, že v jakési "kocovině" promrhává nashromážděný poklad utrpení i z něho plynoucí morální kredit. Ti, kdo přežili dlouhé vězení, jsou staří a až na čestné výjimky unavení a skeptičtí /byť těch výslovně "zlomených" je také pořádku/. Nejvyšší církevní hierarchie je složena dílem z takovýchto lidí, dílem z těch, kdo se – dobrovolně nebo pod nátlakem – stali loutkami nebo přímými spolupracovníky Bezpečnosti: přirozeným důsledkem je její naprostá servilita vůči státní moci. Po desetiletí prováděná politika udílení a odebrání státních souhlasů k výkonu duchovenské činnosti /v některých dobách bylo takto více než 50 procent kněží zbaveno možnosti vykonávat svůj úřad/, systematického přemisťování aktivnějších kněží z farnosti do farnosti, záměrného – a dokonce využívajícího psychologických a sociologických metod – odstraňování kvalitnějších studentů a učitelů z kněžských seminářů atd., atd., tedy tato politika vykonala i v kněžských řadách své. Stupeň politické i kulturní izolovanosti je vysoký, přinejmenším značná část nižšího duchoven-

stva /byť zde je situace nesrovnatelně lepší než u hierarchie/ je v té či oné míře "zapletena" s oficiální mocí a hlavně naprosto chybí účinná solidarita mezi obcí věřících a jejím pastýřem – a právě díky takovéto solidaritě se mnohé evangelické obce dokázaly v poslední době bránit a někdy dokonce ubránit proti různým represím. Nesmělé oficiální pokoncilní pokusy o širší uplatnění laiků v životě církve byly po roce 1968 zcela potlačeny. Přitom jakékoli neoficiální mimoliturgické kontakty – ať již mezi věřícími navzájem, či mezi kněžími a laiky – jsou stíhatelné administrativně a podle platného čs. právního řádu dokonce i trestně. Neodpustím si zde jeden konkrétní příklad, zdaleka ne nejkřiklavější, ale zajímavý vzhledem k čs. – polským souvislostem. V esperantském táboře, který se v srpnu 1977 konal v Herbortících, prý polský a český kněz /p. Zielonek a p. Srna/ sloužili před budíčkem ve stanu mši svatou – s vědomím vedoucího tábora J. Šváčka a za přítomnosti některých účastníků tábora. P. Srna byl krátce nato zbaven státního souhlasu a nyní je proti němu a J. Šváčkovi vedeno trestní řízení pro "maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi" /§ 178 tr. z./ a hrozí jim až dva roky vězení.

To, co jsem alespoň naznačil v předchozích odstavcích, je důsledkem všeobecné a důkladné "decimace kádrů" /byť slovo decimace je zde eufemismem/ – a tak či onak s tím bylo nutno počítat. Za nejvážnější a politicky nejnebezpečnější však pokládám určitý psychologický efekt, který dlouhá desetiletí teroru vyvolala. Drtivá většina českých katolíků je totiž přesvědčena /a bohužel se o tom na vlastní kůži namnoze skutečně přesvědčila/, že již pouhou návštěvou bohoslužeb a soukromým vyznáním své víry vyjadřují odvahu a ochotu trpět pro věc Kristovu v takové míře, že po nich nikdo nemá právo vyžadovat další projevy občanské statečnosti a angažovanosti. Samozřejmě je v tomto postoji prvek selhání a výměny "Božího království" za jistou zabydlenost ve světě – byť v roli druhořadých a diskriminovaných občanů. Je v něm i prvek oprávněné nedůvěry vůči někdejšími pronásledovatelům, kteří jsou nyní bezprávní a hlučně se dovolávají všeobecné solidarity – aniž by často dávali dostatečnou záruku, že tam, kde mluví o právech, nemyslí na své ztracené výsady. Nicméně ať již jej odsuzujeme či omlouváme, zůstává tento postoj politickým faktem a je s ním nutno do budoucna počítat. Navíc hrozí nebezpečí, že se i ti, kdo při dennodenním setkávání s absurdnostmi a nespravedlnostmi společenského života nahlédnou mravní neústupnost takového postoje a pokusí se jej prolomit /a to se občas přihodí každému poctivému

věřícímu, který má oči k vidění a uši k slyšení/, pod tlakem již zautomatizované autocenzury omezí jen na nějaké "minimální" gesto. K ilustraci toho, co míním, zde stůžž příklad dobré a vzdělané katolické, která nedávno odmítla podepsat protestní petici skupiny věřících jako příliš pošetilé dráždění moci a poukazovala na to, že nakonec i v padesátých letech se dalo něco dělat, že např. ona sama směla občas zasílat vězněným a internovaným kněžím balíčky s buchtami. Nerad bych, abyste proto podcenili vytrvalou a odvážnou obětavost této ženy a kladli takovýto "buchtový katolicismus" na roveň "gulášovému socialismu"; za podobné dobré skutky u nás totiž mnozí putovali /a občas ještě putují/ na dlouhá léta do vězení. V rámci individuálního úsilí o přiblížení se k Pravdě /tedy o spásu/ i jako příklad pro blízké okolí pokládám takové počínání za nepostradatelné a nanejvýš chvályhodné. Jenomže jsme v situaci, kdy samo společenství universální církve, kdy polis v nejširším slova smyslu jsou ohroženy ve svých nejvlastnějších základech a kdy je každý volky nevolky postaven před výzvu: co chceš raději zachránit, život svůj nebo život tohoto společenství, tohoto tak těžce zmučeného těla Kristova? A tváří tvář této výzvě je výše zmíněné počínání samo o sobě nedostatečné a jako příklad dokonce nebezpečně zavádějící. Neboť obdobně jako drtivou většinou národa praktikovaný útek z občanského života do sféry rodinných či přátelských vztahů je i ono – možná čestnějším – ústupem: ústupem do ghetta, dobrovolnou resignací na otevřenost a universální spoludopovědnost.

Jak se toto mé hluboce pesimistické hodnocení situace českého katolicismu srovnává s optimistickými vyhlídkami – a dokonce politickými vyhlídkami – , hlásanými na počátku této úvahy? Přitom je nechci automaticky vyvozovat z onoho solženicynovského "pokladu utrpení", byť pevně věřím, že k a ž d é utrpení má smysl a nakonec se n ě j a k zhodnocuje; neboť takové zhodnocení jednak nemusí být bezprostřední, jednak se v p o l i t i c k é s f é ř e nikterak nemusí projevit pozitivně – a toto je koneckonců politická stať. Navíc by má odpověď neměla – alespoň prima facie vycházet z perspektiv daných novou papežskou volbou, byť tato volba podstatně ovlivní rozložení sil a dynamiku českého katolicismu; vřdyř jsem se ke své naději přihlásil ještě dříve, než k této převratné události došlo.

Jestliže jsem o odstavec výše záměrně tvrdě zformuloval výzvu, před níž jsou dnes čeští katolíci /a asi i jejich slovenští, polští a další spolubratři/ postaveni, chtěl jsem tím podtrhnout tvrdost a nekom-

promisnost podmínek, za nichž se může uskutečnit jejich naděje "být solí země".

Avšak právě tím, že jsem smysl tohoto Kristova výroku posunul z roviny duchovní – z roviny osobního přístupu do Božího království – do roviny politické, dokonce se nebojím říci do roviny zápasu o politickou moc, otevřel jsem přístup k onomu základnímu zdroji naděje: a to i naděje pozemské. Pro většinu našich křesťanů komunismus byl a je totožný se Satanem a Antikristem – a rád s nimi souhlasím. Jenomže měl dvojitý dějinnou podobu: v padesátých letech byl spíše oním Luciferem /=světloňosem/, nejvznešenějším z Božích andělů, duchem šalby a klamu a věčné tčakavosti. Byl to v podstatě manichejský zápas principů dobra a zla, kdy se lež svou hlučností prosazovala proti pravdě, zdání svou logikou proti skutečnosti, cesta k pádu svou snadností proti dějinám spásy. A obstál ten, kdo v této době, kdy přemnoží odpadlí a mnozí byli pro výstrahu hubeni, dbal o svou duši a setrval v Pravdě. Komunismus posledního desetiletí však je spíš oním nietzscheovským "duchem tíže", netečným, chmurným a pohlcujícím: proti pravdě stojí moc, proti skutečnosti nicota, proti dějinám nehybnost cyklu "od výročí k výročí". A v této době, která je spíš tíživá než krutá, neobstojí ten, kdo dbá jen o svou duši a domnívá se, že Pravda – ta Pravda, která se v konkrétním místě a okamžiku vtělila a pobývala mezi lidmi a podstoupila za ně utrpení – je pouhým místem, na němž stačí setrvat.

Neboť dokud zlo bylo útočné a polemické /byť ovšem pro případ nedostatku argumentů mělo vždy v zásobě facky/, bylo možno se proti němu "ohradit" a z takto zaujatého místa mu oponovat – ať již aktivní polemikou nebo pasivním utrpením. Je-li však současné politické zlo především svazující tíží, již každý občan nese na sobě a v sobě, pak jedinou možností je toto zlo setřást, vymknout se z jeho moci a vydat se na cestu za pravdou. A za těchto okolností se každý opravdový zápas o vlastní duši stává činem vysloveně politickým, a to dokonce tvořivě politickým, protože již není pouhým "vymezením se" vůči něčemu /není vůči čemu se vymezovat/, nýbrž shozením závaží a otevřením se vůči novému a neznámému. A tak lze paradoxně ve společnosti, pro niž je charakteristický masový útěk do soukromí a naprostá lhostejnost vůči kulisám oficiální pseudopolitiky, hovořit o latentní politizaci, o vzrůstu politického potenciálu – a křesťané by se mohli a měli stát jedním z médií, jejichž prostřednictvím se tento potenciál vybije a nabude viditelného tvaru. Mé předchozí pesimistické

hodnocení současného stavu plynulo z toho, že nahlédnout tuto šanci, bez vytáček ji přijmout a být ochoten na ni vše vsadit se zdá být lidsky téměř nemožné: historické perspektivy jsou beznadějně zablokované, režim je ještě kompaktnější a mocnější než dřív, vláda strachu ještě všeobecnější. Jenomže můj optimismus pramení z toho, že toto vše je pravda jen m o m e n t á l n ě a že sebemenší společenský pohyb /a třeba jen odvaha nemnohých přese všechno vsadit na zmíněnou šanci/ může vyvolat v život procesy, jejichž spád a následky nikdo nedokáže odhadnout. Neboť strach je z valné části fikcí, udržující se pouhou setrvačností: systém, který se záměrně zřekl fanatických stoupců a opírá se o masu povolných oportunistů, má sice zajištěnu s n a d n o u poslušnost, avšak nikoli s l e p o u poslušnost, protože pro jeho nástroje je jakákoliv osobní odpovědnost přílišným rizikem a tak se nakonec i teroristické záměry režimu rozmělní a zplaní v komplikované byrokratické džungli. I kompaktnost a moc jsou pofidérní, neboť nejsou funkcí živého organismu, ale mechanickým působením značně opotřebobaného stroje, jehož chod může být beznadějně rozvrácen zadřením sebemenší součástky. A o beznadějnosti momentálních historických perspektiv a stabilitě pozemských "tisíciletých říší" by měl zvláště křesťan vědět své. V tom tedy vidím základní zdroj naděje, a speciálně naděje v budoucí úlohu politického katolicismu. A připočtu-li navíc fakt nové papežské volby, díky němuž může tradiční katolická úcta k vrchnosti, která doposud – zvláště po dosazení kolaborantské hierarchie – působila tak neblaze, nabýt zcela nových dimenzí, pak se mi tato naděje přese všechno jeví reálnou a její uskutečnění věcí blízké budoucnosti.

Nakolik lze již dnes vytyčit obrysy toho, co by se v politice a katolicismu našich zemí m o h l o uskutečnit, natolik lze artikulovat náš možný příspěvek k řešení krize současného světa – a speciálně krize politiky. Předem chci říci, že to nedovedu a že to ostatně ani není možné – a to ze zásadních důvodů, neboť taková formulace by byla politickým programem a změna, jakou mám na mysli, je politickým programům zásadně nadřazena či lépe se s nimi mívá a setkává se spíše se životem /což je ovšem tvrzení do jisté míry pathetické, ale právě pathos je jedním z faktorů, jimž onen "poklad utrpení", nashromážděný v minulých desetiletích, vrátil dobrý smysl/. Nicméně částečnou odpověď snad dát lze: vytknout, čím by tato změna být n e m ě l a, a načrtnout některé polohy, s nimiž se nutně vyrovnat m u s í.

Započnu velmi zjednodušeným schématem současné politické

stratifikace v Československu. Drtivou většinu obyvatelstva tvoří ti, kdo jsou "loajální" vůči systému, přičemž režim nepokládá za loajalitu souhlas, nýbrž slušně honorovanou "spoluvinu", jejíž míra i ocenění jsou sice odstupňovány, na níž se však nicméně podílejí všichni – od posledního dělníka po prvního ministra. Takticky je to systém bezmála dokonalý: téměř každý má alespoň nějaký osobní zájem na zachování statu quo a téměř každý se alespoň nějak podílí na výkonu represivních funkcí režimu. Strategicky je to ovšem systém katastrofický, a to hned ve dvou směrech. Za prvé nikdo nevěří /možná ani první tajemník/ v jeho perspektivu a proto každý hledá vyklíčekovat ze závazků svého postavení a naopak vytěžít co možno nejvíc /a co možno nejrychleji/ z jeho výhod s heslem "po nás potopa". Za druhé systém neustálého ponižování a donucování k aktivní účasti na různých hanebnostech vyvolává v manipulované většině pocity bezmocnosti a viny – a stupňující se nenávisť jako jejich logické východisko /v posledních letech jsem prošel rozmanitými sociálními prostředími a míra této nenávisti mě občas naplnila hrůzou/. Pokud se tato "loajální" masa probudí /nebo pokud ji něco probudí/ ze své otupělosti, pak je její pohled upřen v podstatě do minulosti: s polovědomou a neujasněnou touhou po restauraci a se zuřivou touhou pomstít svůj zmarněný život a současně smýt své viny v krvavém běsnění /a naplňuje-li tento fakt, třebaš jen nejasně tušený, režim hysterickým strachem, pak i pro opozici znamená spíše hrozbu promrhání budoucí šance než posilu. Tu nepatrnou menšinu obyvatelstva, která je uvědoměle a z j e v n ě politicky neloajální, lze zhruba rozdělit do dvou kategorií. První tvoří "liberálové", koncentrovaní na dimenzi přítomnosti a snažící se výlučně hic et nunc vykázat a legitimovat svůj postoj: je pro ně charakteristický důraz na mravní a existenciální polohy, nápravu současného člověka a popřípadě "drobnou práci" na změně k lepšímu, provázený skepsí vůči změně politických forem a vůči radikalismu, přesahujícímu úroveň pouhého "morálního příkladu". Do druhé kategorie zahrnují celou škálu "socialistických" orientací – od socialistů neurčitého ražení přes sociální demokraty a eurokomunisty až po trockisty. Společná je jim výrazná orientace na budoucnost, spjatá tak či onak se změnou /ať již revoluční nebo reformní/ daného stavu. Z výhod této orientace – z její preciznosti a srozumitelnosti a tudíž i všeobecné přitažlivosti – plynou i její nevýhody: přehlížení přítomnosti a voluntaristická interpretace minulosti a tedy i stálá hrozba toho, že za cenu krutě reálných obětí zůstane proklamovaný ideál pouhou teorií.

Nicméně právě díky naprosté elementárnosti a "obnaženosti" politické situace, díky tomu, že v rámci evropského úzu u nás nelze hovořit o politickém životě – neřku-li o opozici – a že přitom j a k á k o l i svobodně pojatá iniciativa /byť třeba při pěstování poštovních holubů/ se automaticky stává politickým aktem par excellence, i se všemi praktickými důsledky pro jejího nositele, tedy díky tomu se nad touto schematicky popsanou rozdílností začíná klenout jakási jednota: jejím dosud nejuplnějším a nejcharakterističtějším výrazem je volná občanská iniciativa Charta 77. Společenství signatářů Charty 77 /a mnohem širší okruh těch, kdo s nimi sympatizují a tak či onak je aktivně podporují/ zahrnuje nejen prakticky všechny proudy "uvědomělé" politické opozice, ale i ty, kdo se z potřeby uchovat si svobodný lidský projev odmítli "etablovat" za cenu spoluviny a pokusili se o útěk z politického života /patří sem např. většina kulturního undergroundu, který tvoří jednu z nejpochybnějších složek Charty/ a kdo se teprve v prostředí Charty 77 učí abecedě občanských – tj. v pravém slova smyslu politických – ctností, přičemž současně dávají "politickým" složkám Charty platnou lekci o lidské svobodě a o životě v Pravdě. Tato jednota je velkou školou pro své účastníky a sama o sobě představuje novum, z něhož by bylo možno čerpat nejedno poučení. Pro vnější pozorovatele je zatím bohužel hádankou, již nejsou schopni uspokojivě rozluštit: režim ji vysvětluje společnou nenávistí /což je sice nesmysl, ale kdyby přestal být chápán jako fráze, dalo by se snad od něj dospět alespoň k částečné pravdě/, západní pozorovatelé zase do omrzení zkoumají, které politické skupině a jakému taktickému zřeteli tato jednota slouží /a mohu je ujistit, že sebestřednější odpověď na tuto otázku je nepřivést ani o krok blíže k pochopení, o co vlastně běží. Avšak právě vlastní zdroj této jednoty je i jejím nejtěžším handicapem: je to jednota nouze, jednota defenzívy, která v dosavadní podobě není schopna přečkat výraznější úspěch. Je to jednota, jejíž účastníci dobrovolně rezignovali na politiku – na politiku jako techné – ve jménu zápasu proti všemu, co činí lidský život nesvobodným a nedůstojným. Nakolik je dnes techné ztotožňováno s ovládnutím, manipulací, natolik je tato rezignace oprávněná a podnětná. Jenomže svoboda a lidská důstojnost nejsou žádné absolutní dannosti, nýbrž dary, které se člověk i společnost musí ve své historii učit přijímat a o které musí také umět bojovat. Proto podle mého názoru nepřestane mít ani v budoucnu politika i jako techné = umění zápasu o osud polis své oprávnění – byť zřejmě ve stálé oscilaci mezi onou marností a

přítom podstatností Jákobova zápasu s andělem. A v tomto smyslu se mi zmíněná dosavadní jednotka Charty 77 jeví jako provizorní a nedostatečná: v závěru se pokusím z katolického hlediska – anebo z toho, co za katolické hledisko pokládám – naznačit možnosti nové politiky a "podstatnější" jednoty. Přes prvky syntézy to není návrh nějakého smíření nebo historického kompromisu, nýbrž jen výzva k těm, kdo jsou za daných podmínek přes veškeren zásadní nesouhlas ochotni navzájem spolupracovat, aby se pokusili převést konflagraci na nové, méně zmapované a tím zajímavější pole.

Nejprve se však musím poněkud vrátit. Výše zmíněná politická stratifikace má jistou obdobu i v křesťanském prostředí. Evangeliści jsou – mj. díky určitému puritanismu – poměrně imunní vůči běžnému přístupu, kombinujícímu loajalitu a spoluvinu s nenávisť. Zato bývají často ochotni bezvýhradně akceptovat moralistní /v mé terminologii liberální/ postoje nebo naopak podporovat myšlenku vytvoření radikálně nové, spravedlivé – a podle nějaké formule předem naprogramované – společnosti /tedy myšlenku v podstatě socialistickou/. Ostatně oba posledně zmíněné postoje vycházejí vlastně z téhož moralistního pojetí politiky: liší se jen tím, zda kladou důraz na "soukromý" nebo "veřejný" charakter morálky.

Oproti tomu v katolickém prostředí je poměrné rozvržení mezi zmíněné tři základní postoje zřejmě zhruba stejné jako u ostatního obyvatelstva. Přítom je zde však důležitý posun: ať již katolík převážně inklinuje ke kterékoli z těchto politických orientací, téměř vždy si vůči ní uchová podstatnou distanci a současně je téměř vždy schopen ocenit přínos orientací ostatních, a to jako zásadní a nezbytný. Je "hršíšnější" nebo alespoň shovívavější vůči hříchu než protestant a lépe chápe jeho pozitivní význam v dějinách spásy /viz *felix culpa*, šťastná vina chvalo zpěvu velikonoční liturgie/. Proto je schopen zaujmout vůči selhání nejen shovívavý, ale i oceňující postoj a současně je zdravě skeptický vůči liberalistické resp. socialistické víře v radikální nápravu individuální resp. společenskou. Přítom však spatřuje problém spásy především v jeho společenských a dějinných dimenzích: klade proto otázku po spoluodpovědnosti a spoluvině ještě ostřeji než ten nejpuritánštější puritán a dokonce je ochoten přiznat místo i touze po pomstě, modifikované do podoby odčinění a narovnání křivd v dějinném čase. Spásotvornou roli individuálního "mravního" příkladu si dogmaticky formuloval v uctívání svatých. A konečně i podmíněnost příchodu Království Kristova našim konkrétním úsilím o to,

abychom v historickém čase připravili jeho půdu a zformovali jeho základy, se stává katolíkovi čím dál zřejmější. /a budiž zde ilustrací rozhodnutí II. vatikánského koncilu, který nahradil liturgickou modlitbu za obrácení odpadlých Židů modlitbou za to, aby zůstali věrni svému Bohu a poslání být viditelným předobrazem dějin Spásy/.

Tedy katolíci jsou za prvé více "zapleteni", více vinni – a to nejen momentálním selháním, ale i tím, že komunistické režimy nacházejí i pro své nejhorší praktiky osvědčené vzory v dějinách institucionální církve; toto vědomí viny však současně znamená též tvrdší, nekompromisnější stanovisko, jasnější rozlišování "dobrého a zlého". Za druhé /a tento i následující bod blíže osvětlím dále/ jsou otevření vůči přednostem partikulárních řešení a současně si vůči těmto řešením uchovávají jistou imunitu. Za třetí jsou krajně skeptičtí vůči politice vůbec, přitom si však uvědomují, že pouze "něco jako politika" nás může v současné chvíli zachránit. Ostatně předchozích tvrzení bych takřka beze změny použil, kdybych měl charakterizovat postavení národů "reálného socialismu" vůči ostatnímu světu. A to včetně té nabízející se pohodlné a široké cesty k selhání: Stačí popřít svou vinu /individuální nebo národní/ a pasivně vyčkávat, až nás andělské sbory nebo západní armády vysvobodí od nadvlády Antikrista.

Když jsem v historických reminiscencích hovořil o "politickém katolicismu", hluboce jsem si uvědomoval pochybnost a vnitřní kontradikčnost takového – byť běžného – slovního spojení. Tomuto termínu jsem se nevyhnul jen v důvěře, že nabývá dobrého smyslu v rámci mé představy o podobě budoucí politiky: na hony vzdálené politice v dnešním smyslu samospasitelného a tíživého zápasu o moc a přitom současně "političtější", rozumíme-li tím závazek hravé a posvátné péče o záležitosti polis.

Východisko této nové politiky úzce souvisí s výše zmíněnými postoji, které jsem vytkl jako příznačné pro probouzející se /nebo znovu se probouzející/ politické vědomí katolického obyvatelstva, a se zcela zvláštním charakterem, kterého díky historickým okolnostem nabývají. Neboť pochopení spojené s odstupem může znamenat snahu o obroušení hran, o přijetí zdravých prvků při současném odmítnutí výstřelků: v horším případě z toho vyjde oportunistický kompromis, v lepším pokus o syntézu, v úhrnu nepřesahující momentální možnosti slučovaných prvků. Může však také znamenat přitakání právě tomu nejradikálnějšímu na partikulárních pojetích s tím, že je to ještě příliš málo radikální, protože jen partikulární; takový postoj je v pravém slo-

va smyslu katolický, jeho možnost byla alespoň ve šťastných chvílích křesťanských dějin prokázána a věřím, že dnes je před námi znovu otevřena šance takovéto "šťastné chvíle". Obdobně se to má se skepsí vůči politice a současně s poznatkem, že všechny naše naděje jsou tak či onak s politikou svázány. Může vést k odmítnutí politiky, spojenému se značnou dávkou pesimismu, anebo naopak k rozhodné politické angažovanosti za cenu přijetí "nutných zel", obětí – kolikátých již – na oltář lepší budoucnosti. Ostatně přijmeme-li nebo necháme-li si vnutit dnes platné pojetí politiky, žádné jiné řešení nám vlastně nezbývá. Jenomže můžeme také postupovat a ihned začít provádět zcela odlišnou, novou politiku /ve své stati Paralelní polis jsem se pokusi ukázat, že dokonce i v našich podmínkách je možnost takové politiky aktuálně otevřená – tato stať současně poskytuje určitou, byť dílčí a na konkrétní situaci zaměřenou představu o tom, odkud a kam by se podle mého názoru měla nová politika ubírat/. Přičemž slovo nový je vlastně matoucí, neboť navozuje představu nějakého zákonitého a automaticky kladně hodnoceného "pokroku": nic mi není vzdálenějšího než tato představa – to "jediné, co nás může zachránit" vidím v "cestě k pramenům", v návratu ke zdrojům života a politiky. Ovšem nesmí to být návrat k pramenům ve smyslu praktik devatenáctého století, který vždy znamenal svévolný řez mezi "pravým" a "nepravým" v libovolném místě historie /čímž bylo obvykle znehodnoceno a dezinterpretováno obě/, nýbrž skutečná cesta, na níž bude znovu promyšleno a znovupochopeno všechno "dobré i zlé" dosavadního vývoje politiky – tj. na níž bude všemu minulému dán smysl, který nám pomůže osvětlit naše dnešní problémy. Volba Jana Pavla II. ukazuje, že takovýto pohled na "nové" není jen mou bláhovou osobní nadějí a že se může stát celosvětově reálným /a speciálně pro "katolíky" z jednoho a pro "země východního bloku" z jiného hlediska/: přinejmenším v theologické rovině jí byla náhle zpochybněna běžně platná polarita mezi konzervativci a progresivisty v církvi a otevřena nová možnost, pro kterou již takovéto dělení nebude mít smysl. Je to pouhá možnost – nicméně věřím v její uskutečnění a v její blahodárny vliv na ostatní sféry lidské kultury. Stejně tak věřím, že zmiňovaná "nová politika" je možná, že je to jediná alternativa apokalypsy a že naše národy vůbec a jejich katolické obyvatelstvo zvláště mají jedinečnou šanci artikulovat její počátky. Měla by to být politika krvavě vážná a "až do těch hrdel" zavazující: a přece by měla být /pokud možno/ nekrvává a /nutně/ hravá. Měla by to být politika, která zavazuje /a pro

dobrý příklad jsem na sebe vzal tento závazek, ač politická aktivita byla tím posledním, po čem bych ve svém životě toužil/, ale nsvazuje /pro niž např. stát či jakýkoli jiný typ organizace společnosti může být užitečným limitujícím faktorem zla, nikdy však nástrojem uskutečnění "ráje na zemi"/. Měla by to být politika, pro kterou jsou lidská práva a pravidla parlamentní demokracie, ale i třeba privilegia a svobody "feudálního" světa a požadavky sociální spravedlnosti něčím samozřejmým – protože již tak či onak uskutečněným –, současně však něčím nedostatečným. Protože je občas nutno z technických důvodů užívat stávajících šablon, označuji – k značné nelibosti svých levicově smýšlejících přátel – tento svůj politický koncept za konzervativně radikální. Jsem velice zvědav, zda po přečtení této úvahy přičknou našemu vzájemnému politickému nesouhlasu známku verbálního nedorozumění či antagonismu. Nicméně jsem na základě mnoha indicí přesvědčen, že před katolíky českých zemí jsou v současné době otevřeny jen dvě cesty: cesta politického a tím i křesťanského selhání nebo cesta – klopotná a trnitá – hledání nové, konzervativně radikální politiky.

5. ledna 1979

PŘÍLOHY

// Po 23. lednu 1977. Sine loco.// – Dopis skupiny řeholníků adresovaný kardinálu dr. F. Tomáškoví s analýzou situace řeholních řádů v Československu.

Nejdůstojnější Otče biskupe /ordináři/

Obracíme se na Vás v tíživé situaci, kterou dobře znáte, a chceme ji jasněji osvětlit. Důvěru nám dává i Vaše prohlášení v tisku, televizi i radiu, otištěné 23. 1. t.r. v Katolických novinách, že jste si vědomi své stavovské i osobní odpovědnosti před Bohem i před lidmi, a že, pokud jde o prostor náboženského života pro naše věřící, jste oprávněni jen Vy vyjadřovat stanovisko církve.

Roku 1950 bylo na území naší republiky celkem 12 570 řeholních osob. Z toho 1910 řeholníků a 10 660 řeholnic. V tom roce došlo k vyvezení řeholních osob z jejich řeholních domů. Většina řeholních sester musila začít pracovat v jiných ústavech nebo v továrnách. Menší části řeholníků byla dána možnost uplatnit se v diecéšní správě, ostatní se museli pracovně začlenit do civilního života.

Problematika našeho řeholního života byla projednávána na konferenci Ordinářů v Litoměřicích dne 3. 2. 1972. Z této konference vyšel dokument schválený Ordináři, a adresovaný ministerstvu kultury. Od té doby uplynulo již pět let, naše situace se zhoršila, mimo diskriminaci i tím, že od té doby zemřelo opět na tisíc řeholních osob.

Jistě máte i Vy tíživé starosti, ale další mlčení k dnešnímu stavu by znamenalo souhlas k faktické likvidaci řeholního stavu u nás.

Jsmo integrální částí církve, část našich kněží pracuje ve Vašich diecézích a naše řeholní sestry vedle své práce v ústavech Vám všemožně pomáhají. Nedivte se proto, že se s důvěrou obracíme na Vás a čekáme od Vás účinnou pomoc.

Dnes nám už nejde o minulost, ale především o dnešek a zítřek. Řeholní povolání je charisma, milost Boží. Stavět se proti Božím plánům a mařit nabízená charisma se neslučuje s naším a jistě ani s Vaším svědomím, ani s Vaší odpovědností.

Žádáme-li Vás o pomoc, prohlašujeme, že nám nejde o vrácení řeholního majetku, ale o zajištění práva na řeholní život a možnost řeholně žít v naší socialistické společnosti. Dnešní stav řeholního života u nás – jak odůvodňujeme v příloženém memorandu – se neopírá o

platný právní řád, vyhovění naší žádosti by nepotřebovalo žádnou zákonnou úpravu, při tom by odstraňovalo dosavadní diskriminaci. Důkazem toho, že problematiku řeholního života je možno spravedlivě a humánně řešit, dosvědčuje situace v jiných socialistických státech.

Připomínáme, že povolení řeholního dorostu by negativně neovlivnilo situaci pracovních sil u nás, protože členové řeholí by dále pracovali ve svých povoláních s vědomím, že mohli Bohem dané charisma realizovat.

Prosíme o písemnou zprávu o vyřízení naší žádosti.

Pozn. ed.: Text dopisu a memoranda byl původně vysázen podle znění otištěného v časopise Studie /Řím/, čís. 54 z r. 1977. Zmíněná verze byla před vytištěním publikace na několika málo místech opravena podle strojopisného znění, jež se mi dodatečně dostalo do rukou. /I toto strojopisné znění je ovšem zcela nepochybně jen nějakou formou opisu původního dokumentu./

Memorandum o situaci řeholních společností v ČSSR

Během roku 1950 byla provedena soustředovací akce řeholníků a přemístění řeholních sester. Tato akce neměla ani právní ani zákonný podklad. Tuto skutečnost uznal roku 1968 Sekretariát pro věci církevní; ani dnes nelze tuto akci právně zdůvodnit.

Vracíme-li se dnes k tomuto faktu, prohlašujeme, že nám nejde o vrácení řeholního majetku, ale o zajištění práva na řeholní život a práva, ve změněných podmínkách, řeholně žít v naší socialistické společnosti.

V informaci o postavení řádů a kongregací v ČSSR ze dne 14. 6. 1971 ministerstvo kultury ČSSR uvádí: "Zákon č. 218/1949 Sb. zrušil svým § 14 /úprava postavení řádů/ všechny předpisy, které upravovaly právní poměry církví a náboženských společností. Toto všeobecné zrušovací ustanovení se nesporně dotklo též řádů a kongregací jako součástí církve katolického ritu... takže další existence řádů a kongregací byla pouze faktická. Tento stav trvá dosud, z čehož vyplývá, že řády a kongregace nemají z hlediska státního práva jako církevní instituce vlastní právní subjektivitu, i když před rokem 1949 vznikaly třeba po právu."

Tato informace je první a jediný pokus zdůvodnit zánik nároků

na řeholní život v naší vlasti, není však přesvědčivá, ani právně průkazná.

Zrušovací klausule ruší toliko právní předpisy týkající se církvi a nejmenuje řehole. Ke dni vydání zákona č. 218/49 Sb. neexistoval totiž žádný právní předpis, týkající se řeholních společností. Řády, kongregace, kláštery, řeholní ústavy a pod. vznikaly v minulosti v naší vlasti vydáním zakládací listiny nositelem nejvyšší státní moci v té které době. Úplně stejně vznikaly i jiné církevní instituce, jako biskupství, kapituly a farnosti a všechny ostatní církevní, dosud trvající právní subjekty. Citovaný § 14 zák. č. 218/49 Sb. se tedy nedotkl právní subjektivity žádné řeholní společnosti, protože tato nebyla závislá na žádném právním předpisu, který tento zákon rušil. Proto Sekretariát pro církevní věci neuvádí žádný určitý zákonný předpis, který by rušil řeholní společnosti.

Zákony, vládní nařízení i vyhlášky a praxe počítaly nepřetržitě od r. 1949 s právním trváním řeholí.

Zákon č. 218/49 v § 11 ruší patronát ve prospěch komunit. V § 1 se komunitám nařizuje pořídit soupis majetku jako jiným církevním složkám.

VI. nař. č. 228/49 Sb. § 2b zahrnuje do působnosti Státního úřadu církevního: "...řehole, kláštery i jejich hospodářské a finanční věci."

VI. nař. č. 219/49 Sb. uvádí v § 2 a § 11 řeholní duchovní a opaty; tedy počítá i s existencí jejich řeholních komunit stejně jako je trvalá existence diecézních duchovních.

Vyhl. č. 351/50 Úř. listu z 31. 5. 1950 jako dosud platnou cituje Sekretariát pro církevní věci, když převádí správu majetkových podstat, které neslouží řeholním účelům, na Náboženský fond. A v § 2 stanoví, že výnos z těchto majetkových podstat má sloužit účelům římsko-katolické církve, "použije se jich zejména k úhradám osobních a věcných potřeb řádů a kongregací." Počítá tedy s trváním právní subjektivity řádů a kongregací.

K podpoře tohoto stanoviska lze uvést, že pro Slovenskou republiku ještě r. 1970 vydalo ministerstvo Směrnice z 30. 7. 1970 k činnosti řeholních společností, kde upravuje právo dozoru nad majetkem řeholních společností / v § 2 /.

Na tento právní stav navázala nepřetržitá právní praxe:

Z řady výnosů Slovenského úřadu pro věci církevné z roku 1950 uvádíme např. čj. 3393/50 z 25. 8. 1950, kde uvádí: "V novom pro-

středí může reholu vykonávat svoje pôvodné poslanie a to pod Vaším vedením /reholná predstavená/. Kláštorňá budova a majetok, ktorý opúšťate, zostáva naďalej majetkom Vašej rehole." Počítá tedy opět s trváním právní existence řeholí. V obdobných případech vydávalo podobná prohlášení i SÚC v Praze.

Totéž stanovisko zaujalo i ministerstvo školství a kultury v Praze, dne 1. 7. 1960, když sděluje: "majetko-právní a existenční postavení kongregace se nezměnilo", podepsané tehdejšími vedoucími Karlem Hružou.

Nemovitý majetek řeholních společností převáděla ještě minulého roku /17. 12. 1976/ Náboženská matice darovacími smlouvami v zastoupení jednotlivých řeholních společností na nové uživatele; z toho je jasné, že se právní existence řeholních společností stále uznává. Jinak by jejich majetek propadl státu ztrátou subjektivity už r. 1949.

Také gen. prokuratura v Praze, dne 29. 11. 1968 výslovně potvrdila, že ani zákon č. 218/49 Sb., ani žádný jiný zákon nezrušil řády a kongregace; že tedy existují právně dále a že není překážky, aby v mezích platného právního řádu obnovily řádový život, anebo v něm pokračovaly.

Domníváme se, že závěry Helsinské konference, přijaté zejména z iniciativy socialistických států, i Mezinárodní paktů č. 120/76 Sb. /A a B/ nás opravňují upozornit na rozpory mezi závazky, přijatými naší republikou a mezi skutečným stavem, v němž se u nás řeholní společnosti nacházejí.

1/ Řeholním osobám se u nás brání svobodně se sdružovat ke společnému životu a od 31. 3. 1971 přijímat dorost – sice bez písemného zákazu, ale zásahy státních orgánů je to znemožňováno, což je v rozporu s čl. 18 a 22 Paktu A č. 120/76, který zaručuje právo na svobodu sdružovat se s jinými, společně s jinými projevovat svou víru a veřejně i soukromě provádět náboženské úkony a zachovávat obřady.

2/ Řeholnicím se nepovoluje vysokoškolské, ani středně odborné studium, ač by tuto kvalifikaci ke své práci v ÚSP potřebovaly, ani řeholníkům se nepovoluje zakončit teologické studium doktorátem, ačkoliv č. 13B uznává právo každého na vzdělání.

3/ Téměř všude v ÚSP jsou řeholnice odstraňovány z vedoucích míst, ač mají pro tuto funkci plnou kvalifikaci, která nově ustanoveným silám chybí, a při tom čl. 7. B Paktu zaručuje stejnou příležitost pro všechny, při čemž nemají být jiná kritéria než délka zaměstnání a schopnosti.

4/ V Charitních domovech mají řeholnice platy podstatně nižší než ÚSP; také je jich na počet pacientů povolováno méně než v ÚSP, ačkoliv čl. 7. B Paktu zaručuje spravedlivou mzdu a stejnou odměnu za práci stejné hodnoty bez jakéhokoliv rozlišování.

5/ Některým řeholním osobám byla zrušena registrace kupní smlouvy rodinného domku; jiným byl vyvlastněn bytový objekt, pořízený pro členy řehole, dokonce byl svému účelu odňat i družstevní objekt pořízený svépomocí členkami bytového družstva, což je v rozporu s čl.11. B Paktu, kde se uznává právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň zahrnující v to ... byt.

6/ Objekty, přidělované Katolickou charitou pro sestry-důchodkyně, jsou často v nevyhovujícím stavu a na kongregace se činí nátlak, aby objekty vlastním nákladem zmodernisovaly a vhodně upravily, ačkoliv jejich bývalé ústavy byly po všech stránkách vyhovující a dnes jsou v nich státní, sociální, zdravotní a školské ústavy a pod. Tyto ústavy byly proti znění Vyhlášky č.351/50 Úř. listu darovány státu a nyní si sestry mají znovu ze svých úspor adaptovat jiné budovy, aby své důchodkyně měly kam umístit. Přičemž citovaný již Náboženský fond /Náboženská matice/ měl potřebnou úhradu poskytovat z výnosu správy majetkových podstat řeholních společností.

7/ Víc než jiným občanům se řeholním osobám ztěžují cesty do ciziny a také jim je pro příslušnost k řeholnímu stavu nepřímou vykazován na stáří pobyt v Charitních domovech, ačkoliv čl. 12 A Paktu zaručuje právo svobody pobytu i zvolit si místo pobytu.

8/ V některých okresech jsou řeholní sestry tlačeny do důchodu, přemísťovány nebo se s nimi rozvazuje pracovní poměr proti znění zákoníku práce, ačkoliv oba Pakty zakazují jakoukoliv diskriminaci.

9/ Systémem státního dozoru nad církvemi se řeholním komunitám omezuje výběr kněží pro jejich duchovní potřeby, jako jsou duchovní cvičení, zpovídání sester, teologické přednášky.

10/ Institucí vedoucích ústavů se kontroluje a omezuje styk řeholních sester s ostatními občany, ač by tuto funkci zastaly sestry samy jako léta před tím.

Protože naše Ústava dává občanům – v čl. 29 – právo, aby se obraceli na státní a zastupitelské sbory s podněty a návrhy, žádáme, abyste si prověřili výše uvedené skutečnosti, kterými je podstatně omezena občanská svoboda řeholních osob, a to už plných 27 let, bez právního podkladu a proti dnes platnému právnímu řádu a žádáme opatření k zamezení další diskriminace a k umožnění řeholního živo-

ta, aby se řeholní osoby mohly uplatňovat v různých zaměstnáních a službách ku prospěchu naší společnosti při zachování svých řeholních závazků.

Pozn. ed.: Dokument byl publikován v časopise Studie /Řím/, VI/1977, čís. 54, s. 485-488.

Prosinec 1977. / Sine loco. / – Dopis skupiny katolických laiků a duchovních adresovaný kardinálu dr. F. Tomáškovi. Ve formě petice se tu předkládají požadavky a přání katolíků k řešení situace věřících v Československu.

Otče kardinále,

dovolujeme si Vás informovat přiloženou peticí o požadavcích a přáních našich věřících a žádáme Vás velmi naléhavě, abyste je prodiskutovali ve sboru Ordinářů ČSSR a společně předložili jako požadavky našich věřících vládním orgánům.

Připomínáme, že Vy jste spolu se sborem Ordinářů našimi mluvčími, jak jste se také před časem oficiálně vyslovili.

Odmítáme jakýkoliv postup separatistický, ale chceme a modlíme se za jednotu Církve nejen české, ale celé Církve vedené skvělým papežem Pavlem VI., naším opravdovým otcem, jak on mnohokrát prokázal.

Prosinec 1977

Příloha: Petice a podpisy

Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů v ČSSR

Veřejní činitelé státní a církevní mluvčí o poměru státu a církvi vícekrát konstatovali, že v této oblasti dosud existují otevřené otázky. Je proto spravedlivé a v souladu s naší ústavou /čl. 29/, abychom se jako věřící občané také k nim sami vyjádřili a tak kladně přispěli k jejich řešení.

Nový přístup k věřícímu občanovi

V helsinských dohodách, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech došel vývoji myšlení, podle něhož

náboženství, náboženské svobody a právo vyplývají přímo z lidské důstojnosti a tvoří nedílnou součást svobody myšlení a svědomí.

Věřící občané přispívají značným podílem k budování naší společné vlasti a proto si nezasluhují, aby byli pokládáni za občany druhého řádu. Je nepravdivé líčit je jako tmáře, bigotní fanatiky atd. Přispíváme svým dílem i k rozvoji věd všude na světě i u nás, ačkoliv jsme často právě pro svou víru administrativně a mocensky omezo-
vání.

Vezme-li vláda této země na vědomí nynější stav náboženského předsvědčení svých občanů a důsledky z toho vyplývající, pak jistě najde prostředky k plodnému řešení nejen poměru mezi církvemi a státem, ale i pro harmoničtější soužití všech.

Nová právní situace:

Protože citované mezinárodní pakty byly naším státem přijaty a tvoří nyní součást našeho právního řádu, vzniká tím nová, kvalitativně vyšší právní situace. Je naším přáním, aby se přijaté mezinárodní závazky uskutečnily v praxi. Bude zajisté prospěšné, když zákonodárství jasnými formami zamezí svévolný výklad zákonů, omezování práv a svobod v právním řádu zakotvených, nepatřičné zásahy podřízených orgánů atd. Vytvoření větší právní jistoty bude dalším přínosem celé zemi.

Současný stav v oblasti náboženských svobod

Považujeme za svoji povinnost konstatovat, že dosud nejsou věřící lidé v Československu plně svobodnými a rovnoprávními občany. Tzv. náboženské svobody jsou u nás dosud omezeny na možnost volby vyznání či bezvyznání a na účast na bohoslužbách. A to ještě ani ne v jednom z těchto případů úplně. Tato svoboda na vyměření během generace je pro nás věřící občany, kteří svou prací, spořádaným občanským a rodinným životem podílíme se na šťastné přítomnosti i budoucím životě naší společnosti, neuspokojiví. Dosud jsme byli soustavně uráženi, podezříváni, diskriminováni a vylučováni z nejrůznějších míst v životě hospodářském, kulturním, společenském i politickém. Zvláště diskriminačně se zachází v oblasti školství s věřícími, kteří snad ještě učí, nebo u těch, kteří se o vzdělání na školách pedagogického směru ucházejí. Všeobecným zjevem je zastrašování rodičů, kteří své děti přihlašují do vyučování náboženství, psaní posudků na školu opouštějící děti tak, aby pro své náboženské přesvědčení či do-

konce pro přesvědčení svých rodičů se nedostaly na některé druhy škol. Časté jsou i požadavky v zaměstnání vypořádat se s náboženstvím. V poslední době řada záležitostí se vyřizuje ústně, aby nebylo písemných dokladů a zachovalo se zdání, že podle zákonů je všechno v pořádku.

Právo rodičů na náboženskou výuku dětí je pouze formální. Děti mohou navštěvovat vyučování náboženství jen v určitém věku a na nižším stupni škol. V případě malého počtu žáků se pak vyučuje jen jedenkrát za měsíc, což je nepřijatelné. V některých oborech je víra překážkou výkonu povolání, v oblasti kultury v nejširším slova smyslu. Pedagogové na všech školách nemohou svoji víru projevit vůbec, nechtějí-li ztratit zaměstnání. Přitom se využívá znění tzv. učitelského slibu.

Přístup mladých lidí na teologické fakulty je zvnějšku neúnosně omezen, při čemž v důsledku vnějších zásahů do výběru učitelů a studentů úroveň těchto učilišť neustále klesá. Udílení a odnímání státních souhlasů k výkonu činnosti duchovních nepodléhá žádným zákonným kritériím, čímž se stává zcela nekontrolovatelným a často závisí jen na osobních postojích tajemníků pověřených dozorem nad církvemi. Duchovním jsou upírána i některá práva zakotvená v Zákoníku práce. Řeholní společnosti jsou prakticky postaveny mimo zákon, přijímání nových členů je znemožňováno a dokonce i obětavá charitativní činnost zbylých malých komunit je podrobována stále se stupňujícím omezením. V minulých desetiletích trpěly stovky kněží, řeholníků i laiků ve vězeních i internačních táborech na základě nezákonných rozsudků nebo i bez nich. Až na výjimku nebyli rehabilitováni. Každý kontakt duchovních s laiky je považován za podezřelý, je stále sledován a pod různými záminkami znemožňován. Totéž platí pro spontánní ekumenická setkání a ekumenickou spolupráci. Věřící lidé nemají možnost seznamovat se svou teologickou, filozofickou a uměleckou tvorbou veřejnost. Ve veřejných komunikačních prostředcích je vymycováno i to, co by mohlo jen vzdáleně upomínat na křesťanské tradice /např. koledy/. Činnost těch nakladatelství, jež byla některým církvím ponechána, je do krajnosti omezena zvláštní cenzurou a dalšími administrativními opatřeními. Tyto skutečnosti, jen nejstručnější shrnutí tisíců doložitelných případů, jsme připraveni podrobně komentovat.

Nechceme nijak popírat a jsme si plně vědomi, že viny na tomto stavu nesou i církve samotné, kterým jde často jen o uhájení vnějších

znaků svých institucí.

Se vši vážností prohlašujeme, že nechceme hájit pouze sami sebe a získávat pro sebe jakákoliv privilegia. Jako křesťané musíme přijímat a překonávat obtíže, konflikty a nepřátelství všeho druhu; ne nadarmo čteme v Písmu, že na světě budeme mít protivenství. Pokládáme však za podstatné, aby pravý stav věcí nebyl zastírán. Teprve po pravdivém a otevřeném nahlédnutí vlastní situace budeme schopni plnit bytostný úkol křesťanů – převzít v celém rozsahu spoluodpovědnost za svět, v němž žijeme.

K této spoluodpovědnosti patří zejména povinnost postavit se proti všemu druhu bezpráví bez ohledu na to, zda se dotýkají věřících nebo nevěřících občanů. Vlastním smyslem a základním jádrem formulací o lidských právech a svobodách je stanovit meze jak individuálnímu nebo skupinovému, tak i státnímu vměšování do lidské svobody. To není žádnou výsadou udílenou nebo propůjčovanou lidské bytosti státem, neboť stát je vytvořen lidí a stává se špatným státem, pokud se svobodě lidí vymkne a postaví se proti ní.

Proto jsme se rozhodli nemlčet a na základě zjištěného stavu věcí navrhnout příslušné opatření.

Návrhy na nápravu nedostatků a na vytvoření podmínek pro svobodný náboženský život

Ve svých návrzích vycházíme z možností, které nám poskytuje naše ústava, z přijatých helsinských dokumentů a především z požadavků dodržování základních zásad marxismu-leninismu v náboženské oblasti, ve kterých se uvádí, že každý musí mít volnost vyznávat jakékoliv náboženství nebo nevyznávat žádné náboženství, že dělat nějaké rozdíly mezi občany pokud jde o jejich práva v souvislosti s náboženským vyznáním je naprosto nepřijatelné, že z oficiálních dokumentů musí být bezpodmínečně odstraněna jakákoliv zmínka o tom či onom vyznání občanů, že církve se musí stát plně svobodnými, na státní moci nezávislými spolky občanů stejného smýšlení, že jen důsledné splnění těchto požadavků může skoncovat s hanebnou a prokletou minulostí, kdy Církev byla v nevolnické závislosti na státu... /Marx, Engels, Lenin – O ateismu, str. 137, nakl. Svoboda 1974 /.

Z těchto uvedených zásad tedy vyplývají i naše návrhy, za předpokladu, že stát nebude ani zasahovat ani omezovat činnost Církve:

1. Žádáme, aby stát nezasahoval do výběru a neurčoval počet studen-

tů na teologických fakultách, ani aby nezasahoval do výběru vyučujících.

2. Žádáme důrazně, aby byl zamezen nezákonný nátlak a zastrašování rodičů i dětí při jejich přihlašování do vyučování náboženství. Přihlášky do náboženství ať se nemusí podávat ve škole, ať se vyučuje od první až do deváté třídy ZDŠ, případně i na dalších školách. Ať toto vyučování není omezeno jen na prostory školních budov, ale podle potřeby dohodou i mimo školu, tam kde jsou pro to podmínky. Ať se vyučuje hned od začátku školního roku. Počet vyučovacích hodin ať není závislý na počtu žáků.
3. Žádáme oficiální, veřejné písemné prohlášení, že náboženská výchova dětí nesmí být překážkou pro jejich přijetí na studium středních škol a později na vysoké školy pedagogického zaměření, ale i práva, medicíny a dalších. Z toho důvodu ať se neuvádí v komplexním hodnocení žáka nejen údaje o náboženském vyznání rodičů, ale i případná docházka žáka do vyučování náboženství a vůbec jakákoliv zmínka o náboženství, protože každý takový údaj může být zneužit k diskriminaci žáka v podmínkách, kdy oficiální ideologií ve státě je marxismus-leninismus.
4. Žádáme, aby každé farní společenství mohlo mít legálně farní radu, nebo aby jakoukoliv jinou formou mohli být laici nápomocni kněžím, aby kolegiálně pomáhali řešit problémy farnosti a také proto, aby se mohla racionalizovat duchovní správa.
5. Žádáme, aby byla přesně vymezena a omezena pravomoc církevních tajemníků tak, aby bylo zamezeno svévolné odnímání státního souhlasu k výkonu činnosti duchovních především za horlivější činnost zvláště s mládeží a aby byla revidována dosavadní praxe, že potřeby věřících určují a dovolují státní orgány, když se tyto potřeby zakládají na nezcizitelném právu věřícího člověka.
6. Žádáme, aby bylo respektováno rozhodnutí mladých křesťanů pro vstup do řeholních společenství a tyto aby nebyly nijakým způsobem ve své činnosti a existenci omezovány.
7. Žádáme možnost sdružování jak pro dospělé křesťany, tak i pro křesťanskou mládež, i mimo sakrální budovy, ve společenství s knězem.
8. Žádáme umožnění duchovních cvičení /exercicií/ pro různé stavy.
9. Žádáme možnost vzájemného styku s křesťanskými organizacemi na celém světě.

10. Žádáme možnost vlastního tisku podle skutečných potřeb věřících.
11. Žádáme možnost k odebírání zahraniční náboženské literatury podle zájmu a potřeb věřících.
12. Žádáme právo na pořad v rozhlasu a televizi.
13. Žádáme urychlené a důsledné dokončení rehabilitace nezákonně odsouzených kněží, řeholníků i laiků.
14. Žádáme zamezení diskriminace věřících křesťanů v zaměstnání, především ve školství.

Ujišťujeme, že tyto naše návrhy a podněty vycházejí výlučně z našich potřeb jak je sami cítíme, z našeho zájmu o normální život v tomto státě, z touhy po pokojné a činorodé práci pro naši společnost, z pocitu odpovědnosti za hodnoty, které pokládáme za svrchované, z úcty ke své víře, i k sobě samým.

Doufáme, že nalezneme u představitelů našeho veřejného života, k nimž se prostřednictvím svých církevních představených obracíme s těmito podněty a návrhy, pochopení a snahu zajistit nám účinným způsobem vnější podmínky pro rozvoj vnitřního duchovního života a pro zajištění lepší budoucnosti nás všech.

Pozn. ed.: Podle dostupných informací vznikly "Podněty katolíků" paralelně s aktivitou katolických věřících v rámci Charty 77. Jejich obsah i forma jsou poznamenány mnoha kompromisy, typickými pro celkovou situaci ve vztahu mezi církvemi a státem v Československu. Originální vyhotovení dopisu je opatřeno podpisy jako každá petice tohoto druhu.

SEZNAM SIGNATÁŘŮ CHARTY 77

V době od 1. ledna 1977 do 21. dubna 1979 zveřejnili mluvčí Charty 77 osm jmenných seznamů občanů, kteří /1/ svým podpisem vyslovili souhlas s Prohlášením Charty 77 z 1. ledna 1977 a /2/ souhlasili se zveřejněním svého jména jako signatáře.

Následující seznam 977 signatářů Charty 77 byl sestaven abecedně podle údajů obsažených v těchto dokumentech Charty 77: Seznam připojený k Prohlášení Charty 77 z 1. ledna 1977 /obsahoval 241 jmen; poté, když arch. Jiří Záruba svůj podpis odvolal, zbylo 240 signatářů/.

Dokument Charty 77 čís. 5 z 1. února 1977 /207 jmen/.

Dokument Charty 77 čís. 8 z 9. března 1977 /obsahoval jména všech tehdejších 617 signatářů, z toho bylo 170 nových signatářů oproti stavu k 1. únoru 1977/.

Dokument Charty 77 čís. 11 z 13. června 1977 /133 jmen; v tomto seznamu se opakovala tři jména uvedená už v dokumentu čís. 8 – bez ohledu na to se uvádějí znovu, protože mohlo jít o pouhou shodu jmen/.

Dokument Charty 77 čís. 14 z 21. prosince 1977 /81 jmen/.

Dokument Charty 77 čís. 17 z 23. května 1978 /56 jmen/.

Dokument Charty 77 čís. 20 z 10. října 1978 /50 jmen/.

Dokument Charty 77 čís. 25 z 21. dubna 1979 /41 jmen/.

Číslo v závorce za každým jednotlivým jménem v následujícím abecedním seznamu se vztahuje k příslušnému dokumentu Charty 77, v němž bylo jméno signatáře zveřejněno poprvé.

Velice lituji, že některá jména jsou pravděpodobně zkomolena, a že jsem neměl možnost ověřit si správnost údajů v případech pochybností. Samizdatové předlohy, jež jsem měl k dispozici, byly někdy špatně čitelné; různé verze některých údajů se vyskytují přímo také v různých opisech téhož samizdatového seznamu.

V.P.

Pavel Aixner, samost. odborný
pracovník /8/

Libor Albert, dělník /8/

Ilektra Almetidu, laborantka
/14/

Jiří Aubrecht, dělník /8/

Michaela Auerová, psycholožka
/11/

Mojmír Babáček, programátor
/11/

Milan Balabán, duchovní /1/

Vladislav Balabán, mechanik /20/
doc. Stanislav Balák CSc. /8/

Ivan Bálek, dělník /8/

Pavel Barna, sladovník /11/

Vladimír Baron, opravář /14/

- Zdeněk Bárta, duchovní /8/
 Zdeněk Bartoš, instalatér /11/
 dr. Karel Bartošek, historik /1/
 Zdeněk Bartošek, dělník /8/
 Jaroslav Bašta, dělník /1/
 ing. Rudolf Battěk, sociolog /1/
 Edmund Bauer, duchovní /5/
 Petr Baxant, technik /14/
 Eva Baxantová, odb. asistentka /14/
 Jan Bednář, studující /5/
 Jiří Bednář, elektrikář /1/
 Josef Bednařík, dělník /5/
 Josef Bednařík /11/
 Otká Bednářová, novinářka /1/
 Jindřich Belant, zámečnick /5/
 Jarmila Bělíková, psychologka /5/
 ing. Antonín Bělohoubek, technik /1/
 dr. Václav Benda, filozof a matematik /5/
 Jozef Benedek, dělník /17/
 Ladislav Benedek, elektrikář /17/
 František Beneš, výtvarník /8/
 Marie Benetková, v domácnosti /5/
 Zbyněk Benýšek, výtvarník /5/
 Jiří Beran, údržbář /11/
 dr. Jan Beránek CSc., historik /1/
 prof. dr. Vilibald Bezdíček /11/
 Jitka Bidlasová, úřednice /1/
 Ivan Bierhanzl, dělník /17/
 Pavel Bílek /11/
 Ivan Binar, učitel /5/
 ing. Tomáš Bísek, duchovní /5/
 Daniela Bísková, zdrav. labo-
 rantka /11/
 prof. dr. František Bláha, lékař /1/
 Pavel Blattný, akademický malíř /5/
 dr. Pavel Bláža, filozof /8/
 Alexandr Blažík ml., vrátný /8/
 Jaroslav Blažka, dělník /8/
 Marie Blažková, v domácnosti /8/
 Miloslav Boháček, dělník /8/
 Jan Bok, úředník /8/
 ing. Antonie Boková, politoložka /8/
 Jiří Boreš /8/
 Lída Borešová, důchodkyně /8/
 Oto Borkoš, dělník /11/
 Jaroslav Borský, býv. st. zaměstnanec /1/
 Stanislav Borůvka, horník /14/
 Antonie Botová, programátorka /5/
 Zdeněk Bonaventura Bouše, duchovní /5/
 Jan Brabec, dělník /14/
 dr. Jiří Brabec CSc., lit. historik /1/
 Vratislav Brabenec, hudebník /1/
 ing. Vladimír Braha, dělník /8/
 Eva Brahová, úřednice /8/
 Jan Brázda, učeň /17/
 Nika Brettschneiderová, herečka /11/
 Eugen Brikcius, svob. povolání /1/
 dr. Toman Brod CSc., historik /1/
 Daniela Brodská, duchovní /5/
 Petr Brodský, duchovní /5/
 Petr Brousek, dělník /14/

- Tomáš Brunclík, filozof /5/
 Aleš Březina, zřízenec /1/
 Stanislav Březina, automechanik /11/
 Jiří Bubák, dělník /11/
 František Bublán, duchovní /14/
 ing. Stanislav Budín, novinář /1/
 Zdeněk Budk, zámečnick /20/
 Helena Bukovanská, výtvarnice /5/
 Josef Buňka, dělník /11/
 dr. Jiří Burda /11/
 ing. Jaroslav Bureš, ekonom /5/
 Karel Bureš, technický pracovník /8/
 Antonín Bušta, instalatér /25/
 Michal Cedrych, student /8/
 Ladislav Cerman, dělník /8/
 Vladimír Cerman, dělník /20/
 Petr Cibulka, dělník /25/
 Vladimír Cihelka, dělník /8/
 Daniela Cíchová, úřednice /5/
 doc. dr. Josef Císařovský, výt. kritik /1/
 Viktor Cohorna, důchodce /8/
 Václav Cvalikoff, dělník /25/
 Miloš Čečrdle, dělník /5/
 Jaromír Čech, brusič kovů /25/
 Vlado Čech, programátor /8/
 Mihuše Čechová, psycholožka /8/
 Jaromír Čechura, dělník /17/
 ing. Karel Čejka, technik /1/
 Jan Čepička, dělník /20/
 Miroslava Černá-Filipová, novinářka /1/
 Ivan Černoga, dělník /14/
 Jiří Černoga, dělník /14/
 Michal Černoga, dělník /14/
 Hana Černohorská, dělnice /11/
 Albert Černý /20/
 Otto Černý, dělník /1/
 prof. dr. Václav Černý, dr. h. c., lit. historik /1/
 Vladimír Červený, elektromontér /14/
 ing. Zbyněk Čeřovský, technik /17/
 Egon Čierny, orientalista /1/
 dr. Stanislav Čihák, filozof /5/
 dr. Jiří Čutka, věd. pracovník /1/
 Milan Daler, pošt. zaměstnanec /20/
 Věra Daněčková, dělnice /5/
 Jiří Daníček, dělník /1/
 Juraj Daubner, filozof /1/
 Josef Decastello, řidič /17/
 Karel Dedecius, dělník /8/
 Miroslav Dedecius, dělník /8/
 Ivan Dejmal, dělník-zahradník /1/
 Jiří Dienstbier, novinář /1/
 Zuzana Dienstbierová, psycholožka /1/
 Václav Diviš, duchovní /8/
 Blanka Dobešová, knihovnice /5/
 Jana Dobrá, aranžérka /8/
 Luboš Dobrovský, novinář /1/
 ing. Petr Dobrovský, technik /1/
 ing. Jindřich Dohnal, ekonom /8/
 Antonín Dolejš, mechanik /8/
 Bohumil Doležal, lit. kritik /1/
 dr. Jiří Doležal CSc., historik /1/
 Jiří Doležal, dělník /14/
 Josef Doležal, býv. státní zaměstnanec /5/

Jarmila Doležalová, pom. asistentka /11/
Jaroslav Doucha, instalatér /8/
Radomír Doupovec, dělník /17/
Růžena Drozdová, novinářka /5/
doc. dr. Irena Dubská CSc., filozofka /1/
dr. Ivan Dubský CSc., filozof /1/
Karel Duda, dělník /20/
Ivan Duchoň, dělník /8/
Bára Dvořáčková /25/
Jaroslav Dvořák, technik /8/
Josef Dvořák, dělník /17/
Ladislav Dvořák, spisovatel /1/
Vladimír Dvořák, topič /8/
Vladimír Dvořák, topič /11/
Michael Dymáček, matematik /1/
Michal Dziaček, dělník /8/
dr. Vratislav Effenberger CSc., estetik /1/
Věra Eisenbergerová, sociální pracovníce /11/
Vladimír Esterňuk, fotograf /14/
Irena Esterňuková, zdravotní sestra /14/
Leoš Exler, dělník /11/
Jitka Exlerová, studující /20/
Ján Fábera /5/
Jaroslav Fábera, hodinář /8/
Růžena Faitová, dělnice /17/
Luděk Farkaš, technik /17/
Anna Fárová, historička umění /1/
Miroslav Feigel, dělník /8/
Petr Fiala, dělník /20/
Jaroslav Fic, technik /5/
Antonie Fischerová, důchodkyně /5/
Miluše Fischerová, býv. politic-

ká pracovníce /5/
Miloš Fládr, sociolog /5/
Petr Formánek, hudebník /8/
dr. Eva Formánková, redaktorka /8/
Zdeněk Fořt, novinář /1/
Karel Freund, dělník /5/
ing. Karel Fridrich, ekonom /1/
Jiří Frodl, novinář /1/
Petr Fuchs, akad. architekt /11/
dr. Jana Gajzlerová /11/
Milena Geussová, úřednice /5/
Jan Glanc, dělník /5/
Jaromír Glanc, elektromontér /11/
Anděla Goldmanová, důchodkyně /20/
Robert Gombík, duchovní /17/
Gabriel Goessl, dělník /8/
Viktor Groh, zámečnický /11/
Jiří Gruntorád, dělník /25/
Jiří Gruša, spisovatel /20/
Jiří Habrovec, elektromontér /14/
Zdeněk Hadan, jevištní technik, /11/
ing. Josef Hait /8/
prof. dr. Jiří Hájek DrSc., politik /1/
doc. Miloš Hájek CSc., historik /1/
Richard Hamza, dělník /14/
Jiří Hanák, novinář /1/
Olaf Hanel, výtvarník /1/
Bohumil Hanzel, stav. dělník /17/
ing. Jiří Hanzelka, spisovatel /1/
Vítězslav Haramule, zedník /25/
Marta Haramulová, dělnice /25/

- Václav Havel, spisovatel /1/
 Karel Havelka, stav. technik /14/
 Jan Havlíček, pokrývač /11/
 Karel Havlíček, výtvarník /11/
 Jaroslav Havlík, pracovník JZD /8/
 Otto Havlík, lesník /11/
 Josef Havránek /8/
 Zdeněk Hayer /14/
 Václav Hejda, býv. státní zaměstnanec /5/
 Zbyněk Hejda, spisovatel /1/
 dr. Ladislav Hejdánek, filozof /1/
 Vilém Hejl, spisovatel /5/
 dr. František Helešic CSc., věd. pracovník /5/
 Jiří Hemzal, dělník /14/
 doc. ing. Jiří Hermach CSc., filozof /1/
 Pavel Heřman, dělník /5/
 Martin Hildeman /dělník?, student? /14/
 Štefan Hiroš, dělník /14/
 Josef Híršal, spisovatel /1/
 Pavel Hlaváč, duchovní /5/
 Ludvík Hlaváček, historik umění /8/
 Věra Hlaváčková, studující /5/
 Dagmar Hlavsová, knihovnice /25/
 Roman Hlínský, údržbář /17/
 Petr Hocke, tesař /17/
 dr. Josef Hodic, historik /1/
 Leopold Hoffman, býv. předseda branného a bezp. výboru NS /11/
 František Hochman, bohoslovec /20/
 Ivana Holotová, dělnice /11/
 ing. Marie Holubcová CSc. /17/
 dr. Miroslava Holubová, historička umění /1/
 Stanislav Homola, zahradník /11/
 Vít Bohumil Homolka, číšník /20/
 Jiří Horák, dělník /17/
 Martin Horák, automechanik /14/
 dr. Petr Horák /11/
 Robert Horák, býv. politický pracovník /1/
 dr. Daňa Horáková, překladatelka /20/
 Milada Horáková, pracovníce služeb /5/
 Emil Horčík, pomocný dělník /5/
 Josef Horn, skladník /20/
 Vladislav Horný, dělník /5/
 Milan Hořínek /8/
 ing. Milan Hošek, býv. st. zaměstnanec /1/
 Karel Houska, úředník /8/
 Miroslav Hraban ml., pomocný projektant /5/
 Jan Hrabina, lepič plakátů /5/
 Petr Hrach, topič /20/
 Jiřina Hrábková, novinářka /1/
 ing. Tomáš Hradflek /5/
 Jan Hric, elektrikář /14/
 Miroslav Hricenko, dělník /14/
 Jana Hrnčířová, učnice /14/
 ing. dr. Oldřich Hromádko, býv. pluk. SNB /1/
 ing. Alena Hromádková CSc, socioložka /5/

Marie Hromádková, býv. politická pracovníce /1/
Vladimír Hrubý, dělník /14/
Karel Hruška, dělník /5/
Miloš Hruška, dělník /8/
Roland Huebber, opravář /11/
doc. Milan Huebl CSc., historik /1/
Ladislav Hudec, knihář /11/
Stanislav Hudec, soustružník /11/
Antonín Hudský, dělník /8/
Dušan Hudymač, dělník /25/
Jaroslav Hutka, písničkář /14/
dr. Martin Hybler, metař /17/
Pavel Huebner, dělník /17/
dr. Václav Hyndrák, historik /1/
František Chalupecký, dělník /5/
Bohumil Charvát, dělník /11/
Jiří Chmel, dělník /14/
Hana Chmelová, figurantka /25/
Jaroslav Chnapko /?Chapko/, dělník /14/
zasl. um. Vlasta Chramostová, herečka /1/
Petr Chudožilov, spisovatel /5/
Miroslav Ilek, dělník /8/
František Innemann /8/
dr. Bohumír Janát, filozof /11/
ing. Ludmila Jankovcová, býv. kand. předs. ÚV KSČ /11/
Přemysl Janýr, dělník /5/
Rudolf Jaroň, novinář /5/
dr. Karel Jaroš CSc., býv. politický pracovník /1/
dr. Oldřich Jaroš, historik /1/
Eva Jarošová, textařka /11/
doc. dr. Věra Jarošová CSc., historička /1/

Jitka Jašková, dělnice /20/
Marie Jelínková, důchodkyně /8/
Zuzana Jelínková, učnice /17/
prof. dr. Zdeněk Jičínský DrSc. právník /1/
ing. Otakar Jílek, ekonom /1/
Tomáš Jína, technik /5/
Antonín Jíra, dělník /8/
ing. Jaroslav Jíra, technik /1/
Karel Jiráček, býv. st. zaměstnanec /1/
doc. dr. František Jiránek, pedagog /1/
Miroslav Jirounek, dělník /5/
Ivan Jirous, výtv. teoretik /14/
Juliana Jirousová, malířka /14/
Věra Jirousová, historička umění /1/
Jaroslav Jírů CSc., historik /1/
Jiří Jiřík, student /11/
dr. Miroslav Jodl CSc., sociolog /1/
Jana Joglová, úřednice /17/
dr. Josef John, právník /1/
ing. Jarmila Johnová, ekonomka /1/
Zbyněk Jonák /11/
ing. Jiří Judl, technik /1/
Libor Junek, dělník /5/
Ivana Jůnová, laborantka /20/
Pavel Juráček, filmový režisér /1/
Alois Jurník, skladník /8/
Jan Just, dělník /5/
Jaroslav Kabelka, dělník /5/
Petr Kabeš, spisovatel /1/
dr. Rudolf Kabíček, psycholog /8/

- dr. Oldřich Kaderka, právník a politik /1/
 prof. dr. Miroslav Kadlec, ekonom /1/
 Pavel Kadlec /25/
 prof. dr. Vladimír Kadlec, DrSc., ekonom a politik /1/
 dr. Erika Kadlecová CSc., socioložka /1/
 Jindra Kadlecová, knihovnice /5/
 Antonín Kamiš, dělník /8/
 Eva Kantůrková, spisovatelka /5/
 Walter Kanyia, řidič /8/
 Jan Kapek, technik /5/
 Bohuslav Kaplan, dělník /25/
 Svatopluk Karásek, duchovní /1/
 Peter Korestúr, dělník /14/
 Jiří Karlík, dělník /17/
 Olga Karlíková, malířka /5/
 Jiří Kasal, dělník /8/
 Jakub Kaše, úředník /5/
 prof. dr. Vladimír Kašík, historik /1/
 Hynek Kašpar, dělník /11/
 Zdeněk Kašťák, dělník /11/
 dr. František Kautman CSc., lit. historik /1/
 Ludvík Kavín, býv. politický pracovník /5/
 dr. A. Kavinová, lékařka /17/
 Milan Kayser, dělník /5/
 Marianna Kayserová, úřednice /8/
 Josef Kazík, dělník /8/
 Zdeněk Kazík, dělník /11/
 Jan Keller, duchovní /5/
 Marta Kellerová, v domácnosti /5/
 Jan Kindl, expedient /5/
 Mojmír Klánský, novinář /5/
 Petr Klement, nástrojař /25/
 Alexandr Kliment, spisovatel /1/
 dr. Bohumír Klípa CSc., historik /1/
 prof. dr. Jaroslav Klofáč DrSc., sociolog /1/
 doc. dr. Vladimír Klokočka, právník /1/
 Viktor Klouda, dělník /11/
 Michal Kopal, dělník /14/
 Petr Kobylka, automechanik /11/
 ing. Alfréd Kocáb, duchovní /1/
 dr. Jiří Kocourek, psycholog /8/
 Petr Kocum, řidič /11/
 Zina Kočová-Freundová, studentka /1/
 doc. dr. Luboš Kohout CSc., politolog /1/
 Pavel Kohout, spisovatel /1/
 Zdeněk Kohoutek, lakýrník /11/
 Tereza Kohoutová, studentka /14/
 Vilma Kohsová, dělnice /5/
 Jiří Kolář, spisovatel a výtvarník /1/
 ing. Ladislav Kolmistr, býv. politický pracovník /8/
 dr. Božena Komárková, pedagožka /1/
 Alexandr Komaško, geofyzik /5/
 dr. Václav V. Komeda, historik /1/
 Pavol Koniar /11/
 dr. Michael Konůpek, filolog /8/
 Pavel Kopeček, spisovatel /8/
 Jaroslav Kopis, stroj. zámečnick /25/ ↗

INFOCH odvolal 1982
 č. - syen 82 (? číselu 1982)
 1.9-10

Petr Kopta, překladatel /5/
 František Korbela, duchovní /8/
 Jan Korbelfk, zdravotník /8/
 doc. ing. Miroslav /Miloslav ?/
 Korbelfk, úředník /14/
 Miroslav Korbelfk ml., vrátný /8/
 Josef Kordík, duchovní /20/
 Vavřinec Korčíš st., sociolog,
 elektrikář /1/
 Vavřinec Korčíš ml., dělník /1/
 Jan Koroptvička, výtvarník /8/
 dr. Jiří Kořínek, ekonom /1/
 Vladimír Kos, úředník /5/
 Pavla Kostková, úřednice /8/
 dr. Karel Kostroun, lit. historik
 /1/
 Milan Košář, stav. technik /14/
 ing. J. Kotlas /8/
 Martin Kottas, instalatér /11/
 Jaroslav Kouba, dělník /8/
 Petr Kouba, malíř /5/
 Jan Koudela, úředník /5/
 Alena Koudelová, úřednice /5/
 Anna Koutná, dělnice /1/
 Bohumil Koutný, úředník /5/
 Jiří Kováč, dělník /25/
 Petr Kováč, kameraman /14/
 Zdena Kováčová /11/
 Karel Kovařík, býv. politický
 pracovník /5/
 Václav Kozák, technik /5/
 Jiří Kozelka, dělník /17/
 Jan Kozlík, revizní technik /5/
 Ivan Kožíšek, dělník /11/
 Milan Král, dělník /5/
 doc. ing. Miloslav Král CSc., vě-
 decký pracovník /1/
 Alexandr Kramer /5/
 Bohumil Kratochvíl /5/
 Jiří Kratochvíl, instalatér /25/
 Karel Kraus, překladatel /8/
 Karel Kraus, figurant /11/
 Milan Krebes, dělník /25/
 Karel Krejča ml., zam. spojů /20/
 dr. Jaroslav Krejčí CSc., historik
 /5/
 Jaroslav Krejčí ml., rybář /8/
 ing. Petr Krejčí, výzkumný pra-
 covník /5/
 Tatjana Krejčí, ošetřovatelka /8/
 dr. František Kriegel, politik a
 lékař /1/
 Andrej Krob, dělník /1/
 Petr Kronďák, klempíř /11/
 Daniel Kroupa, redaktor /8/
 Vladimír Kroul, důchodce /8/
 Karel Krúpa, dělník /8/
 Vladislav Krupička, dělník /8/
 Jan Křelina, dělník /5/
 doc. dr. Jan Křen DrSc., histo-
 rik /1/
 Ivo Křivánek, dělník /14/
 Jiří Křivský, topič /8/
 doc. ing. Karel Kříž CSc., eko-
 nom /5/
 René Kříž, dělník /8/
 Jiří Kubíček, restaurátor /8/
 Marta Kubišová, zpěvačka /1/
 Lumír Kučera, dělník /5/
 Pavel Kučera, dělník /11/
 Jaroslav Kukul, elektromontér
 /5/
 Daniel Kumermann, skladník
 /25/
 prof. dr. Miroslav Kusý CSc., fi-
 lozof /5/
 Jaroslava Kušnířová, projektant-
 ka /20/

- Alois Kýhos, řidič /11/
 Karel Kyncl, novinář /1/
 dr. Michal Lakatoš CSc., právník /1/
 doc. dr. Václav Lamser DrSc., sociolog /5/
 Lilian Landová, studující /20/
 Pavel Landovský, herec /1/
 ing. Karel Lánský, novinář /5/
 Miroslav Latta, dělník /11/
 dr. Vasil Latta, právník /5/
 Vendelín Laurenčík, technik /11/
 Jiří Lederer, novinář /1/
 Elzbieta Ledererová, překladatelka /17/
 ing. Jan Leštínský, technik /1/
 Gabriel Levický, dělník /20/
 Jaroslav Linhart, dělník /14/
 dr. Ladislav Lis, býv. politický pracovník /1/
 Oldřich Liška, býv. státní zaměstnanec /1/
 Jaromír Litera, býv. politický pracovník /1/
 ing. Jan Litomiský, agronom /5/
 Martin Litomiský, geofyzik /20/
 František Lízna, duchovní /17/
 Jan Lopatka, lit. kritik /1/
 Oldřich Loukota, dělník /11/
 dr. Emil Ludvík, hudební skladatel /1/
 Andrej Lukáček, duchovní /5/
 Maxmilián Lukášek, dělník /11/
 Klement Lukeš /1/
 Vladimír Macák, automechanik /5/
 Richard Macek, dělník /5/
 Charlotta Máčková, dělnice /17/
 Pavel Macháček, dělník /11/
 Zdena Macháčková, úřednice /14/
 dr. Sergej Machonin, divadelní kritik a překladatel /1/
 prof. dr. Milan Machovec DrSc., filozof /1/
 Vratislav Machulka, dělník /11/
 Petr Maišaidr, dělník /11/
 prof. dr. Josef Malický, matematik /5/
 Vladimír Malík, prodavač /8/
 dr. Jaromír Malý, historik /14/
 Václav Malý, dělník /8/
 Ivan Maňásek, technik /11/
 František Mareček, dělník /5/
 Jiří Marek, dělník /14/
 Karel Marek, dělník /5/
 Vladimír Marek, dělník /8/
 Vladimír Marek, dělník /11/
 Jiří Mareš, dělník /5/
 Vlastimil Martykán, dělník /25/
 Anna Marvanová, novinářka /1/
 Jan Mařík, dělník /5/
 Jan Mašek, elektroúdržbář /11/
 Miloslav Mašek, provozní chemik /20/
 Petr Mašek, dělník /5/
 Jelena Mašínová, scenaristka /1/
 František Maštera, řidič /17/
 Marie Mašterová, v domácnosti /17/
 Jaroslav Matras, elektrotechnik /17/
 Martin Matušík, student /14/
 Michal Matzenauer, dělník /5/
 Jitka Matzenauerová, knihovnice /5/

Marie Matzenauerová, duchovní /5/
František Maxera, výtvarník /5/
Rostislav Mazánek, dělník /11/
Marta Mazánková, akad. malířka /5/
Ivan Medek, hudební publicista /1/
Věra Meissnerová, býv. státní zaměstnankyně /11/
doc. dr. Hana Mejdrová CSc., historička /1/
dr. Evžen Menert CSc., filozof /1/
Vladislav Merhaut, technik /5/
doc. dr. Jaroslav Mezník CSc., historik /1/
Otakar Michl, programátor /5/
doc. dr. Karel Michňák, filozof /5/
Otakar Mika, horník /8/
Milan Miklas, automechanik /25/
Věra Mikulová, dělnice /25/
Štanislav Milota, kameraman /5/
ing. Ivan Miluška, programátor /5/
doc. dr. Ján Mlynárik CSc., historik /1/
doc. dr. Zdeněk Mlynář, právník a politik /1/
Robert Merganz, chemik /11/
Ervín Motl, novinář /5/
Otakar Moučka, dělník /25/
Kamila Moučková, býv. televizní hlasatelka /1/
Rudolf Mraček, podlahář /20/
Jiří Mrázek, topič /1/
Martina Mrázová, knihovnice /11/

Petr Mudrik, dělník /8/
Jiří Mueller /1/
Františka Muellerová, úřednice /14/
Rudolf Muenz, důchodce /5/
Věra Muenzová, důchodkyně /5/
dr. Pavel Muraško, filolog /1/
Oldřich Musil /8/
Jana Musilová, v domácnosti /8/
Vladimír Mužička, výtvarník /11/
Pavel Myslík, dělník /11/
dr. Jaromír Navrátil CSc., historik /8/
Jan Nedvěd, novinář /1/
Miroslav Nečas, ostříč nářadí /25/
Dana Němcová, psycholožka /1/
Helena Němcová, novinářka /5/
Markéta Němcová /20/
Pavla Němcová /20/
František Němec, technik /8/
Jiří Němec, psycholog /1/
Antonín Němejc, dělník /20/
dr. Vladimír Nepraš, novinář /1/
Vladimír Nepustil, psycholog /8/
Jana Neumannová CSc., historička /1/
František Novák, dělník /14/
Jiří Novák, topenář /5/
Jiří K. Novák, akad. malíř /5/
Martin Novák, kuchař /14/
Miloš Novák, dělník /8/
Tomáš Novák, fotograf /11/
Václav Novák, býv. státní zaměstnanec /1/
Eva Nováková, laborantka /17/
Jaroslava Nováková /5/

- Radka Nováková, zdrav. sestra /8/
 Zuzana Nováková, zahradnice /5/
 Miroslav Nový, technik /25/
 Vladimír Oborský, instalatér /14/
 Lubomír Obruča, topič /11/
 Jarmila Obručová, úřednice /17/
 Bohuslav Odolán, dělník /8/
 Jaroslava Odvárková, studující /11/
 Josef Olšanský, aranžér /8/
 Jiří Olt, dělník /8/
 dr. Jaroslav Opat DrSc., historik /1/
 Josef Opočanský, dělník /5/
 Pavel Opočenský, dělník /11/
 Tatjana Ooppelová, sociální pracovníce /8/
 Věra Ooppelová, číšnice /11/
 dr. Milan Otáhal CSc., historik /1/
 Petr Ouda, topenář /5/
 Josef Ouroda, dělník /25/
 prof. dr. Bedřich Pacák, lékař /8/
 ing. Zdeněk Pacina, úředník /5/
 ing. Jiřina Pacinová, úřednice /5/
 dr. Ludvík Pacovský, novinář /1/
 Jiří Pallas, technik /1/
 dr. Martin Palouš, programátor /1/
 doc. dr. Radim Palouš, pedagog /1/
 Walter Panc, figurant /20/
 František Pánek, dělník /11/
 Milan Pankráz, elektromontér /25/
 Ladislav Papež, zámečník /11/
 Miloslava Parčová, důchodkyně /25/
 Viktor Parkán, dělník /17/
 prof. dr. Jan Patočka DrSc, dr. h. c. /1/
 Jan Patočka ml., dělník /1/
 Jan Pavelka, dělník /8/
 dr. František Pavlíček, spisovatel /1/
 ing. Blanka Pavlů, úřednice /5/
 Pavel Pavlovský, dělník /11/
 Karel Pecka, spisovatel /1/
 Anna Pechancová, účetní /8/
 Pavel Pěkný, dělník /5/
 Tomáš Pěkný, novinář /1/
 Jan Pelc, výtvarník /14/
 Jan Pellant, topenář /5/
 Stanislava Perovová, laborantka /20/
 Jan Petránek, novinář /1/
 Miroslav Petříček, technik /5/
 Irena Petřinová, novinářka /5/
 Tomáš Petřivý, studující /25/
 dr. Karel Pichlík CSc., historik /1/
 Jan Pilnáček, topič /20/
 Jaroslava Pilnáčková, technička /20/
 dr. Zdeněk Pinc, sociální pracovník /5/
 Marcela Pinterová, pom. dělnice /14/
 Zdeněk Piras, mechanik /11/
 Jana Pirasová, dělnice /11/
 Milan Piša, duchovní /14/
 dr. Petr Pithart, právník /1/
 Bohdan Pivoňka, duchovní /5/
 Ladislav Plíva, dělník /20/
 Zdeněk Podhorský, dělník /11/

Petr Podhrázký, redaktor /8/
Dana Podolská, zdravotní sestra /5/
Petr Pohl /8/
Antonín Pojar, dělník /17/
Jaroslav Pojer, pošt. zaměstnanec /11/
Karel Poklop, dělník /20/
dr. Bohumil Pokorný, historik /8/
Jiří Pokorný, dělník /11/
Vladimír Pokorný, student /17/
ing. Zdeněk Pokorný, technik /1/
Rudolf Poláček, řidič /5/
ing. Lubomír Polák, zaměstnanec JZD /11/
Antonín Poljak, dělník /8/
Jiří Polma /5/
František Polomík, sanitář /8/
Jiří Popel, dělník /5/
Jara Popelová, psychologka /8/
Milan Porada, dělník /8/
Jan Pospíšil, dělník /11/
Miloslav Pospíšil, zámečnický /17/
Anna Pospíšilová /8/
Martin Poš, fotograf /8/
Věnceslava Povolná, filoložka /8/
dr. František Povolný, historik a sociolog /8/
ing. Václav Povolný, programátor /5/
Karel Prášek, novinář /5/
Ladislav Pražák, dělník /11/
Vladimír Příkazský, novinář /1/
Jan Princ, dělník /11/
ing. Květoslava Princová, v domácnosti /25/
Drahuše Probošťová, novinářka /1/

Jaroslav Procházka, instalatér /11/
Tomáš Procházka, dělník /17/
Václav Procházka, vývoj. pracovník /14/
Jarmila Procházková, chemička /11/
Lenka Procházková, uklízečka /25/
Petr Prokeš, filmový laborant /5/
Helena Prokopová, chemička /5/
Josef Pros, dělník /8/
Mojmír Průša /11/
Jana Převraská, pedagožka /1/
dr. Zdeněk Přikryl, politolog /1/
dr. Tomáš Pšross, sociolog /8/
Jaroslav Pták, dělník /14/
Václav Pulda, dělník /5/
Jaroslav Rada, dělník /8/
Ladislav Radič, elektrikář /11/
Petr Ragan, lodník /5/
Marie Raganová, technická pracovníce /5/
Miloš Rejchrt, duchovní /1/
Miroslava Rektorisová, novinářka /5/
Vratislav Riedl, instalatér /11/
Ivana Riedlová, prodavačka /11/
Marie Riesichová, dělnice /11/
Aleš Richter, dělník /1/
dr. Milan Richter, právník /1/
dr. Vladimír Richter, býv. politický pracovník /5/
Zuzana Richterová, v domácnosti /1/
Milan Roček, konstruktér /5/
Angelika Rommelová, svob. povolání /8/

- ing. Pavel Roubal, technik /5/
 ing. Věra Roubalová, technička /5/
 Josef Rozmiller, pedagog /11/
 Dana Ruecklová, v domácnosti /11/
 Jakub Ruml, kalkulant /14/
 Jan Ruml, skladník /5/
 Jiří Ruml, novinář /1/
 doc. ing. Antonín Rusek, ekonom /14/
 ing. Antonín Rusek, ekonom /14/
 Marie Rusková, učitelka /14/
 Pavel Rušej, dělník /11/
 Miroslav Růžička, duchovní v.v. /14/
 Ota Růžička, dělník /8/
 dr. Tomáš Růžička CSc., fyzik /5/
 Alžběta Růžičková, důchodkyně /11/
 ing. Pavel Ryba, agronom /5/
 Olga Rybková, porodní asistentka /8/
 Alena Rybová, v domácnosti /5/
 Jan Rydval, dělník /11/
 dr. Pavel Rychetský, právník /1/
 Olga Rychtářová /17/
 ing. Zora Rysová, stav. inženýrka /11/
 Vladimír Říha, pedagog /1/
 doc. dr. Marie Říhová CSc., lékařka /5/
 ing. Naděžda Sábílková /5/
 Stanislav Sadflek, fotoreportér /5/
 Hubert Sádlo, dělník /5/
 genpor. Vilém Sacher /1/
 Vojtěch Sedláček, programátor /1/
 Helena Seidlová, knihovnice /1/
 nár. umělec Jaroslav Seifert, básník /1/
 dr. Pavel Seifter, historik /5/
 dr. Gertruda Sekaninová-Čákrťová, právnička a diplomatka /1/
 Ivo Semerád, lesní dělník /5/
 Jan Schneider, dělník /1/
 Miroslav Schneider, prodavač /8/
 Naděžda Schulzová, odborná asistentka /5/
 Karol Sidon, spisovatel /1/
 Dušan Skála, archivář /25/
 Miroslav Skalický, dělník /5/
 Marie Skálová /11/
 František Sklenář, elektroúdržbář /11/
 Eliška Skřenková /1/
 Libor Skříček, dělník /25/
 dr. Milan Skřont, mistr sportu /11/
 Květa Slabá, kadeřnice /5/
 dr. Aleš Sládek CSc., pedagog /5/
 Karel Slach, kameraman /5/
 Josefa Slánská /1/
 Jaroslav Slánský, dělník /8/
 ing. Rudolf Slánský, technik /1/
 Bohumír Slavík, prodavač /5/
 Otakar Slavík, výtvarník /5/
 Václav Slavík, politik /1/
 Antonín Slíva, pedagog /8/
 Antonín Slovák, duchovní /25/
 Jiří Slovák, zedník /14/

- ing. Jan Smazal, býv. státní zaměstnanec /8/
 Jan Smital, dělník /20/
 Katrin Smrkovská /8/
 Bohumil Smutný, řidič /8/
 Věra Sobotková, úřednice /11/
 Ladislav Socha, úředník /8/
 Jan Sokol, technik /1/
 Václav Sokol, výtvarník /17/
 Tomáš Sommernitz /14/
 doc. dr. Jan Souček, sociolog /1/
 Miloš Soudský /14/
 Karel Soukup, lesní dělník /8/
 ing. Marie Soukupová, technička /5/
 Jaroslav Soušek, truhlář /14/
 Zdeněk Spálovský, řidič /25/
 Andrej Stankovič, básník /5/
 František Stárek, technik /14/
 Jan Stehlík, tesař /8/
 Josef Stehlík, dělník /11/
 ing. Josef Stehlík, býv. politický pracovník /1/
 Dana Stehlíková, úřednice /1/
 Petr Steiner, klempíř /17/
 Josef Steklý, výtvarník /5/
 Vladimír Stern, býv. státní zaměstnanec /1/
 Jana Sternová /1/
 ing. Stibic CSC., věd. pracovník /5/
 Jarmila Stibicová, učitelka /5/
 Ilsa Storoženko, dělník /17/
 Rudolf Straka, býv. politický pracovník /5/
 Oldřich Stránský, klempíř /11/
 dr. Eva Stuchlíková, psycholog-
 ka /1/
 dr. Čestmír Suchý, novinář /1/
 Rudolf Suchý, dělník /20/
 Jaroslav Suk, dělník /1/
 Petra Suková, dělnice /8/
 Věra Suková, novinářka—dů-
 chodkyně /1/
 Antonín Svárovský, akad. malíř /5/
 Arnošt Svejkovský, elektromon-
 tér /25/
 Jan Svoboda, dělník /8/
 Jiří Svoboda, dělník /11/
 Miroslav Svoboda, dělník /14/
 Hana Svobodová, vyučující /5/
 Xenie Svobodová, úřednice /5/
 Vojen Syrovátka, duchovní /6/
 Dorka Syrovátková, zdrav. ses-
 tra /5/
 Jan Šabata, topič /1/
 doc. dr. Jaroslav Šabata CSC.,
 psycholog a býv. politický
 pracovník /1/
 Václav Šabata, výtvarník /1/
 Anna Šabatová st., novinářka /5/
 Anna Šabatová ml., úřednice /1/
 Jan Šafránek, výtvarník /1/
 Jan Šafrata, technik /5/
 Ingrid Šafratová, techn. kontro-
 lorka /8/
 Antonín Šach, býv. politický za-
 městnanec /8/
 doc. dr. František Šamalík DrSc.,
 právník a politolog /1/
 Boris Šapov, dělník /8/
 Jiří Šašek /8/
 Jan Šeba, dělník /8/
 ing. arch. Václav Šebek, archi-
 tekt /1/

- ing. Jana Šebková, technička /1/
 Marie Šebová, dělnice /17/
 Ila Šedo, invalidní důchodce /25/
 Miroslav Šejna, instalatér /11/
 Jaromír Šídlo, elektromontér /14/
 František Šilar, absolvent Komenského bohoslov. fakulty /5/
 prof. ing. Věnek Šilhán CSc., ekonom /1/
 dr. Libuše Šilhánová CSc., socioložka /1/
 Petr Šimánek /17/
 Ivana Šimková, psycholožka /1/
 doc. ing. Bohumil Šimon CSc., ekonom a politik /1/
 Marie Šimoníková, studující /8/
 Jan Šimsa, duchovní /1/
 Martin Šimsa, sazeč /20/
 František Šimůnek, recepční /11/
 doc. dr. Jan Šindelář CSc., filozof /1/
 Otakar Škarohlíd, vrtný dělník /20/
 Štefan Škoviera, dělník /11/
 Vladimír Škutina, novinář /1/
 Miroslav Šlanbera, dělník /8/
 ing. Karel Šling, ekonom /5/
 dr. Dana Šmejkalová /11/
 Vlastislav Šnajdr, měřič /5/
 Pavel Šremer, mikrobiolog /1/
 Zdeněk Štefl, řidič /14/
 dr. Stanislav Štěrba /5/
 Miluše Števíčková, dělnice /1/
 Marie Štolovská /1/
 Věra Štovičková, novinářka /1/
 Klaudius Štrobl, střední kádr /12/
 Vladimír Štučka, dělník /8/
 Věra Šubrtová, dělnice /5/
 Zdislav Šulc, novinář /5/
 Olga Šulcová, novinářka /5/
 dr. Miroslav Šumavský, historik /1/
 Petruška Šustrová, úřednice /1/
 Robert Šuettoe /?Šuetoe/, dělník /14/
 Jaroslav Šváb, dělník /5/
 Jaroslav Šváb, zámečnický /20/
 Anna Švecová, techn. pracovníce /17/
 Jiří Švejda, dělník /5/
 Marie Švermová /1/
 Josef Takacs, zámečnický /25/
 Robert Tandelmayr, elektromontér /20/
 prof. dr. Vladimír Tardy, psycholog a filozof /1/
 zasl. umělec Dominik Tatarka, spisovatel /1/
 Petr Tačoun, dělník /5/
 Karel Tauš, jevištní technik /20/
 Eva Teichmannová, laborantka /11/
 dr. Jan Tesař CSc., historik /1/
 Jan Thoma, dělník /5/
 Pavel Todorov, dělník /17/
 Josef Tokarz, dělník /8/
 Františka Tokaržová, v domácnosti /8/
 Alois Tomášek, důchodce /8/
 dr. Julius Tomin, filozof /1/
 Zdena Tominová, tlumočnice /17/
 Josef Topol, spisovatel /1/

- Tomáš Toulec, technik /5/
 Jana Toušková, tlumočnice /5/
 Jan Trefulka, spisovatel /1/
 Ludovít Trenčanský, student /14/
 Karel Trinkewitz, výtvarník /8/
 doc. ing. Jakub Trojan, duchovní /1/
 Václav Trojan, programátor /1/
 Vlastimil Třešňák, zpěvák /25/
 Jana Tůmová, prodavačka /8/
 František Tumpach, redaktor /8/
 Jiří Tvrdoch, invalidní důchodce /8/
 ing. Miroslav Tyl, technik /1/
 dr. Milan Uhde, spisovatel /1/
 Jiří Uher, sazeč /8/
 Petr Uhl, technik /1/
 ing. Antonín Uhlík, dělník /8/
 Jiří Uhrín, stavební dělník /20/
 Jan Unger, studující /11/
 Jaroslav Unger, dělník /11/
 ing. Jaromír Urban, technik /11/
 Zdeněk Urbánek, spisovatel a překladatel /1/
 Ladislav Uruba, býv. politický pracovník /5/
 ing. Richard Urx, techn. úředník /8/
 Luisa Urxová /5/
 Pavel Uxa, technik /5/
 doc. dr. Růžena Vacková, historička umění /1/
 Ludvík Vaculík, spisovatel /1/
 Zdeněk Vaculík, instalatér /5/
 Jaroslav Vágnér, montér /17/
 Olga Valešová, duchovní /8/
 Vlastislav Valtr /5/
 dr. Jiří Vančura, historik /1/
 František Vaněček, novinář /1/
 Dagmar Vaněčková, novinářka /1/
 Hana Vaněčková, kult. pracovníce /14/
 Jaroslav Vaněk, zámečník /8/
 Jiří Vaněk, dělník /8/
 Jiří Vaněk, dělník /11/
 Josef Vaněk, dělník /17/
 Jan Vaník, dělník /8/
 Helena Vaňková, kreslička /14/
 Jana Vašatová, dělnice /17/
 Zdeněk Vašek, dělník /8/
 dr. Zdeněk Vašíček, historik /1/
 Miloslav Vašina, absol. Komenckého bohosl. fakulty /5/
 Jindřich Vaško, vodař /14/
 Eva Vašková, programátorka /14/
 Petr Vávra, opravář /11/
 Vladimír Včel, hudebník /17/
 Jan Velát /5/
 Stanislav Veniger, truhlář /14/
 Břetislav Verner, fyzik /5/
 Jan Vesecký, montér /8/
 Jiří Veselý, dělník /8/
 Stanislav Veselý, dělník /8/
 Jaroslav Veteček, dělník /20/
 Milan Vištein, dělník /17/
 Jan Vít, novinář /5/
 dr. Jaroslav Vitáček, býv. politický pracovník /1/
 Jan Vladislav, spisovatel /1/
 Milan Vlahovič, řidič /25/
 Jaroslav Vlach, dělník /20/
 František Vlasák, dělník /8/
 Stanislav Vlasák, úředník /8/
 Tomáš Vlasák, dělník /1/
 Václav Vlk, učitel /5/

- Oldřich Vnuk, dělník /11/
 Roman Voborník, dělník /8/
 Věra Voců, dělnice /8/
 Jan Vodňanský, textař /14/
 František Vodsoň, politik /1/
 Josef Vohryzek, překladatel /1/
 Olga Vojáčková, novinářka /8/
 Vladimír Voják, student /14/
 Ivo Vojtíšek /8/
 Dagmar Vokatá, technička /11/
 Zdeněk Vokatý, dělník /1/
 Jiří Volf, dělník /14/
 Přemysl Vondra, novinář /1/
 Josef Vondruška, malíř pokojů /5/
 Milan D. Vopálka, malíř pokojů /8/
 Jana Voráčková, knihovnice /11/
 Květa Voříšková, dělnice /5/
 Prokop Voskovec ml., správce depozit /11/
 Jiří Vostatek, malíř /11/
 Pavel Votoček, dělník /20/
 dr. Václav Vrabec, novinář a historik /1/
 Věra Vránová, dispečerka /14/
 Vladimír Vraštil, dělník /20/
 dr. Tomáš Vrba, sociální pracovník /5/
 Vladimír Vrba, dělník /20/
 Lubomír Vydra, dělník /14/
 Josef Vydrář, profesor v.v. /5/
 Jana Výprachtická /25/
 ing. Alois Vyroubal, technik /1/
 doc. MUDr. Vladimír Wagner /11/
 Jaromír Wíšo, výtvarník /1/
 Robert Wittmann, hlídač /5/
 Jan Wuensch, fotolaborant /20/
 dr. Josef Záhora, důchodce /8/
 Pavel Zajfček, dělník /11/
 Marian Zajfček, duchovní /14/
 Jiří Zajonc, typograf /17/
 Dušan Zář, skladník /8/
 Květuše Zářnová, sanitářka /8/
 Milan Zapadlo, dělník /14/
 Václav Zaspal, řidič /8/
 Ladislav Zatori, strojník /20/
 František Zavadil, filolog /5/
 Pavel Zavadil, dělník /11/
 Vladimír Zavadil, dělník /5/
 Jan Zbřeha, horník /11/
 Jiří Zdeněk, dělník /11/
 dr. ing. Artur Zdráhal, dělník /5/
 Marie Zdráhalová, zdravotní sestra /5/
 Ctirad Zdvořáček, dělník /14/
 Jiří Zelenka, zámečnický /17/
 dr. Jiřina Zelenková, lékařka /1/
 Jitka Zelenková, technička /17/
 Pavel Zeman, dělník /11/
 Petr Zeman, biolog /1/
 Rudolf Zeman, novinář /1/
 Zdeněk Zikmundovský, býv. státní zaměstnanec /1/
 Jan Zima, dělník /17/
 Jan Zmatlík, sociolog /11/
 Zdeněk Zolman, dělník /17/
 doc. ing. Rudolf Zukal CSc., ekonom /1/
 Jindřich Zvěřina, dělník /8/
 doc. dr. Josef Zvěřina, duchovní /1/
 Josef Žák, dělník /8/
 Václav Žák, programátor /8/

V průběhu tisku této dokumentace zveřejnili mluvčí Charty 77 další seznam signatářů Prohlášení z 1. ledna 1977. Z technických důvodů už nebylo možné zařadit zveřejněná jména do abecedního seznamu signatářů a proto je publikujeme v původním znění dokumentu Charty 77 čís. 27.

V. P.

Dokument Charty 77 č. 27

K Prohlášení Charty 77 ze dne 1. 1. 1977 se připojilo dalších 39 občanů, kteří souhlasí se zveřejněním svých jmen. Tím stoupl počet signatářů Charty 77 na 1017.

Vladimír Bouček, dělník
Jan Dus, duchovní
Lubor Dohnal, scenárista
Blanka Dohnalová, programátorka
Jaroslav Fridrich, redaktor
Luisa Geisslerová, uklízečka
Věra Havlová, úřednice
Slavěna Hlaváčková, telefonistka
Ladislav Holub, číšník
Ārnošt Jiřík, dělník
Pavel Kadlec, přípravář v sřtotisku
Jiří Kleiner, dělník
Božena Kobalová
PhDr. Vladislav Kotek
Jiří Kratochvíl, dělník
Věra Kubíčková, v domácnosti
Ivan Kyncl, fotograf
Milan Linhart, dělník
Jiří Lejnar ml., laborant
Jaroslav Mlejnek
Zdeněk Motloch, asanační pracovník
David Němec, učeň
Ondřej Němec, reprodukční grafik
Marcela Němcová, v domácnosti
Miroslav Nový
Vladimír Pinter

Ing. Zdenka Řeháková, tč. bez zaměst.
Pavel Skála, dělník
David Souček, dělník
Pavel Studený
Petr Šantora, provozní chemik
Michal Šembera
Pavel Šmída, dělník
T. Tomášek
Petr Tomášek, studující
Ivana Ungerová, v domácnosti
Petr Vrána, dělník
Stanislav Vinklárek, absorpťer
Kateřina Willigová

V Praze 8. 10. 1979

Jiří Hájek

mluvčí Charty 77

Ladislav Hejdánek

mluvčí Charty 77

Zdena Tominová

mluvčí Charty 77

Tnw
Pozn. ed.: Upozorněn prof. H.G. Skollingen^{T F} na difference mezi jeho vlastními propočty a mezi údaji, které jsem publikoval v Knize Charty /Koeln 1977, s. 316/, pokusil jsem se znovu porovnat všechny dostupné verze seznamů signatářů Prohlášení Charty 77 z 1. ledna 1977. Výsledkem jsou některé opravy oproti mnou dříve publikovaným údajům /241, resp. 240 oproti dřívějším 243, resp. 242 v prvním seznamu, a přírůstek 170 mezi 1. únorem a 9. březnem 1977 oproti dříve uváděným 168/. I tak však musím konstatovat, že z údajů dostupných v zahraničí nelze sestavit seznam prostý chyb.

Nemám na mysli jen různocnění v případě křestních jmen nebo skutečnost, že nevím, zda je správné psát "dr. Aleš Sedlák CSc., pedagog", jak bylo uvedeno v dokumentu čís. 5 z 1. února 1977, anebo "dr. Aleš Sládek CSc., pedagog", jak se uvádí v dok. čís. 8 z 9. března 1977 /přiklonil jsem se k druhému řešení a vyloučil jsem tím také možnost, že by mohlo jít o dvě osoby/. Nesouhlasím mi ani celkový počet signatářů uváděný mluvčími v dok. čís. 27 z 8. října 1979. Jestliže škrtneme jméno dr. Júlia Strinky, který byl uveden mezi 133 novými signatáři v dok. čís. 11 z 13. června 1977, a jemuž se pak v prosinci^{T 1977} poznámka dokumentu čís. 14 omlouvá, že jeho jméno bylo uvedeno omylem, vychází mi celkový počet nikoli 1017, ale 1016.

Nechť mi čtenář odpustí tyto "malichernosti". Ale kromě profesionální povinnosti editora mi jde ještě o jednu stejně významnou okolnost: Každý, kdo se v současném Československu odváží dát své jméno všanc v jakémkoli nekonformním stanovisku, riskuje mnoho – svou existenci, ba i svobodu. A zaslouží si, aby jeho jméno nejen nebylo zapomenuto, ale aby bylo také správně transkribováno.

Poslední poznámka je opravdu jen technická: Laskavý čtenář zajisté omluví, že u některých jmen, kde se v češtině píše přehlasované "o" a "u", používá se v této publikaci pro české oko poněkud neobvyklého "ue" a "oe" /Koeln, Mueller, Huebl apod./.

Doslov

Malá kronika náboženského nesouhlasu

Kniha, kterou dostáváte do rukou, je výrazem legálního zápasu věřících občanů v Československu, a zvláště v Čechách a na Moravě, o svobodu náboženství v posledních letech.

Nesmíme však zapomínat, že velmi mnohým není známo, že tento zápas, jistěže v jiné formě a za odlišných podmínek, začal již v roce 1945. O tom je třeba říci několik slov hlavně těm, kteří tehdejší dobu prožívali jako děti. Nesouhlas (disens) s protiprávním postupem československých úřadů počíná tehdy, kdy státní úřady zabraňují a znemožňují vyučování náboženství a kázání v jiných jazycích než v českém a slovenském v době poválečné, když je zabaven církevní majetek, který neprávem je označen za německý nebo maďarský. Navíc na Slovensku byly zrušeny ryze náboženské organizace pod záminkou, že jsou fašistické, jakož i všechny katolické a evangelické školy. Proti těmto zásahům protestují ústně i písemně představitelé církví a též Vatikán. Spíše však úřední než veřejnou formou.

Nesouhlas, který je tehdy reprezentován především nejvyššími představiteli církví, se stává důraznějším a trvalým od roku 1948, kdy státní moc je postavena zcela na základ marx-leninistický, který je současně ateistický. Tak se stává tato ideologie vlastně jakýmsi druhem státního náboženství. Občané, kteří nepřijímají tuto nauku, budou napříště občany druhořadými. Dostává se jim jedině svobody kolaborovat s úřední mocí. Kdo tedy neuznává stav věcí, stává se disidentem. Projev jeho odporu je závislý na jeho inteligenci a odvaze.

Postup státních úřadů se ovšem přenáší vždy na ministerstvo vnitra, jehož zásahy v té době jsou neobyčejně kruté

a naprosto důsledné. Postup proti náboženství, a především proti církvím, je veden od počátku převzetí moci komunistickou stranou. Setkal se ovšem s totálním odporem v katolické církvi celého biskupského sboru a řádových představených, kteří slovem a zároveň biskupskými listy, kolektivními nebo jednotlivců, otevřeně se brání proti jakémukoliv bezpráví. V proslulém kázání v strahovském kostele v Praze 1948 prohlásil pražský arcibiskup dr. Josef Beran: "Prohlašuji zde slavnostně před Bohem a před národem, že nikdy neuzavřu dohodu, která by porušovala práva církve a jejích biskupů."

Bylo by dosti odvážné posoudit i dnes dosah tohoto rozhodnutí. Postup státních úřadů v té době vůbec nerespektuje platné zákony o církvích, případně dohodu s Vatikánem z roku 1927. Vyhláší, aby svým rozhodnutím dal zdání legality, v říjnu 1949 nové zákony a nařízení bez jakékoliv dohody s druhou stranou. Tyto zákony zůstávají přes své stalinské rysy stále platné a jejich výklad je dodnes neustále zostřován a doplňován dodatky pro církevní společenství výrazně nepřátelskými. Těmito zákony jsou církve prakticky zbaveny pravomoci i ve věcech vnitřní správy, zatímco vždy platilo, že takové zákony mají vyjadřovat jen politickou míru dohledu nad církvemi.

V roce 1948 se státní úřady snaží všemi způsoby, aby se církve vyslovily k novému řádu po únoru 1948. Katolická církev ve svých legálních představitelích tak nikdy neučinila.

Kromě zabavení veškerého církevního majetku všech církví na území Československa po únoru 1948 jsou též zabaveny školy a nemocnice. Na jaře 1950 v policejní akci jsou likvidovány všechny mužské řády a kongregace. Práce ženských řeholí je omezena na činnost, kterou určuje stát a týká se pouze ošetrovatelské práce v domech důchodců a u nenormálních dětí. Doba otevřeného pronásledování v letech 1948–1968 končí úplnou likvidací jakékoliv církevní organizace i uvnitř náboženských společností, jako např. v katolické církvi potlačením třetích řádů, Katolické akce, a nejsou povoleny ani

farní rady v jednotlivých farnostech.

Od roku 1948 se komunistická strana v příslušných úřadech snažila jen nátlakem a jen mocensky postupovat v otázkách náboženského a církevního života občanů republiky. Nikdy nedošlo k poctivému partnerskému jednání. Katolická církev formálně početná (1948 70% obyvatelstva) byla protistranou považována za krajně nebezpečnou pro socialistický stát nejen z důvodů ideologických, ale též proto, že její hlavou je římský papež. Ten byl ztotožněn pro účely politiky strany s hlavou vatikánského státu, a tak jakýkoliv styk s Římem a jeho kurií, v demokratických dobách legální a samozřejmý pro příslušníky katolické církve, se stal takřka přes noc nedovoleným a protistátním.

Řekli jsme již, že nositeli nesouhlasu byli tehdy v katolické církvi především biskupové, řeholní představení, kněží a jejich pomocníci. Za odmítání poslušnosti nespravedlivým zákonům, za věrnost k papeži a jeho slovu se dostalo do vězení a internací na stovky kněží a věřících. Jako příklad uvádím, že pro důsledný a trvalý nesouhlas byli v inscenovaných procesech k smrti odsouzeni a popraveni tři katoličtí faráři, zatímco před soudy končí s mnohaletými tresty vězení biskupové Trochta, Otčenášek, Hlad, Vojtaššák, Buzalka, Barnáš, Gojdič a Hopko, opati Jarolínek, Machalka, Tajovský, Opasek a další představitelé řádů. Tak je vyřízeno definitivně vedení katolické církve, té, která důsledně nesouhlasila. Ostatní katoličtí biskupové z historických zemí prožijí mnoho let v těžké internaci v čele s pražským arcibiskupem dr. Josefem Beranem, který je neustále držen — po 16 let — na tajných místech.

V tomto kratším přehledu lze vyčerpát spíše jen heslovitě průběh boje proti katolické církvi. Byl veden, jak vidno, zásadně proti její církevní struktuře a jejím představitelům. Šlo především o to zmocnit se klíčových míst ve vedení diecézí na jednotlivých ordinariátech, do nichž od roku 1948 byli dosazováni státní úředníci, takže samostatné jednání biskupů bylo zcela znemožněno. Ti byli i delší dobu před zatčením

nebo internací hlídání přímo členy Státní bezpečnosti nebo jiné policie a neměli svobodný styk ani s kněžími, kteří pracovali v budově biskupství.

Je též samozřejmé, že postup proti organizacím a institucím, které se ideologicky vázaly k církvi nebo náboženství, byl stejně krutý a nezákonný. Tak byly po únoru 1948 rozpuštěny organizace jako Sdružení katolické mládeže, Orel, katol. skauti, akademické spolky atd., časopisy, které mohly vycházet po roce 1945, byly zastaveny, a pokud vzniklo několik nových, případně se stejným jménem jako před tím, byly v rukou kněží nebo laiků, kteří tu vykonávali kolaborantskou práci. Navíc tento tisk byl podroben přísné státní cenzuře. Od roku 1948 téměř ustalo vydávání učebnic náboženství a knih náboženského obsahu. To se týká ovšem i Písma. O stavbě nových kostelů nemůže být ani řeči. Vedoucí katolických organizací byli vesměs pozatýkáni a odsouzeni k dlouholetým trestům vězení. Stejný osud potkal spisovatele a vědce náboženské orientace, mezi něž na nejvýznamnější místo patří básník Jan Zahradníček a historik Zdeněk Kalista. Ti, kdo se zajímají podrobněji o situaci katolického života v Československu po roce 1948, přečtou si s užítkem dokumentaci, kterou vydal a slovem doprovodil dr. Antonín Kratochvíl ve třech svazcích díla Žaluji (1973, 1975 a 1977, Mnichov).

Vytrvalá pozornost věnovaná katolíkům umožňuje pod trpěnou autoritou prof. Hromádky poměrně klidnější život především církvi československo-evangelické, málo početné. Pro charakteristiku tohoto prvního období disensu je nutno říci, že v době 1948–68 se ve vězeních Československa jen zcela výjimečně najde duchovní jiného než katolického vyznání. Církev československá husitská se tak dokonale přizpůsobila novým poměrům, že až do dneška má stále plný počet biskupů s patriarchou v čele. Ještě před rokem 1968 dochází však k ekumenickým stykům mezi katolíky a českými bratry, práce potřebná a užitečná — zvláště v Praze a v jiných městech.

Za pontifikátů Jana XXIII. a Pavla VI. začínají otevřenější diplomatické styky mezi čs. vládou a Vatikánem. Jednání s výsledky spíše hubenými a týkajícími se více jednotlivců než celkové problematiky náboženské svobody. Ani pozdější jmenování několika biskupů (1973) nepřináší pozitivní změny pro věřící.

Nové období od roku 1968

Liberalizace roku 1968 přináší značné uvolnění pro náboženský život. Nejpozoruhodnějším činem je obnovení církve řecko-katolické, jejíž věřící žijí především na východním Slovensku. Tato byla násilně 1950 spojena s církví pravoslavnou, biskupové zatčeni a odsouzeni stejně jako ostatní církevní hodnostáři a konečně i celá řada kněží: pro špionáž a velezradu.

V té době bylo též umožněno svobodnější vyučování náboženství, odstraněna státní cenzura náboženského tisku a povolen volnější přístup k studiu bohosloví. Ani shromažďování věřících se nekladou překážky. Pražské jaro znamenalo i jaro pro náboženský život, byl to ovšem jenom počátek. Krátkost této doby nepostačila k obnově náboženského života. Snad bylo chybou římských úřadů, že nebyli v té době jmenováni noví biskupové, aby byla zachována kontinuita v jednotlivých diecézích a biskupové aktivní. Nicméně bylo dovoleno, aby se kdysi internovaní katoličtí biskupové – kromě arcibiskupa Berana – opět ujali správy svých diecézí. Tak tomu bylo v Českých Budějovicích, kde znovu nastoupil biskup Hlouch a v Brně, kam se vrátil biskup Skoupý. Biskup Trochta, který byl odsouzen, byl rehabilitován a vrací se do Lito-
měřic až po příchodu Sovětské armády.

Pozitivní kurs k církvím pozvolna končí po obsazení Československa v srpnu 1968 a nová vláda plně závislá na Moskvě provádí též na církevním úseku politiku normalizace, rektalinizace. Odstoupivší Karel Hruza se znovu vrací na své místo nejvyššího úředníka přes církev a jeho politika je dale-

ko tužší než za Antonína Novotného. Je to nejen návrat do doby před rokem 1968, nastává ba i podstatné zhoršení a zpřísnování v každém směru. V posledních letech se např. podařilo téměř zcela a celostátně pod nátlakem na rodiče i děti zamezit vyučování náboženství na školách. Přístup k studiu bohosloví je opět plně řízen státními úřady, pro přijetí na fakultu je zásadně důležitý posudek od policie stejně tak, jako ke kněžskému svěcení. Tajná policie se v míře daleko větší snaží získat spolupracovníky mezi bohoslovci a kněžími.

Vedení církví se během předcházejících let dostalo do rukou povolných, nebo aspoň zcela pasívních. Proti pronásledování věřících a kněží bylo v posledních letech protestováno většinou jen diplomatickou, neveřejnou cestou. To vše zneklidňuje věřící, kteří již nevidí přirozené východisko z tak vážné situace. Veřejný nesouhlas se dostává mezi věřící lid a k některým kněžím. Obrana základních náboženských práv je v této době zvláště výrazná u církve československo-evangelické. Je ale třeba podotknout, že v době před vydáním Charty 77 se obracejí na bývalého spoluvězně z Leopoldova, dnešního prezidenta Husáka dva katoličtí kněží, z nichž Mastylák s ním prožil sám v cele několik měsíců na samotkách, zatímco Josef Zvěřina s ním několikrát diskutoval.

Chartu 77 při uveřejnění podepsalo několik katolických kněží i věřících. Vydáním Charty 77 a dalšími dokumenty nesouhlas věřících nabývá nových forem a je nesen duchem vzájemné pomoci všem, kteří žádají ústavou zaručené svobody. Též takto vstupuje do širšího povědomí chartistů a zvláště exkomunistů skutečnost, že u nás po desetiletí trvá absolutní náboženská nesvoboda. Toto uvědomění je podstatně důležité pro všechny chartisty bez rozdílu jejich osobního vztahu k náboženství.

dr. Anastáz Opasek OSB.,
opat břevnovský

JAN PATOČKA — osobnost a dílo

„...Bez mravního základu, bez přesvědčení, které nesmí být věcí opportunity či okolností a očekávaných výhod, nemůže žádná ani sebelépe technicky vybavená společnost fungovat. Morálka ovšem není k tomu, aby společnost fungovala nýbrž prostě k tomu, aby byl člověk člověkem. Ne-definuje ji jedinec podle libovůle svých potřeb, přání, tendencí a tužeb, nýbrž morálka to je, která vymezuje jeho, člověka...Pojem lidských práv pak není nic jiného než přesvědčení, že i státy a celá společnost se má stavět pod svrchovanost mravního cítění, že uznávají něco nepodmíněného nad sebou, co i pro ně je závazně posvátné (nedotknutelné) a že svými silami, jimiž tvoří a zajišťují právní normy, míní přispět k tomuto cíli.“

Morálka, lidská práva, pokrokovost či úpadkovost technické civilizace, názory na dobu a na náš národ, pojednání o umění, zvláště o literatuře, zásadní stanoviska k hnutí Charty 77—to vše na jedné straně a pohledy na autora těchto názorů, na profesora Jana Patočku, z per V. Havla, V. Černého, J.Hájka, L. Vaculíka a jiných na straně druhé, to je obsahem knihy, kterou věnujeme zesnulému mluvčímu Charty. Vybrali jsme z Patočkova díla a z prací o něm takové části, které jsou srozumitelné všem čtenářským vrstvám a které dokumentují šíři i zajímavost názorů tohoto českého filosofa.